

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

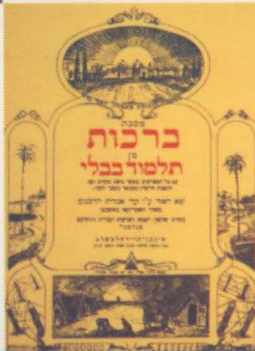
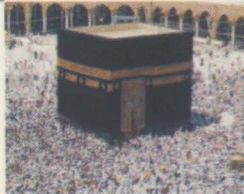
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

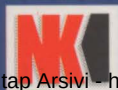
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DÜNYA DİNLERİ SÖZLÜĞÜ

İnsanlığa Yön Veren Tüm Din ve İnanç Akımları



J.A. Hammerton



Mee Arthur

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

DÜNYA DİNLERİ SÖZLÜĞÜ

John Alexander HAMMERTON
Arthur MEE

Çeviri

Arıcan Uysal-Anaca Uysal

NOKTAKİTAP

Dünya Dinleri Sözlüğü

John Alexander Hammerton-Arthur Mee

Genel Yayın Yönetmeni: Oya Uğur

Editör: Tarkan Tufan

Çeviri: Arıcan Uysal-Anaca Uysal

Bilgisayar Uygulama: Befrin K. Musa

Kapak Tasarımı: Deniz Karatağ

Film-Grafik: Seval Grafik

Baskı-Cilt: Kilim Matbaası

1. Baskı: Nisan 2008

ISBN : 978-9944-174-67-1

NOKTA KİTAP

Kazancı Yokuşu, Muhtar Kamil Sokak, Basmacı Han

No: 5/3 Taksim / İSTANBUL

Tel: 0212 243 43 03 (pbx) Faks: 0212 243 43 40

www.noktakitap.com / e-mail: info@noktakitap.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

DÜNYA DİNLERİ SÖZLÜĞÜ

John Alexander HAMMERTON
Arthur MEE

Çeviri
Arıcan Uysal-Anaca Uysal

NOKTAKİTAP

İÇİNDEKİLER

APOKRİFA	7
Tanrı'nın şehri	37
AZİZ AUGUSTINE	
Azizlerin Ebedi İstirahatı	47
RICHARD BAXTER	
MISIR'IN ÖLÜLER KİTABI	61
BRAHMANİZM KİTAPLARI	77
Religio Medici	89
SIR THOMAS BROWNE	
Hristiyan Dininin Kuruluşu	101
JANE CALVIN	
Derin Düşünceye Katkıları	111
S.T. COLERIDGE	
KONFÜÇYÜŞÇÜLÜK	123
Tanrı'nın Varlığı	155
FÉNELON	
Kutsal Kitabın İtibarı	169
GALILEO GALILEI	
Din Felsefesi	179
G.W.F. HEGEL	
HINDUIZM KİTAPLARI	193
İsa'nın Örnek Alınması	205
THOMAS À KEMPIS	
KURAN	217
Hayatının Savunusu	233
KARDİNAL NEWMAN	

Akıl Çağı	247
THOMAS PAINE	
Dini Idarenin Yöneticisine Mektuplar	265
BLAISE PASCAL	
Yalnızlığın Bazı Semereleri	281
WILLIAM PENN	
İsa peygamberin Hayatı	293
ERNEST RENAN	
Cennet Ve Cehennem	313
EMANUEL SWEDENBORG	
TALMUD	325
ZERDÜŞTİLİK	347



APOKRİFA

Apokrif a “gizli” ya da “örtölü” anlamına gelen Yunanca bir kelimedir ama on altıncı yüzyılda Filistin veya İbrani kutsal kitapları hariç, Septuagint’te (yetmişler) [Kitabı Mukaddes’in İskenderiye’de 72 bilge tarafından çevirisi yapılması nedeniyle bu ad verilmiştir./ç.n.] ya da Eski Ahit’in (Tevrat) Yunanca tercümesinde ihtiva edilen kitaplar için kullanılmaya başlamıştır. Bu yüzden teolojik veya bibliyografik puristler (gelenekçiler) tarafından, bu kitaplar gerçek kutsal kitaplar olarak kabul edilmemişlerdir. Bu görüş, düşünce olarak Batı Kilisesi katılmasa da, eski Yunan Kilisesi tarafından kabul edilmiştir. Onlar 1538’de, Coverdale’in İngilizce İncilinde ve 1537’de Luther’in Almanca İncilinde ayrı bir bölüm olarak ortaya çıktılar. Trent Konseyi -sadece Filistin belgelerini kanonik (kilise hukukuna uygun/ç.n.) olarak kabul eden ve Protestanlar tarafından yapılan reformdan sonra reddedilen görüş- Birinci ve İkinci Esdralar ve bir de Manas duaları hariç, 1546’da onların kilise hukukuna uygun olduğunu kabul etmiştir. Westminster İkrarı (confession) onların sadece “insani yazmalar” olarak yararlanılmak üzere var olduklarını ilan etmiştir ve İngiltere Kilisesi’nin altıncı fıkrası onların “bir doktrin geliştirmek üzere değil, hayat dersi ve edep kuralları amacı ile okunacaklarını” ifade eder. İskoçya ve Amerika’da, 1825 ve 1827 arasındaki şiddetli anlaşmazlığın sonucu olarak, Apokrif a, İngiliz ve Yabancı İncil Cemi-

yeti [British and Foreign Bible Society] tarafından yayınlanan Kutsal Kitap metinlerinden çıkarılmıştır. Kensington Bahçeleri'ndeki Prens Consort'un abidesine Hz. Süleyman'ın Bilgeligi'nden [the Wisdom of Solomon] alınan bir alıntı işlendiği zaman, anlaşmazlık 1862'de yeniden alevlenmişti. "Kısa zamanda mükemmel kılınan kendisi, uzun zamana nail olmuştur. Zira ruhu Tanrı'yı hoşnut etmiştir: Bu yüzden Rab kendisini kötülerin arasından almak için acele etmiştir." Bütün kitaplar atfedildikleri tarihten uzun süre sonra yazılmış olduklarına dair deliller taşırlar.

BİRİNCİ ESDRALAR

Ve Josias (Yoşiya), Tanrısı için Jerusalem'de (Kudüs) saltanatının 18. yılının ilk ayının 14. günü, Hamursuz bayramı ziyafetini tertip etti ve Levililerin, İsrail'in kutsal papazlarının, kendilerini Allah için kutsamalarını ve Kral Süleyman'ın inşa etmiş olduğu evde Tanrı'nın kutsal sandığını yerleştirmelerini buyurdu. Sonra, sunakta Tanrı'ya kurban olarak sunulan 37600 kuzu ve çocuklar bir de 4300 dana mevcuttu. Ve ateşle Fısıh kurbanını kızarttılar; kurbanlara gelince, onları pirinç kap ve tavalarda lezzetle kapladılar ve bütün insanların önüne koydular. Ve böyle bir hamursuz bayramı Samuel peygamberin zamanından beri İsrail'de kutlanmadı. Ve Yoşiya'nın çalışmaları kalpten bir dindarlıkla tanrısının önünde samimiydi.

Yani, neticede Yoşiya'nın bu eylemleri Mısır Kralı Pharaoh'un (Firavun/e.n.), Carchamis'te (Karkamış) Euphrate'lere karşı bir savaş açmasına yol açtı ve Yoşiya, Peygamber Jeremy'nin (Yeremya) Tanrı'nın ağzı ile söylenmiş sözlerini kabul etmeyerek ona karşı çıktı ve Magiddo ovasında kendisi ile savaşmaya başladı. Sonra kral maiyetine: "Beni savaştan uzaklaştırın; zira çok güçsüzüm" dedi. Kudüs'e geri götürülünce

öldü ve babasının kabrine gömüldü. Ve bütün Yahudiler içinde önde gelen erkekler, karıları ile birlikte, Yeremya peygambere destek verdiler, bugüne kadar ona ağıt yaktılar.

Sonra insanlar Yoşiya'nın oğlu Joachaz'ı (Yehoahaz) kabul ettiler ve kendisini kral yaptılar ama Mısır Kralı onu tahttan indirdi ve Tanrı'nın huzurunda kötülük yapan kardeşi Joachim'i (Yehoyakim), Judea (Yahuda) ve Kudüs'ün kralı tayin etti. Kendisine karşı olduğu için Babil Kralı Nabuchodonosor (Nabukodonosor, Nebukadnessar) kendisi ile karşılaşp piring zincire vurdu ve onu Babil'e götürdü. Nabukodonosor, Tanrı'nın kutsal gemilerini de aldı ve onları götürüp Babil'deki kendi mabedine yerleştirdi ve Zedechias'ı (Sidkiya) kral atadı. Sidkiya, on bir yıl saltanat sürdü; ancak Tanrı'nın gözü önünde de kötülük yaptı.

Halkın ve rahiplerin idarecileri, aynı şekilde Tanrı'nın aleyhinde çok şeyler yaptılar ve müthiş dinsizlikleri nedeniyle kulları için gazaba gelen Tanrı'nın mabedini kirlettiler; onlarla uğraşması gerektiği yönünde Kalde Krallarına emir verdiler. Bu yaptıkları ile aralarında ne delikanlı ve kız, ne yaşlı adam ne de çocuk ayırtererek canını bağışlamadılar ve katlettiler. Sonra, Rab'bin büyük küçük bütün kutsal eşyalarını, Kutsal Sandık [the Ark of God: On Emir'in yazılı olduğu iki tabletin eski Yahudiler tarafından saklandığı sandık/ç.n.] ve kralın hazineleri ile birlikte aldılar ve onları Babil'e götürdüler. Tanrı'nın Evi'ne gelince onu yaktılar ve Kudüs'ün duvarlarını yıkarak kulelerini ateşe verdiler. Ardından savaşta kılıçla öldürülmeyen, Perslerin saltanatına kadar Nabukodonosor'un hizmetlileri olan insanlar, Yeremya'nın ağzından çıkan Tanrı sözlerini yerine getirmek için Babil'e götürüldüler.

Perslerin kralı Cyrus'un (Koreş) ilk yılında, Tanrı ruhunu yükseltti bütün krallığı için: "İsrail'in Tanrısı, en ulu Tanrı, beni bütün dünyanın kralı yaptı ve bana Yahudi mahallesinde, Kudüs'te kendisine bir ev kurmamı emretti. Eğer onun halkından herhangi biriniz orada olursanız, bırakın Tanrı, hatta onun Tanrı'sı, onunla beraber olsun ve kendisi Kudüs'e yükselsin ve İsrail'in Tanrı'sının evini kursun." diyerek beyanda bulundu.

Judea ailelerinin ve Benjamin kabilesinin ileri gelenleri, aynı zamanda rahipler ve Levililer orada Tanrı'ya ev inşa etmek üzere Kudüs'e geldiler. Sonra altın ve gümüşle, at ve sığırla ve çok miktarda bedelsiz armağanlarla tüm eşyalar şeklinde onlara yardımı yapıldı. Kral Koreş de Kudüs'ten Nabukodonosor'un götürmüş ve kendi putlarının mabedine yerleştirmiş olduğu kutsal sandıkları sergiledi. Sanabassar (Şeşbassar) tarafından Babil'den Kudüs'e geri getirilen altın ve gümüşten kaplar, beraberindeki esirler sayıca beş bin dört yüz altmış dokuz idi.

Ama Artakserkses'in (Artahşasta) zamanında, Mabel'in inşaatına ara verildi. Darius'un saltanatı dönemindeyse, kendisi Hindistan'dan Etiyopya'ya kadar yüz yirmi yedi bölgeden maiyetindeki idarecilere ve önderlere muazzam bir ziyafet verdi. Sonra onlar yiyip içerlerken, kralın grubunu koruyan nöbetçilerden üç genç adam bilge konuşmalarla birbirini alt etmeye çalışıyorlardı. Her biri kendi cümlesini yazıyor ve yazılarını kralın takdirine arz ediyordu. Birincisi şarabın gücünden, ikincisi kralın gücünden, üçüncüsü kadınların ve gerçeğin gücünden bahsediyordu. Zorobabel (Zerubbabil) olan üçüncüsünün en bilge olduğuna karar verildi ve o anda bütün insanlar bağırıldılar: 'Önemli olan gerçektir ve her şeyden güçlüdür.'

Sonra kral kendisine dedi ki: ‘Arzu ettiğin şeyi söyle, biz de onu sana verelim; çünkü sen en akıllı bulundun. Sonra Zerubabil, krala dedi ki: ‘Krallığına geldiğin gün etmiş olduğun, Kudüs’ü inşa etme ve Kaldeliler tarafından Judea harab edildiği zaman Edomitelerin (Edomlular) yaktığı Mabedi yeniden inşa etme konusundaki yeminini unutma.’

Sonra Kral Darius ayağa kalktı ve kendisini öptü, ardından bütün hazinedar ve yöneticilerine o ve onunla birlikte Kudüs’ü inşa etmeye giden herkesin emniyetle nakledilmeleri konusunda mektuplar yazdı. Celosyria, Phenice ve Libanus’taki (Kili-Suriye, Fenike ve Lübnan’daki) valilerine de Libanus’tan Kudüs’e sedir ağacı getirmeleri ve şehri inşa etmeleri gerektiği konusunda mektuplar yazdı. Ardından erkek ve kız hizmetlileri ile şarkı söyleyen erkek ve kadınlar eşliğinde aileler ve kabileler, Darius’un onlarla birlikte gönderdiği bin atlı refakatinde Kudüs’e geri getirildiler.

Kudüs’e dönüşlerinden sonraki ikinci yılın, ikinci ayının ilk günü Tanrı’nın Evi’nin temeli atıldı ve Mabet üç yılda, Darius’un altıncı yılı esnasında, Adar ayının yirminci günü bitirildi ve muazzam bir şölen ve kurbanlar eşliğinde hizmete açıldı.

Bu olaylardan sonra Perslerin Kralı Artaksérkses tahtta iken, Babil’den Kudüs’e Aaron ailesinden başrahip Esdras ve kendisi ile beraber bazı rahipler, Levi’ler, kutsal şarkıcılar ve Mabedin papazları geldi. Kendisi kraldan Judea ve Kudüs’ün işlerine Tanrı’nın Yasası’nda bulunana uygun şekilde bakmak üzere atama belgesi ve Tanrı’nın Mabedi’nde kullanılmak üzere altın ve gümüş gemilerden oluşan armağanlar getirdi.

Ardından Esdras, bütün Yahudi mahallelerinde ve Kudüs'te esarete bulunanların tümüne hitaben, onların Kudüs'te toplanmaları gerektiği duyurusunu yaptı. Üç gün sonra tüm kalabalık Mabedin geniş avlusunda toplandı ve dinsiz karılarını ve çocuklarını zapt etmek ve işlemiş oldukları hatalardan arınmak amacı ile koçlar adamak için el ele verdiler. Ve Esdras bu amaçla yapılmış olan tahta kürsünün üzerinde ayakta durdu, insanlara Musa'nın Yasası'nı açıkladı.

Bu yüzden Esdras, Rab Tanrı'ya, en yüce, Orduların Tanrısı'na, Her Şeye Gücü Yeten'e şükretti. Ve bütün insanlar karşılık verdiler: 'Amin.' Sonra ellerini kaldırarak, toprağa secde ettiler ve Tanrı'ya; 'Bu gün Tanrı adına kutsaldır...' diyerek tapındılar. Çünkü Yasa'yı duyduklarında hepsi ağlamışlardı. Bu yüzden Levililer bütün olayları insanlara: 'Bu gün Tanrı adına kutsaldır, kederli olmayın...' diyerek duyurdular. Sonra her kişinin yemesi içmesi ve eğlenmesi, bir de hiçbir şeyi olmayanlara bağışlamak ve onları mükemmelen avutmak üzere yola koyuldular.

İKİNCİ ESDRALAR

Tanrı'nın: 'Yoluna git ve halkıma bana karşı yaptıkları günahkar eylemlerini göster; çünkü onlar beni unuttular ve gariptir tanrılara dua ettiler. Bir tavuğun civcivlerini kanatlarının altına topladığı gibi, sizi bir araya topladım. Ama şimdi sizi huzurumdan uzaklaştıracam...' diyen sözü, peygamber Esdras'a ulaştı. O zaman Esdras İsrail'e yardım etmek istedi, ancak onlar reddettiler ve Tanrı'nın yasalarını küçümsediler, bu yüzden o dinsizlerin ilahi aleme çağırıldığını ilan etti. Bundan sonra Esdras, Sion Dağı'nın üzerinde Tanrı'ya şarkılar eşliğinde dua eden ulu bir insan gördü ve melek kendisine: 'Bunlar

onlardır ki ölümlü elbiseyi çıkarmış ve ölümsüzü giymişlerdir ve Tanrı'nın adını zikretmişlerdir. Şimdi onlar zirveye ulaşmışlardır ve aralarında Tanrı'nın oğlundan gelen hurma dallarını ellerinde teslim almışlardır...' dedi.

Şehrin yıkımından sonraki otuzuncu yılda, Esdras Babil'deydi ve Sion'un perişanlığından dolayı üzülüyordu. Kendisi, Tanrı'ya insanların günahlarını itiraf etti ama onlardan daha günahkar olanların üzerlerindeki efendiler olan kafirlerden şikayet etti. Melek Uriel o zaman Adem'in Tanrı'nın yasalarına karşı geldiği zaman, yolun daraltıldığını ve günlerin azaldığını ve kötüleştiğini, ancak, İsa'nın açıklanacağı ve öleceği zamanın geleceğini ve ömrü olan bütün insanları izlememi söyledi. Ve yedi günlük sessizlikten sonra, dünya uykuda olanları hayata döndürecek ve en Yüce (olan), hakim makamına çıkacak, sonra ıstırap bitecek, ancak geriye sağduyu kalacak, gerçek kanıtlanacak ve iman kuvvetlenecek.

O zaman Esdras: 'En Yüce'ye merhametli dendiğini ve onun bağışlayıcı olduğunu biliyorum, zira eğer öyle olmasaydı günah işlemiş olanlar onlardan zor kurtulabilirdi; insanların on binde birinin hayatta kalmaması gerekirdi, sayısız kalabalık içinde belki çok azı geriye kalmalıydı...' dedi. Sonra melek: 'Çok yaratılmış var ama çok azı kurtarılacak. Kurtarılacak olan her kişi eylemleri ve inancı sayesinde kurtulabilecek ve sonra onlara müthiş mucizeler gösterilecek...' cevabını verdi. Ve çalılıktan gelen, Tanrı'nın Mısır, Suriye, Babil ve Asya'nın öcünü alacağı ve Allah'ın kullarının dertlerini aramaları gerektiği ve günahlarını saklamamaları ancak kötülükten uzak durmaları icabettiği, sonra onların rehberleri Tanrı olduğu için kurtarılabilecekleri kehanetinde bulunan bir ses Esdras'a seslendi.

TOBIT

Bu, Asurluların Kralı Enemessar'ın zamanında Ninova'da esir alınan Nephtali (Naftali) kabilesinden Tobit'in kitabıdır. Esaret altındaki Tobit yine de tüm kalbiyle Tanrı'yı hatırlıyordu ve öldürülmüş olan esir arkadaşlarını gizlice gömdüğü için, Kral Sennacherib'in yönetiminde mülkünden mahrumdu. Sonra kör olan Tobit, varlık günlerinde Media'da (Medya), Rages'te, Gabael'e on yeteneğin toplamını emanet ettiğini hatırlıyordu ve oğlu Tobias'tan (Tobyas) kendisine el yazmalarını vermesi için gidip Gabael'i aramasını istedi. Tobyas bir rehber aradı ve Tobyas bilmesede bir melek olan, kendisinin onu tanıdığını ve Gabael'de kaldığını söyleyen Raphael'i (Rafael) buldu. Böylece ikisi yola çıktılar.

Tobyas ve Rafael, Tigris (Dicle) Nehri'ne geldiklerinde, bir balık sudan dışarı fırladı ve kendisini yiyip yutacaktı ama genç adam balığı yakaladı ve karaya çıkardı. Melek Tobyas'a balığı açmasını, kalbini ve ciğerini ve safrasını çıkarmasını, sonra onları güvenli bir şekilde istif etmesini söyledi. Genç adam Meleğe: 'Bunlar neye yarayacak?' dedi. Sonra Melek: 'Kalp ve ciğere dokunarak, ...eğer kötü ruh herhangi birine zarar verseyse, ondan tütsü yapmamız gerekir sonra o kişi asla üzülmez. Safraya gelince: Gözlerindeki beyazlığın iyileştirileceği bir adamı meshetmek iyidir...' dedi.

Rages'e yaklaştıkları zaman Melek: 'Bugün senin kuzenin ve sadece Sara adında bir kızı olan Raguel'de kalacağız. Kız sevimli, hem akıllı ve sana eş olarak verilmesi ihtimalini konuşacağım.' dedi. Sonra genç adam Meleğe, bu kızın hepsi gerdekte ölen yedi adama verilmiş olduğunu duyduğu ve kendi-

sinin de ölmekten korktuğu cevabını verdi. Sonra Melek: 'Korkma, çünkü kız başından sana yazılmıştı.' dedi.

Sonra Raguel'in evine geldiler ve Sara onları karşıladı ve içeri aldı. Raguel ve karısı Edna, Tobyas'ı akraba olarak kabul ettiler ve kendisini öpüp hayırdüa ettiler. Tobyas ve Rafael samimiyetle ağırlandılar ve Rafael, Raguel ile konuştuktan sonra, karısı Edna çağrıldı ve Sara ile Tobyas arasındaki evlilik anlaşmasının belgesi yazıldı ve mühürlendi. Onlar için, Sara'ya hayırdüa eden ve Yerin ve Göğün Tanrısı'ndan ona (kızına) neşe vermesini isteyen, Edna tarafından bir oda hazırlandı. Ve onların tümü akşam yemeklerini yediler, Tobyas Sara'ya getirildi. Ve kendisi giderken Rafael'in sözlerini hatırladı, sonra balığın kalp ve ciğerini esansın külleri üzerine koydu ve onunla tutsü yaptı. Kötü ruh dumanı kokladığında koşarak bir meleğin kendisini bağladığı Mısır'ın en uzak bölgelerine kaçtı. Sonra Tobyas ve Sara ayağa kalktılar ve Tanrı'ya merhametinin üzerlerine olması ve onları kutsaması ve birlikte yaşlanmayı merhametle nasip etmesi için dua ettiler. Her ikisi, o gece bu şekilde uyudular.

Raguel babalarının tek yaratılmış çocukları olan ikisine İsa'nın merhamet göstermesinden dolayı Tanrı'ya şükretti ve onların sağlık ve neşe içinde hayatlarını bitirmeleri için dua etti. Sonra Rafael para için Gabael'e Rages'e gitti ve ikisi kapalı çantalarla Raguel'in evine döndüler.

Sonra Tobit ve karısı oğullarını özlediler ve Tobyas Raguel'e: 'İzin ver gideyim; çünkü babam ve annem artık beni görmeye önem vermiyor.' dedi. Sonra Raguel ona Sara'yı, karısını, mallarının yarısını, hizmetçilerini, sığırlarını ve bir miktar pa-

ra verdi. Sonra kendisi ve Edna onlara hayır dua ettiler ve onları yolladılar.

Başarılı bir yolculuktan sonra Ninova'ya yaklaştılar. Ardından Rafael, Tobyas'a karısından önce evi hazırlamak ve balığın ödünü eline geçirmek için acele etmesini söyledi. Sonra Anna oğlunun yoluna bakarak oturdu ve onun gelişini gözetlerken (oğlunun) babasına: 'Oğlunun gelişini ve kendisi ile giden adamı gör' dedi. Sonra Anna ileri atıldı ve oğlunun boynuna saldırdı ve: 'Şimdiden sonra ölmeye razıyım' dedi. Tobyas kapıda babasına rastladı sonra: 'Dolu dolu ümitlerin olsun babam' diyerek babasının gözlerine ödü meshetti. Sonra Tobit görme yeteneğini tekrar kazandı. Kendisi oğlunu görünce, boynuna sarıldı ve ağladı, ardından Tanrı'ya şükretti. Sonra Tobit, Ninova kapısında gelinini karşılamaya dışarı çıktı ve onu karşılayıp şükretti; Ninova'da bulunan bütün tarikat üyeleri arasında sevinç vardı.

Tobit, Rafael'e Rages'ten getirdiği her şeyin yarısını teklif etti ama Rafael onu ve Tobyas'ı ayrı bir yere çağırdı ve onlara onlar için yapmış oldukları nedeniyle Tanrı'ya teşekkür etmelerini ve övmelerini tembih etti. Ardından onlara Rafael'in azizlerin dualarını sunan Kutsal olanın cennetinin önünde, içeri giren ve çıkan azizlerin dualarını sunan yedi kutsal melekten biri olduğunu söyledi. Sonra onların her ikisi dertlendiler ve yüzleri üzerine kapandılar ama kendisi: 'Korkmayın; çünkü aksilik olmayacak. Beni gönderene çıkarım ve yapılan her şeyi bir kitaba yazarım' dedi. Ve ayağa kalktıklarında onu bir daha görmediler.

Tobit; 'Esaret yurdunda sana dua ederim Ey Tanrı'm ve günahkar millete senin kudretini ve haşmetini beyan ederim.

Çünkü Kudüs inşa edilecek, duvarları ve kuleleri hem de mazgallı siperleri yeniden yapılacak. Sonra bütün caddeleri Tanrı'ya şükür diyecekler' şeklinde bir bayram duası yazdı.

Sonra kendisi çok yaşlandığında, Tobit oğlu ve oğlunun altı oğlunu çağırdı ve onlara Medya'ya gitmelerini emretti. Çünkü kendisi bu hayattan ayrılmaya hazırdı ve kesinlikle Ninova'dan bahseden Peygamber Jonas'a, tahttan indirilmesi gerektiğine inanıyordu. Kendisi bu olayları bildirdiği zaman, ruhu- nu teslim etti. Tobyas karısı ile Medya'ya hareket etti ve orada öldü ama ölmeden önce Nabukodonosor tarafından ele geçirilen Ninova'nın yıkımını haber aldı.

YUDİT (JUDITH)

Ecbatane'da (Ekbatana) Medler üzerinde saltanat süren Arphaxad'ın (Arpakşat) zamanında, kendisi muazzam taş duvarlarla Ekbatana'yı, güçlü ordularının çıkışı için kulelerini ve kapılarını takviye etti. Ninova'da saltanat süren Nabukodonosor (Nebukadnessar) Kral Arpakşat ile savaştı ve Kilikya'ya [Adana bölgesinin eski adı/ç.n.], Şam'a ve Suriye'ye bir de Moab (Moav) ve Ammon ile Judea diyarına ve tüm Mısır'a yardım isteyen elçiler gönderdi. Ancak oraların sakinleri emri ciddiye almadılar ve onun elçilerini nezaketsiz şekilde kovdular. Bu yüzden Nabukodonosor çok sinirlendi ve bu ülkelerin sakinlerinden intikam alacağına ve onları kılıçla öldüreceğine tahtı üzerine yemin etti. Nabukodonosor saltanatının yedinci yılında, Arpakşat'a karşı muharebe düzeninde yürüdü ve -bütün atlıları ve (iki tekerlekli) arabaları- kuvvetlerini çöktürdü. Sonra neredeyse Ekbatana'ya kadar bütün şehirleri aldı ve oraların caddelerini yağmaladı ve şehrin güzelliğini enkaza çevirdi. Ragau Dağlarında Arpakşat'ı da esir etti ve onu

öldürdü. Sonra kendisi, çeşitli milletlerden arkadaşları ile Nivona'ya döndü ve şölen verdi. On sekizinci yılında Nabukodonosor ordusunun başkomutanı Holofernes'i çağırdı ve ona yüz yirmi bin piyade neferi ve on iki bin atlı almasını ve -kendisinin emrine itaatsizlik ettikleri için- bütün batı ülkelerine saldırmasını emretti. Holofernes'e de teslim olmayan hiç kimsenin canını bağışlamamasını ve onları katletmesini ve mahvetmesini tembihledi. Sonra ordu, çekirge sürüsü gibi önemli sayıda müttefikle, Kilikya'ya yola çıktı ve Phud (Put) ile Lud'u mahvetti ve Rasses (Rasis) ile Ishmael'in (İsmail) bütün çocuklarını öldürdü. Ardından ordu, Euphrates'e (Fırat) gitti ve Mezopotamya'yı geçti ve Arbonai Nehr'inden (Abrona Deresi) denize kadar bütün büyük şehirleri ve sonra Arabistan'ın karşısında Japteh (Yafet) ile Medya ve Şam'ı tahrip etti ve onların sinagoglarını yaktı; büyük ve küçükbaş hayvan sürülerini yok etti; ülkelerini tamamen harap etti ve kılıcının keskin yanıyla genç erkeklerin tamamını öldürdü. Sonra Holofernes'e elçiler gönderen ve teslim olan deniz kıyısındaki Tyrus ve Sidon sakinleri üzerine korku çöktü. Kendisi onları teslim aldı ve hatta sınırlarını dağıttı, ormanlarını kesti, ülkenin putlarını tahrip etti ve bütün milletlerin sadece Nabukodonosor'a tapması gerektiğini ve Tanrı olarak ona başvurmalarını emretti.

Sonra, esaretten yeni dönen Judea'da yaşayan İsrail'in çocukları Kudüs ve tanrıları Rab'ın mabedi için son derecede korkuyorlardı. Bu yüzden, kendilerini yüksek dağların tepelerinde tutuyorlar ve köyleri takviye ediyorlar ve savaş hazırlığı amacı ile yiyecek depoluyorlardı. Sonra Joacim (Yoakim) ve bütün rahipler Mabet'te Tanrı'ya hizmet ediyorlar ve kurbanlar sunuyorlar ve İsrail'in çocuklarının kurban, karılarının ga-

nimet olmasına, miras kalan şehirlerinin yıkımına ve mabedi-ne saygısızlık edilmesine izin vermemesi için dua ediyorlardı.

Holofernes bunu duyduğunda çok sinirlendi. Ve Am-mon'un oğullarının lideri Achior (Akyor), Holofernes'e Yahudilerin ne olduğunu, tarihlerini ve tanrılarının onlar için ne yaptığını anlattı ve Holofernes'e onlara karışmamasını tavsiye etti. O zaman Asurluların ev sahipliğindeki mecliste bir kargaşa vardı ve Holofernes İsrail halkının tanrısını hor görüyordu ve Akyor'u yüksek memlekette Bethulia'da (Betulya) bulunan İsrail'in çocuklarına gönderdi. Sonra Holofernes bütün orduları ile Betulya'yı kuşattı ve orada oturanların susuzluktan kırılmaları için su kaynaklarını ele geçirdi; bu yüzden artık onların hiç gücü kalmamıştı. Şehrin sakinleri, yöneticiler aleyhinde söyleniyorlardı ve onlara şehri Holofernes ve ordusuna teslim etmeleri çağrısı yaptılar. Şehrin lideri Ozias (Uzziya): 'Kardeşlerim, metin olun, Tanrı'nın merhametinin bize döneceği beş gün daha dayanalım, zira o bizi tamamen bırakmayacaktır' dedi.

Sonra Judith (Yudit) bunu duydu. Kendisi duldu ve güzel bir yüzü vardı ve bakmaya doyulmayacak kadar güzeldi ve Tanrı'dan müthiş korkardı. Yudit şehrin yaşlılarını çağırttı ve onları güvenlerinin eksikliği nedeniyle Tanrı'nın öfkelenmesine sebep olmakla suçladı. Sonra şehrin düşmanlarına teslim edilmeden önceki günler içinde milletin çocuklarının tüm kuşakları boyunca anlatılması gereken bir şey yapacağına söz verdi. Sonra Yudit Tanrı'nın Evi'ne gitti ve yüzüstü kapandı ve kendisinin niyetini ihsan etmesi için muharebeleri durduran Tanrı'ya çağrıda bulundu. Sonra kendisi evine gitti, dulluk ve tövbe kıyafetlerini çıkardı ve kıymetli merhemlerle kendisini

yağladı ve kendisini görmesi muhtemel tüm erkeklerin bakışlarını cezp etmek için bilezikler, zincirler, yüzükler ve takılar eşliğinde sevinç elbiselerini giydi. Sonra hizmetçisiyle beraber Betulya şehrinin dışına, Asurluların kampına gitti ve korumalar tarafından güzelliği ile şaşkına dönen Holofernes'in çadırına götürüldü. Holofernes, Yudit'e geliş sebebini sordu ve o da eğer kendisinin sözlerini dinlerse, o (Holofernes) ve ordusunun kendisinin yardımıyla Judea'nın ortasından tahtını kuracağı Kudüs'e intikal ettirileceğini bildirdi.

Holofernes ve tüm maiyetindekiler memnun olmuşlardı ve bütün dünyada yüzünün güzelliği ve sözlerinin bilgeliği böyle olan bir kadın daha olmadığını söylediler. Yudit, Holofernes'in ona sunduğu etleri yemiyor, şarabı içmiyordu ama sadece hizmetçisinin beraberinde getirmiş olduğu erzaktan yiyordu. Sonra kendisi bir çadıra getirildi ve kampta her gece Betulya Vadisi'ne dua etmeye çıkarak üç gün kaldı. Dördüncü gün Holofernes bir ziyafet verdi ve kendisi, haremağası Bagoas'a gidip, Yahudi kadını, kendisi ve subayları ile yemeye içmeye gelmek üzere ikna etmesini söyledi. Yudit kalktı, giyinip kuşandı ve içeri girdi; sonra kalbi kendisine tutkun olan Holofernes'in karşısındaki yumuşak postlar üzerine yere oturdu ve Holofernes'in aklı başından gitti; sonra kendisi müthiş bir şekilde onun (Yudit'in) refakatini arzuladı.

Sonra Yudit hizmetçisinin hazırlamış olduğu şeyden alıp yedi ve Holofernes ondan muazzam haz alıyordu; bu yüzden doğduğundan beri bir günde bir sefer içtiğinden çok daha fazla şarap içmişti. Yudit, akşam olurken, Holofernes ile yalnız kaldı ve hizmetkarlar dışarı çıkarıldı. Sonra Holofernes'in başucunda bulunan yatağın sütununa geldi, onun kılıcını indir-

di, başını saçlarından kavradı ve: 'Bu gün bana güç ver ey İsrail'in Rab Tanrısı' dedi. Sonra bütün gücü ile (Holofernes'in) boynunu iki kez vurdu ve başını gövdesinden ayırdı.

Kelleyi kendisine ait et çantasına koydu ve onu hizmetçisine verdi; sonra ikisi birlikte dua konusundaki adetlerine uygun olarak, dışarı çıktılar ve kampı geçtiler. Sonra Betulya'ya geldiler ve şehre kabul edildiler. Sonra insanlar şaşılacak şekilde afalladılar; ardından Tanrı'ya tapındılar ve: 'Sana şükür olsun, halkının düşmanlarının hiçbirine göstermediğin bu günün sahibi, Ey Tanrı'mız.' Holofernes'in başı şehrin duvarlarının en yüksek yerine asıldı ve İsrail erkekleri gruplar halinde dağ geçitlerine yola çıktı. Asurlular bunu gördüğü zaman, Holofernes'in çadırına haber gönderdiler ve İsrailli kulların muharebede onlara karşı çıktıklarını söylediler. Sonra Bagoas çadıra girdi ve Holofernes'in yere serilmiş ve başı koparılmış cesedini buldu. Yudit'i orada bulamadığı zaman da dışarı fırladı ve insanlara durumu anlattı. Sonra üzerlerine büyük korku ve ürperti çöktü; bu yüzden kendilerine saldıran İsrail'in çocukları tarafından kovalandıkları için Şam'ı ve sınırları geçene kadar kaçtılar. Sonra Yudit bütün İsrail'de bir şükran şarkısı söyledi ve halk kendisinden sonra tekrarladı. Halkın kendisine vermiş olduğu Holofernes ganimetini Tanrı'ya bir armağan olarak ithaf etti ve olağanüstü onurlu bir dul olan kendisi, Betulya'da öldüğü zaman, bütün İsrail gerçekten yas tuttu.

ESTHER'İN (ESTER) KİTABI

Bunlar ne İbranice ne de Kalde (Pers ve Med dillerine yakın bir dil/e.n.) dilinde rastlanmayan Esther'in Kitabı'nın bölümleridir.

Büyük Artaxerxes'in (Artakserkses) saltanatının ikinci yılında, bir Yahudi olan ve Susa şehrinde yaşayan Mardocheus (Mordekay) bir rüya gördü. Ve aynı gece kendisi Artakserkses'i halletmeyi planlayan iki haremağasının entrikasına kulak misafiri oldu ve kralın mahkemesinde görevli olduğu için kendisi krala anlattı; sonra haremağaları boğduruldu. Bundan dolayı Aman (Haman), Artakserkses'i, Hindistan'dan Etiyopya'ya bütün prens ve idarecilere Yahudileri eşleri ve çocukları ile birlikte, on ikinci Adar ayının on dördüncü günü acımadan öldürmelerini yazmaya ikna etti. Mordekay ve Kraliçe Esther ölüm korkusu içinde olduklarından, son çare olarak Tanrı'ya başvurdular; ardından kurtuluş ve İsrail çocuklarının korunması amacıyla dua ettiler. Üçüncü gün, Kraliçe Esther kralın huzuruna geldi ve güzelliğinin kusursuzluğundan dolayı kanlı canlıydı; ancak kalbi korkudan ıstırap içindeydi. Kendisi (Esther) kraliyet tahtının önünde ayakta dururken kral ona öfke ile bakıyordu ve Esther bayıldı. Sonra Tanrı, tahtından fırlayan, onu (Esther'i) kollarına alan; '...Müsterih ol, emrimiz genel olsa da, sen ölmeyeceksin...' diyen kralın ruh halini değiştirdi. Kral konuşurken, Esther ikinci kez baygın düştü ve kral rahatsız oldu; sonra kralın bütün hizmetkarları Esther'i rahatlatılar.

Artakserkses sonra içinde suçladığı Makedonyalı Aman ile birlikte bütün prenslerine, türlü türlü ve kurnaz hilelere rağmen, kralın hayatını kurtarmış olan Mordekay'ın öldürülmesini ve bütün milleti ile beraber krallığının paylaşımcısı Esther'in suçsuzluğunu ortaya çıkaran bir mektup yazdı. Kral, bütün ailesi ile birlikte Susa'nın (Sus) kapılarında asılan Aman'ın özel gayretleriyle çıkarılan fermanı iptal etti. Ve kral onların kurtuluş gününün kutsal gün olarak kutlanmasını emretti.

SÜLEYMAN'IN BİLGELİĞİ

Dürüstlüğü sevin, dünyanın hakimleri olan sizler; zira kötü niyetli bir ruha bilgelik asla girmez. Tanrı'nın ruhu dünyayı doldurur; bu yüzden adaletsiz şeyler söyleyen kişi gizlenemez. Hayatınızın hatası içinde ölümü aramayın; zira Tanrı ölümü meydana getirmemiştir ve dürüstlük ölümsüzdür. Adaletsiz muhakemedir ama doğru değildir: Tükenmesi ile bedenlerimizin küllere dönüşeceği ve ruhumuzun ılık hava gibi yok olacağı hayat kısa ve sıkıcıdır. Bu yüzden gelin, mevcut olan iyi şeylerin tadını çıkaralım. Kendi kötülükleri onları kör etmiştir; zira Tanrı insanı ölümsüz olmak üzere yaratmıştır.

Yine de şeytanın hasedi yüzünden dünyaya ölüm gelmiştir. Dürüst ruhlar Tanrı'nın ellerindedir ve orada onlara hiçbir azap dokunmayacaktır. Biraz cezalandırıldıktan sonra onlar muazzam bir biçimde ödüllendirileceklerdir. Hiç çocuğu olmamak ve erdemi olmak daha iyidir, zira gayrimeşru yatakların yol açtığı çocuklar ebeveynleri aleyhinde tanıktırlar. Şerefli yaşlılık yılların sayısı ile ölçülmez. Kısa zamanda mükemmel kılınan kişi, uzun zamana nail olmuş sayılır. Zira ruhu Tanrı'yı hoşnut etmiştir: Bu yüzden Rab kendisini kötülerin arasından almaya acele etmiştir. İnsanların gördüğü ve anladığı bu değildir, zihinlerinde sakladıkları da değildir. Onun lütfü ve merhameti azizleri ile beraber olması ve seçtiklerine saygısı olmasıdır. Günahkar, ilahi olana hayret eder ve: 'Haysiyetin bize ne yararı oldu? Ve övmemize rağmen, varlıklılar bize ne fayda getirdiler?' der. Bütün bu olaylar bir gölge gibi geçip giderler. Dinsizin umudu üflenip giden toza benzer. Ama dürüst insanlar ebediyen yaşar; onların ödülü Tanrı'nın elinden güzel bir taçtır. Bilgelik onu aradığınızda kolayca bulunur, bu yüzden hükümdarlar onu arzu etmelidirler; zira bilge hükümdar

halkının desteğidir. Bilgelige sahip olan kişi her iyi şeye sahiptir. Üstelik, onun sayesinde, insan ölümsüzlüğü elde edecektir ve arkasında sonsuza kadar süren hatıra bırakacaktır.

SİRAK'IN (SIRACH) OĞLU YEŞU'NUN (JESUS) BİLGELİĞİ YA DA KİLİSENİN KİTABI (ECCLESIASTICUS)

[Yunanca yazılı kutsal kitabın içinde “Yeşu Ben Sirak'ın Bilgeligi” başlığı kullanılmıştır. Eserin aslı İbranicedir. Yunan-caya çeviren kişi yazarın torunudur. “Ecclesiasticus” kitabın Latince başlığıdır/ç.n.]

Bu kitap için yazılan iki önsöz vardır. İlki kitabın üç ustanın derlemesi ve Süleyman'ın Kitabı'nın taklidi olduğunu ifade eden bilinmeyen bir yazar tarafından yazılmıştır. İkinci ön söz, Sirach'ın oğlu ve aynı adlı Jesus'un torunu, yasayı ve peygamberleri ve babalarının diğer kitaplarını okumuş olan ve kendisi bilgelik ve öğreti ile ilgili bir şey yazmaya kapılmış olan Jesus tarafından yazılmıştır. Eurgetes kralken Mısır'a geldikten sonra, Sirach'ın oğlu Jesus, içinde önemli öğretiler olan, bir de yorumlamak ve sonunu getirmek için çalışkanlık ve zahmet vermek gereken bir kitaba rastlamıştı. Aşağıdakiler, belirlenen kurallar arasındadır:

Bütün ilim Tanrı'dan gelir: Armağanına uygun şekilde dünya bütün bedensel isteklerle birliktedir. Tanrı korkusu ilimin başlangıcıdır ve günahları defeder. Oğlum, eğer Tanrı'ya hizmet etmeye karar verdiysen, ruhunu şeytana uyma konusunda hazırla. Kalbini ıslah et ve daima tahammül göster. Yazık korkulu kalplere ama Tanrı'dan korkanlar (kalpler) yasa ile dolacaktır. Babasını sayan, günahlarının kefareti öder.

Annesini onurlandıran, hazineler biriktirir. Senin için çok zor olan şeylerin peşinde koşma; sahip olmadığın bilgiyi açıklama. Yoksulun hakkını yeme ve yargının başındayken korkak olma. Kalbini mallarınla kuşatma; zira Tanrı muhakkak gururunun öcünü alır. Her rüzgarla harman savurma ki hayatın samimi olsun. Kendi kibrini övme; bir arkadaş edineceksen, önce onu sına. Sadık bir arkadaş güçlü bir koruyucudur. Tanrı'nın üstünlüğünü sorgulama; ruhunun gururunu iyice kır. Tanrı'dan kork ve onun rahiplerine hürmet et. Elini yoksula uzat ve ağlayanlarla ağla. Güçlü insanlarla mücadele etme: Bir günahkârın ateşini tutuşturma. Kendinden daha güçlü olan kişiye borç verme; gücünün üstünde kefil olma. Bir yargıca karşı dava açma; bir aptala danışma. Ölümünden önce kimseyi mübarek addetme. Katrana dokunan derhal yadsınacaktır; sevmeyi arzu etmekten hoşlan. Sen sakın; 'bu düşüşüm Tanrı yüzündendir, O benim hata yapmama sebep olmuştur' deme. Tanrı başlangıçtan insanı yarattı ve onu nasihatının eline bıraktı. O hiçbir insana kötülük işlemesini buyurmadı, hiçbir insana da günah işleme izni vermedi. Kötülüğün bilgisi bilgelik değildir: Hiçbir zaman günahkarların niyeti de akıl değildir. Sırları ortaya çıkaran itibarını kaybeder ve asla kafasına göre arkadaş bulamaz. Sağlık ve bedeninin iyi hali bütün servetlerin üzerindedir. Kalp sevincinin üzerinde hiçbir sevinç yoktur. Zihnini kasvetle teslim etme; insanın neşesi onun hayatını uzatır. Haset ve hiddet hayatı kısaltır; tevazu erken erginlik getirir.

[Sonra iyi bir aile reisinin, iyi bir hekimin, bilgili bir yasa yorumcusunun övgüleri gelir, ardından bir insanın hayatın acılarına karşı nasıl dayanması ve ölümün yaklaşmasının nasıl karşılanması gerektiği konusunda uyarılar gelir. Ardından kitap Patriklerin ve Peygamberlerin şükranları ile biter.]

BARUK (BARUCH)

Nerias'ın (Neraya) oğlu Baruch, Kaldelilerin Kudüs'ü aldıkları ve ateşlerle yaktıkları zaman Babil'de bir kitap yazdı. Baruch, Yahudiye Kralı'nın oğlu Jechonias'ın (Yehoyakin) kulağının dibinde ve bütün insanların yanında kitabının sözlerini okudu. Yahudiler, Sud nehri kıyısında kitabın okunması ile ağladılar ve Baş Rahip Joachim'e (Yehoyakim), Kudüs'e göndermek üzere yakılmış adak [Tanrı'nın adına yakılmış şey, genellikle hayvan/ç.n.] ve günah ikrarı verilmesi için ve Tanrı'nın sunağında adanacak kudret helvası hazırlanması amacıyla para topladılar. Kudüs'teki insanlardan, Babil Kralı Nabukodonosor'un hayatı, oğlu Balthasar (Belşassar) ve armağanlar ve kitap gönderenler için dua etmeleri istendi. Kitap Babil'deki Yahudilerin, bugüne kadar kendilerinin sitem ve küfürleri nedeniyle esaret halinde bulunduklarını ve Rabbimiz Tanrı'mızdan ayrılmış olan babalarının bütün günahlarına müstahak olan karşılığa maruz kalacaklarını kabul ettiklerinin ikrarı ve duası ile başlar. Ardından kitaba başlanır:

Hayat buyruklarını öğren İsrail: Hikmeti anlamak için kulak verin. Siyon civarında hayat sürenlerin gelmesine izin verin ve oğullarımın ve kızlarımın -ebediyetin- onlar üzerine getirdiği- esaretini unutmayın. Tanrı'ya yakardığınız için müsterih olun; ey evlatlarım, bu yüzden O sizi düşmanların gücünden ve ellerinden kurtaracak. Sizi gözyaşları ve matemle gönderiyorum; fakat Tanrı sizi sonsuza dek neşe ve mutlulukla tekrar bana bağışlayacaktır. Ey Kudüs matem ve ıstırap kıyafetini çıkar ve sonsuza dek Tanrı'dan gelen nurun cazibesini kuşan; çünkü bak çocukların doğudan ve batıdan toplandılar, üstelik esaretten şanla geri döndüler.

[Baruch'un bu kitabı ile birlikte, Yeremya'nın günahlarından dolayı Babil'de esarete sevk edilmiş olanlara gönderdiği (Yeni Ahit'te yazılmış) mektubu mevcuttur. Peygamber putları, rahiplerin davranışını ve putperest mabetlerine devam edenleri tanımlar ve Babil'de yanlış tanrılara tapmamaları için esirleri uyarır.]

ÜÇ KUTSAL ÇOCUĞUN ŞARKISI

[Bu şarkı Daniel'in İbranice kitabında yoktur.]

Ateşin ortasında Tanrı'ya şükrederek ve Rab'be hayır dua ederek yürüdüler. Azarias (Azarya) alevin ortasında ağzını açtı ve günahlarını itiraf etti; sonra düşmanlarının bozulması için kurtuluş duası yaptı. Ondan sonra onları kapatan kralın hizmetkarları, alevler aradan geçip fırının yakınında bulduğu Kaldelileri yakacak şekilde reçine, katran, kıtık ve çalı-çırpı ile ateşi beslemeye devam ettiler. Ancak Tanrı'nın Meleği fırına girdi ve Azarya ile arkadaşlarına ateşin asla zarar ve rahatsızlık vermemesi için, fırının ortasında nemli ve uğuldayan bir esinti yarattı. Sonra üçü, bir ağızdan, fırının içinde şükretti, tapındı ve 'Tanrı bizi cehennemden kurtardı ve ölümün elinden bizi korudu; çünkü onun merhameti sonsuza kadar sürer' diyerek Tanrı'ya hayır dua etti.

SUZANNA'NIN (SUSANNA) HİKAYESİ

Orada, Babil'de Joachim (Yoakim) adında bir adam otururdu. Ve kendisi, adı Suzanna olan ve Tanrı'dan korkan, çok güzel bir kadın aldı. Aynı yıl halkın yaşlılarından ikisi yargıç olarak atandılar ve Suzanna'yı kocasının bahçesinde yürürken gördüler ve ona karşı şehvetleri alevlendi. Sonra Suzanna hava sıcak olduğu için banyo yapmaya bahçeye girdi ve hizmetçilerine yol verdi.

Bahçede gizlenmiş olan iki yaşlı ayağa kalktılar ve: 'Rıza göster ve bizimle yat. Eğer razı olmazsan, genç bir adamın seninle olduğunu ve bu yüzden hizmetçilerini gönderdiğini sana karşı kanıtlarız' dediler. O zaman Suzanna yüksek sesle çığlık attı ve iki yaşlı ona karşı feryat etti ve meselelerini beyan ettiler. Hizmetçiler acele ile özel odaya girdiler ve müthiş şaşırdılar; çünkü Suzanna'dan böyle bir ses asla duyulmamıştı. İnsanlar, Suzanna'nın aleyhinde zararlı tahayyüllerle dolu biçimde - iki yaşlı dahil- kocası Yoakim'le toplandıkları zaman ertesi gün olmuştu; bu ahlaksız insanlar Suzanna'ya kendilerinin ve arkadaşlarının onun güzelliğiyle dolabilecekleri yüzünü açmasını söylediler ve hepsi onun ağladığını gördüler. Sonra yaşlılar Suzanna'ya karşı üzerinde anlaştıkları suçlamayı yaptılar ve toplanan insanlar onlara inandılar; sonra onu ölüme mahkum ettiler. Ardından Suzanna Ebedi Tanrı'ya: 'Sen onların bana karşı yalan söylediklerini ve bu adamlar benim aleyhimde kötü niyetle uydurduklarından benim asla böyle şeyler yapmadığımı biliyorsun' diyerek haykırdı. Ve Tanrı onun sesini duydu.

Kendisi idama sevk edildiğinde, Tanrı, Daniel isimli; 'Siz bu kadar aptal mısınız, siz İsrail oğulları, gerçeği araştırmadan ya da bilmeden bir İsrail kızını mahkum edenler?' diyen gencin kutsal ruhunu çağırdı. Sonra Daniel iki yaşlıyı bir kenara, onları test etmek için birini diğerinden uzağa koydu. Birincisine: 'Eğer onu gördüysen, hangi ağacın altında sen onları birlikte olurlarken gördün?' dedi. Kendisi: 'Sakız ağacının altında' diye cevapladı. Daniel: 'Çok iyi' dedi ve onu bir kenara ayırdı ve diğerinin getirilmesini emretti. 'Söyle bana' dedi, 'hangi ağacın altında sen onları birlikte olurlarken yakaladın?' Kendisi: 'Pırnal ağacı altında' diye cevapladı. O zaman Daniel: 'Bu adamlar kendi akılları aleyhinde yalan söylediler, zira şimdi bile Tanrı'nın Meleği onları mahvedebileceği kılıçla bekli-

yor' dedi. Sonra bütün topluluk iki yaşlıya karşı ayaklandı; zira Daniel onları kendi ağızları ile yalancı tanıklıktan mahkum etmişti ve onları ölüme mahkum ettiler. Böylece masum kan aynı gün kurtarıldı ve o günden itibaren Daniel insanların gözünde büyük şöhret sahibi olmuştu.

BEL VE DRAGON'UN YIKIMININ TARİHİ

Pers Cyrus (Koreş) Krallığını teslim alınca, Daniel kendisi ile konuştu ve bütün arkadaşlarından öte saygı gösterdi. Şimdi Babillilerin, Kralın taptığı, Bel adında bir putu vardı ama Daniel kendi tanrısına tapıyordu. Sonra kral kendisine: 'Neden Bel'e tapmıyorsun?' dedi. Daniel: 'Çünkü ellerle yapılan putlara tapamam, yaşayan Tanrı hariç' cevabını verdi. O zaman kral: 'Bel'in yaşayan bir tanrı olduğunu düşünmüyor musun? Her gün ne kadar yiyip içtiğini görmüyor musun?' dedi. O zaman Daniel gülümsedi ve: 'Ey kral, aldanma; zira bu sadece içindeki kil ve dışındaki pirinçtir ve asla hiçbir şey yemez ya da içmez.' Sonra kralın emri ile deneme yapıldı ve mabede et ile şarap kondu, kapı sabitlendi ve kralın mührü ile kapatıldı. Bel'in rahipleri yetmiş kişiydi, bir de eşleri ve çocukları ayrıca denemeye çok az önem veriyorlardı; zira tablanın altında oradan sürekli mabede girdikleri ve etle şarabı tükettikleri gizli bir giriş inşa etmişlerdi. Ama Daniel hizmetkarlarına kapı kapanıp mühürlenmeden önce, mabedin zeminine küller serpmelerini emretmişti. Sonra, geceleyin, rahipler eşleri ve çocukları ile geldiler, alışkanlık haline getirdikleri için, gerçekten hepsini yediler ve içtiler.

Sabahleyin erkenden kral kalktı ve Daniel onunla beraberdi. Kapı açılır açılmaz, kral masanın üzerine baktı ve yüksek sesle haykırdı: 'Büyüksün sen Ey Bel ve senden yana hiç yalan yok.' O zaman Daniel gülümsedi ve; 'Yerlere dikkat et ve şun-

lar kimin adımları iyice bak' dedi. Sonra kral erkeklerin, kadınların ve çocukların ayak izlerini gördü, bir de içeri girdikleri gizli kapılar ve masanın üzerindeki gibi tükettikleri şeyler kendisine gösterilince sinirlendi. Bu yüzden kral onları öldürdü; sonra Bel'i, putu ve tapınağı tahrip eden Daniel'in gücüne teslim etti.

Aynı yerde Babillilerin tapındığı büyük bir ejderha vardı. Kral, Daniel'e: 'Bak! Bu ejder yaşar, yer, içer; sen onun yaşayan bir tanrı olmadığını söyleyemezsin, bu yüzden ona tap' dedi. O zaman Daniel: 'Rab'be taparım; zira o yaşayan Tanrı'dır. Ama izin ver gideyim, ey kral ve kılıç ya da asa olmadan bu ejderhayı öldüreceğim' dedi.

Kral onun gitmesine izin verdi ve Daniel zift, yağ ve saç aldı; sonra onları birlikte kaynattı ve onlardan topaklar yaptı. Bunları ejderhanın ağzına koydu ve ejderha parçalara ayrıldı. O zaman Daniel: 'Bak, bunlar sizin taptığınız tanrılar!' dedi.

Babilliler bunu duyduklarında, krala karşı: 'Kral Yahudi oldu' diyerek birlik oldular. Sonra onlar krala geldiler ve: 'Bize Daniel'i teslim et aksi halde seni ve evini mahvederiz' dediler. Vahim biçimde mecbur kaldığından, kral Daniel'i onlara teslim etti ve onu altı gün durduğu esnada Daniel'i yiyip bitirebilirler düşüncesiyle hiç hayvan ölüsü verilmemiş yedi aslan bulunan bir ine attılar.

O zaman Yahudi mahallesinde Habakkuk adlı, kırdan orakçılara götürmek için koyu kıvamlı ekmek kırığı ile çorba yapan bir peygamber vardı. Tanrı'nın meleği Habakkuk'a: 'Git aslan ininde bulunan Babil'deki Daniel'e akşam yemeği götür' dedi. Ve Habakkuk: 'Tanrı'm, Babil'i hiç görmedim; aslan ini-

nin nerede olduğunu da bilmem' dedi. Sonra Tanrı'nın meleği Habakkuk'u tepesinden tuttu ve kendisini başındaki saçtan soydu ve ruhunun coşkunuğu ile onu Babil'deki inin üzerine bıraktı. Ve Habakkuk: 'Ey Daniel, Tanrı'nın sana gönderdiği yemeği kabul et' diye haykırdı. Ve Daniel: 'Sen beni hatırladın Ey Tanrı; seni arayanları da seni sevenleri terketmezsin' dedi. Ardından Daniel kalktı ve yemek yedi ve Tanrı'nın Meleği derhal Habakkuk'u kendi yerine götürdü. Yedinci gün, kral Daniel'in haline ağlamaya gitti ve ine geldiğinde, Daniel'in oturduğunu gördü. Sonra kral yüksek sesle: 'Sen büyüsun, Ey Rab, Daniel'in Tanrısı ve senden başka kimse yok' diyerek haykırdı. Ve kendisi Daniel'i dışarı çekti ve ıstırap çekmesinin müsebbibi olanları inin içine fırlattı ve onlar kralın gözü önünde bir anda aslanlar tarafından yenip yutuldular.

MANAŞŞE'NİN (MANASSES) DUASI

Yahudiye (Yahuda) Kralı Manasses'in duası, kendisi Babil'de esir tutuluyorken, İbrahim, İshak ve Yakup'un Ulu Tanrı'sının sıfatlarının ve onların adil evlatlarının sayımıdır; günahlarının genel itirafı ve Tanrı'nın ona büyük merhamet ve iyilik göstermesi, onu affetmesi ve dünyanın daha aşağı tabakalarına onu mahkum etmemesi ricasıdır. Bu yüzden, kendisi ebediyen hayatının her günü Tanrı'ya şükredecektir.

MAKABELER'İN (MACCABEES) BİRİNCİ KİTABI

Epiphanes (Epifanes) soyadı verilmiş olan Antiochus (Antiyokus), Greklerin krallığının yüz otuz yedinci yılında saltanat sürdü. O günlerde İsrail'in bazı ahlaksız insanları dinsiz fermanlarından sonra icraat yapmalarına yetki veren krala gittiler. Bundan sonra, Kudüs'te putperest adetlerine göre bir tapınma yeri inşa ettiler. Ardından, Antiyokus Mısır'a karşı savaştı ve

güçlü şehirleri vurmuş sonra oraların ganimetini almışken, kendisi yüz kırk üç yılında geri döndü; sonra İsrail ve Kudüs'e karşı patladı. Ardından büyük bir katliamla şehri fethedip Mabet'i yağmaladı; ardından, orada bulduğu altın ve gümüş gemilerle gizli hazineleri alıp götürdü. Bu yüzden, İsrail'de büyük yas vardı. İki yıl sonra, kral haraç tahsildarlarının başkanını Yahuda şehirlerine gönderdi ve kendisi aniden Kudüs'e saldırdı, orayı ateşe verdi ve oranın evlerini ve duvarlarını yıktı. Sonra kadınlar ve çocukları esir alıp götürdü ve mabedi lekeledi.

Ancak mabede ve İsrail'e düşman musibete karşı vahim bir tuzak olması için, düşman Davut şehrini büyük ve güçlü bir duvar ile büyük kuleler ile birlikte inşa etti; ardından zırh ve erzak, bir de Kudüs'ün ganimetleri ile doldurdu. Diğer taraftan Kral Antiyokus hepsinin bir millet olması gerektiğini bütün krallığına yazdı ve Kudüs'e ve Yahuda şehirlerine İsraillilerin kendi tapınmalarını terk etmeleri, çocuklarını sünnet etmeyi durdurmaları ve kendisinin putlarına tapmaları gerektiğini emreden mektuplar gönderdi. Sonra Mabet'te haraplığın iğrençliği yerleşti ve Yahuda'nın her tarafındaki şehirlerde put sunakları inşa edildi ve yasa kitapları yakıldı. Yine de İsrail'de çokları ölmeyi seçti ki etlerle ve putperestlerle Kutsal Antlaşma'yı suistimal etme ihtimalleri olamazdı. O günlerde Joarib (Yoarib) oğullarının rahibi Mattathias (Matatias) ortaya çıktı. Modin'de yaşıyordu ve beş oğlu vardı: Joannan (Yuhanna), Simon, Macca-beus (Makabe) denen Judas (Yahuda), Elezar (Elazar) ve Jonathan (Yonatan). Kralın subayları Modin'e geldiler ve Matatias'tan kralın emrini yerine getirmesini istediler ama Matatias: 'Bütün milletler razı olsa da yine de ben ve oğullarım babalarımızın anlaşmasında yürüyeceğiz.' Ve kendisi huzurunda putlara adakta bulunan bir Yahudi'yi ve kralın habercisini de öldürdü. Sonra kendisi ve oğulları dağlara kaçtı ve İsrail'in güçlü

adamlarından birinin katılımı ile etrafı dolaştı ve put sunaklarını yıktı sonra çocukları yiğitçe sünnet etti. Sonra uğraştıkları işlerinde başarılı oldular ve Yahudi olmayanların ellerinden yasa-yı kurtardılar. Matatiyas, ölümüne yakın Simon'u danışman olarak ve ta gençliğinden bu yana savaşta güçlü kuvvetli olmuş olan, insanların yanlışlarının öcünü almak üzere onların idarecisi olarak Judas Maccabeus'u atadı. Sonra yüz kırk altıncı yılında öldü ve Modin'de babalarının kabrine gömüldü; ardından İsrail kendisi için muazzam yas tuttu.

Sonra Judas Maccabeus (Yahuda Makabe) müthiş cesaretle halkının savaşlarını yaptı; Yahuda'nın şehirlerini fethetti, Apollonius'u (Apolonyus) ve büyük ordusunu Samaria'dan (Samiriyeye) çıkardı, ganimetlerini ve Apolonius'un kılıcını da aldı; sonra bunun sonucu olarak tüm ömrü boyunca savaştı Judas, Seron'u [Suriye ordusunun komutanı/ç.n.] ve Suriye'nin ünlü ordusunu da devirdi. Sonra Judas dünyanın en ücra köşelerine ün saldı ve çevre milletleri olağanüstü büyük bir korku sardı. Sonra Kral Antiyokus bu olayları duyunca, kendisi öfke doldu, bu yüzden ülkesinin bütün kuvvetlerini bir araya toplayıp gönderdi. Sonra kral, kraliyet ailesinden biri olan, Lysias'ı (Lisias), büyük bir ordu ile Juda ülkesine (Yahudiye) girmesi ve harap etmesi için gönderdi. Judas ve kardeşleri, kendisi bunu duyduğu zaman, Kudüs karşısında oruç tuttukları Mashpa'da (Mispa) İsraillileri topladılar. Sonra Judas onları savaşmak üzere organize etti ve silahlandırdı; sonra Emmaus'ta kamp kurdu. Lysias'ın sağ kolu Gorgias (Gorgias), Judas'ı şaşırtmayı denedi ama Judas kendisiyle savaştı ve ordusunu kaçırarak hem de büyük ganimet elde ederek onu bozguna uğrattı. Ertesi yıl Lysias, İsraillileri baskı altına alabileceği bir başka ordu topladı ve Idumea'ya girdi; sonra Betshura'da (Beytsur) çadırları kurdu. Ama Judas onunla savaştı ve

Lysias ile ordusunu kaçırttı. Bundan sonra Judas ve kardeşleri Kudüs'e geldiler; putperestlerin saygısızlık göstermiş olduklarını sunağı yıkarak yeni bir sunak yaptılar. Kendisi, güçlü kuleler ve yüksek duvarlarla Sion (Siyon) Dağı'nı da tahkim etti. Bundan sonra, kendisi kardeşi Yonatan ile Ürdün'e gidip sonra Galaad (Gilat) şehirlerini fethettiği süre esnasında Judas; Esau, Bean ve Ammon'un çocuklarını öldürdü ve Simon'u Galilee'ye (Galile) gönderdi. Bu sıralarda Antiyokus İran'daydı ve Judas'ın yaptıklarını duymuştu. Kendisi hayret etmişti; ardından öfkeye kapıldı, sonra kederlendi ve öldü. Lysias oğlu Antiyokus'u kral olarak atadı ve ona Eupator adı verdi; sonra Yahudiye'ye büyük bir ordu getirdi. Ordusunun mevcudu yüz bin piyade, yirmi bin atlı ve iki yüz otuz fildi. Judas Kudüs'ten çıktı ve kralın kampına karşı Bathzacharias'ta konakladı. Sonra Judas'ın yenildiği, büyük bir savaş yapıldı. Şehirde bir kıtlık olduğundan kendisi, yine de Sion'un etrafındaki duvarın yıkılmasını emretmiş olan Eupator ile barış yaptı.

Demetrius (Dimitrios) Roma'dan geldi ve Antioch'da (Antakya) Eupator'a saldırdı; şehri fethetti ve Eupator ile Lysias'ı öldürdü. Başrahip olmak isteyen Alsimus (Alkimos), Demetrius'a Judas'ı şikayet etti ve kral İsrail'e karşı alenen amansız nefret duyan Nicanor'u (Nikanor) insanları mahvetmesi için gönderdi ama kendisi Judas tarafından Capharsamala'da (Kafarsalama) büyük bir katliamla ve anlık bir muharebe esnasında yenildi. Nicanor'un ev sahibi yenildi, kendisi öldürüldü ve kellesi ile sağ eli Kudüs'teki kuleye asıldı. Bu İsrail'de büyük sevinç günüydü ve zafer sonraki her yıl kutlandı.

Ardından Judas, Romalıların gücünden ve politikasından haberdar olduğu için, onlarla karşılıklı yardım antlaşması yaptı. Buna rağmen, Demetrius, Bacchides (Bakkides) ve Alci-

mus'u ikinci kez büyük bir ordu ile Judea'ya gönderdi ve Be-rea'da kamp kurdu. Sonra Judas, diğer ordunun kalabalığının bu kadar müthiş olduğunu gördüğü için, Eleasa'da (Elasa) çadırını kurmuştu; adamları onu terk etmeye başladılar, bunun üzerine, Judas: 'Düşmandan kaçmam gereğini Tanrı saklasın, eğer zamanımız gelirse, kardeşlerimiz uğruna yiğitçe ölelim ve onurumuzu lekelemeyelim' dedi.

Ordular savaşa başladı ve yeryüzü bu yüzden gürültü ile sallandı ve mücadele sabahtan akşama devam etti. Judas Bakkides'in emri altındaki düşmanın sağ kanadını bozdu ve onları Mount Azotus'a kadar kovaladı, ama sol kanat Judas'ı takip etti ve feci bir savaş oldu, o kadar ki her iki tarafta çokları katledildiler. Judas ta öldürüldü ve ordusunun geri kalanı kaçtı. Judas'ın cesedi Yonatan tarafından babalarının kabrine götürüldü ve Simon, kardeşleri ve bütün İsrail onun için yas tuttu ve günlerce: 'İsrail'i kurtaran yiğit adam nasıl yıkıldı!' diyerek ağladılar.

Yonatan, Judas'ın yerine İsraililerin komutasını devraldı ve Bakkides ile barış yaptı. Sonra, Demetius Yonatan ile barış yapmak için ibadet özgürlüğü ve barış için ödenecek vergiden muaf tutma dahil, Kudüs'ün duvarlarının ve kulelerinin yeniden inşası ve tapınağın onarımları ile birlikte, birçok teklifler sundu, fakat Yonatan ve halk bu sözlere hiç itibar etmedi çünkü büyük şeytan Demetrius'un İsrail'de yaptıklarını unutmamışlardı. Yonatan, Alexander ile barış yaptı sonra ordusu kaçan ve kendisi öldürülen Demetrius'a karşı savaşta Alexander ile birlik oldu.

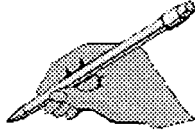
Bundan sonra genç Demetrius Crete'den (Girit) çıktı ve Azotus'a büyük bir ordu gönderdi. Burada Yonatan ona saldırdı ve kardeşi Simon'un yardımı ile düşmanı yendi ve Azotus'u

ve oradaki Dagon mabedini ateşe verdi. Kılıçtan geçirilmiş ve yakılmış sekiz bin adam vardı. Ardından Kral Alexander, Yonatan'ı onurlandırdı ve kendisine kralın soyundan olanlara verilen türden altın toka gönderdi. Bu günlerden sonra Yonatan, Galile ve Şam'da olağanüstü kahramanlıklar gösterdi ve ardından Kudüs'e döndü. Sonra Yonatan zamanın lehine çalıştığını gördüğü zaman, Romalılarla ve Lacedemonians'larla (Spartalılar) antlaşmasını yeniledi ve Arapları Şam'a kadar kovaladı. Kendisi Yahudiye şehirlerini tahkim etti, ama Ptolemais'te Tryphon (Trifo) tarafından yapılan hile ile esir alındı. Simon, kardeşi Yonatan'ın yerine lider yapıldı ve Tryphon'a saldırma-ya, kardeşini kurtarmaya hazırlanıyordu. Ama Tryphon, Yonatan'ı öldürdü ve kendi memleketine döndü.

Yahudiye ülkesi Simon'un tüm günleri boyunca sakindi ve herkes kendi asma ve incir ağacının altında oturuyordu. Simon ülkesindeki şehirleri ziyaret ediyorken, Abubus'un oğlu Ptolemeus (Ptolemi), Jerico'nun (Yeriko) lideri Simon ve iki oğlunu Docus (Dok) denen kalesine çağırdı. Simon ve oğullarının fazlasıyla içtiği büyük bir ziyafet verildi ve Ptolemeus ile adamları ziyafet mahalline geldiler ve onları öldürdüler.

MACCABEES'İN İKİNCİ KİTABI

Kudüs'teki ve Judea ülkesindeki Yahudiler, kardeşleri Mısır'ın her yanındaki Yahudilere Antiyokus'un ölümü nedeniyle Tanrı'ya şükretmeleri için bir mektup yazdılar. Mektuplarında Yeremya'nın bütün özlü sözleri ve Judas Maccabeus ile kardeşi Simon'un büyük kahramanlıkları -Yason'un kitabında kaydedildiği gibi, Musevilerin şehri ellerinde tuttukları zamandan, kafir Nicanor öldürülene ve kellesi Kudüs'teki kuleye asılana kadar- bir bir anlatıldı.



TANRI'NİN ŞEHİRİ

AZİZ AUGUSTINE

Bir Fransız eleştirmen Augustine'in "City of God" eserinin, tarihin felsefesini yazmaya dair en eski ciddi girişim varsaymıştır ve bir başkası ondan 5. yüzyılın ansiklopedisi olarak bahsetmiştir. Bu iki yorum birlikte, çalışmayı mükemmel bir şekilde tanımlamaktadır. Bu, 413 yılında başlayan ve 426'da biten, yirmi iki kitap halinde büyük bir bilimsel incelemedir ve bunlar tamamlandıkça bölümler halinde halka açıklanmıştır. Augustine (bkz. LIVES AND LETTERS) kendisi çalışmanın başlangıcını açıklıyor. Alaric'in 410'da işgali ile Roma'nın düşmesi, Roma'nın eski tanrılarının terk edilmesine ve imparatorluğun her yerinde Hristiyanlığın alabildiğine genişlemesine ya da the City of God'a atfedilmiştir. Afrikalı alim piskoposun, Kilisenin hakimiyeti konusunda büyük savunmasını hazırlamış olduğu bu "Katolik kilisesi'nin bütün ulusları içermesi ve bütün dillerde konuşması gerektiği" iftirası çürütülecekti. 1-5. kitaplarda St. Augustine, Roma'nın felaketinin eski mitolojik batıl inançların ihmalinden do-

layı olmadığını ve 6-10. kitaplarda putperest mezhebinin ölümünden sonra hayat konusunda çaresiz olduğunu gösterir. 11-14. kitaplar iki şehrin başlangıcına, ismen, Tanrı'nın ve dünyanın, 15-18. kitaplar sırasıyla tarihlerine ve 19-22. kitaplar sırasıyla nihai kaderlerine değinir.

I-İKİ ŞEHRİN BAŞLANGICI

Değerli Marcellinus, Tanrı'nın Şehri'nin en muhteşemi onun hem şu anki haccına hem hayatına, kendisinin sabırla beklediği değişmez ve ebedi tahtına inançla yazıyorum. Tanrı-larını, şehrin kurucusunun üzerinde görenlere karşı kendisini savunmak için yazıyorum; müthiş ve ağır bir eser ancak Tanrı benim yardımcımdır. Tevazunun erdeminin ne kadar müthiş olduğunu, kimin asaletini göstereceğini, bir yazarın hangi güce ihtiyaç duyduğunu iyi biliyorum. Çünkü Kralımızın ve Kurucumuzun emri böyledir: "Tanrı gururlunun karşısındadır; fakat mütevazi olana lütuf gösterir." Ancak kabarmış ve küstah ruh bu noktada ilahi Efendi'yi gaspetmeyi ve kendisi "faili bağışlamayı ve gururlu olana baskı yapmayı" sever. Dünyevi şehri de kendi imparatorluk arzusu tarafından esir edilmiş olduğundan, sessizce geçemeyebilirim.

Zira onlara karşı Tanrı'nın şehrini savunmak durumunda kaldığımız bu düşmanların meydana çıkmış olduğu Dünya şehrinden olan, İsa uğruna barbarlar tarafından hayatı bağışlanan Romalılar, İsa adından nefret edenlerdi. Şehitlerin türbeleri ve havarilerin bazilikaları, şehrin tahribatı esnasında sadece kendi halklarını değil ancak her türlü kaçağı ağırladı; sonra işgalcilerin gazabı ve hırsı bu kutsal eşiklerde dindirildi. Yine de bu isim altına sığınan bu adamların nankör kibirleri ve dine saygısız taşkınlığı ile beraber, belki sonsuz hüznün içinde

acı çektikleri kaçak geçen yılların boşluğundan hoşlanabilmeleri için, şimdi ona sapkınca başkaldırıyorlar.

Roma'nın kuruluşundan bu yana, bu kadar çok savaşta, bir şehri düşüren düşmanın, tanrılarının mabedine kaçmış olanların canlarını bağışladığı asla görülmemiştir; zafer anında ılımlılıkları bu kadar sık övülen Romalıların kendileri bile, yenilen tanrılarının mabedine saygı göstermiş değillerdir. Roma yağmasının yıkımı ve katliamı ile soygunu, ayrıca yangını yeni şeyler değildi. Ama şu yeni ve duyulmamış bir şeydi; bu vahşiler aniden ferah bazilikalardan ayrılamayacak kadar ve merhamet duydukları insanlarla onları dolduracak kadar ılımlı olmuşlardı; hiçbiri orada öldürülemiyor ve oradan da çıkarılamıyordu. Bunun İsa'nın adından dolayı ve Hristiyan çağından dolayı olduğunu kim anlamaz? Bu kana susamış yağmacıların "Onların günahlarını asa ile teftiş edeceğim ama onlardan merhametimi çekmeyeceğim" demiş olan O'nun tarafından zapt edildiklerini kim inkar edebilir?

Bütün alemler var oldukları için ve bu yüzden kendilerine ait tutumları ve ortak grupları ayrıca kendileri ile mutlak barışları olduğundan iyidirler ve tabiat düzenine ait yerlerindeyken, teslim almış oldukları varlığı korurlar.

İyilik meleklerinin mutluluklarının en gerçek sebebi, yüce olana (O'na), bağlı halde bulunmaktır ve kötülük meleklerinin ıstırabının sebebi, yüce olandan (O'ndan) uzaklaşmış, yüce olmayan varlıklara dönmüş olmalarında yatar. Bu kötülüğün, her günahın başlangıcı olan gurur dışında başka bir adı yoktur. O'nun için güçlerini korumayı reddetmişler ve bu yüzden içinde bütün büyüklüklerinin olduğu şeyi ziyan etmiş-

lerdir. Kötü irade için etkili bir sebep aramak boşunadır; etkin bir şeyle değil ancak yoksunlukla başarmamız gerekir. Yüce olandan, varlığın daha düşük düzeyinde olan şeylere doğru tek bir çekilme, kötü iradeye sahip olmaya başlamaktır.

Şimdi Tanrı insanlığı, melekler gibi değil, günah işlediklerinde bile ölmeleri gereken şekilde ama itaat ettiklerinde ölüm olmadan, mübarek bir ebediyete girmeleri, ancak söz dinlemediklerinde, ruh ve beden her ikisinin, en doğru cezayı çekmeleri gerektiği üzere varetmiştir. Zira, insan ruhunun gerçekten ölümsüz olduğu söylene de yine de Tanrı onu terk ettiği zaman öleceği kanısı mevcuttur.

Sadece onlar manen kötü olmaya başlamış oldukları için, insanlığın açık itaatsizliğe düşmelerinin başlangıcı gerçekleşmiştir. Kötü irade kötü eylemden önce gelmiştir ve bu kötü iradenin başlangıcı gurur ya da aşırı yüksek mevki iştahı olmuştur. Kendini yükseltmek başlı başına aşağı atılmak ve düşmektir. Tanrı'nın şehrinde ve şehrin hakimi İsa'nın gözünde tevazu en kutsal şey sayılır; ancak bunun tersine muhalifi Şeytan özellikle kibre kumanda eder; bu, kuşkusuz iki şehri ve dindarlar toplumu ile dinsizler toplumunu birbirinden ayıran büyük bir farktır. Böylece iki sevgi iki şehir kurmuştur; Tanrı'yı küçümsemeye varan Bencillik sevgisi Dünya şehrini kurmuş, Bencilliği küçümsemeye varan Tanrı sevgisi İlahi şehri kurmuştur.

II-ŞEHİRLERİN GELİŞİMİ

Bu, içinde ölümün durduğu ve yeni ortaya çıkan şeyin onların yerini aldığı, bütün evrensel zaman veya çağ, konumuz olan iki şehrin tarihi ve sahnesidir. Sonsuza kadar sürmeyen

Dünya şehrinin yeryüzünde faydası vardır ve mümkün olduğunca onun yüzünden böyle neşe eşliğinde keyif verir. Arzusunun konuları menfaatten başka bir şey değildir ve kendisi yeryüzünün iyi şeylerinin en iyisidir. Daha aşağı amaçlar için dünyevi barışı arzular, bu barışı kazanmak için savaş yapar; muhteşem zaferler kazanır ve zaferin sadece bir davayı tamamlamasına rağmen, müthiş özlenen barışı kim alkışlamaz? Bu olaylar hakikatten iyidir ve şüphesiz Tanrı'nın armağanıdır. Ancak tanrısal şehre ait olan iyi şeylerin ihmali halinde, sanki daha yüksek hiçbir şey yokmuş gibi, onlar bu aşağı amaçlara imrenirlerse, ıstırapın kaçınılmaz olarak arkasından gelmesi gerekir.

Bütün insanlar gerçekten huzuru arzu ederler ama inançla yaşamayan toplum, huzurunu halihazırdaki hayatın dünyevi faydalarında ararken, inançla yaşayan toplum vaat edilen nimetleri bekler; bu yüzden dünyevi ve geçici şeylerden sadece yolcular kadar yararlanır. Dünyevi şehir, huzurunu bu hayatın olaylarına dair insanların arzularının uyumunda arar. Ve ilahi şehir de öteki parçası bu ölümlülükte yol alsa da ölümlülüğün aynen kalmasına rağmen dünyevi huzurdan daha fazla faydalanmalıdır. Dünyevi bir şehrin ortasında bir esir hayatı yaşaması nedeniyle, (o parça) onun yasalarına uymakta tereddüt göstermez. Bu ölümlülük her iki şehirde de ortak olduğu için, ona ait olan olaylarda aralarında bir uyum vardır. Sadece ilahi şehir dünyevi şehirle ortak din yasalarına sahip olamaz; ancak muhalif olmaya, bir de nefrete ve zulüm fırtınalarına katlanmaya zorlanmıştır.

Bu yüzden bu ilahi şehir, dünya üzerindeki yolcu, tüm halklardan vatandaşlara çağrıda bulunur ve onların sayesinde dünyevi huzurun elde edildiği ve korunduğu göreneklerinde,

yasalarında ve kurumlarında hangi farkların olabileceğine al-dırmaz, bunların hiçbirini bozmadan ancak tersine bunlara imkan tanıyıp yerine getirerek, tüm dillerden yolcu [ahret yol-cusu anlamında/ç.n.] bir cemaat oluşturur. Bu yüzden ilahi şe-hir bile dünyevi huzurdan yararlanır ve onu ilahi huzura bir aracı olarak kullanır; zira sadece buna Tanrı'nın takdirine ve bir diğerinde Tanrı'ya adanmış uyumlu toplumda var olan akıllı kulun huzuru denebilir.

Yeni Akademi'yi (New Academy) simgeleyen her şey ile il-gili belirsizliğe gelince, Tanrı'nın şehri bu tür bütün kuşkular-dan bir delilik biçimi gibi nefret eder. Çünkü akıl ve mantık sayesinde anladığı bu olayların en kesin bilgisine sahiptir; yi-ne de bu bilgi bizim ayartılmaya hazır bedenimiz tarafından sı-nırlanabilir. Tanrı'nın şehri zihnin beden üzerinden kullandığı duyuların ifadesine de inanır; zira onları güvenilmez olarak kabul eden kendisi, feci şekilde aldatılmıştır. Tanrı'nın şehri kabul edilmiş [Hristiyan kilisesi tarafından tanınan/ç.n.] dedi-ğimiz Kutsal Yazılara da inanır.

Tanrının şehri, Hristiyan olan filozofları -sadece onların yanlış fikirleri hariç- dine engel olmayan alışkanlıklarını ya da hayat tarzlarını değiştirmeye zorlamadığı için, vatandaşının hangi elbiseyi giydiği ya da ne tarz bir hayat sürdüğü ilahi buyruklara ters olmadıkça Tanrı'nın şehri için mesele teşkil etmez. Kontemplatif [bir öğreti-düşünce üzerine yoğunlaşmış /ç.n.], aktif ve her iki niteliğin birlikte yer aldığı bu üç hayat türüne gelince, inançla yaşayan insan onlardan herhangi biri-ni kabul edebilse de o konuda ebedi dünyaya ulaşabilse de yi-ne de hakikat sevgisi ve hayırseverlik görevleri benzer şekilde yerlerini almalıdır. İnsan komşusunun iyiliğini ihmal noktası-

na gelince öyle kendisini kontamplasyona veremez; Tanrı kontamplasyonunu ihmal noktasına gelince de uygulamada o kadar derinlere nüfuz edemez. Boş zamanlarımız esnasında, boş bir tembellik içinde değil ama hakikatin keşfi ya da incelemesi halinde, her biri bir diğerinin kazanımlarını kıskanmadan aşama yapabilecek bir şekilde haz almalıyız. Uygulama esnasında bu hayatın ne saygınlıklarını ne de gücünü, hiçbirini kazanmaya çalışmamalıyız; çünkü bu güneşin altındaki her şey beyhudeliktir; ama sadece durumumuzun yapmamıza imkan verdiği işin kendisiyle, onu doğru ve faydalı bir şekilde yapmak istisnadır.

Scipio'nun, Cicero'nun "Cumhuriyet"inde kullandığı tanımlara göre, gerçekten bir Roma Cumhuriyeti asla var olmamıştır. Zira kendisi cumhuriyeti kısaca insanların "res populi" (halkın meselesi) kadar "res publica" (devlet işi) olarak tanımlar ve halkı 'kanuna rıza ile ve toplumun yararı vasıtasıyla bir araya gelmiş kalabalık meclis' olarak tanımlar. O halde adalet olmayan yerde hiçbir insan olamaz ve eğer hiç insan yoksa, o zaman sadece insanların adının değersiz olduğu şaşkına dönmüş kalabalık hariç, insanların mülkü de yoktur. Adaletin olmadığı yerde devlet yoktur. O zaman, adalet herkese hakkını dağıtan bir erdemdir. O halde gerçek Tanrı'yı terk eden ve kendisini ahlaksız şeytana teslim eden insanın adaleti nerededir? Herkese hakkını veren bu mudur?

Ama eğer insanı bir başka şekilde tanımlarsak ve onu sevgilerinin hedefleri konusunda fikir birliğiyle kaynaşan makul varlıkların bir toplanması olarak düşünersek, o zaman insanların karakterini öğrenmek için hangi şeyleri sevdiklerini bulmamız gerekir. Sığır sürüsünün değil makul yaratıkların bir

cemi (toplanması) olduğu sürece her neyi seviyorsa ve sevgisinin nesneleri konusunda hemfikir olunduğu sürece, ne kadar iyi şeylerde uyumu bulundukça o kadar iyi ve ne kadar aşağı şeylerde uyumu bulundukça o kadar kötü olsa da o gerçekten bir halktır. O halde bu tanıma göre, Roma halkı gerçekten bir halktır ve mülkü devlettir. Ancak insanların daha önceki ve daha sonraki zamanlarda neyi sevmiş oldukları ve halkın sağlığı olan bu uyumun bozulduğu ve mahvolduğu için lanet olası isyanlar ile toplumsal ve iç savaşlara nasıl maruz kaldığı; bu olaylar konusunda tarih tanıktır. Yine de bu sebepten, bu sevgi hedefleri bakımından fikir birliğiyle bir araya gelmiş makul insanların toplanması bir ölçüde geriye kaldığı sürece, halkın adını, onun mülkü olan cumhuriyetin adını da inkar etmiyorum. Ama genelde, sözü geçen millet hangisi olursa olsun, ister Atina, Mısır, Babil ya da sadece O'na yönelik hariç, hiçbir fedakarlık sunulması gerekmeyen Tanrı'nın emrine itaati reddeden dinsiz şehir Roma, gerçek adaletten yoksundur.

Zira ruhun beden üzerine ve mantığın zaaf üzerine, bariz bir ustalaşması olabilse de, yine de eğer ruh ve mantık -Kendisinin emretmiş olduğu gibi- Tanrı'ya hizmet etmiyorsa, onlar beden ve tutkuları üzerine gerçek hakimiyete sahip olamazlar. Gerçek Tanrı'dan habersiz olan ve O'na itaat etmekten ahlaksız şeytanlara kendini alçaltmış bir zihin beden ve tutkuların nasıl gerçek sahibesi olabilir? Hayır, arzu ettiği nesneleri elde edebilmesi ve koruyabilmesi için beden ve tutkularını sayesinde yönettiği, kendisinin sahip olduğu gibi görünen özel erdemler, Tanrı'ya yönlendirilmemiş oldukları için, erdemlerden ziyade tutkulardır. Bedeni yaşatan beden değil fakat onun üzerinde bir şey olduğundan, onun için insanın kut-

sallık içinde yaşamasına imkan veren insan değil fakat onun üzerinde olan şeydir.

III-HAKLININ KADERİ

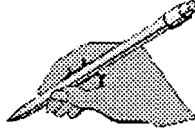
Güzelliği ve yararına rağmen, burada emek ve keder mahkum edilmiş olsa da Tanrı'nın insanın gözleri önünde sergilediği yaratılıştan, kim haber verebilir? Gökyüzü, yeryüzü ve denizin sayısız güzellikleri, ışığın, güneşin, ayın ve yıldızların mucizelerinin bolluğu, ağaçların gölgesi, çiçeklerin renkleri ve kokuları, çeşitli renk ve ötüslü kuşların bolluğu, en küçüğü en büyüğünden daha harika olan hayvan formları, devasa balinalardan daha şaşırtıcı olan arıların eserleri; bunları kim tarif edebilir?

O zaman bu ödülleri ne olacak? Kendisinin önceden ölümüne mahkum ettiklerine böyle muhteşem şeyleri verdiği için, Tanrı hayata dair önceden kaderini belirlediği kişilere ne bahşedecek? Kendi Oğlu'nu ölümüne teslim ettiğine göre, bu kutsal hayatta onlara cömertçe neyi verecek? Hiç kimseye teslim olmadığı için, kimsenin esiri olmamış, hiçbir şeye karşı savaşmamak suretiyle, ancak kendisi ile mükemmel bir şekilde ve tamamen huzur içinde, zaafatın büsbütün kurtulduğunda, insanın ruhunun durumu ne olacak?

Mutluluğun hangi derecelerinin o konuda erdemin derecelerine yerini terk edeceğini kim söyleyebilir ya da hayal bile edebilir? Mertebelerin var olacağından ve kutsal şehirde daha aşağı mevkideki hiç kimsenin kendi üstünü kıskanmayacağından yine de kuşku duyamayız; zira onu yaşamış olanla en samimi dostlukla bağlı olsa da hiç kimse elde etmemiş olduğu

mertebede bulunmayı arzu etmeyecektir. Kendi ödülü ile birlikte, her biri, sahip olduğundan daha fazla hiçbir şeyi arzulamayacak biçimde, kanaat etme yeteneğine sahip olacaktır. O noktada durup göreceğiz, görüp seveceğiz, sevip şükredeceğiz. Zira, hiçbir sonucun olmadığı aleme ulaşmak dışında, başka hangi sonuca varırdık?

* * *



AZİZLERİN EBEDİ İSTİRAHATİ

RICHARD BAXTER

Richard Baxter, popüler olmuş ve halen de olan yüz altmış sekiz ciltlik “The Saints Everlasting Rest” in Püriten yazarı, I. James saltanatı esnasında, 1615’te doğdu ve III. William’ın tahta çıkmasından hemen sonra 1691’de öldü. Bu yüzden hayatı Stuart ailesinin dertleri ile rastlaştı. Elli yıl boyunca Baxter, İngiltere’de en tanınmış ilahiyatçılardan biriydi. Hayatı boyunca politikada, Kilise’de ve teolojide yatıştırıcı bir etkisi oldu. Olağanüstü başarılarından biri, kendisinin en tanınmış papazlığı, yirmi altıncı ve kırk beşinci yılları arasında, Kidderminster’deydi ve orada alışılmış ağırlıktan çok daha kötü olan sağlığının ara faslı esnasında –zira bütün hayatı boyunca rahatsız idi– ölümünden önce “The Saints Everlasting Rest.”i yazdı. Kendisinin “içtenlikle sevilen arkadaşları, the Borrough ve Forreign of Kederminster sakinleri”ne adanmış olan kitabı 1650’de basıldı; sonra ani ve hemen hemen eşsiz bir başarıya ulaştı. Basımından sonraki yıl içinde yirmi bin adet satıldı ve çeşitli baskıları halen dağıtımda bulunuyor. Bu

açık fikirli ilahiyatçının kişiliğinin azizliği, çekişmeli bağnazlık çağından tertemiz ortaya çıkmaktadır.

I-İSTİRAHATIN DOĞASI

“Bu yüzden orada Tanrı’nın halkına bir istirahat kalır.”

Heb. iv, 9.

Adem’in anlaşmasını bozan çöküşü esnasında kaybolan sadece Tanrı’ya ilgimiz ve kendisinin gerçek idraki değildi; ancak kendisinin bütün spiritüel bilgisi ve böyle bir mutluluğa yönelik gerçek eğilimdi. İnsan şimdi kendisinin sıradan mirasına -düşük bir mevki ve düşük bir ruh- uymayacak bir kalbe sahiptir. Ve Tanrı’nın Oğlu ruhani ve ebedi mutluluk teklifleri ile geldiği zaman, kendisi insanda buna inanacak inanca rastlamaz, tıpkı yoksul insanın herhangi bir adamın yüz pound kadar bir meblağı olduğuna inanmayacağı gibi; bu, kendisinin sahip olduğundan çok daha fazla bir miktardır. Bu yüzden hiçbir insan şimdi bir zamanlar sahip olduğu, İsa’nın o zaman neden olduğunun çok daha azı olan, böyle bir mutluluğun varlığına neredeyse hiç inanmaz.

Havari, mektubunun çoğunu bu rahatsızlığa karşı uygular; ardından Pazar günlerinin istirahatını [dinlenme ve ibadet günü/ç.n.] açıkça ve fazlasıyla ortaya koyar, ayrıca Kenan ülkesi, insanlara onların gerçekten mutluluğu olan daha fazla huzuru aramalarını öğretmelidir. Kişisel üzüntüler, yorucu görevler, ardı ardına gelen dertler altındaki insanlar huzurdan daha fazla neyi hoş karşılar? Genel felaketler, nahoş uygulamalar, talan edici kayıplar, üzüntülü haberler altındaki insanlar şu huzurdan fazla neyi kabul eder?

Şimdi bu huzurun ne olduğunu görelim. Metnin anlamı, bir ruhun -bu hayatta- İsa ile beraber sahip olduğu bütün bu rahat ve güvenliği meydana getiren -lütfun huzuru- “huzur” kelimesini içerse de yine de bu esasen ebedi mutluluğun huzurunu kasteder, tezimi bu sonuncuyla sınırlandıracağım.

Huzur, hareketin sonu ve mükemmelliğidir. Burada söz konusu olan azizlerin huzuru, kendi yolunun sonunu elde etmiş olan bir Hristiyan’ın en mutlu varlığıdır.

Bu huzurun neyi içerdiğini gösterme ihtimalimiz... Maalesef! Değirmek üzere olduğum şeyi o kadar az biliyorum ki. Bilmeden önce konuşur muyum? Açıkçası bilene kadar beklersem, tekrar konuşmayı düşünmem. Bu yüzden tamamen sessiz olmaktansa, sahiden biraz bildiğim şeyi söyleyeceğim.

Bu huzur halinde, içerilen hareketten ya da eylemden bir fasıla mevcuttur. Sığınağı bulduğumuz zaman denize açılmakla işimiz kalmamıştır; seyahatimizin sonunda iken, yolla işimiz kalmamıştır. Artık dua olmayacaktır; çünkü bundan böyle lüzum yoktur, sadece uğruna dua ettiğimiz şeyin son hadindeki hazzı istisnadır. Günah ve şeytana uyma menziline dışında olduğumuz için, oruç tutmaya, ağlamaya ve gece ibadetine, artık hiçbirine ihtiyacımız yok. Talimatlar ve tembihler yönünde yararı da olmaz, dua edilir, insanın hizmeti sona erer, ayinler boşunadır, ırgat parasını istemiştir; çünkü ürün toplanmış, burçak yakılmış, iş yapılmıştır.

Bu, huzur yolumuz boyunca bize eşlik eden ve ister istemez başlıca hayırdan gafletimizin sonucu olan, bütün belalar-

dan mükemmel bir kurtuluş içerir. Kuşkusuz orada bilinen keder ve matem gibi bir şey yoktur, ne de solgun bir yüz, halsiz bir beden, zayıf eklemler, aciz çocukluk, eli ayağı tutmaz yaşlılık, kusurlu ruh hali, hazin hastalık, heyecan verici korku, şiddetli kaygı gibi bir şey, ne de herhangi kötü isim hak eden bir şey bulunur. Hakikatten sızlanma ve ah etme fırtınası, gözyaşı seli tam kapıya kadar bize eşlik etmiştir, orada bize ebediyen veda eder.

Bu huzur azizin, ruh ve beden her ikisi için, kişisel mükemmelliğinin en yüksek derecesini içerir. Bu ister istemez, onları mutluluğun tadını çıkarmaya ve onun tatlılığını paylaşmaya yeterli kılar. Bu azizin o konudaki sevincini böylesine muazzam kılan bir şeydir. Burada göz görmemiş, kulak duymamış, kalp de kendisini bekleyenler için Tanrı'nın topladıklarını anlamamıştır; ama orada göz ve kulak ile kalp yeterli kılinır, aksi halde onlar nasıl bunun tadına varırlar? İştah daha mükemmelleştikçe yemek daha tatlanır, kulak daha müziksever oldukça melodi daha hoş olur, ruh daha mükemmel oldukça bu sevinçler daha sevindirici olur ve bize daha olağanüstü gelen bu mutluluktur.

Bu huzur, ana bileşen olarak, Tanrı'dan en samimi murat alışımızı, en önemli hayrı içerir. Ayrıca burada zararlı çıkar mıyım diye merak etmeyin. Tanrı'yı bu kadar az tanıyorken, O'nu sevmek ne kadar önemli bilemem. Kendi ruhumu bu kadar az tanıyorken –ya özü ya da niteliği, burada bu bedendeyken– sonsuz haşmetin ihtiyaçlarını ya da bu hazza ilerlediğinde bu ruhun durumunu ne kadar az bilmem gerekir. Hatta, eğer araştırılamaz bir şey içermeyen bu varlığı hiç görmediysen, ne de şu ana kadar karşılaştığım en büyük filozofu şaşırt-

maya gücü yetmeyen böyle küçük iç kemiren şey görmediysem, şüphesiz eğer benim gözüm Tanrı'ya baktığımda yetersiz kalıyorsa, kendisi ile konuşurken dilim ve tasavvur ederken kalbim beni yüzüstü bırakıyorsa, buna şaşmamalı. Güneşin ışığından kör ya da müzik içeren doğadan sağır doğmuş bir insan ne tuhaf düşüncelere sahip olur, bu yüzden Tanrı'nın açıkça bilinmesini sağlayacak bu duyuyu hakikatten isteriz. Ama bu bildiğimiz, bizim için asıl iyilik, Tanrı'ya yakın olmaktır.

II-AZİZLER NASIL GÖREVLENDİRİLİRLER

Bu huzur, Tanrı'dan bu derece murada erme esnasında, ruhun ve bedenın bütün güçlerinin tatlı ve daimi eylemini içerir. (Bu) Merkeze vardığında hareketten kesilen bir taşın ataleti değildir. Bu, çalışma esnasında, şimdi sahip olduğumuz türden harici duyuların sürdürölüp sürdürölmeveceğı ve kullanılıp kullanılmayacağı büyük bir tereddüttür. Onların bazıların, genellikle kesintiye uğrayacakları bilinir; çünkü onların varlığı, yararlarını belirtir ve onların kullanımı, kusurluluk halimizi gösterir; yeme ve içmenin yararı yokken, tat almanın da yoktur. Ancak bütün duyular kusurlu oluşumuzu göstermezler mi? Maden filizi ateşe bir taş olarak atılınca, ancak o denli saf bir metal olur ki bir başka adı hak eder, buraya kadar beden ve duyularımızın değışimi daha müthiş olacaktır; hatta şimdi düşünemeyeceğimiz kadar. Ve kuşkusuz, Tanrı duyularımızı ilerletip kapasitemizi arttırdıkça, bu duyulardan gelen mutluluğumuzu da ilerletecektir ve bütün bu kapasiteyi kendisiyle dolduracaktır.

Sonra bu yüzden beden böyle çalıştırılırsa, Tanrım, ruh nasıl meşgul edilecektir! Bedensel duyular kendi özel yetenek ve eylemlerine sahip oldukları gibi, kendi eylemi esnasında ruh

ta kendi nesnesinden bilerek, düşünerek, hatırlamak, sevmek suretiyle haz alır. Bu ruhun zevkidir.

Zatiyet bilgisi çok çekicidir; kötülüğün kendisi olmasa da biraz kötülük bilgisi bile aynı çekiciliktedir. Makul bir ruhun hassas kişiliği aşabildiği ölçüde, şu ana kadar doğanın sırlarını keşfetmesi ve bilimin sırlarını bilmesi esnasında bir filozofun hazları, oburun, sarhoşun, ahlaksızın ve herhangi şehvet düşkünü bütün hazcıların zevklerini aşar. O zaman Tanrı gerçeğini bilenlerin zevki nedir? Mantıkta, doğa felsefesinde, metafizikte ve tıpta bütün kesin olmayan tartışmaya açık prensipler sadece kendi başlarına belirli olduklarından onlardan örnek vermedim, zira, bana göre onlarla ilgili ancak sıkıcı ve belirsiz görüşlerim can alıcı ve netti. Yarabbi o zaman, en halis Tanrı'nın net ve gerçek idrakinden haz almak için neyi uygulamaktan ya da neyi terk etmekten kaçınmam gerekir?

Bu anlayış ruhun ne kadar asil bir yeteneğidir! Dünyayı kuşatabilir, güneşi, ayı, yıldızları ve gökleri ölçebilir, her bir tutulmayı çok yıllar önceden dakikasına kadar bilebilir, evet, ama bütün mükemmelliğinin zirvesi, sonsuz olan, bütün bunları –burada birazını ve ahrette dahasını, çok daha fazlasını– yaratan Tanrı'yı tanıyabilmesidir. Ey mübarek Rabbimiz, o ne bilge ve ne cevherdir! Kendisi nesnesi olarak hakikate ve bu yüzden en önemli nesnesi olarak en önemli gerçeğe doğal itki ve eğilim beraberinde anlayışı yaratmıştır, ayrıca herhangi bir yaratığa dönmeyelim diye, kendisi bunu, başka bir yaratığa ifade edilemeyen, ismen -en önemli hakikat- olmak üzere, kendisine ait ilahi yetenek olarak saklamıştır.

Ve kuşkusuz eğer sadece ruhun hazzını değerlendirmesine yardımcı olmak için geçmişi hatırlaması sayesinde var olursa, hafıza bu mübarek çalışma esnasında atıl ya da yararsız olmayacaktır. Bilgimiz azalmayacak genişleyecektir, bu yüzden geçmiş olayların bilgisi ortadan kaldırılmayacaktır. Üstelik bu bilgi bir anı değil de nedir? Şüphesiz bu mertebeden aziz kendi ardına ve önüne bakabilir ve şimdiki olaylarla geçmişi karşılaştırmak için zorunlu ihtiyaçlar mübarek ruhta düşünülemez bir saygınlık ve kendisinin durumu anlayışını uyandırır. Vahayı ve Kenan ülkesini her ikisini birden görebildiğimiz o dağda ayakta kalmak için, cennette kalmak için ve yeryüzünü hatırlamak için üstelik onları birlikte karşılaştırma anlayışı ve muhakeme terazisinde tartmak için, ihtiyaçlar ruha nasıl iletilmeli ve onu nasıl açığa çıkarmalıdır: İhsan fırtınaları beni böyle bir limana sürüklesin! Ey mübarek yol ve tekrar tekrar mübarek akıbet!

Ve şimdi geriye kalan öfke gibi bir şey varsa burada uçup gitmesini nasıl temin edelim: Ey bu kadar çok direnen rezil mizaç ve böyle bir lütuf şimdilik hoşça kal! Layık olmayan ruh, bu kadar gönülsüzce yakınına geldiğin yer bu mu? Görev yorucu muydu? Dünya kaçırılmayacak kadar güzel miydi? Her şeyi terk etmeye, her şeyi inkar etmeye ve bunun için herhangi bir şeye üzülmemeye sebat ettin mi? Buna ulaşmak için can atmaya isteksiz miydin? Ey, neredeyse bana ihanet etmiş ve bu mutluluktan beni mahrum etmiş olan hain kalp!

Ama Yarab, bol, samimi, tatlı zevk, sevgiden gelendir; sevgi ve neşe! Sevgi ruhun özünden olduğu için samimidir, sevgi Tanrı'nın özüdür, zira Tanrı sevgidir. Yarabbi, bu sevginin hazları ne yüce! Kalbin onda bulduğu nasıl bir hoşnutluk! Elbette sevgi emek ve bedeldir.

Fakat, maalesef korkak kalbim nadiren ilerlemeye cesaret eder! Galiba, Eyüp Peygamber konusunda Tanrı'nın bana "Bilgisiz sözlerle hikayeyi bulandıran bu kişi kim?" diyen sesini duyuyorum. Ama Senin hizmetkarının günahını bağışla ey Tanrı'm. Açıklanmamış şeylere, merakla araştırılmış cesur nüktelerle senin öğütlerine de burnumu sokmadım ama hakikatten senin kutsallığına halel getirdim, senin üstünlüğüne haksızlık ettim, kendi fevkalade abartılı rol yapışım ile, senin azizlerinin şanını küçük düşürdüm. Tasavvurlarımın bu kadar yetersiz kalmasından, düşüncelerimin bu derecede kör olmasından, görüşlerimin bu derecede orta, sevgimin böyle aptal olmasından, ifadelerimin bu kadar zayıf ve böyle bir görkeme uygunsuzluğundan üzüntü duyarım. Ancak sadece, kulağın işitmesi ile duymuş bulunuyorum. Yarabbi, kulunun seni görmesi ve bu sevinçlere sahip olmasına izin ver, ondan sonra daha uygun düşüncelere sahip olurum, hem sana daha çok şükür ederim!

III-SONSUZ HUZURA NASIL ULAŞILIR?

Bu şekilde size mabede doğru bir pencere açıldıktan ve İncil'de görmüş olduğum azizin huzurunun bu benzerliğinin geçmiş kısımlarına küçük bir işaret gösterdikten sonra, onu bu huzurun mübarek özellikleri ve biraz tamamlayıcılarını görmeye başlamanız ve önce seçkin öncülleri [önemli zatları/ç.n.], muhteşem hazırlıkları, bu huzura dair dikkate değer takdimimiz takip eder; zira bu mabedin verandası olağanüstü azizdir ve kapısına güzel unvanı verilmiştir. Ve burası onlara, gözlemlerimize göre bu verandanın dört köşesi Tanrı'nın Oğlu'nun en muhteşem gelişi ve görünüşünü, toz toprak bedenlerimizden onun harika yükselişini ve onları tekrar ruh ile birleştirmesini; onların muhakemelerinde onun genel ve kutsal

davranışlarını, onların taç giymelerini kendisinin muhteşem kutlamasını ve onların mutluluğu esnasında kendisinin onları taçlandırmasını takdim eder.

Evet, İsa'nın gelişi halkının mutluluğuna yorulabilir ve huzurun bu kıymetli çaresini çözen bu bileşenlerle birlikte sayılıp dökülebilir, zira bu sonuç için niyetlenmiştir ve bu sonuca bariz ihtiyacı vardır. Maalesef, Hristiyan arkadaş, Efendimizin geri gelmemesi gerekiyorsa yapmamız gereken nedir? Burada ne halde bırakıldık! Olamaz, asla bundan endişe etmeyin, olamaz. Ve ey Hristiyan kardeş, günahlarımızla ve ölümle esir tutulan biz, Efendinin kendisi tarafından kurtarılınca, bu nasıl bir gün olacak? Kendisinin; kıtlık ile sefalet ve nefret esnasındaki ilk gelişi gibi olmayacak. Ey gafil dünya, kendisi, artık sizin tarafınızdan saygısızlık edilmek ve ihmal edilmek için gelmeyecek. O günü düşünmek ve o günden korku ile bahsetmek, kötü biçimde iman eden aziz hariç, tövbe etmeyen günahkar için en uygunu olur. Kendisinin feryat edeceği şekilde uzun bir şüphe ve üzüntü içinde bekleyişinden sonra, mübarek şehit Mr. Glover, İsa'nın ruhunda keşfi ile ne kadar sevinç dolmuştu. "O geliyor! O geliyor!" Sadece -uzakta bulunan ve uzun süre kayıp olan- geri dönen sevgili bir arkadaşınız olsa, nasıl herkes neşe ile kendisini karşılamak için dışarı fırlar! "Oo... babam geliyor!" der çocuk. Karısı "Kocam geliyor!" der. Ve kendi görkemli geri dönüşü esnasında Efendimizi görünce: "O geliyor! O geliyor!" diye çığlık atmaz mıyız?

Cennete giden ikinci yol, İsa peygamberin tozdan toprak-tan bedenlerimizi yükseltip onları tekrar ruh ile birleştirmesi esnasındaki muazzam çalışmasıdır. Sınırsız güç ve sevginin harika bir sonucu. İmansızlık "Evet, eğer doğru olsa, gerçek-

ten harika.” der. Ateist ve Saddusi, “Ne, bütün bu dağılmış kemikler ve toz-toprak insan mı olacak? Denizde boğulan insan balıklar tarafından yenir ve onlar tekrar insanlar tarafından yenir ve bu insanlar kurtçuklar tarafından yenir. İlk insanın vücuduna ne olacak? Tekrar mı yükselecek?” derler. Seni ahmak –Paul’un bu yüzden sana dediği gibi– Tanrı’nın gücüne karşı münakaşa mı ediyorsun? Safsatanla ona tavır mı takınacaksın? Sınırsız güce karşı meselelere itiraz mı ediyorsun? Seni kör köstebek, seni aptal kurtçuk, seni sürüngen parçası, soluyan balçık, seni toz toprak, seni hiçbir şey, bu söz konusu ettiğinin kimin gücü ve kim olduğunu biliyor musun? Eğer O’nu görmen gerekiyor olsaydı, sen şimdi ölürdün. Eğer O’nun gelmesi ve seninle kendi davasını tartışması gerekse, buna dayanabilir miydin? Eğer O’nun sesini duyman gerekseydi, tahammül edebilir miydin?

O zaman gelin, Hristiyan-kardeşler, hapisliğin onları uzun süre tutmayacağını bilerek bu cesetleri toza toprağa memnuniyetle teslim edelim. Huzur içinde yatalım ve istirahatımızı geçirelim, (bu) ebedi bir gece ya da sonsuz bir uyku olmayacaktır. Geceyi dışarıda geçirince sabahleyin uyanacağımızdan emin olduğumuz kadar o zaman da uyanacağımızdan emin olalım. Cesetlerimiz çürüyen canavarlarınkiler kadar değersiz olsa ne çıkar, kemiklerimiz kazılıp çıkarılsa ve çukur kenarına dağılsa ne çıkar, kurtçuklar etimizi bitirse ne çıkar, yine de Kurtarıcımızın yaşadığını ve sonunda yeryüzünde ayağa kalkacağını, üstelik bu gözlerle O’nu göreceğimizi biliyoruz.

Azizlerin istirahatının bu ön sözünün üçüncü bölümü onların muhakemelerinde aleni ve ciddi davadır. Ey müthiş, ey sevinçli gün! Sonra dünya Rabbin iyiliğini ve şiddetini; yok

olanların üzerine, şiddetini ama O'nun seçilmişlerinin üzerine iyiliğini seyreder. Ardından, Hristiyan kardeşler, bırakalım o günün dehşeti asla böyle müthiş olmasın, elbette Rabbimiz bizim üzerimize hiçbir bela kastedemez.

Azizlerin ilerlemesi esnasında dördüncü öncül ve en yüksek adım onların kutsal taç giyme töreni, tahta çıkarılışları ve krallığa kabul edilişleridir. Ölümüne inançlı olanlar hayat tacını alacaklardır ve yeteneklerinin gelişimine göre burada hükümleri ve saygınlıkları arttırılacaktır.

IV-SONSUZ HUZURUN ÜSTÜNLÜKLERİ

Bu huzurun tatminkar bir tamamlayıcısı kutsal azizlerin ve Tanrı'nın meleklerinin arkadaşlığıdır. Tanrı'nın kıymetli halkının yüzlerine bakınca ve inanarak bu günü düşününce, yarabbi, bu ne ferahlatıcı bir düşüncedir! Orayı hatırlamayacağız, sizler, burada arasından geçtiğimiz dorukları, görev esnasında ve cefalar esnasında arkadaşlığımızı, feryatlarımızın ne çok kez, sanki tek ses gibi çıktığını, ortak gözyaşlarımızın sadece bir tek dere ve ortak arzularımızın sadece bir tek dua olduğunu düşünün. Ve şimdi bütün övgülerimiz bir tek melodi oluşturacak, hem de kiliselerimiz bir tek kilise ve bütün bizler sadece tek bir vücut olacağız; çünkü İsa'da bir olacağız, tıpkı O ve Tanrı'nın bir olduğu gibi.

Bizim cennette birbirimizi tanıyıp tanımayacağımız biraz kuşku bir sorudur. Elbette şimdi sahip olduğumuz hiçbir bilgi sona ermeyecek, kusurluluk içerenler hariç! Hem bu hangi kusurluluğu ima edebilir? Dahası, şimdiki bilğimiz inanılmazın ötesinde arttırılacaktır. Ortadan kaldırılacaktır ama

mumların ve yıldızların ışığının doğan güneş tarafından ortadan kaldırıldığı gibi; bu, cehaletimizin bilgimiz tarafından daha uygun şekilde ortadan kaldırılışdır. Hakikatten bedenden sonra birbirimizi ne endam, ses, renk, ten, yüz ya da dış görünüş ile tanımayacağız; fakat biz İsa'nın görüntüsü ve spiritüel bağlantı ile ve yeteneklerimizi geliştirmemiz esnasında önceki sadakatimiz ile tanıyacak ve tanınacağız.

Yine, daha ileri bir üstünlük şudur; üzerimize zamanında gelen bir huzur çökecektir. Ufak tehlikeler bile olmayan uzun ve can sıkıcı bir yolculuk bittiğinde, o zaman uygun yer ev değil midir? Uzun ve tehlikeli bir savaşımız varken ve gözü dönmüş düşmanların ortasında yaşadığımız zaman bir de sürekli gözleme tahammül etmeye zorlandığımızda ve onlardan birçok yara aldığımızda, zaferle beraber barış şimdi uygun olmaz mı? Bazıları (çeşitli/ç.n.) dönemlerin baskısı altında; vergilerinden, iskanlarından, talancılarından, korkularından ve tehlikelerinden, yokluklarından ve isteklerinden bıkmış şikayet etmektedirler ve hâlâ huzurun tam zamanı değil midir? Bazılarımızın sürekli zayıflık altında hali kalmaz ve gitmekten bıkmış, oturmaktan usanmış, ayakta durmaktan, yatmaktan, yemekten, konuşmaktan, en yakın arkadaşlarımızdan, kendimizden bıkmış, en feci acılar altında inleriz. Of, bu ne çok kez benim kendi halim oldu ve yine de huzurun zamanı gelmedi mi?

Daha mükemmeli bu huzurun -tam zamanında- olmasıdır. Servet ve dünyevi mutluluk, geçici taşlar ve krallıklar, azizler için huzur sağlayamazlar. Mesela onların mizaç ve arzuları ile benzeri duyguları, huzurları gibi olacaktır.

Bu da kesinlikle -mükemmel ve eksiksiz- olacaktır; erdemlerimizle birlikte ahlaksızlığımızın karışımı var olmayacağından, avuntularımızla beraber de elemelerimizin karışımı mevcut olmayacaktır. Hangisinin doğru hangisinin yanlış taraf olduğunu bileceğiz. Sonra, aralarına giren dünya olmadığında açık güneşten dolunayın ışığını alışı gibi, anlayışlarımız Tanrı'nın yüzünden nurlarını alırlar. Bu kafa karıştırıcı şüphelerden ve korkulardan, Tanrı'nın öfkesinin tüm sezilerinden, şeytanın bütün ayartmalarından, dünyadan ve vücuttan mükemmel bir mola yeridir. Ve -sonsuz- bir istirahattır. Bu, tacımızın tacıdır. Ölümlülük dünyadaki bütün zevklerin ayıbıdır. Ama, hayatlarımızın böyle hiçbir düşünce ile çapraşık hale getirilmediği, ne de böyle herhangi bir korku ile sevinçlerimizin ke-sintiye uğramadığı ey mübarek sonsuzluk. Aden'deki ilk Cennetimizin bir çıkış yolu vardı, ama tekrarında yok; fakat bu sonsuz cennetin bir giriş yolu vardı, ama tekrar çıkış yolu yoktu. İnançsızlığımızdan dolayı O'nun sonsuz huzuruna girmeme halimiz olmasın diye, Rab bizim dünyevi kalplerimizi iyileştirir

* * *





MISIR'IN ÖLÜLER KİTABI

Bu belki de dünyadaki en eski dini kitaptır. Doğru olarak konuşmak gerekirse katiyen kitap değildir ama birbirleri ile Mezmurlar'dan fazla bağlantısı olmayan bir ilahi ve ayinler derlemesidir. Zebur gibi, bu sözüm ona kitap şimdi Avrupa ve diğer kütüphanelerde genellikle çeşitli hacimlere sahip olan 175 bölüm, şimdi doğru sayılan büyüklüğüne derece derece ulaşmıştır. Mısır dilinde ismi “Günle gelen kitap” (Renouf) ya da “Günün zuhuru” (Naville)’dur, “gün” bu bağlamda sabahı ve akşamı ile insanın hayatını gösterdiği için, belki son söylenen daha doğru olmaktadır. Bu derlemedeki ilahilerin, müştereken gömülen bedeni ile birlikte ölü insan tarafından ezberden okunması gerekiyordu, üstelik bunların ve diğer kutsal metinlerin ezberden okunması sayesinde, ölünün ahrete yolculuğu esnasında zarar görmeye karşı korunmuş olduğuna ve yeniden canlanma (diriliş) durumunda kendisi için güvenli bir geri dönüşün sağlandığına da inanılıyordu. Bu derlemeye “Ölüler Kitabı” adını veren kişi büyük Alman

Eski Mısır bilimcisi Lepsius'tu. Yine de bu isim bile, diğerinden daha doğru olsa da, temsil ettiği şeyin yeterli bir açıklamasını asla veremez. Bu ve DÜNYANIN EN ÖNEMLİ KİTAPLARI'nda yer alan doğunun kutsal kitaplarının diğer özetleri, Hristiyanlık harici büyük dinlerin felsefelerini ve sistemlerini oldukça orijinal yöntemlerle ortaya koyar.

ÖN SÖZ

Ölüler Kitabı ruhun bu dünyadan seyahati esnasında -rehber kitabı- olarak tanımlanabilir. Dünyada ikameti sırasında ahrete giderken ve geri dönüş seyahati esnasında tehlikeleri savuşturması için etkin kullanabilmesi gereken yöntemleri tavsiye eder.

Eski Mısırlılar bu kitabı yazıcılarının yazmasına vesile olan tanrıları Thoth tarafından ilham edildiğini düşünüyorlardı. Her bölümün ölmüş olan insanların hatırına var olduğuna inanılırdı. Bazen bölümlerin ceset gözden ırakta yere serilmeden önce okunması gerekiyordu. Genellikle bir ya da birden fazla bölüm, bu her tür düşmana karşı kesin bir koruma olarak düşünüldüğü için, kefene veya lahde ya da mumya sargıları üzerine yazılırdı.

Bu derleme, en çok papirüs üzerine hiyeroglif [resim sembolleri kullanarak/ç.n.] ya da hiyeratik [hieratic: genellikle rahipler tarafından kullanılan el yazısı biçiminde hiyeroglif/ç.n.] karakterlerle kefenler, mumyalar, mezara ait sargılar, heykeller ve kabirlerin duvarlarında yazılı bulunmuştur. Eksiksiz suretler 26. Hanedan zamanından (yaklaşık M.Ö. 800) kabirler üzerinde yazılı bulunmuşlardır.

Avrupa'nın çeşitli kütüphanelerinde ve Doğu'da dahi çok sayıda düzeltilmiş metin veya baskı mevcuttur ve bunların metin olarak özdeş olan herhangi iki tanesi yoktur. Lepsius, Turin papirüslerinden çeviri yapmıştır, Budge çevirilerini "Thebli düzeltmeler" denilen metne dayandırır. Ama tümünde metin son derecede bozulmuştur ve tercümelemler genellikle bir tahminden fazlası değillerdir. Uygun isimlerin ve hiç anlama çaremiz olmayan teknik terimlerin miktarı nedeniyle, genellikle büyük paragrafların ve hatta bütün bölümlerin gidişatını bilmek tamamen imkansızdır. Bölümlerin çoğu sadece ezberlendikleri ya da cesetle gömülen bir şey üzerine yazıldıkları zaman sihirli bir tesire sahip olarak görüldüklerinden, sözlerin anlaşılıp anlaşılmaması az önem taşırdı. Tanrıların vs., isimlerinin sade ezberden okunması ya da yazılmasının, Ölüler Kitabı'nı kendi kutsal yazıları sayan insanlara göre, sihirli bir tesiri vardı.

Tarih konusunda, ilk hanedanın saltanat sürmeye başlamasından önce, Mısır halkı tarafından ölü arkadaşları adına daha fazla sayıda ilahi ve dua okunmuştu. Birch, M.Ö. 3000'den evvel ilahi ve duaların her şeyden önce sadece belleklerde korunmuş olduklarını ve erken dönemde fakat sayıca az olduğunu söylüyor. Rahiplerin bazı terimlerin anlamları konusunda kuşkuları olduğunda ve bu kutsal kitabın sözlerinin, mesela, sihirli güce sahip oldukları inancı ile etkilendikleri için, onları gelecek kuşaklara bozulmamış halde aktarmayı arzu ettikleri zaman, onlar yazıya alındılar. Halen var olan Ölüler Kitabı'nı içeren en eski papirüs 18. Hanedana, yani yaklaşık M.Ö. 1500 yıllarına aittir.

Ancak derlenmiş ve bugün oldukları gibi sıraya konmuş bölümlere karşın, 26. Hanedana kadar (yaklaşık M.Ö. 7. yüz-

yıl civarı) tam bir kopyaya rastlamıyoruz. Bundan önceki bölümler muhtemelen ortam icap ettirdiğinde kullanılan farklı papirüsler üzerinde bulunduklarından, sıra gözetilmeden bir araya getirilmiş gibi görünmektedirler. Çoğunlukla bunlar satılırlardı ve bu amaçla muhafaza edilirdi.

Öğrencilere önerilebilen tercümeler metin ve notlarla birlikte Renouf ve Budge tarafından yapılanlar bir de C.H.S. Davis'in (ABD) (Pierre'e dayanan) çevirisidir. Bütün bu baskılar, metni anlamada çok yardımcı olan çizimler içerirler.

I-YAZICI ANI, THOTH ARACILIĞI İLE AHRETE KABUL İÇİN VE EMNİYETLİ BİR EVİT (YENİDEN CANLANMA) İÇİN OSİRİS'E YALVARIYOR

(Osiris)[1] Yazıcı Ani dua ediyor: Şükür olsun sana, Osiris Boğa [genellikle kendisi böyle temsil edilirdi]. Ey Amentet [öte alem] ebedi kral beni susturmak için burada. Ben senin için savaşıyor, kutsal kitaptaki büyük tanrı Thoth'um. Osiris adına savaşıyor büyük tanrılardan biriyim. Ra, güneş-Tanrı bana -Toth- dünyada haksızlığa uğrayan Osiris için çarpışmamı emretti ve ben itaat ettim. Üstelik şimdi ahretin kralı Osiris'i bekleyenlerin arasındayım.

Osiris'in büyük ziyafet günü kutlanırken, Osiris'in oğlu Horus ile beraberim. Tattu'da toprağa şarap döken rahibim, Abydos'ta kahinim. Buradayım, ey mükemmel ruhları Osiris'in konutuna getiren sen, (Osiris) Yazıcı Ani'nin mükemmel ruhunu Osiris'in mutlu evine sana getir. Osiris'in evinde senin yaptığın gibi, bırak o da görsün, işitsin, kalsın ve otursun.

Ey mükemmel ruhlara çörek ve bira sunan sen, sabah akşam sen Yazıcı Ani'nin ruhuna çörek ve bira sun.

Ey, Osiris'in ikametgahına yolu açan ve hayat tarzlarını hazırlayan sen, (Osiris) Yazıcı Ani'nin ruhunun güvenle girebileceği ve [yeniden dirilirken] zaferle çıkabileceği yolu aç ve hayat tarzını hazır et. Kendisi geri çevrilmeyebilir mi, girip sonra oradan çıkabilir mi, zira kendisi kefedeymiş ve "noksan değil"dir. [2]

II-YAZICI ANI'NIN DUASI

Günle gelen ve ölümden sonra hayata dair bölüm.

(Osiris) Ani dua ediyor: Ey sen, sadece ay ışığının parıltısı; bana izin ver yeryüzündeki kalabalıktan ayrılarak, gölgelerin evinin girişini bulabileyim. Sonra bana ahretin kapısını aç ve en sonunda bırak dünyaya döneyim ve insanlar arasında görevimi yapayım.

Cenaze heykelciğinin (Shabti) ahretteki bir insan için çalıştırılabileceği bir bölüm.[3]

Ey sen, oradaki heykelcik! Eğer ahrette herhangi bir görevi yapmak üzere çağırılırsam, sen benim temsilcim ol ve bana -tarlaları ağaçlandırıp ekerek, toprağı sulayıp, Doğu ve Batı'nın kumlarını çekerek- vekalet et.

Apepi'nin sırtının işlenmesi ile ilgili bölüm[4]

Tur, evlerin gözeticisi, direk tanrısı Tmu'ya dua ediyor: Ey sen kurbanlarını esir alan ve onları mahveden, zayıf ve çaresizlere dua eden öfke [5], asla senin kurbanın olmamam, asla senin önünde çöküşün cezasını çekmemem mümkün mü? Kin, onlar tanrı Tmu'nun olduğu için, asla uzuvlarıma girmesin. Hey, sana ulaşan ölüm acılarının bana rastlamasına izin verme. Ben Tur'un [gök] en önemli parçasında yaşayan tanrı Tmu'yum. Ben başlangıçta var olan suyun içindeki tek kişiyim. Bir yığın esrarengiz isimlerim var ve kendime milyonlarca yıl dayanacak mesken temin ediyorum. Tmu'dan doğdum, bu yüzden sapasağlamım.

Ateşe karşı doğruluk ve hayırlı davranış kalkanı ile savaşmaya dair

(Osiris) Ani dua ediyor: Bahşedilen doğruluk ve hayırlı davranış savunması ile düşmanlarıma karşı çıkarım. Gökleri geçerim ve yeryüzünü aşarım. Ahretin sakini olsam da, kutsal ruhların daha önce yaptıkları şekilde yeryüzünü tek canlı gibi arşınlarım. Milyonlarca yıllık hayat armağanım var. Ağzımla yerim ve çenemle çiğnerim; çünkü ölümler dünyasının efendisine taparım.

III-NU (GÜNEŞ TANRISI) RA'YI MEZARA İNEBİLME VE KUTSAL METİNLERİN BÜYÜLÜ KULLANIMI İLE DÜNYAYA DÖNME YETENEĞİ İÇİN METHEDİYOR

Ahrete girme ve oradan çıkmaya dair

Nu dua ediyor: Ey Ra, sana bağırarak haykırıyorum, sen Seb'in [mezar] Ra'nın ahrette her insanın her günkü doğruluğunu tarttığı teraziyi tuttuğu yere götüren gizli ana kapılarının

koruyucusu. Dünyayı yardım [yeryüzüne döndüm]; dolu dolu yaşlılığa kadar kalabileceğimi kabul ederim.

IV-YAZICI MESEMNETER'İN RUHU GÜCENMİŞ BİR TANRININ GÖNLÜNÜN ALINABİLMESİ İÇİN DUA EDİYOR

Tanrının ölü birine karşı öfkesinin ortadan kaldırılmasına dair

Yazıcı Mesemneter, Amon'un başvekili, dua ediyor: Şükür sana ey, anları geçiren, dünya ötesindeki hayatın sırlarını koruyan ve sözler söylediğimde beni koruyan tanrım. Tanrı bana öfkelen-di. Fakat bırak hatalarım gittikçe zayıflasın ve Doğru ile Gerçeğin tanrısı izin ver onlar benimle uğraşsın. Onları benden tamamen uzaklaştır, Ey Doğru ile Gerçeğin tanrısı. Bırak kırgın kişi benimle barışık olsun. Önümüzdeki ayrılık duvarını kaldır.

göl.

Ra'ya karşı doğuşu ve batışı sırasında bir ilahi

(Osiris) yazıcı dua ediyor: Doğduğun zaman, sana şükür, Ey Ra. Yüzüme ışık saç. Seninle göklere yükselmeme ve bulutların üzerinde yelken açtığında seninle yolculuk etmeme izin ver.

göl.

Gökler arasından huzur içinde geçtin ve bütün düşmanlarına karşı muzaffersin.

Yükseldiğin zaman sana şükür hünerli Ra ve güzellik içinde oturduğunda sana şükürler olsun Tmu. Gece ülkesinde

oturanlar senin göğre yükselişini görmek için ortaya çıkarlar. Ben de, kalabalığa katılırdım; hey, kendimi durdurumama izin verme.

Osiris'e övgü ilahisi

Sana şükür olsun, sonsuzluğun efendisi, pek çok kılıkta görülen ve özellikleri muhteşem, Osiris.

Sen ahrete doğru baktın ve dünyanın altın renkli gibi pırıldamasına sebep oldun.

Ölümler senin yüzüne uzun uzun bakmak üzere kalkarlar, sadece sana bakarlarsa, kalpleri huzur içinde olur.

V-OSİRİS'E AYİN

Dua: Sana şükür olsun, Ey Annu'da gizlenmiş tanrılardan daha aziz, Annu'nun ışıltı ışıltı tanrılarının efendisi.

Cevap (her duadan sonra tekrarlanır): Sen bana huzurlu bir hayat nasip et, çünkü içten ve dürüstüm. Hiç yalan söylemedim, namussuzca da davranmadım.

Dua: Sana şükür ey Ani, uzun adımlarınla gökler içinden ilerledin.

Dua: Sana şükür, Ey zamanında güçlü, büyük ve aziz prens, efendi ve ebediyetin yaratıcısı sensin.

Dua: Şükür tahtı Doğru ile Gerçek olanlara, hile ve yalandan nefret edenlere.

Dua: Şükür kayığında, membandan Hapî'yi [Nil nehri] getiren sana.

Dua: Sana şükür ey tanrıların yaratıcısı, sen kuzey ve güneyin kralı. Ey Osiris, her şeyin galibi kişi, dünyanın hakimi, göklerin efendisi.

VI-BATAN GÜNEŞE ÖVGÜ İLAHİSİ

Ahretin esrarı ve ahret içinde seyahate dair

Kendisi ahreti teşvik ettiği zaman, tanrılar ona taparlar. Büyük tanrı Ra iki gözü [güneş ve ay] ile birlikte doğar, yedi tanrının hepsi (Kuas) akşamleyin ahrete girerken onu karşılar. Onlar kendisine Tmu diyerek onun övgülerini söylerler. Ölü kişi “Sana şükür olsun Ey Ra, Sana şükür olsun Ey Tmu.” der. Sen kalktın ve kuvvetlendin sonra ahrete olağanüstü görkemle zuhur ettin. Sen kayığında gökler içinden süzüldün sonra sen dünyayı kurdun. Doğu ve Batı, gece gündüz önünde eğilerek ve sana bağlılık yemini ederek, sana taparlar.

VII-ÖLEN RUHLARIN YENİDEN DİRİLMELERİ YA DA HAYATA (ZAMANA) DÖNMELERİNE DAİR

[Bu, aynı zamanda ayrıntılarıyla izlemesi en zor olanı ise de en eski (M.Ö. 2700 dolaylarında) ve en dikkat çekici bölümlerden biridir. Davis, Renouf ve Budge'ın baskılarında kopyaları çıkarılan çizimler düşünce açısını izlerken, hatırı sa-

yılır ölçüde yardımcı olurlar. Bu bölümün tam bir kopyası Horhotep'in mezarında bulunmuştur. Ölünün ruhu daha yukarı göklere geçme çabası esnasında her türlü engel ve düşmanla karşılaşır ve kendisi sürekli olarak Ra'nın vs. yardımını ister, ki başarılı olabilsin.]

Daha aşağı dünyaya girmenin ve çıkmanın şükürlerinden

(Osiris) yazıcı Ani bir insan için bu metni ezberden okumanın iyi ve yararlı bir şey olduğunu söylüyor, çünkü burada yazılı bütün sözler gerçekleşecekler.

Ben doğuşum esnasında bütün olaylara hükmeden Ra'yım. Ben büyük kendi kendine başarıya ulaşmış tanrıyım.

Ben dünüm ve yarınım. Emri verdim ve tanrılar arasında bir ihtilaf sahnesi ortaya çıktı [-yani- güneş doğanın bütün güçlerini harekete geçmeleri için uyandırdı]. Bu nedir? Bu Amentet'tir, ahiret.

Bu nedir? Babam Tmu'nun ufku [batan güneş]. Hatalarımın tümü şimdi giderildi, insanların tanrılara arz ettiği kaba-hatleri temizleyen iki gölden geçerken günahlarım temizlendi.

Teser kapısından geçerek Osiris'in ülkesine inerken yolda ilerlerim. Ey siz, bu yolu emniyetle geçen hepiniz, bırakın ellerinizi tutayım ve sizin ikametgahınıza vasil olayım.

Ey siz Maert'in ilahi güçleri, yalanın ezeli düşmanları, size katılayım.

Ben büyük Katamaran'ım [-yani- Ra] bizzat ve bu yüzden taşıdığım onun adına, bütün düşmanlarımı çiğneyebilirim. Ey büyük Ra gök kubbelere tırmanan ve geminde sema üstünden tartışılmaz otoritesi ile süzülen, sen beni hoşgörüsüz, kaşları insanların eylemlerini tartan terazi kadar tehditkar olan tanrıdan koru. Sana dua ediyorum, eğer isterlerse, gelişmemi engelleyecek olan bu geçitlerin koruyucularından beni koru. Ey Tmu muhteşem konutunda yaşayan, lanetli ruhlara iyi gelen, sen köpek yüzlü, insan derili zat, gölgelerin yok edicisi, insan kalplerinin hazmedicisi: Ey korkunç kişi, beni, insanların gölgelerini kemiren ve imha eden, büyük ruh düşmanından koru.

Ey Chepera senin geminde, sınıyıcı korumalardan aziz kutsal tanrının düşmanlarına işlediği saldırısı konusunda beni koru, sen beni kurtar. Bunlar beni asla mahvetmesin, işkence odalarında asla yer almayayım. Ey siz tanrılar, Osiris'in huzurunda, kollarınızı uzatın, zira ben aranızdaki tanrılardan biriyim.

(Osiris) Ani bir atmaca gibi uçup gider, bir kaz gibi gıdıklar, yılan Nehebkau gibi yok edilmekten korunmuştur. Defolun, siz yolumu engelleyen aslanlar. Ey Ra, sen yükselen zat, bırak seninle yükseleyim ve eski dünyevi konutuma muzaffer bir dönüş yaşayabileyim.

VIII-THOTH'A HİTABEN BİR AYIN

Rahip Ammutef'in konuşması:

Bana, hiçbir tanrıya karşı hiç yanlış yapmamış yazıcı Ani'yi getirdiğiniz için, sizler onu koruyun diye ve kendisine ahrete doğru hayırlı sürat ihsan edin diye size geldim, siz göklerin, yeryüzünün ve ahretin tanrıları.

Ani'nin kendi konuşması:

Sana şükür olsun, Ey Amenta'nın hakimi, Abydos'ta başkanlık yapan Unneferu. Temiz, günahsız bir kalple sana geldim. Hiç yalan söylemedim, namussuzca da davranmadım. Sen bana mezar da yolculuk için ihtiyacım olan yiyeceği ver, böylece ahrete güvenli bir giriş ve kesin bir çıkış yapmama izin ver.

Rahip Samerif'in konuşması:

Restau'da bulunan tanrılara geliyorum. Sana (Osiris) Ani'yi getirdim, ona ekmek, su ve hava bir de Sechithotepu'da [Barış alanı] konut ver.

Ani'nin kendi konuşması:

Sana Osiris, ebedi efendi ve Restau'nun tanrılarına şükür olsun. İyi niyetini bilerek ve aşağılık dünyaya girmek için istediğin şu dini törenleri öğrenmiş olarak sana geliyorum. Emniyetli bir dönüşüm olsun ve huzurunda yiyecek bulabileyim.

Thoth'a ayin:

Ey sen düşmanlarına karşı Osiris'i muzaffer kılan, şu yazıcı Nebenseri'yi düşmanlarına karşı galip kıl.

Ey Thoth, Ani'yi düşmanlarına, vs.ye karşı galip getir.

[Eğer bu bölüm ölünün üzerine okunursa, kendisi hayata zuhur eder ve ölmüş kişi arzu ettiği dönüşümlerden geçer.]

IX-SİHİRLİ BİR BÖLÜM

Zafer tacı bölümü

Senin baban Tmu sihirli bir tılsım olarak, sen sonsuza kadar yaşayabilesin diye, sana bu güzel tacı yaptı. Senin baban Seb sana mirasını hediye ediyor. Osiris, Amenta'nın prensi, düşmanlarının üzerine seni galip kılıyor. Sen, İsis ve Osiris'in oğlu gibi git, ahiret yolunda daima zafer kazan.

Gerçekten (Osiris) Aufankh, bu ezberden okunan metin sayesinde, yaşayacak ve sonsuza dek zafer kazanacak. Horus bu sözleri dört kez tekrar etti ve düşmanları tepetaklak düştüler. Sonra (Osiris) Aufankh bu sözleri dört kez tekrar etti, bu yüzden bırak galip gelsin.

Bu bölüm ölünün yüzü üzerine yerleştirilen kutsanmış bir taç üzerine okunacak ve sen, böylece bütün düşmanların üzerine zaferin sağlama alınacağından, ateşe (Osiris) Aufankh'ın adına tütsü atacaksın. Sonra yiyecek ve içecek, ahrette kralı Osiris'in huzurunda kendisine ulaştırılacak.

Ölüye ahrette adının hatırlatılmasına dair bölüm

Amen-hotep'in oğlu, zafer kazanmış Nu dua ediyor: Yıllar sayıldığı ve aylar toplandığı zaman, büyük Evde gecenin altında adımları hatırlamama müsaade edin. Şayet herhangi bir tanrı bana gelirse, izin verin derhal kendisinin adını[6] söyleyebileyim ve böylece onu yatıştırabileyim.

Ölünün kalbinin ahrette kendisine karşı hareket etmesine izin vermemeye dair bölüm

Annemden aldığım kalbim, onsuz dünyada hayatın mümkün olmadığı kalbim, büyük kıyamet gününde, insan düşüncelerinin, sözlerin ve davranışların hepsinin bir terazide tartılacağı o zaman, tanrıların huzurunda bana karşı sakın ayaklanma.

Bu sözler, ölünün ağzından bağına sokulacak koyu yeşil, altın kaplı kutsal böcek üzerine yazılacaktır.

Eşek yiyicilerin defedilmesine dair bölüm[7]

Defol! Yılan Hai, ahlaksız kişi, Osiris kindarı. Yerini bil, zira Thoth kafanı kesip kopardı. Eşegi bir yana bırak, Neshmet kayığında ahrete geçtiğim zaman berrak göklerim olsun. Tanrıların önünde masumum ve kimseye haksızlık etmedim. Bu yüzden defol! Sen güneş-bulutlandırıran kişi ve bırak başarılı bir yolculuk yapayım.

Ölünün ahrette mevkisini ayırtmaya dair bölüm

Nu dua ediyor: Mevkiim, tahtım, siz bana gelin, etrafımı sarın, kutsal kişiler. Ben mumya biçimli kişiyim. Hey, başarılı, mevkisi ve tahtı olan büyük tanrı gibi olmayı nasip edin.

Ahretten gündüzün zuhur etmeye dair bir bölüm (yeniden dirilme)

[Ölüler Kitabı'nda çok eski bölümlerden biri, en azından birinci hanedan kadar, yaklaşık M.Ö. 4500, oldukça eskidir. Hiç-

bir bölüm daha büyük saygı ile takdir edilmez ya da ezbere okunmaz veya etkisi bakımından daha fazla güvenle örnek alınmaz, muhtemelen bunun ahretten gündüzün zuhur edişi hakkında önemli bölümlerin toplamı olması yüzündendir. Bu bölümü ezbere bilen, bu dünyada ve diğer bütün hanelerde tehlikelere karşı emin ellersedir.]

Hürmet tanrısı Nebseni, dua ediyor: Ben dünüm ve yarını biliyorum. Yeniden doğabilirim. İşte tanrıları yaratan ve ahret sakinlerine yiyecek veren görünmez güç. Osiris'e bir haberci olarak gidiyorum.

Ey tanrıça Aucherit, Ra'nın ışıyan gözbebeğini görmek üzere bana ahretten gelebilmeyi nasip et. Ey sen gölgelerin idarecisi, ahrete temiz bir yolum ve kesin bir varışım olmasına izin ver. Bütün muhalif güçlere karşı korunmayı nasip et. Tanrılar silsilesi beni dinlesin ve dileğimi nasip etsin.

* * *



BRAHMANİZM KİTAPLARI

ÖN SÖZ

Eski Pers ve Ari Hintlilerin dini bir zamanlar aynıydı ve şimdi Hindu vedalarında ve Zend Avesta'da (ZOROASTRİANİZM'e bakınız) belirtilen uygulamalar ve ortak inanç ilkeleri ile onların genel benzerliklerini görmek kolaydır. Eski Ari Hintlilerin dini, günümüz bilim adamları tarafından belirtilen, üç göze çarpan evreden geçmiştir: Vedizm ya da Vedalar tarafından öğretilen şey; Brahmanlar veya Vedalara ritüel ilaveler üzerine kurulu olan Brahmanizm; bir de Hinduizm; Brahmanizmi canlandıran model, Budizmin çıkışına benzemiştir. Son bahsi geçen, tam olarak bir Hint dini olsa da kaynağı ve karakteristik özellikleri tarafından değerlendirilse de, asırlardır Hindistan'da gerçek haliyle var olmaya hemen hemen son vermiştir. Vedizm ile karşılaştırıldığında, Brahmanizmde bir ritüel (ayin kuralları) artışının ve ahlaki unsurun benzer şekilde azalışının var olduğu, genellikle doğru bulunacaktır. Tanrılar daha maddesel ve onları yatıştırma metotları daha merasimli ve sihirli olur. Bu yüzden rahiplik güçlerinde de gelişme vardır. İnsan bunu Yahudiler arasındaki gelişimin seyri ile karşılaştırabilir; ritüel ve törensel büyüme giderek daha

fazlalaşmakta ve çoğu çağdaş bilim adamlarına göre etik gerileme olmaktadır. Yine de Vedizm, Brahmanizm ve Hinduizm arasındaki ayrımın fiilden ziyade daha mantıksal olduğu dikkatle hatırlanmalıdır. Hinduizmin kökeni, kast doktrini bile, Rig Veda'da ve çağdaş gelenekçi halde izlenebilir. Hindu size en önemli kutsal kitaplarının Vedalar olduğunu ve inancı ile uygulamasının bu kitaplardan kaynaklandığını söyleyecektir. Brahmanizm, Manu yasalarında hukuk ve gelenek sistemi olarak, Upanişadlarda felsefe olarak, Ramayana ve Mahabharata'da mitoloji olarak temsil edilebilir.

MAHABHARATA

"Mahabharata" kelimesi, "Büyük Bharata" eski Hindistan'da tanınmış insanların adı anlamına gelir. Sözde destansı öykü en azından 220.000 ayrıntılı satır içerdigiinden, çok uzundur. Gerçekten Hindu tarihi, efsanesi, mitolojisi ve Hindu felsefesi ansiklopedisidir. Şiirin beşte dördü -Nala ve karısı Damayanti'nin masalı gibi- bazıları çok güzel olan bölümlerden oluşur. Bütünü mükemmel bir beraberlik olarak göstermek konusunda ustaca işlenmelerine rağmen, bunların esas ile hiç temel bağlantıları yoktur. Dokunaklılığı, yüceliğı ve emsalsiz dili nedeniyle dünyada bunu aşan hiçbir şiir yoktur.

Tümü, destan boyunca Vedaları ve Puranaları bestelediğı de söylenen Vyasa -tanrı Krişna'nın diğer adı- tarafından yazıldığı iddia edilen on sekiz bölüm halinde düzenlenmiştir. Bu, şüphesiz mitolojidir; bu yüzden yazınsal tarih değildir.

Bu şiirin altında yatan tarihsel öz, eski Hindistan'da komşu iki kabile, Kurular (ya da Kauravalar) ile Pandavalar arasın-

daki şiddetle süren savaştır. Ancak bu bir başka uzun masal, Brahman öğretmenler ve felsefecilerin çevrelerinde ördükleri dinsel, teozofik ve felsefi spekülasyon ağı haline getirilmiştir. Masal, Mahabharata'nın çoğu M.Ö. 1000 yıl gibi geriye gitse de gerçekte, çağımızın ilk beş asrında Hindistan'da var olan Brahmanizm'i öğretmek için yaratılan bir araçtır.

DESTANIN ÖZETİ

Delhi'nin altmış mil kadar kuzeyindeki Hastinapura'nın Kralı Bharata'nın oğulları, iki kola ayrılmışlardı; her biri mirasla kendilerine intikal etmiş bölgeyi işgal eden Kauravalar ve Pandavalar. Tanrılara taparak, Vedaları çalışarak ve daha yüksek şeyler hakkında meditasyon yaparak birlikte barış ve refah içinde yaşıyorlardı. Ancak kötüye giden bir değişiklik oldu. Kendi bölgelerinden memnun olmayan Kauravalar, akrabaları Pandavaların bölgesine kıskanç gözlerle bakıyorlardı. Çok geçmeden tamahkarlıkları eylemde kendini gerçekleştirdi; çünkü silahlı adamlarını toplamak suretiyle daha önceden dostluk ve iyi niyet beyanları ile yatıştırdıkları komşularının toprağına aniden saldırdılar. Pandavalar işgale uğradılar; sonra yersiz yurtsuz dolaştıkları uzak bir ülkeye sürüldüler üstelik yine de babalarının eski vatanı için ölmeyen sevgi ile ayrıca atalardan kalma bölgeyi ilk fırsatta tekrar elde etmek azmi ile doluydular.

Kendi saflarına çekebildikleri kadar çok sayıda prens ve generallerin yardımı ile cebren onlardan gasp edilmiş olanı zor kullanarak geri almak için kaybettikleri ülkeye doğru yürüdüler. İki ordu Kurukshetra'da (Kuruların ülkesi) karşı karşıya geldiler. On sekiz gün süren savaş başlamak üzereydi. Yaşlı ve âmâ olan Dhritarashtra adlı, Kauravaların babası ve kralı,

kanlı kavgaya dayanamayacağını hissediyordu. Kendisi bu yüzden, savaşı tarafların her ikisinin akrabası olan, Vyas'ın (Krishna) -görevi yapmak için atanan bir Sangara tarafından her şey bittiği zaman olayların tüm seyrinin kendisine anlatılması- teklifini kabul etti. Savaş başladı ve Kauravaların en kıdemli generali Bhrisma'nın öldüğü on uzun gün devam etti.

Bu noktada Sangara, yaşlı Kral Dhritarashtra'ya olmuş olayların seyri konusunda kendisine bilgi vermek için ve kalanlar arasında ona, Pandavalı prens ile general, Krishna ve Arguna arasında geçen konuşmayı söylemek için ilerledi. Bhagavad-Gita ya da Krishna Şarkısı olarak bilinen Kutsal Şarkı'yı oluşturan bu diyalogdur; bu felsefi şiirin varlığı yüzünden Krishna, şüphesiz Vishnu'nun sekizinci avatara [Hindu mitolojisinde bir tanrının insan veya hayvan şeklinde yeryüzüne inmesi/ç.n.] ya da bedenlenmesidir (enkarnasyonudur).

Mahabharata'nın geri kalan kitapları, toplam on sekiz gün süren savaşın müteakip olaylarını anlatır. Kauravalar katledildiler, hayatta kalanlar sadece Pandavalar ve arabasının sürücüsü ile beraber Krishna oldu. Arazide kalan çoğu ölümler, dini törenlerle ve acıklı şefkat ile pek çok üzüntü alametleri arasında gömüldüler.

Kuravaların lideri Bhrisma, kralların görevleri ve diğer konularda Yudhishtira'ya talimat verir. Ardından şiir biter.

BHAGAVAD-GITA YA DA BRAHMANİZMİN KUTSAL ŞARKISI

Bu şiir Hindistan'ın büyük İliyada'sında en güzel bölümlerden birini oluşturur ve gerçekte, bütün Hindistan edebiyatında çok derin düşünceleri, yürekten duyguları ve hassas sözcük seçimiyle anlatımı yüzünden, hemen hemen hiç aşılamaz. Telang şarkıyı en azından 4. yüzyıla kadar gerilere dayandırıyor ve onu destanın özgün bir parçası olarak kabul ediyor. Yine de çoğu bilim adamına göre, "İlahi Şarkı" daha sonraki bir dönemde ilave edilmiştir ve gerçekte şu anki formu M.S. 500'den biraz daha eskiye dayanmaktadır. Öğretisinde öyle Brahmanıcıdır ki; bu şarkının sadece Brahmanizm'in o zaman hüküm süren öğretisini nakletmek için araya katıldığına dair çok az kuşku olabilir. Alman bilim adamı Dr. Lorinser, bu şarkının yazarının Yeni Ahit hakkında bilgiye sahip olduğunu ve bunu kullandığını kanıtlamaya çalışmıştır. Aşağıdaki pasajlar kendisi tarafından Yeni Ahit pasajlarına bağlı olarak belirtilmiştir:

BHAGAVAD-GİTA

Büyücüye karşı son derecede azizim; o da bana karşı kıymetlidir.

Ben yolum, taraftarım, efendiyim, şahidim, ikametgahım, sığınağım, dostum.

Asla ondan (gerçek Yogilerden) ayrılmam; o asla benden ayrılmaz.

Gerçek sadakatle bana tapanlar bendedirler ve ben onlardayım.

Emin olun ki bana tapan ölmez.

Ben mevcudiyetin başlangıcıyım ve ortasıyım ve de sonuyum.

Bütün günahlardan seni kurtaracağım; üzülme.

Beni doğmamış ve başlangıcı olmayan olarak bilen, Dünyanın ulu Rabbi, ölümlüler arasında kendisi aldatılmamıştır, bütün günahlardan azadedir.

İnançsız ne -fedakarlık, sadaka verme ya da aza kanaat- işlenirse işlensin kötüdür.

Bu insan, bütün olayların kendisinden yayıldığı ve kendisi ile bütün mevcudatın genişlediği uygun çalışması sayesinde onurlandırıldığı mükemmel durumu elde eder.

YENİ AHİT

Beni seven Babam tarafından sevinecektir ve ben onu seveceğim (John [Yuhanna İncili] xiv. Bölüm, 21).

Ben yolum, gerçeğim ve hayatım (John xiv. cilt, 6) Ben ilkim ve sonum (Rev.[Revelation (İfşa): İncil'in son kitabı/ç.n.]) i. Bölüm 17).

Bende ikamet eden O ve Ben O'ndayım (John vi. Bölüm, 56).

Ben onlardayım ve sen, onların tek olarak mükemmel kılınabildiği bendesin (John xvii. Bölüm, 23).

Ona inanan her kim olursa olsun ölmeyecek fakat ebedi hayata sahip olacaktır (John iii. Bölüm, 16).

Ben A'yım ve Z'yim, başlangıç ve sonum (Rev. i. Bölüm, 8).

Oğlum müsterih ol, günahların affedilecek (Matt.(Matta incili) ix. Bölüm, 2).

Bu hayat ebedidir, böylece onlar tek gerçek Tanrı olan seni tanıyabilirler, ve senin gönderdiğin İsa Peygamber'i (John xvii. Bölüm, 3).

Gerçeği barındırmayan her ne olursa olsun günahtır (Rom.[Romans: Romalılar incili oluşturan kitaplardan biri /ç.n.] xiv. Bölüm, 23).

Bu yüzden siz yiyin ya da için, veya her ne yaparsanız yapın, hepsini Tanrı'nın cenneti için yapın (1 Cor. [Corinthians (Korintliler), incili oluşturan kitaplardan biri/ç.n.] x.Bölüm, 31).

BHAGAVAD-GİTA'NIN ÖZETİ

Kauravas'ın yaşlı âmâ babası Sangara'dan muharebenin nasıl geçtiğini kendisine anlatmasını istedi. Kendisi ta'm muharebe başladığı anda, Tanrı doğmuş olan, Krishna'nın ordular arasında muhteşem arabasını yerleştirdiği ve Pandavaların prens-generalı Arguna ile uzun bir konuşmaya giriştiği cevabı-

nı verdi. Arguna “Bu birbirine akraba insanları savaşta görmekten üzüntüm tahammülümün ötesinde ve alametler olumsuz. Zafer için özlem duymuyorum; ancak barışı ve herkesin refahını arzuluyorum. Savaş düzenindeki dedeler, babalar, oğullar, arkadaşlar ve dostlar dikkat edin. Büyük bir günah işlemeye akrabalarımızı ve arkadaşlarımızı katletmeye karar verdik, üstelik tamamen zenginlik ve güç arzusu yüzünden.

Kutlu Kişi (Krishna) cevaben, “Sen, senin üzüntüne hiç ihtiyacı olmayanlar için üzülüyorsun, yine de sözlerin bilgelik sözleri. Ölü ya da diri için bilge kişi üzüntü duymaz, ‘Ebedi ve Mutlak Olan’ın asla doğmayacağı, ölümü de tanımayacağı bilgisine sahip insanı sen tanırsın Ey Arguna. İnsanın yeni bir elbise giyerek, kullanılmış eskisini bir kenara bıraktığı gibi, insandaki kişilik eski bedeni bırakıp yenisine bürünür. Ebedi Kişi, Kendisi değişmez ve inanılmazdır. Sen üzülme ve hiç korkma. Savaşta öldürülmüşsen, cennette sonsuz bahtiyarlığa ulaşacaksın. Eğer galipsen, sen yeryüzünde mutluluk elde edeceksin, bu yüzden onurlu kişi savaşa başla ve zevk ya da acıya hiç bakma.

Bazıları sonsuz bahtiyarlık konusunda Vedaların vaat ettiği şeyden teselli bulur. Ama bu mutlak Vedalar, insanın benliğini aşağılama ve herhangi bir ödüle hiç bakmadan erdemde ilerleme konusunda mücadele etmesi gerektiğini öğretirler. İnsanların başlıca hedefleyecekleri şeyden sonraki nihai iyi en yüksek kayıtsızlık ve aşağılama durumudur.

Arguna “Ama, ne olursun, senin ısrarla tavsiye ettiğin şu ruhun denge durumu nedir?” diye sordu.

Kutsal Kişi “İki katlı yasa var: Sankhyaların ya da entelektüel tapınmanın ve Yogilerin veya pratik tapınmanın yasaları. İnsanların -Brahma olan- en yüksek bilgi için çalışması ve aynı zamanda doğru davranışın peşinde olması gerekir.” dedi. Arguna, “Günahın sebebi nedir?” diye sordu. Kutsal Kişi, “Aşk ve nefret, çünkü nefret sevgiden yaratılır ve ahlaki ayrımlardan ayrıca öfkeden habersiz olmadan yaratılır ve bütün bundan mantıksızlık ile sonuç olarak çıkan yıkım gelir. İnsanın bilgisi daima ateşin dumanı gibi içinde arzu bulundurur. Duyular büyüktür, zihin daha büyüktür ve zeka daha da büyüktür, ancak hepsinden büyük olan sonsuz cevher, Brahma’dır.” diye cevapladı.

Kutsal Kişi, “Çokları benim doğuşlarımdır ve ben onları tanıyorum; birçoğu da senin ama sen onları tanımadın. Çağdan çağa hainlerin mahvedilmesi ve dürüstlerin savunulması için doğarım. İlahi doğumuma ve yaratılanın ikinci doğumu olmadığına inanan, ancak bana katılan ve sonsuza kadar benimle kalan insan. Beni yiyeceklerin yaratıcısı olarak tanıyın, beni aynı zamanda hiçliği yaratan Ebedi kişi olarak tanıyın. İnanç beraberinde bilgi getirir ve bilgi memnuniyeti. Bilgisiz ve inançsız ruh kendini kaybetmiştir.” diye konuştu.

Arguna, “Aşağılık dürtülerini bastıramayan ve Yogilerin disiplinine katlanamayan insanın hali ne olur? Bunun için başı derde girer mi, ebediyen mahvolur mu?” diye sordu.

Kutsal Kişi “Hayır, ne bu dünyada ne de sonrakinde kendisi heba olmaz. Erdemli insan kötü bir duruma girmez. Kendisi bütün iyiler için sağlanan cennete ulaşır ve birçok doğumdan sonra mutlak mükemmelliğe ulaşması ve Brahma ile son-

suza dek birleşmesi için, ardından daha yüksek ahlaki yeteneklerle doğar ve önceki varlığı esnasında kazandığı bilgi vasıtasıyla kendisi daha büyük mükemmelliğe yükselir. Ama sen benim daha yüksek tabiatımı öğrenirsin, gördüğün benim düşük halimdir, çünkü ilahiyim ve insanım. Bütün dünya benden zuhur etmiştir ve sonunda onu yok edeceğim. Benden daha yücesi yoktur. Ben zevkim, nurum, ayım, güneşim, mistik OM'un[Hindu dininde en kutsal mantra/ç.n.], bütün mevcudatın kendisinden yetiştiği mistik tohumum. Aşağı derecede tanrılara kurban sunan kişi ölümden sonra bu tanrılara gider ama bana tapanlar (bana tapan bu tanrılar) bana gelirler.” cevabını verdi.

Arguna, “Brahma, en üstün ruh, yüce fedakarlık nedir?” diye sordu.

Kutsal Kişi, “Kendisi En Üstündür, Yok edilemez olandır, ben şu anki bedenimde En Yüce Fedakarlığım.” diye cevap verdi.

Kutlu Kişi, “Şimdi dinle Pritha’nın oğlu.” dedi. “Eğer kalbin bana sabitlenirse ve sen bende sığınak ararsan, sen beni tam olarak tanıyacaksın ve ben sana Tanrı ile insanın eksiksiz bilgisini ifşa ederim. Dünyada hesaba gelmez, çok sayıda insan vardır, ama mükemmelliği arayan az insan bulunur ve onu elde eden daha da azdır.”

MAHABHARATA’NIN DİĞER KISIMLARI

Karısının kötü muamelesi ve asiliği yüzünden koca mutsuz ölür, yine de eğer kadın kocasının ölümünden sonra ken-

dini ateşe atarsa büyük övgü hak etmektedir. Şefkat ve itaatle davrandığı kocanın ölümünden sonra kendi isteğiyle kendini ateşlere atan kadına daha fazla nasıl saygı gösterilmesi gerekir.

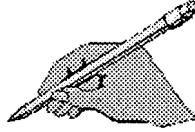
Bırakın hediyeler uzak olsun, zira onları almak günahtır. İpek böceği varlığından ölür.

Kimse onlara uyarken bu eylemler konusunda haklı çıkmasa da, tanrıların ya da rahiplerin veya kâhinlerin yanlış eylemlerini kınamak ve hatta suçlamak doğru değildir.

Erdem ebedi hayattan, krallıktan, oğullardan, şöhretten ve varlıktan daha iyidir, bunların hepsi bir araya getirilseler erdemin değerinin on altıda biri etmezler.

Bir kralın işleyebileceği en büyük günah büyük hediyeler [inekler, vs.] eşliğinde rahiplere bağışlanan kurbanlar yoluyla gönül alıcı davranışlarda bulunmaktır.

* * *



RELIGIO MEDICI

SIR THOMAS BROWNE RELIGIO MEDICI

İngiliz deneme yazarı Sir Thomas Browne, Cheshire'lı bir aileden geliyordu, ancak 19 Ekim 1605'te Londra'da doğmuş ve 1626'da mezun olduğu Oxford'da eğitim görmüştü. Kendisi daha sonra Montpelier, Padua, ve Leyden'daki büyük üniversitelerde tıp okudu. Sonra 1637'de yaşamak üzere 19 Ekim 1682'de ölümüne kadar kaldığı Norveç'e gitti. Kendisi 1641'de mutlu evlilik yaptı ve 1671'de II. Charles tarafından kendisine şövalyelik verildi. Sir Thomas Browne İngiliz edebiyat tarihindeki, en büyük simalarından biridir. Kendisi olağanüstü bilgiye, muhteşem bir kaleme, belirli bir mecazi mizaha ve en önemlisi müthiş bir zihin gücü ve yüceliğine sahipti. İki en değerli çalışmasında, "Religio Medici" ya da "Bir hekimin dini" -1643'te basıldı- ve "[Ölü küllerinin saklandığı] Vazonun defni" -1658'de basıldı-, kendisi bütün temaların en büyüğünü, inancın ve insanın kaderinin sırlarını, ele alır. 1635 civarında yazılan "Religio Medici"nin başlangıçta yayınlanması düşünülmemişti, ancak el yazması elden ele dolaştırılmış ve çoğaltılmıştı sonra 1642'de özel baskıların ortaya çıkması, yazarı, kitabı bizzat yayınlamaya zorladı.

I-AÇIK FİKİRLİ HRİSTİYAN

Dinim uğruna, haddimi aşmadan, bir Hristiyan'ın şerefli üslubunu takınabilirim. Bu unvanı sadece kökenime, eğitime ya da doğduğum diyara borçlu değilim; ancak daha olgun yıllarıma ve yerleşmiş yargıma, her şeyi görmüş ve denemiş olmama borçluyum. Kendimi, nezaket prensipleri ve kendi aklı-mın yasası sayesinde, bunun haricinde başka hiçbir ismi benimsemeye mecbur görmüyorum.

Ama, bir Hristiyan adı inancımızı ifade edemeyecek kadar genel olduğundan -ölkeler kadar dinin coğrafyası da var olduğu için- ben reform yapılmış, sadece adı hariç hiçbir şeyden hoşlanmadığım yeni-biçimlendirilmiş dine sahibim: Kurtarıcımızın öğrettiği aynı inanç olan, havarilerin yaydığı, papazların yetkili kılındığı ve inanç uğruna işkence çekerek ölenlerin te-yit edildiği; ancak prenslerin kötü sonları, baş rahiplerin hırs-ları ile açgözlülükleri ve çağın vahim çürümesi bir yana, bu derecede bozulan, zarar verilen ve doğal güzelliğinden uzakla-şan, onu ilk bütünlüğüne kavuşturacak bu çağın dikkatli ve hayırsever ellerine ihtiyacı olan dine...

Yine de bir şeyi kısaltmaktansa gelişigüzel biçimde her şe-yi alıkoymayı tercih edenlerle ve ne olmuşlarsa o oldukları kalmayı inatla tercih edenlerle kavgaya girmem. Onlar yüzün-den reform yaptık, onlara karşı değil; zira aramızda bir ortak isim ve mezhep var, her ikimizde de ortak bir inanç ve gerek-li ilkeler kütlesi var ve bu yüzden onlarla konuşmak ve yaşa-mak, bizimkinde bir kusur olması halinde onların kiliselerine girmek ve onlarla ya da onlar için dua etmek konusunda çok titiz değilim.

Elbette yanlış yönlendirilen hevesin hurafe demek olduğuna eğilimliyim; dindarlığımda bütün görünen şeylerle birlikte hem de görünmez dindarlığımı ifade edebilen ya da destekleyebilen makul hareketlerle birlikte dizimin, şapkamın, elimin, inceliğini kullanmayı severim. Hz. İsa figürlü haçı gördüğümde şapkamdan vazgeçebilirim ama Kurtarıcımın düşüncesi ya da anısından neredeyse hiç vazgeçemem. Asla Ave-Mary (Meryem Ana/e.n.) çanını dua olmaksızın duyamazdım ya da hakıyla düşünemezdim; çünkü bir ayrıntıda günah işlediler, bana göre günah işlemek tamamen, sessizce ve aptalca saygısızlıktır.

Kendimi bir fikir ayrılığı üzerine herhangi bir insandan asla ayıramam, dindeki anlaşmazlıklar konusunda hiç özel yeteneğim yoktur. Bir insan bir tıpkı bir şehrin olduğu gibi gerçeğin sahibi durumunda olabilir ve yine de teslim olmaya zorlanabilir, bu yüzden savaş halinde onu tehlikeye atmaktansa barış eşliğinde onun keyfini çıkarmak çok daha iyidir. Eğer bu yüzden benim yolumda bir kuşku doğarsa, daha berraklaşmış muhakemem onları çözebilene kadar onları gerçekten unutum ya da en azından onları ertelerim. Felsefede, gerçeğin ikiyüzlü gibi görüldüğü yerde, benden daha paradoksal hiçbir insan yoktur. Ama ilahiyatta yolu muhafaza etmeyi severim ve itirazsız olmasa da yine de mütevazî halde, inançlar Kilise'nin büyük çarkına uyarlar.

Bölünmeye eğilimi ve görünümle ilgili olarak yeniliğe eğilimli olan kafalar, elbette bir topluluğa karşı gönülsüzdür; bir grubun ekonomisi ya da düzenine de asla hapsedilemezler ve bu yüzden onlar diğerlerinden ayrıldıkları zaman sadece kendi aralarında ve gevşek biçimde kaynaşırlar. Kiliseleriyle genel

ihlal ya da iki karşıt gruba bölünmekten de memnun olmazlar, kesinlikle bir kez daha bölerler ve kendilerini neredeyse atomlara ayırıstırırlar.

İlahiyatta şu kanatlı muammalara ve dinde daha iyi kafaların beyinlerini oynatan hayali inceliklere gelince, benim beyin zarlarımı hiç zorlamadılar. Sanırım dinde aktif inanç için yeterli imkansızlık yok, bir sırda kendimi kaybetmeyi severim, herhangi bir “Ey ruhani yücelme!” konusunda aklımın peşinde koşmayı severim. Şeytanın ve Tertullian’ın şu garip kararı ile birlikte isyankar aklımın bütün itirazlarına cevap verebilirim: “İmkansız olduğu için mutlaktır.”

II-İLAHİ BİLGELİK

Tek ve münzevi hayalimde, yalnız olmadığımı hatırlıyorum ve bu yüzden O’nu ve her zaman benimle olan niteliklerini, özellikle iki muazzam şeyi, O’nun bilgeliğini ve ebediyetini derinlemesine düşünmeyi unutmuyorum. Yeniden yarattığım ile birlikte, yıktığım diğeri sayesinde, anlayışıma göre; aykırılık olmadan ebediyetten kim bahsedebilir ya da kim bunu vecit (coşku) olmadan düşünebilir?

Bu alem yığınınında kendi kaynağında başarı kazanan, büyük harflerle olmasa da hatta stenografi ve kısaltılmış karakterler halinde, bir olaylar kümesi vardır, daha bilge akıllara göre, bilgi boşluğunda ışık olarak hizmet eden ve akla uygun inançlara göre ilahiyatın doruklarına tırmanmaya basamak olarak hizmet eden tanrısal bir şey.

Dindarlığımı onunla yeniden yarattığım, onda mutlu olduğum diğeri nitelik O’nun bilgeliğidir ve sadece bunun kon-

tamplasyonu (derin düşünülmesi/ç.n.) beni tahsil tarzı olarak (böyle/ç.n.) yetiştirildiğim için pişman etmez. O konuda memnuniyet ve mutlulukla ifade ediyorum, her ne kadar bilgi tarafında bütün çabalarımın payı olsa da, halkı daha iyi tanıyor olmam büyük bir ödüldür. Bilgelik O'nun en güzel vasfıdır, [Hz.] Süleyman arzu ettiğinde Tanrı'yı hoşnut etse de hiçbir insan ona (bilgelige) erişemez. O bilgedir, çünkü O her şeyi bilir ve O her şeyi yarattığı için her şeyi bilir; ancak O'nun en büyük bilgisi, O'nun -açıkçası- kendisini yaratmadığını idrak etmektedir. Tanrı'nın bilgeliği kaba bir şekilde oraya buraya boş boş bakan ve O'nun eserlerini son derecede nahoş kabalıkla hayran olan kafalardan az hürmet görür. O'nun eylemlerine yönelik makul araştırmaları ve O'nun yaratıklarına planlanmış araştırmaları olanlar, O'nu son derecede över, dini bir yükümlülüğü ve bilge takdiri beyan ederler. Yaratılmış ya da yaratılmamış her ruh nihai amacına ve özü ile hareketinin her ikisinin pozitif bir sonucuna sahiptir. Bu doğada yaratılanların ardından vardığım nedendir; Tanrı'nın tasarrufu bunun üzerinde durur.

Doğanın hiçbir şeyi boş yere yapmadığı felsefede tek şüphe götürmez aksiyomdur. Doğada hiç gariplik yoktur, gereksiz boşlukları doldurmak üzere çevrelenmiş hiçbir şey de yoktur. Şu denizin gelgiti, Nil'in yükselmesi, ibrenin kuzeye dönmesi, genel merak kırıntıları nedeniyle, kontamplasyonumu hiç tatmin edemedim ama daha fazla dolaşmadan kendi kozmografimde bulduğum doğanın daha açık ve ihmal edilmiş kırıntıları içinde bunları birleştirmeye ve kıyaslamaya çalıştım. Kendimizle birlikte biz olmadan peşinde koştığımız mucizeler taşırız, içimizde bütün Afrika ve mucizeler vardır.

Bu nedenle ilahiyatımdan derlediğim iki kitap mevcuttur: Tanrı'yı yazandan başka bir diğeri O'nun hizmetkarı, evrensel ve halka açık elyazması, hepimizin gözü önüne serili duran doğayı yazmış olandır. Elbette kafirler bu mistik mektupları nasıl birleştirip okuyacaklarını, bu sıradan hiyerogliflere daha dikkatsiz göz atan ve doğanın çiçeklerinden ilahiyatı özümlemeyi hafife alan Hristiyanlardan daha iyi bilirler. Şimdi, onların her ikisi de O'nun tasarrufunun hizmetkarları oldukları için ne doğa sanatla, ne de sanat doğa ile uyuşamaz değildir. Sanat doğanın kusursuzluğudur. Doğa bir dünya yaratmıştır ve sanat bir başka dünya. Kısacası, bütün varlıklar ve doğa Tanrı'nın sanatı olduğu için, yapaydırlar.

Bu, sanat ve sanayinin iyi taraflarında keşfedilen, etkilerini kehanet olmadan önceden söyleyebileceğimiz O'nun tasarrufunun olağan ve açık tarzıdır. Ama kıvrım ve labirentlerle dolu bir başka yol mevcuttur; bu yüzden bu, O'nun tasarrufunun, bireyin ve tek kişilik ruhların çalışmalarını yönettiği için, daha özel ve karışık bir yöntemidir. Biz, O'nun bilgeliğinin daha meçhul ve gizli bir şekilde amaçladığı bu eylemleri düzenlediği, bu dolambaçlı ve eğri büğrü çizgiye kader diyoruz.

O'nun tasarrufunun bu şifreli ve karmaşık yöntemini her fırsatta ne takdir ettim ve ne de hayat hikayemle günlük olaylarım, kaçışlar veya tehlikeler ve de sadece uğurlu yıldızlarıma kuru teşekkürler eşliğinde, şansın gülüşleri arasında bağlantı kurabildim. Elbette her insanın hayatında şansın etkileri altında bir süre geçiren bazı pürüzler, hileler ve ayrılık acıları vardır, ama sonunda iyice tetkik edilirse, sadece Tanrı'nın eli ortaya çıkar. Mektupta yanlış yere gönderildiği saptanmış fünüye-yi ya da barut tuzağını keşfetmek kör şans değildi. '88 zaferi-

ni, düşmanlarımızın daha çok bizim onursuzluğumuza ve talihin bizden yana olmasına atfettiği için, daha çok severim: rüzgarların şiddetine ve tersliğine tanıklık etmek.

Sebeplerin başıboş ve dağınık bir şekilde çalışma özgürlüğü yoktur; ne olursa olsun her hangi bir etkinin de yoktur; sadece evrensel ya da üstün bir durumdan ruhsatı vardır. Masada bir oyundan önce dua etmek gülünç bir dindarlık değildir, bir sihir halinde ve büyük belirsizlik meselelerinde bile etkilerin yerleşik ve önceden düzenlenmiş seyri vardır. Kör olan bizizdir; talih değil. Gözümüz onun etkilerinin sırrını keşfede-meyecek kadar bulanık olduğundan, akılsızca onun perdesini boyarız ve Tanrı'nın tasarrufunu gizleriz.

İtiraf ediyorum; bu, zihni eşsiz yeteneklere sahip insanların ortak kaderi talihli olanların muhtaç olmasıdır; herhangi bir şekilde daha bilge muhakemeli ruhları üzmeyen, bu işlemin adaletini tam olarak anlayan ve daha yüksek hediyelerle zenginleştikleri için, bu mutluluğun kaba taraflarına daha dikkatsiz göz atan insanların muhtaç olmasıdır. Tanrı'nın rahmetlerini çekmeyi arzu etmek en haksız tutkudur.

Cicero'nun kayıp satırlarının yasını, derin iç çekmeler eşliğinde, biraz duyduğum; başkaları, çok sızlanarak, Iskenderiye Kütüphanesi'nin yanmasına üzülmeler; kendi payıma, sanırım dünyada epeyi çokları vardır ve sabırla Vatikan'ın [ölü küllerinin saklandığı] vazo ve küllerini seyredebilirlerken, başka birkaç kişi ile birlikte Süleyman'ın mahvolmuş sayfalarını kurtarabilir miydim? Bazı insanlar, diğerlerinin konuştuklarından daha fazla yazmışlardır. Almanya'da bu büyük icatların üçünden, sorunsuz olan ikisi mevcuttur. Bu, benim melankolik di-

leğim değil ancak daha üstün kafaların arzularıdır, genel kilise meclisinin varlığı dinin bağdaşmayan farklarını birleştirmek için değildir, ama öğrenmenin yararı içindir, bunu azaltmak, birkaç güvenilir yazarda, ilk zamanlar var olduğu gibi, bu arı kümesini ve milyonlarca rapsodiyi aforoz hükmü vermek, sadece dikkat dağıtmaya ve mekteplilerin daha zayıf muhakemelerini suistimal etmeye ve ticareti ile matbaacıların hikmetini korumaya yol açmıştır.

Savaşta bütün ölenlerin askerler olarak adlandırılmadığı gibi, din konusunda bütün acı çekenlere de uygun bir şekilde şehit adı veremem. Kuşkusuz yeryüzünde azizler listesine alınmış fakat cennette asla aziz olmayacak hem de kayıtlarda ve martirolojilerde [dini şehitler listesi/ç.n.] isimleri olan, Tanrı'nın gözünde, dinin temel konusunda -Tanrı'nın birliği-ceza çekmiş küstah alim Socrates kadar mükemmel dini şehit olmayan bir yığın insan vardır. Sadece laik değil fakat dini eylemlerin de hepsinin hamuru ve mayası, onsuz kendimizi alevlere teslim etmek cinayet olan ve korkarım, ancak bir ateşten diğerine geçmek olan, bilgeliktir.

III-ÖLÜMSÜZLÜK ÜMİDİ

Hayata çok düşkün olma ya da ölümün adı geçince ürpermeye gelince, Tanrı'ya şükür dünya konusunda bu şiddetli bağlara ya da sıkı yükümlülöklere sahip değilim. Korkudan haberim olmadığından değil ya da ölünün bağırsaklarını arayıp taramakla ve sürekli anatomik yapıların görüntöleri ile ölümlölük yaklaşımını unuttuğumdan değil, ama bütün korkuları sıralamama rağmen, orada -muhakkak kesin kararlı bir Hristiyan'dan çok daha az cesareti olan- bir insanın cesaretini kırabilecek hiçbir şey bulmadığımdan. Ümit ettiğim başka bir

hayat olmadığı için, bu dünyanın bütün bencilliklerinin ben-den bir anlık nefesi rica etmemesi gerekir. İpekböceklerinde gözlemlemiş olduğum bu garip ve mistik reenkarnasyon felsefemi ilahiyata yöneltti. Akli şaşırtır gibi görünen bu doğa çalışmalarında, alelade bir gözlemcinin gözünün gerçekten keşfedeceğinden fazlasına sahip ilahi bir şey var.

Verimli bir neslin cesareti üzerine en doğru kronikte [tarihi olayların yazılı kaydı/ç.n.] olduğu gibi kendilerinden daha uzun yaşıyor gibi görünenler içinde, bazıları ölüm uzak olacak şekilde daha büyük sabır depolar. Bu bana sadece bir safsata gibi geliyor, ama sonraki dünya fikrini idrak etmiş bir adamın olası uygunsuz arzuları daha asil bir tutku içinde dünyadaki ismi ve varlığından ziyade cennette, özünde yaşamayı istemek olmalıdır. Ahlaki zayıflıkla daha uzun yaşama ümidi ya da günahlardan emekli olmak için bir amaç var mıydı, dizlerimiz Methuselâh'ın [(Eski Ahit) 969 sene yaşadığı söylenen bir resul (Nuh'un dedesi)/ç.n.] günlerini dilemeye layık mıydı? Fakat yaş, dermansız kötülükleri düzeltmez, sadece olmalarını sağlar ve günlerimizin sayısı sadece günahlarımızı çoğaltır. Geriye kalan sadece bir rahatlık vardır, hayatı alıp götürmek en zayıf gücün yetkisinde olsa da bizi ölümden mahrum etmek en güçlünün elinde değildir.

Bu beden döngüsünde hiç mutluluk yoktur, mutluluğu görmek de bu gözlerin görüşü dahilinde değildir. Bu abartısız ve pozitif türde ölümün dışında, rahiplerin bahsettiği nefsi köreltme gibi, günah ve dünyaya dair ölümler olarak diğerleri vardır. Bu ahlaki kabullerde, ölümsüz olmanın yolu her geçen gün ölmektir ve bu genel "Ölümü hatırlayın"ı daha çok bir Hristiyan muhtırası biçiminde genişlettim: -"Son dört şeyi

unutmayın"- ölüm, hüküm, cennet ve cehennem. Dünyanın sonuna yaklaştığına inanıyorum; fakat dünyanın sonuna yaklaştığı genel kanısı, geçen bütün çağlar boyu zihinleri bizimkine yaklaşık düzeyde kurcalamıştır.

Erdeme giden hiçbir yol ya da hazır metot yoktur; kendimizi bu bulmacadan ya da günah örgüsünden kurtaracak kolay bir beceri konusu değildir. Erdemi mükemmelleştirme konusunda, din ile ilgili olarak, gerekli bir tam tesisat ya da tam bir zırh vardır; bir kötülüğe karşı teyakkuz halinde dururuz, bir başkasının saldırısına açık durmayız. İyi olmaya yönelik bir ders olan iyi bir eylemi ilave edecek öyle çok durumlar olur ve biz kurallara göre erdemli olmaya zorlanırız.

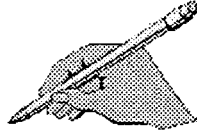
İyi işleri gerçekten rezil eden ve sadece inanca bel bağlayan küstah hevesler erdemi ortadan kaldırmazlar, çünkü inançlarının etkisine güvenerek, Tanrı'nın koşullarını zorlarlar ve daha safsatalı şekilde sahiden Tanrı'ya meydan okuyor gibi görünürler. Gerçek inancın sadece bir hedef ya da işaret değil, fakat aynı zamanda bizim kurtuluş aracımız olduğunu inkar etmiyorum ama, bunu nerede bulacağımız bana nihai akıbetim kadar meçhuldür. Eğer bir hardal tohumu tanesi büyüklüğündeki bir inanç dağları devirebiliyorsa, elbette bu övündüğümüz hiçbir şey değildir ya da olsa olsa boş sözden farklıdır.

Hayırseverliğin diğer erdemine göre onsuz inanç sadece bir kavramdır ve varlığa sahip değildir, merhametli mizacım ile anne ve babamdan aldığım insancıl eğilimi beslemeye ve onu hayırseverliğin yazılı ve emredilen yasalarına uydurmaya hiç çaba harcamadım. Tanrımın buyruğunu yerine getirmek hariç, kardeşimin açlığını doyurmak için hiç sadaka vermem,

bunu emreden O'nun hatırı müstesna, isteyen kişi hatırına cüzdanımı vermem. Yine, onun ruhunun çıplaklığını giydirmektense bedenini bürümek daha büyük bir hayırseverlik değildir ve bu konuda kendime öğrenci dediğim için, durumumdan kaynaklanan görev nedeni ile minnettarım.

Bu hayatta sadece vicdanımın huzuru ile sevgimin buyruğu Senin ve en aziz dostlarımla sevgisi ile beni kutsa, bu yüzden Sezar'a acıyacak kadar mutlu olacağım. Ya Rab, bunlar en makul ihtirasımın naçiz arzularıdır ve bütün diyebildiğim yer-yüzünde mutluluk: Senin yardımına ya da tasarrufuna hiç sınır koymadığım şekilde; bana Senin memnuniyetinin bilgeliğine göre davran. Sen benim kendi mahvını esnasında da olsa tamamlanacaksın.

* * *



HRİSTİYAN DİNİNİN KURULUŞU

JEAN CALVIN

Jean Calvin 10 Temmuz 1509'da Noyon, Picardy'de Kuzey Fransa'da doğdu. Ataları Calvinler Oise'de mavnacı olsalar da, babası papaya ait noter, eyaletin mali vekili, kilise meclisi katibi ve piskoposluk bölgesine ait sekreterdi. Luther tezlerini Wittenburg'taki kilisenin kapısına çivilediğinde genç Jean Calvin sekiz yaşındaydı. Fransa'da yeni din çok hızla taban bulduğu için, genç adam Paris'te the College de la Marche'ta okurken bundan etkilendi. Kendisi Poitiers'te yeraltında Protestanlarla toplantılara katıldı. Kendisinin erken gelişmişliği olağanüstüydü. Yirmi üç yaşında ilk kitabını, Seneca'nın "Höşgörü Üzerine Tez"[Treatise on Clemency] eseri hakkında bir yorum, yazdı. Yirmi beşinde kendisi Fransızca İncil tercümesini gözden geçirdi. Yirmi yedisinde kendisi büyük çalışmasının ilk baskısı "Hristiyan Dininin Kuruluşu"nu [The Institution of the Christian Religion], "Hristiyan doktrininin tarihinin mihenk taşlarından biri" olarak adlandırılmış olan bilimsel eserini yayınladı. Yirmi sekizinde Calvin, Cenova'da en önemli adamdı ve dünyada bile en kayda değer reformculardan biriydi. Kariyerinin emsali nadir görülmüştür. Calvin 27 Mayıs 1564'te öldü.

I-TANRI'NIN/YARATICI'NIN BİLGİSİ

İlmimiz hemen hemen sadece iki kısımdan oluşur: Tanrı'nın bilgisi ve kendimizin bilgisi. Ama bunlar birçok bağla birbirine bağlı olduklarından, ikisinden hangisinin önce geldiğini ve diğerlerinin kaynağı olduğunu belirlemek kolay değildir. Zaafımız, cehaletimiz ve ahlaksızlığımız Rab'de bulunan, başka hiç kimsede değil sadece O'nda bulunan, ilmin, erdemin ve dindarlığın iki ışığını bize hatırlatır. İnsanın, Tanrı'nın yüzünü tefekkür edip böyle bir kontamplasyondan sonra, kendi içine bakmaya başladıktan sonraya kadar, asla gerçek bir kendini bilmeye erişemeyeceği aşıkardır.

İnsan zihninde, üstelik gerçekten doğal içgüdü vasıtası ile bir tanrı hissi mevcut olduğu tartışma götürmezdir. Cicero'nun bize söylediğine göre, Pagan (putperest) olsa da Tanrı'nın var olduğu kanısı ile aşılanmayacak kadar vahşi hiçbir toplum yoktur. Puta tapma bile bu gerçeğin bir delilidir. Fakat tecrübe, din tohumunun tamamının kutsal olarak ekildiğini gösterse de, az kişi onu kalbinde yaşatır. Bazıları batıl inançla ilgili ayinlerde kendilerini kaybederler; belirli niyetleri olan diğerleri Tanrı'yı terk ederler ve çocukları O'nun huzuruna sürüklenmeden O'na hiç yaklaşmadıkları için, Tanrı'nın (onların) arzularına karşı olduğunu düşünürler.

Ama kutsallığın mükemmelliği Tanrı bilgisinde mevcut olduğundan, O akıllarımıza sadece, zaten konuştuğumuz, din tohumunu koymaktan değil, fakat aynı zamanda evrenin tüm yapısında Kendisi'nin mükemmelliklerini göstermekten ve günlük olarak Kendisi'ni -O'nu görmeye zorlanmadan gözlerimizi açamadığımız- görüş alanımıza yerleştirmekten mutludur. Kendisinin özü hakikatten yüce ve emsalsizdir; fakat

O'nun eserlerinin her birinde O'nun ihtişamı öyle parlak işaretlerle işlenmiştir ki ne kadar anlayışsız ve deneyimsiz olursa olsun hiç kimse özür olarak cehaleti bahane edemez.

Bu noktada insanların utanç verici nankörlüğü ortaya çıkar, kendi özel bedenlerinde Tanrı'nın sayısız etkinliklerinin yürütüldüğü bir imalathaneye sahip olsalar da, O'nu övmektense, daha çok gururla şişinirler. Aramızda gözlerimizi semaya dikince ya da yeryüzünde etrafa bakarken herhangi bir anda Yaratıcı'yı düşünen ne kadar az insan vardır! Anlayışımızın donukluğu yüzünden boş yere, yaradılış gerçekten, Yaratıcı'nın ihtişamını anlatma yönünde, bu derecede ısıltılı yakılmış fenerler sergiler. Bu yüzden, bizi uygun şekilde Tanrı'ya yönlendirmek için başka ve daha iyi bir yardım yapılmalıdır ve O, kendisinin kurtarıcılığını bildirmek için, kendi kelamının ışığını ilave etmiştir.

Burada Kutsal Kitap'ın otoritesi konusunda bazı gözlemler yapmak uygun görünmektedir. Hiçbir şey Kutsal Kitap'ı değerlendirme gücünün Kilise'de olduğu uydurmasından daha saçma olamaz. Kilise buna otoritesinin mührünü vurduğu zaman, bunu böyle doğrulamayı istemez; fakat kendi tereddütsüz rızası aşkına Tanrı'nın gerçeği gibi buna derin saygısını gösterir. Kutsal Kitap, görünüşte, gerçeklerin, renklerin siyah ve beyazı kadar, hem de tadın tatlı ve acısı kadar belirgin delillerini taşır. Müzakere yolu ile Kutsal Kitap'a tam bir inanç inşa etmeye çalışmak mantıksızdır. Kutsal Ruh tarafından manen eğitilmiş olanlar bunu kesin olarak kabul ederler, çünkü bu beraberinde kendi şahadetini taşır.

İmansız kişilere Kutsal Kitap'ın Tanrı kelamı olduğunu kanıtlamaya kalkışmak aptallıktır. Zira inanç yolu kullanılma-

dan bunun varlığı bilinemez. Augustine, böyle yüce meselelerde herhangi bir anlayışa sahip olan her insanın, önceden dindarlık ve zihinsel huzura sahip olması gerektiğini bize haklı olarak hatırlatır. Gerçek Tanrı'ya kendimizi yönlendirmemiz için Kutsal Kitap bütün putperest tanrılarını dışlar. Bu seçkinlik insanların kendi istekleriyle, kendilerine göre düzenlediği her tanrısal konumu ortadan kaldırır. Putların kökeni insan arzusundan değilse nereden gelmiştir?

Putperest şairin dokunaklı alayına şöyle bir sebep vardı (Horace, Hicivler [Satires], I. 8). "Ben bir zamanlar incir ağacının gövdesiydim, tüccarın beni tabure vs. yapıp yapmayacağı belli değilken, tercihen tanrı olmayı seçtim." Putların kökeni konusunda, Bilgelik Kitabı'nın (the Book of Wisdom) açıklamasına göre; ölümlerin hatıralarına batıl inançlı saygı yüzünden, bu itibarın ölümlere sunulması ile (putların) meydana çıktıkları ifadesi hemen hemen evrensel oybirliği ile kabul edilmiştir.

II-KURTARICI İSA'NIN ERDEMİ

Adem'in düşüşü (cennetten kovulması) ile Kurtarıcı ihtiyacı doğdu, bu olayın yaşanması üzerine bütün insan ırkı lanetlenmiş ve bozulmuş oldu. İnsan bu yüzden irade özgürlüğünden mahrum oldu ve sefil bir durumda köle yapıldı. Günahın hakimiyeti, ilk insanın onun altına sevk edildiği zamandan beri, sadece bütün nesle yayılmaz; fakat her ruhun tamamen sahibidir. Hür irade, her insanın -erdem vasıtası ile kendisine yardım edilmedikçe- iyi işler yapmasına imkan vermez. Yine de insan doğası gereği sosyal bir varlık olduğundan, doğal içgüdüden dolayı topluma değer vermeye ve korumaya eğilimlidir ve bu yüzden, bütün insanların zihinlerinin düzen ve ferdi

dürüstlük fikirlerine sahip olduğunu görüyoruz. Onun için, halihazırdaki hayatın yapısı bakımından hiçbir insan aklın ışığından mahrum değildir. Ve bu yetenek haklı olarak ilahi hoşgörüyü atfedilmelidir. Tanrı bizleri bu şekilde korumasaydı, isyanımız bütün doğanın mahvını beraberinde getirirdi. Ama büyük gerçeğe göre, Tanrı'nın 'Kendi Kendinde' ve bizimle ilgili ne olduğuna insan aklı en az derecede bile yaklaşamaz. Normal insanın, O'nun Ruhu tarafından aydınlatılmadıkça, Tanrı'yı kavrama konusunda böyle yüce bir bilgi için hiç yeteneği yoktur ve hiç kimse ruhun gücü ile zihinleri yenilenmiş olanları koruyucu Tanrı'nın krallığına giremez.

İlk ebeveynimizin yeryüzüne inişinden sonra, Aracı olmadan hiçbir Tanrı bilgisinin kurtuluşumuza yeterli olmadığı bellidir. Bu yüzden Tanrı, Kendini eski halkına merhametli göstermemiş, onlara Aracı'sız herhangi bir merhamet ümidi de vermemiştir. Kilisenin şanslı ve mutlu dönemi de daima İsa'nın kişiliğinde kurulmuştur. Seçilmiş insanların temel kabulü Aracı'nın saygınlığına bağlıdır ve İsa daima inançlarının gayesi olarak, yasa etkisi altında, papalara uzun uzun anlatılmıştır.

Aracı'mız olacak Kişi'nin tam olarak Tanrı ve tam olarak insan olması gerektiği bizi derinden ilgilendirir. Bizi Tanrı'nın oğulları ve ilahi krallığın varisleri yapmak amacıyla ilahi lütfuna iade etmek için var olduğundan, O'nun tarafından icra edilecek işin ortak hiçbir tanımı yoktu. O'nda tanrılık insanlıkla öyle birleşmişti ki her mizacın bütün özellikleri saf kalmıştı ve yine de iki mizaç tek bir İsa oluşturmuştu. Bizim için gerekli her şey İsa'da bulunur.

Kurtuluşumuzun bütün özü ve her bir parçasının İsa'da içerildiğini anladığımız zaman, kurtuluşun en ufak parçasını bile başka bir makamdan almaktan sakınmamız gerekir. Eğer kurtuluşu arıyorsak, O'nun buna sahip olduğunu sadece İsa'nın adı ile öğreniriz, eğer maneviyatın diğer yeteneklerini arıyorsak, onları O'nun kutsal yağında buluruz; bizimle aynı duyguyu hissetmeyi öğrenebilsin diye her bakımdan bizim gibi yaratıldığında, kuvveti O'nun daimi idaresinde, saflığı O'nun fikrinde, hoşgörüyü O'nun doğuşunda; şayet kurtuluşu arıyorsak, O'nun çarmıhta çektiği acıda bulacağız, beraatı O'nun mahkumiyetinde, belanın hafiflemesini O'nun haçında, memnuniyeti O'nun fedakarlığında, arınmayı O'nun kanında, uzlaşmayı O'nun cehenneme inişinde, bedenin köretilmesini O'nun mezarında, hayatın yeniliğini O'nun dirilişinde, ölüm-süzlüğü de O'nun dirilişinde, ilahi alemin mirasını O'nun cennete girişinde, himaye, emniyet ve bütün nimetlerin bereketli ihsanını O'nun aleminde, hükmün metin bekleyişini O'na emanet edilen yargılama gücünde buluruz. Kısacası, lütuflar O'nda toplandığından, en fazla ihsanı başka hiçbir makamdan değil O'ndan alalım.

III-KURTARICIMIZ OLARAK İSA'NIN MEZİYETİ

Hem akıl hem de Kutsal Kitap'tan, Tanrının lütfunun ve İsa'nın meziyetinin (Prens ve kurtuluşumuzun yazarı) mükemmel biçimde uyumlu olduğu kanıtlanabilir. İsa sadece vekil değil fakat aynı zamanda kurtuluşumuzun sebebidir ve tanrısal lütuf bu ifade ile gizlenmez. İsa, kendi sadakati ile, bize göre gerçekten kanını dökerek kazanılan bu ilahi lütfu hak etmiştir ve O'nun ölüme kadar varan sadakati ile kendisi kefaretimizi ödemiştir.

Kutsal Ruh'un gizli faaliyeti sayesinde İsa'dan ve O'nun bütün haklarından yararlanabiliriz. İsa Mesih'te, Kutsal Ruh'un ihsanları bütün bolluğuyla görülecektir. Kurtuluş İsa'nın kişiliğinde mükemmelleştirildiği için, böylece, bizi bunun paylaşıcıları yapmak için, Kendi İncil'inin inancı yönünde bizi aydınlattığı için ve böylece yeni yaratılmışlar olmak üzere bizi canlandırdığı için O, bizi Kutsal Ruh ve ateşle vaftiz eder. Bu sonuçla bütün kirlilikten temizlenmiş halde, O bizi Tanrı'nın kutsal mabetleri olarak tahsis eder.

Ama burada inancın doğasını ele almak uygundur. İsa'nın gerçek bilgisi, O'nun İncili ile yetkilendirildiği gibi Tanrı (Baba) tarafından da kendisine ismen bildirilmiş olarak O'nu kabul etmeye dayanır. İnanç ve Kelam arasında ayrılmaz bir ilgi vardır ve bunlar güneşten ışığın ışıması gibi artık birbirinden ayrılamazlar. Yuhanna (John) inancın bu kaynağına şöyle işaret ediyor: "Bugün, eğer O'nun sesini duyarsanız," "duymak" aynı şekilde "inanmak" sanıldığı içindir. Kelamı alıp götürün, o zaman geriye hiçbir inanç kalmayacaktır. Bu yüzden Paul, inancı İncil'e gösterilen itaat olarak tanımlar.

Kelama karşı sadece zekanın kabulü, bazılarına göre, İncil'de üzerinde durulan inançtır; fakat bu sadece bir hayal ürünüdür. Mesela böyle tanımlanan inanç Paul'ün sözüne hakkıyla kafa yormaz "İnsan, kalbiyle birlikte dürüstlüğü inanır." Bizzat kabul, kafadan ziyade kalbin meselesidir, zekadan ziyade sevgi meselesidir.

IV-TÖVBE ÜZERİNE

Tövbe inancı izler ve onun tarafından meydana getirilir. Hayatın Tanrı'ya çevrilmesi esnasında, sadece dış faaliyetlerde değil, fakat, sadece yenilenmesine uygun meyveler vermek üzere eski alışkanlıklarını terk ettikten sonra muktedir olan, ruhun kendisinde de bir dönüşüme ihtiyaç duyarız. Tövbe samimi bir Tanrı korkusundan gelir ve iki kısımdan meydana gelir; vücudun köreltilmesi ve ruhun canlandırılması. Bunların her ikisini İsa ile birlik olma yoluyla elde ederiz. O'nun dirilişine iştirakçi olursak, bunun aracılığı ile Tanrı'nın ahlakı konusunda bize uyan hayatın yeni haline tekamül ettiriliriz. O zaman, tek kelimeyle, tövbe eden, tek hedefi Tanrı'nın tasavvurunda kirlenmiş olan ve Adem'in günahı ile neredeyse silinen, bize yeniden biçim vermek olan, yenilenmeyi anlıyorum.

Tövbe tanımında (2. Corinthians [Korintliler] vii. Bölüm, 2), havari yedi sebebi, sonucu veya ona ait kısımları belirtir. Bunlar dikkatlilik, özür, öfke, korku, arzu, heves, intikamdır. Bunların sebepler mi yoksa sonuçlar mı olduğunu düşünmeyi bırakmam; her iki görüş savunulabilir. Tövbekar gelecekte Tanrı'yı incitmeme konusunda dikkatli olacaktır, kendisi özürlerinde sadece kendi mazeretlerine değil ancak İsa'nın şefaatine güvenecektir; öfkesi kendi günahlarına yöneltilcektir, korkusu kendisi Tanrı'nın hoşnutsuzluğuna sebep olmasın diye olacaktır, arzusu görev esnasındaki şevke denktir, heves ardından gelecek ve intikam kendi geçmiş günahlarını eleştirisi esnasında faaliyete geçecektir.

V-İNANÇLA TEMİZE ÇIKMA ÜZERİNE

Bir insanın, Tanrı'nın yargılaması esnasında dürüst varsa-yıldığı ve dürüstlüğünden dolayı razı olunduğu zaman, Tanrı'nın gözünde haklı çıkarıldığı söylenir. Bu yüzden temize çıkmayı Tanrı'nın bizi sanki dürüstmüşüz gibi lütfuna kaydet-mesi ile birlikte kabulü olarak yorumluyoruz; bir de bu temi-ze çıkmanın günahların affedilmesine ve dürüstlüğü İsa'ya atfedilmesine dayandığını söylüyoruz. Çokları dürüstlüğü inanç ve faaliyetlerin birleşmesi olduğunu düşünür, unutul-masın ki inançla ve çalışmalarla temize çıkma arasında öyle büyük bir fark vardır ki, biri ister istemez diğerini çökertir. Eğer dürüstlüğü, bizim kendi dürüstlüğümüzü kurmakla inanç yoluyla tahrip edersek, o zaman, O'nun dürüstlüğüne elde etmek için, bizim tamamen ahlaksız (dürüstlüğü terk et-miş/ç.n.) olmamız gerekir. İncil, kuraldan bu noktada, temize çıkmayı tamamen Tanrı'nın merhametine oturtması ve bunu çalışmalarla sınırlamaması ile ayrılır. Bizim Tanrı önünde te-mize çıkmayı elde ettiğimiz tamamen İsa'nın dürüstlüğüne aracılığı ile dir.

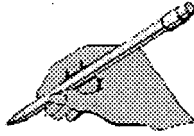
Hristiyan özgürlüğü doktrini, bu inançla temize çıkma üze-rine kuruludur. Bu özgürlük üç kısımdan oluşur. Birincisi, dü-rüstlük yasasını tanımayan inananlar, sadece İsa'ya bakarlar. İkinci olarak, yasanın boyunduruğundan kurtulmuş vicdan, kendi isteğiyle Tanrı'nın iradesine itaat eder. Bu, yasanın haki-miyeti altında yapılamaz. Üçüncü olarak, İncil'in himayesinde olaylara aldirışsız davranmakta özgürüz. Tanrı huzurunda ken-di temize çıkışlarının güvencesini ararken inananların vicdanı, yasayı aşmalıdır ve artık onunla aklanmayı edinmeyi düşünme-melidir. Bizzat yasanın boyunduruğundan kurtulan vicdanları-mız, kendi istekleriyle Tanrı'nın iradesine itaat edecektir.

VI-SEÇİM ÖĞRETİSİ ÜZERİNE

Seçim öğretilerinden ve kaderden habersiz olma, Tanrı'nın görkemini zayıflatır ve gururu besler. Hayatın sözleşmesi herkese eşit şekilde telkin edilmez ve telkin edilenler aralarında daima aynı kabulle karşılaşmazlar. Bu ayrımın sebebi Tanrı'nın gizli hikmetine aittir. Bu doktrinden sonunda bir milletin diğerine tercih edildiğini gördüğümüz zaman şikayetçi olunmuştur; Tanrı'ya, Kendisi'nin merhametini böyle bir tezahür sergilemek üzere seçmiş olması nedeniyle karşı mı çıkacağız? Tanrı lûtfunu özel biçimlerde göstermiştir. Nitekim O, Oğulları arasında onları koruduğunu göstererek, İbrahim'in ailesinden bazılarını reddetmiş ve diğerlerini kendi Kilisesi'nde tutmuştur.

Tanrı'nın seçimi gizli olsa da etkili çağrı ile alenen belirtilir. Seçim ve etkili davet Tanrı'nın hür merhameti üzerinde şekillenir. Incilin deklarasyonu ile içinde uygulanan yöntem ile, İbrahim'in yeteneği misaliyle, Yuhanna'nın tanıklığı ile ve davet edilmiş bulunanların tümünün ibreti sayesinde Davet'in, Tanrı'nın cömert lûtfuna göre olduğu kanıtlanmıştır. Davet'in iki türü vardı: Kelamının vaazı yolu ile Tanrı tarafından bütün insanları fark gözetmeden davet eden evrensel çağrı vardır. Bunun yanı sıra, genelde, kendi ruhundan gelen dahili aydınlanma sayesinde, kendisinin Incil'in müminlerin kalplerinde derinden kök salmasına sebep olduğunda, Tanrı'nın sadece inananlara bağışladığı özel bir davet vardır.

* * *



DERİN DÜŞÜNCEYE KATKILAR

SAMUEL TAYLOR COLERIDGE

Tam adı “Değişik Sağduyu, Ahlak ve Din Zeminlerinde İnsani Karakterin Oluşumu Esnasında Derin Düşünceye Katkılar” (*Aids to Reflection in the Formation of a Manly Character on the several Grounds of Prudence, Morality, and Religion*) olan ünlü kitap, yazarın ölümünden dokuz yıl önce 1825’te yayınlandı. Düşünceli zihinler üzerine etkisi çok büyük oldu ve o dönemin ilk dindarlarının çoğu, en derin dini fikirlerini ona (esere) borçluydular. Coleridge’in felsefi bir düşünür olarak şöhretinin ölümünden hemen önce yirmili yıllar esnasında olduğu kadar büyük olmadığı söylenmiştir (bkz. LIVES AND LETTERS). Ancak insan bu ifadenin sadece şimdi o kadar fazla insanın, Coleridge’i elli yıl önce okudukları kadar okumadığını ifade ettiğini düşünüyor. Ne olursa olsun, kendisinin savunmasında bir mantıksızlık sergileyen ya da onun sistemini yıkan kitap henüz yazılmamıştır. Unutulmamalıdır ki, insanların Wordsworth ve Haslitt gibi saygıyla dinlediği bu şair ve araştırmacı düşünür, hayatında bir dönem Unitarian (teslis doktrini karşıtı) idi ve aklının kullanarak İsa’nın kutsallığına inanç kazanmıştı.

I-BASLANGIC VECİZELERİ (AFORİZMALARI)

Dehanın en yararlı yeteneği, tam olarak evrensel kabul olmayı nedeniyle ihmal edilmiş gerçekleri kurtarmaktır. Bütün diğerleri bir yana en müthiş ve ilginç gerçekler, çoğu zaman, öyle doğru gibi düşünülürler ki gerçeklik gücünü kaybederler ve ruhun koğuşunda yatağa çakılmış yatarlar.

En klişe vecizelere yenilik ve önem vermenin emin bir yolu vardır; onlar hakkında bizim kendi durumumuza ve davranışımıza, kendi geçmişimize ve gelecek varlığımıza doğrudan bakarken ‘irdeleme’ yolu. Eski bir yazar, “irdeleyen bir zihin pınardır ve her iyi şeyin kaynağıdır...” diyor. Sağduyusu olmayan bir insan nadiren insan adını hak ettiği için, bu yüzden irdeleme olmadan sağduyu sadece bir hayvanın içgüdüğü adına mecazi bir deyimdir.

Öğrenmek için, dikkatimizi vermeliyiz, öğrenmiş olduğumuz şeyden yararlanmak için, düşünmeliyiz; sadece irdeleyen kişi düşünür.

Bir fikri reddettiği için ya da benimsediği için yeterli sebep olarak iradelerinin kararlılığını ve duygusunu seçmek çoğu eğitilmiş insanın alışkanlığıdır, bana göre, bu koku duygusu ile hakikiliğine karar vermek için bir resme burnunu sürmekten biraz daha az saçmadır.

Dikkat anında zihni pasif tutarız, düşünce anında onu faaliyeteye geçiririz.

Derinden ve ciddiyetle yapılan dua esnasında geçen bir saatlik yalnızlık ya da tek bir tutku veya “güç fark edilen kalp

günahı”nın alt edilmesi ve onla mücadele, bize düşünceden daha fazlasını öğretecek, beceriyi, onlar olmadan okullarda bir yıllık çalışmanın sağlayacağından, daha etkin biçimde uyandıracak ve irdeleme alışkanlığını oluşturacaktır.

Şu ana kadar İlahi Kelam’da kalbi temizlerken zekayı açmayan, arzuları ve tutkuları düzeltirken ve basitleştirirken anlayış gayelerini ve nesnelerini çoğaltmayan, coşkun bir inanç hiç var olmadı. Davut “Bana anlayış göster sonra ben bütün kalbimle Senin yasalarına uyarım.” diyor.

Kutsal kitapların, vahye sahip gibi görünen bütün diğer kitaplardan, güçlü ve sık görülen bilgi tavsiyeleri ve araştırma ruhu vasıtası ile ayrılması, özel gözleme değer. “Rasyonel” kelimesi son zamanlarda fazlasıyla suistimal edilmiştir. Bu yine de, düşüncelilik ve bütün inançlarımızı mantıklı düşünme zeminlerine yaslama arzusunun, bir Hristiyan’ın karakterinden ayrılamaz olduğu önemli düşüncesinden bizi soğutmamalıdır. Hristiyanlığı gerçekten daha çok sevmekle başlayan, kendi mezhebini sevmekle ve kiliseyi Hristiyanlıktan daha çok sevmekle devam edecek ve her şeyin üstünde kendini sevmekle nihayet bulacaktır.

II-AHLAKA DAİRİRDELEMELER

Bünye ile ilgili hassaslık olan, acı ve haz ile duygudaşıktan oluşan, duyarlılık ahlaki ilkelerle sınırlandırılmayacaktır. Duyarlılık güzel bir kalbin, güvenilir bir sözü bile değildir. Çirkin bir görüntü ile ya da gürültülü bir feryat ile duyularına ulaşan ve onların bencil ağız tadını bozan sadece bu musibetleri uzaklaştırmaya kaç kişi motive olur? Gübre yığınının salon

pencereleri önünde olmaması şartıyla, onlar onun varlığını ve belki kendi lükslerinin üzerine inşa edildiği bataklık olduğunu bilmekten epey memnundurlar. Duyarlılık illa ki hayırseverlik değildir.

Materyalistlerin bütün kötülüğü, Sterne ve onun çok sayıda taklitçilerinin duygusal felsefesi tarafından yol açılan ve meydana getirilen fesat yanında, önemsizdir. Amaçlarına karşı en alçak iştah ve en vicdansız sadakatsizlik, “kalp,” “dayanılmaz duygular,” “çok kolaylıkla incinen hassaslık” unvanlarını kazanmıştır ve sağduyu başarısızlıkları, insan yasasının buz gibi boyunduruğu, insan mizacının hayat dolu ılıkliğinde erimiş ve yok olmuşsa, onu kim kurtarabilir? O sevimli bir zayıftır! Bu anda “sevgi” kelimesinin kutsal şeylere saygısızlığı son haddine yükselir; bilimin ilham perisi -fahişe gibi ruj sürmüş ve fahişenin hafif meşrep arzulu bakışı ile- moda ve eğlence salonlarında giriş izni istemeye tenezzül eder. Mahkemelerde yapılan kelimelerin gerçek anlamına ve kötü şöhretli yazarların gerçek hedefi ile gayesi harfiyen tercüme edilmiş duygusal yazışmalarla yapılabileceği gibi, şu anki paragrafta böyle bir yorumla suç tarihinin erdemin hizmetine girmeye nasıl daha çok zorlanabileceğini bilmiyorum.

Sağlam bir ciddiyetle karakter asaletini hedefliyor musunuz? Size rica ederim, ahlaksızlık ve erdem arasında alacakaranlıkta yaşayanlardan sırt çevirin. Akıl, ayırım yapma yeteneği, yasa ve planlanmış tercih insanlığın ayırt edici nitelikleri değildir midir? Vahşi hayvanlardaki hayati çabalardan farklı olduğu kadar uzak olan çirkin duyguların, hislerin, dürtülerin yerine geçirenlerden yasa ve aydınlık uğruna insanlığın uygun erdemleri ile önceki bağlantılarına farkını borçlu olan bu kişi-

lerden herhangi insani bir şey kaynaklanabilir mi? Unutmayın sevginin kendisi, evlilik birliği zemini gibi, en yüksek dünyevi hareketinde, iradenin ruhsal emriyle, ahlaki seçimin yerine getirilmesi ve karara bağlaması sayesinde sevgi olur ve sadece görev formu altında sürekliliğe sahip çıkar.

Bütün olaylar tırmanmaya çalışır ve çaba halinde tırmanır. Gerçek insanlığınızın altında herhangi bir şey için çaba harcarken, ölüm aleminde mutlu bir hayat peşinde koşarsınız.

Kendisinin üzerinde

Kendini inşa edemezse, insan nasıl bir şey ifade eder!

III-SAĞDUYULU VECİZELER

Bir nihai hedef ya da sonuç konusunda, insanlığın daha büyük bölümü tehlikede yaşar. Görünürde güvenilir hiçbir limanları yoktur; rotalarını da belirli herhangi bir yıldızla yönlendiremezler. Ama bağlı olduğu limanı bilmeyen için, hiçbir rüzgar faydalı olamaz, henüz hangi hedefe atacağına karar vermemiş olan kişi de okunu doğru biçimde yönlendiremez.

Yine de nişan alınacak uygun bir nesne olduğu daha az doğru değildir ve şayet bu nesne mutluluk terimi ile ifade edilirse, bütün tesadüflerin [yani şans] dışında oluşan mükemmellik, 'en üstün hayır' [bütün ahlaki değerleri içeren veya onlardan çıkan yüce hayır/ç.n.] ya da son derece iyi gibi bir şeyin var olduğunu iddia ederim. Bunun ne olduğunu İncil tek başına kesinlikle belirtiyor ve yolunu gösteriyor. "Cicero ve Plato'da" eserinde Augustine, "Şiddetle söylenen çok şeyle ve belli bir duygu sıcaklığı yaratan şeylerle karşılaşırım; fakat on-

ların hiçbirinde şu kelimeleri bulamam. ‘Bana gelin, siz çalışanlar ve ağır yüklü olanlar hepiniz, ve ben size huzur vereceğim!’” diyor.

Hristiyan ve putperest ahlakçıların eserlerinde, erdemin bu hayatın tek mutluluğu olduğu beyan edilmiştir. Daha iyi olamazsınız ama daha mutlu olabilirsiniz; acının artışı olmaksızın daha kötü olamazsınız. Çok az insan bazı mantıklı anları geçirmeyecek kadar günahkardır ve böyle zamanlarda az insan kendi deneyimlerinin cazibesine karşı sarsılmadan dayanabilir. Günahların bedeli nedir? Şeytan sizin için ne yapmıştır?

Başlı başına sağduyu ne erdem ne de kutsallık olmasa da, yine de sağduyusuz ne erdem ne de kutsallık var olabilir.

Günahkar bir zorba yönetim altında mısınız, kötü alışkanlıkların kölesi misiniz, Tanrı’ya düşman mısınız, kendi vicdanınızdan kaçan mısınız? Dinlememek suç, acı, delilik ve umutsuzluk iken, kişisel çıkarlarla ilgili sebeplerden sağduyunun prensiplerini dinlemek meziyet olabilir mi... ah, ne boş tartışmalar! Gösterebileceğin en Hristiyan-vari merhamet, senin kendi ruhunda merhamete sahip olmaya başlamaktır. Yapabileceğin en iyi hizmet, kendine merhamet göstermektir.

IV-SPIRİTÜEL DİN ÜZERİNE VECİZELER

Eğer insanın içinde zerre kadar dini inanç varsa, iradenin de o kadar olması gerekir. Eğer irade varsa, insanda maneviyanın var olması gerekir.

Dünya hayatına ve düzenin işleyiş biçimine mantıklı biçimde atfedilen şeylerden daha fazlası insanda vardır. Kendisi onun işleyişine dahil edilmemiş bir iradeye sahiptir; irade, özel anlamda, insanlığımızın ruhani kısmıdır.

Her insanın kendi için bulabilse de delilini bir başkasına 'sunamayacağı' bir şeyi farz ediyorum. Eğer bir insan onu bulamadığını söylerse, ona inanmamaya mecburum. Kendi ahla-ki yapımın temellerini sarsmadan başka türlü yapamam. Eğer insan kendisi bulamazsa, kendisini aforoz eder, kişisel haklarını kaybeder ve bir eşya olur; yani, iradesine karşı ve kendi görüşü dikkate alınmadan kullanılabilen biri olur. Eğer materyalist (kişi/ç.n.) "hak" ve "yükümlülük" kelimelerini kullanıyorsa, kendisi bunu aldatıcı bir şekilde yapar ve sadece zorlama ve kudret demek ister. İnancı sıfıra, doğadan ve fiziksel ihtiyaçtan öteye düşürmek bu görüşün tek temel amacıdır. Ama kendisi insanların en iyi ve büyüklerinin hayatlarını tersini uygulamaya adanmış olduğundan ve tersini ifade eden deyimlere kaymadan planını desteklerken, on dakika tartışabildiği bir lisan olmadığından habersiz olamaz.

Hristiyan, felsefesini teori ya da hipotezlerinde hiçbir şeye sahip olmayan iddialara dayandırır, bunlar üç nihai gerçeğe doğrudan atıftır -ismen, vicdan yasasının hakikati, yasanın öznesi olarak sorumlu bir iradenin varlığı ve son olarak günahın varlığı-, günahın gerekliliği ya da benzeri kötülük, fiziksel sonuçlardan ne de kendisi haricinde herhangi nedenden çıkmamış, tesadüfen olmayan durumlardandır. Birincisi bir bilinç gerçeğidir, ikincisi zorunlu olarak birinciden çıkan bir akıl gerçeğidir ve üçüncüsü her ikisinden yorumlanan bir tarih gerçeğidir.

Zekadan ayrı düşünölen iradenin bir hiçlik olduğunu ve hiçbir anlamda kendi eyleminden kaynaklanmayan durumdaki iradenin, bir inkar olduğunu savunurum. O bir içgüdü, bir dürtü olabilir ve eğer bilinçle refakat edilmişse bir arzu olabilir ama bir irade olamaz. Ve farklı zihinler bunun üzerinde farklı belirlilikle düşünebilse de her insan varlığı, bunu eşit netlikle bilir, çünkü filizlerini büyötmeyi ve onları çiçeklere dönüştörmeyi arzulayan bir gül kavramına kim tebessüm etmez?

Yaratıcının bize akıl yeteneğı vermiş olduğuna veya eğer yararsız veya aciz olmuş olsaydı, Kurtarıcı'nın öyle çok çeşitli görüş ve ikna formlarında ona başvuracağına inanmayı, dine saygısız ve anlamsız addediyorum. Kusurlu insan anlayışının sadece bağıllık halinde ve en üstün akıl tarafından sağlanan araçlar ve yardımcılarla bağımlı bir birlik halinde etkin olarak kullanılabileceğine inanıyorum.

Hristiyanlık bir teori ya da spekülasyon değildir; ancak bir hayattır. Sadece hayat felsefesi değil, ancak hayat hem de canlı bir süreçtir. Varlık süresi on sekiz asrı bulmuştur.

Insandan ziyade bir Kurtarıcı'ya ihtiyaç duymadığını bildiğı zaman, gerçekçi bir araştırmacının bir ayağı sallantıdadır. Çarmıha gerilmiş bir Kurtarıcı inancını bozan güçlükleri kendisinden alın, onu günahın gerçekliğine ikna edin ve sonra onu tarihi gerçek konusunda tatmin edin ardından ruhani gerçeklik konusunda İsa tarafından bundan kurtarılmaya ikna edin. Bunu onun için yapın, bu yüzden onun biraz ya mantıksal orijinallikler ya da metafizik tereddütlerin kendisinin sağduyusunun açık -insanlığı günahlardan kurtarmış olan Gü-

nahsız kişinin, insandan fazla olması gerektiği ve dünyaya ışıık ve ölümsüzlük getirenin O'nun kendi mizacında ölüm ve karanlığın varisi olmuş olamayacağı- prensiplerini çiğneyeceği korkusu vardır.

Ahlaki kötü, kaynağı bir iradenin içinde olan kötüdür. Herkes için ortak bir kötünün herkesle ortak bir zemine sahip olması gerekir. Şimdi bu kötü zemin Kutsal iradede kaynaklanmadığına göre, bu yüzden o, insan iradesine atfedilmelidir. Ve bu kötü zemine ilk günah diyoruz. Bu, gördüğümüz fakat açıklayamadığımız bir gerçek ve kavradığımız ancak ne idrak edebildiğimiz ne de anlatabildiğimiz bir hakikat, bir öğreti olan, muammadır.

İlk günah hakkında makale bu zemin üzerinde kurulu yapı olan Hristiyanlık ortamını ve eski zemini gösterdiği için sadece Hristiyan kişi üzerine bağlayıcıdır. Hristiyan dininin iki büyük anı, ilk günah ve kurtarılma, şu zemin, bu inancımızın üstyapısıdır. Hristiyanlık ve kurtarılma eşdeğer terimlerdir.

İnsanlığın kurtarılmasının faili ve kişisel sebebi -eşit derecede ebedi varlık kelimesi ve sadece yaşayan Tanrı'nın yaratılmış Oğlu'dur. Sebep sonuç yasası- ruhani ve insan aklının ötesinde "bütün anlayışı aşan" bir sırdır. Sebep olunan sonuç-yeniden doğuş, daha önce dünyada beden halinde olduğu gibi şimdi İsa'nın ruhunda doğmaktır.

Şimdi, nedensellik yasası aklın ötesinde bir sır olsa da gerçek ya da onun asıl gerçekliğinin, vahiy yoluyla bize sağlanmış olması, imkansız değildir, fikir ve kişisel iradenin doğa üstü karakteri üzerinde ısrarlı meditasyonla, zira zihin ruhani ola-

rak kendini-kurtarıcı eylemin, uyarıcı bir sebep olduğunda ve iradede, onun potansiyelinin koşulu ile gerçekliğinin zemini, var olduğunda, derhal irade üzerine, eyleme geçebilen bir faili gerektirdiğine inandırmaya disipline edilmiştir.

Ahlaki değerler ile dünyevi zenginlik arasındaki, olağan demeyelim, sık görülen oransızlık sürekli olarak sadık ve derin düşünen az kişiyi, içgüdüsel ya da geleneksel olsun, mevcut inancının daha ince düşüncesine sevk etmiştir. Ruhu kendi üzerine derinlere zorlamakla, bu aziz ve alim bilmecesi, Eyüp, Davut ve Süleyman'dan, Claudian ve Boëtius'a, bu şaşırtıcı başarı ve liyakat eşitsizliği, insanda tür olarak farklı, onu hayvanlardan ayıran hem de zıt niteliklerle ayıran, daha sağlam ve daha kesin bir şeyin bilincinin nedeni olmuştur -aynı zamanda henüz çözümü daha zor olan bir gizeme daha yakın bakış başlatmıştır- kastettiğim insan varlığındaki çelişkinin gerçeğinden hiçbir izin hareketli veya cansız doğada başka yerde gözle görülür olmadığıdır.

Karşıt dürtülerin mücadelesi, zihnin uyarıları ile iradenin seçimleri arasındaki esrarengiz ayrımın ve mutlak eksikliğin bir de etrafımızdaki şeylerin yetersiz niteliklerinin yine de duyularımızın keşfettiği ya da arzularımızın peşine düşmemizi istediği yegane şeyler olduğudur; bu gerçekler, kader ve zenginlik bilmecесinin sadece insan bilmecesi formu olduğunu ve zihin ile iradenin öznesi kalıcılık ilkesine sahip olduğu için ve var olmaya nasibi olduğundan, her iki problemin çözümünün insan ruhunu tanımada yattığını öne sürerler.

Hristiyanlığın delilleri! Sözlerden bıktım. İnsana bunun arzusunu hissettirin, yapabilirseniz, onu kendisinin ihtiyacı

olan kendini tanımaya tahrik edin, sonra İsa'nın, "Hiçbir insan, Baba [Tanrı/ç.n] onu göndermezse bana gelmez." kendi özel eşsiz beyanını unutmamak sureti ile, onun kendi delilini emniyetle çıkaracağına güvenebilirsiniz.

İsa'nın uyuyan ruhu rüyalardan müthiş uyandırışı ve şehvetin hayali dünyasından asıl gerçekliğe geri alışı; bu nasıl kurtuluştur! O'nun sözü, bu ruhtu! Havarilerin bile meseli anlamak için beklemesi gereken O'nun esrarı! Sadece ruhani olarak anlaşılabilen bu manevi şeyler -bazılarının dediğine göre- yalnızca mecazlardır! Söylev biçimleri! Oryantal abartılar! "Bunun hepsi sadece ahlakı ifade eder!" Ah! gerçeğe ne kadar yaklaşırsak, bunun hepsi ahlakı ifade eder demeye o kadar uzaklaşıyoruz!

* * *



KONFÜÇYÜSÇÜLÜK

LUN YU YA DA KONFÜÇYÜS'ÜN ÖZDEYİŞLERİ

Çin edebiyatının sözde “Dört kitap”ına “Beş Kral” ya da “Başlıca Klasikler”den daha az saygı gösterilir, ama onlar daha yüksek ve daha önemli edebiyat olarak kabul edilen eserlere hazırlık olarak hala her Çinli tarafından etüt edilirler. Bu kitapların adlandırıldığı gibi dört “Şu”nun, bize Konfüçyüs’ün gerçek öğretisi ve geçmişi hakkında çok daha fazlasını anlattığı akılda tutulmalıdır. Dört kitap: (1) Başlıca Konfüçyüs’ün özdeyişlerini ve konuşmalarını içeren ve görünüşte kendi sözleri halinde, öğretisini ve ikincil derecede onun belli başlı müritlerinin sözlerini düzenleyen “Lun Yu” veya “Konfüçyüs’ün Seçme Eserleri”; (2) “Büyük Bilgi”yi de açıklamış olan, ahlaki ve özellikle politik meselelerle uğraşan bir tez, “Li-Ki” ya da “Ritler Kitabı” (Book of Rites), “Dördüncü Klasik”in 39’uncu Kitap’ını oluşturan “Ta-Hsio” veya “Yetişkinler İçin Öğreti” (Teaching for Adults); (3) Doğrusunu söylemek gerekirse, Denge durumu ya da uyum, “Li-Ki”nin 28’inci Kitap’ını oluşturan “Chung Yung” ya da “İlmîlilik Doktrini” (Doctrine of the Mean); ve (4) Latinleştirilmiş hali

“Mencius” olan, yani, Mencius’un konuşmaları ve görüşleri olan, “Meng-tse”dir. Birincisi “Lun Yu” ya da “Seçme Eserler” bunların en önemlisidir, önem sırasına göre sonraki Mencius’un öğretisi olmaktadır. Aşağıdaki özetleri hazırlarken en müteşekkiri olduğumuz kitap Dr. J. Legge tarafından yayına hazırlanan “Çin Klasikleri”(The Chinese Classics) dir. Diğer kitaplar S.A. Lyall tarafından tercüme edilen “Konfüçyüs’ün Özdeyişleri”(The Sayings of Confucius), H.A. Giles tarafından yazılan “Çin Edebiyatı”(Chinese Literature) ve G. Dimsdale Stacker tarafından yazılan “Konfüçyüs’ün Bilgeliliği”(The Wisdom of Confucius)dir.

BAŞLANGIÇ

“Lun Yu” Çince adının aslı, tam olarak “Söylevler ve Diyaloglar”dır. Legge ve çoğu Çin ile ilgili İngiliz edebiyatçılar tarafından bu çalışmaya, “Konfüçyüsçü Seçme Eserler”(The Confucian Analects) denmiştir. Bu durumda “seçme” (analect) kelimesi, ustanın konuşmalarından seçilen şeyleri ifade etmektedir.

“Lun Yu” yirmi bölümde ya da kitapta düzenlenmiştir ve görünüşte kendi sözleri ile Konfüçyüs’ün ve onun önde gelen müritlerinin öğretisini vermektedir. Konfüçyüs hakkında neredeyse bütün bildiğimizi buradan öğreniriz. Eser, ustanın ölümünden sonra yüz yıl içinde yazıldığından, ona sahip olduğumuz kadarıyla, burada bizim kendisinin düşündüğü ve söylediklerinin gerçek kaydına sahip olduğumuza inanmamız için sağlam sebeplerimiz var gibi görünmektedir. “Lun Yu”yu İsa’nın öğretileri ve özdeyişlerini vermeyi üstlenen Hristiyan İncilleri ve aynı zamanda M.S. 870’te ölen Buhari (Al-Bokhari) tarafından yayına hazırlanan Muhammed’in geleneksel ifadeleri ile karşılaştırabiliriz. Bunu takip eden sözler aksi belir-

tilmedikçe (söylenmedikçe) Konfüçyüs ustanın kendisine aittir. Diğer konuşmacılar genellikle Konfüçyüs'ün müritleridir.

GENEL VECİZELER

Eğer bir ulusun türkülerinin yapılışı ile karşılaşsam, ulusun yasalarını yapan kişiye daha az ilgi duyarım.

Küçük çocuk evde itaatkar olmalıdır, evin dışında boş zamanını çoğunlukla şiir sanatı, müzik ve tavırlarına harcayıp, mütevazi, dikkatli, vefalı, hayırseverlik dolu olmalıdır.

Bir oğul babası yaşadığı sürece babasının isteklerini gözetmeli, babası öldükten sonra onun hayatını incelemeli ve anısına saygı göstermelidir.

Öğrenmeyi seven bir adam, açgözlü değildir, tembel de değildir, kendisi dediklerinde ve yaptıklarında ciddi ve samimidir, iyi insanların arkadaşlığının peşinde koşar ve bundan yararlanır.

On beşimde bütün aklım öğrenimle ilgiliydi. Otuzumda tek başına kalabiliyordum. Kırkımda kurgusal şüphelerim sona erdi. Ellisinde Tanrı'nın yasalarını kavradım. Altmışında tutkularım daha yüksek sezgilere cevap verdi. Yetmişinde genelde daha şerefli tarafım beni yönetti.

Düşünmeden öğrenmek sadece yararsızdır ama öğrenmeden düşünmek tehlikelidir.

Güzel sözler ve çekici kıyafetler nadiren gerçek erdemlilikle birlikte.

Eğer bir adam kendisinin eski bilgilerini geliştirmeye devam eder ve daima ona yenilerini eklemekte olursa, bu adam diğerlerinin öğretmeni olmaya uygundur.

Üstün insan açık fikirlidir ve bu yüzden taraftar değildir. Sıradan insan, önyargılı ve dar kafalıdır.

Tze-chang devlette mevki edinmek amacıyla çalıştı. Usta “Sen çok dinlemelisin, tereddüt varken sessiz kalmalısın ve dilini tutmalısın. Çok şey gör, tehlikelerden sakın ve ihtiyatla yürü. O zaman pişmanlık için az sebebin olur.” diye ilave ederek, “Bu yanlış.” dedi.

Bir insanın dürüstlük olmadan nasıl ilerleyebileceğini bilmiyorum. Bir vagon için çapraz kol [cross-pole] olmadan gitmek ya da at arabası için koşum takımı olmadan çekilmek daha kolaydır.

Eğer erdemi ve sevgisi yoksa, bir insana ne nezaket, ne de müziğin yararı olur.

Ölülere sanki karşınızda canlı duruyorlarmış gibi saygı gösterin. Ruhlara sanki doğrudan huzurunuzdalarmış gibi adakta bulunun.

Eğer adakta adanmaktayken şahsen mevcut bulunmuyorsam, o zaman ben kesinlikle adak adamış olmam. Bu konuda hiçbir vekalet olamaz.

Tze-kung, yeni ayda koyun adağını ortadan kaldırmak istiyordu. Usta “Sen koyunları seviyorsun, ama ben dini törenleri seviyorum.” dedi.

Şu olaylar hoşgörülmecektir: Büyüklük olmadan rütbe, hürmetsiz dini tören ve gerçek acı olmadan matem.

Erdemsiz zenginlik ve itibara sahip olmaktansa, yokluk ve para sıkıntısı eşliğinde erdemli olmak daha iyidir.

Eğer bir insan sabahleyin doğru hayat yolunu öğrenirse, geceleyin pişman olmadan ölebilir.

Bir öğrencinin zihni gerçeği araştırmaya teşvik edilmelidir ve kendisi kötü ya da gösterişsiz elbiselerden yahut yetersiz besinden bile utanmamalıdır.

Üstün insan iyiliği sever ve onu takip eder, bundan başka, sevdiği ve sevmediği şeyler yoktur.

İyi insan doğru olanı düşünür; kötü insan oynayacağı rolü.

Annen baban yaşadığı sürece, sen onlardan uzaklaşmamalısın. Ama eğer mecburiyet nedeniyle onları bırakırsan, nerede olduğunu onlara bildir ve gerektiğinde onlara ulaşmaya hazır ol.

Kendini idare eden insan, tutkularını dizginlediği için, nadiren hata yapar.

İyi insan konuşmada yavaş fakat eylemde hareketli olmayı arzu eder.

Erdem asla yalnız kalmaz. Daima çevresine yayılır.

İnsanlarla ilk irtibatım esnasında, onların sözlerini dinledim ve iyi davranışları için onları takdir ettim. Tecrübe bana onların sözlerini dinlememeyi, ancak davranışlarını izlemeyi öğretti. Bu dersi Yu'dan öğrenmiştim.

Kuvvetli ve sağlam iradeli kimseye rastlamadım; Chang bile hırslıdır.

Kung-wan'a neden aydın (kültürlü) dendiği sorulunca, usta. "Çünkü, öğrenme konusunda zeki, öğrenmeyi seven biri olduğu ve özellikle kendisinin maiyetinde olanlara sorular sormaktan utanmadığı için." diye cevapladı. Tze-chang'ın ustası soylu adamın dört niteliği olduğunu söyledi; o, kendi hayatında alçakgönüllü, büyüklerine karşı saygılı, insanların ihtiyaçlarını karşılarken cömerttir ve kendisinin onlardan bütün talepleri makuldür.

Yen Yuan ile Chi Lu bir keresinde onlara dönüp, "Gelin, her birinizin bana dileklerini söylemesini istiyorum." diyen ustanın yanında oturuyorlardı. Chi Lu, "Arkadaşlarımla onların ve benim rahatça eskitebileceğimiz, arabalara ve atlara bir de hafif kürk kaftanlara sahip olmak isterim." dedi. Yen Yuan, "Dileğim ahlaki ve entelektüel mükemmellikle hiç övünmemektir." dedi. Usta, "Benim dileğim yaşlıları mutlu etmek, arkadaşlara karşı samimiyet göstermek ve genç insanlara şefkat ve sempati ile davranmaktır." dedi.

Ustalık üzerine baskın çıkan mizaç işlenmemişliğe yol açar, mizaç üzerine baskın çıkan ustalık ukalalığa yol açar; ustalık ve mizaç tam bir soylu kişi yaratır.

Yetenekleri aleladelighin üzerinde olan insanlara biz üstün şeylerden bahsederiz. Yetenekleri sıradanın altında olan insanlarla bizim onların kültürüne uygun şeylerden konuşmamız gerekir.

“Bilgelik nedir” diye sorulunca, usta, “İnsanlar arasında doğru düşüncelere ve duygulara önyak olmak, ölümlerin ruhlarına saygı göstermek.” dedi. “Sevgi nedir?” sorusuna karşılık olarak usta, “Çoğu fedakar çabaları yapmak fakat başarı için sadece ikincil derecede çabalamaktır.” cevabını verdi.

Mükemmel ılımlılık, orta yolu tutmaktan ibarettir. Tanrı’ya karşı suç işlemiş olanın dua edebileceği hiç kimsesi yoktur.

İnsanlar Tanrı’ya karşı söylenmemelidirler; zira Tanrı’nın bütün yaptıkları hayırlıdır.

Usta üç şeye büyük dikkat göstermiştir; dindarlık, barış ve sağlık.

Eğer yiyecek iri taneli pirincim ve içecek temiz suyum, bir de yastık olarak kıvrılmış kolum varsa, ben memnun ve mutluyum. Ama yolsuzlukla kazanılmış zenginlik ve itibar bana göre gezici bulut gibidir.

Eğer ömrüm birkaç yıl arttırılabilseydi, en az elli yılımı “Yi King”i [Değişimler Kitabı] incelemeye adardım, sonra günahlarımdan belki arınabilirdim.

ŞİİR SANATI, TARİH VE DOĞRU DAVRANIŞ ÜZERİNE

Usta daima şiir sanatı, tarih ve doğru davranış kuralları hakkında konuşurdu.

Konfüçyüs hakkında soru sorulması üzerine Tze-lu hiç cevap vermedi. Anın bilincinde bulunmaya dair soru sorulan usta, “Neden ona ‘Konfüçyüs bilginin peşindeyken öyle gayretli bir insandır ki yiyeceğini unutur, (bilgiye) ulaştığında öyle çok sevinçlidir ki üzüntüsünü unutur ve onu fark etmeden yaşlanır’ diye söylemedin?” dedi.

Bilginin sahibi olarak doğmadım, fakat geçmişin, bir de onu yakinen incelemenin meraklısıyım ve bu yüzden bilgi bana geliyor.

Öğrencilerim, sizden bir şey gizlediğimi sakın düşünmeyin. Her ne düşünürsem ve her ne ile ilgilenirsem size açıkça ve içtenlikle söylerim. Müritlerimden hiçbir sır saklamam.

Usta dört şeyi öğrettirdi: Kültür, ahlaki değerler, dindarlık ve sadakat.

Bilgide ve kültürde belki diğer insanlarla eşitim. Henüz mükemmelliğe ulaşmadım, bilgim de hayatım da istikrarlı değil.

Bir seferinde usta çok hasta olduğundan, Tze-lu ona dua etmek için izin istedi. Usta, “Bu usulden mi?” diye sordu. “Evet, zira anıtlarda bu var, ‘Yukarıda gökteki ve aşağıda yerdeki ruhlara dua edin.’” diye mürit cevapladı. Usta, “Uzun süredir kendim için dua ediyorum hem bu en iyisi.” diye karşılık verdi.

Usta asildi, yine de nazikti. Kendisi haşmetliydi ama hiç korku uyandırmazdı. Efendiye yakışır haldeydi ama daima rahattı.

Şiir sanatı zihni canlandırır, dindarlığın kuralları karakteri belirler, müzik insanın eğitimini süsler.

İyi bir şey öğrenmeden üç yıl çalışma yapmış bir insana rastlamak zor olurdu.

Sanki asla yeterince öğrenemeyecekmişsiniz gibi hissetmeyi öğrenin ve davranışlarınız için gerekli olanı kısa hayatınızda öğrenememekten korkun.

Belli bir köyden biri, bir keresinde, “Şüphesiz Konfüçyüs çok bilgili bir insan, ama herhangi özel bir şeyde kendi adını duyurmamış.” demişti. Usta bunu duyduğu zaman, müritlerine, “Başlayacağım şeyler; arabacılık, okçuluk, veya ne? Sanırım arabacı olacağım bu yüzden bana bir isim bulun.” dedi.

Yüksek rütbeli bir subay Tze-kung’a, “Bu kadar çok şey yapabilmesi nedeniyle ustaya bilge diyemez miyiz?” dedi. Tze Kung’un cevabına göre, “Tanrı hakikatten ona pek çok ihsan-

larda bulunmuştur bu yüzden kendisi hemen hemen bilgedir ve hayli çok yönlüdür.”

Usta bunu duyunca, “Subay beni tanıyor mu? Küçükken mütevazi kökenli olmam nedeniyle, bir çok meslek öğrendim, ama bunda olağanüstü hiçbir şey yoktu. Üstün insan birçok şeyde değil, sadece bir şeyde üstün olabilir.” dedi.

Gidip doğudaki dokuz vahşi kabilenin arasında yaşamayı istediği için arkadaşlarından biri ustayı uyardı ve “Onlar kaba. Nasıl gidip onların arasında yaşayabileceksin?” dedi. Cevaben onun söylediği, “Kaba olan hiçbir şey, erdemli ve terbiyeli insanın bulunduğu yerde hayatta kalamaz.” oldu.

Wei'den Lu'ya döndükten sonra, müziğin ıslah edilmiş ve her şarkının uygun yerinin belirlenmiş olduğunu keşfettim.

Usta, “Yurt dışındayken vekillere ve soylulara, evdeyken babalara ve abilere hizmet etmek, ölümlerin adaklarını ihmal-den sakınmak ve şaraba köle olmamak: Bunların hangilerini kazandım?” dedi.

EVDE VE SARAYDA KONFÜÇYÜS

Konfüçyüs kendi köyünde sanki söyleyecek hiçbir sözü yokmuş gibi sade ve samimi görünüyordu ama eski tapınakta ve mahkemede, onları kullanırken dikkatli olsa da, sözlerle doluydu.

Sarayda beklerken kendisi düşük rütbeli subaylarla açıkça konuşur, fakat daha yüksek rütbelilerle daha ağırbaşlı ve ke-

sin konuşurdu. Kral varken, kendisi saygılı ama rahat, ciddi yine de soğukkanlı olurdu. Kral ona ziyaretçi kabul etmesini söylediğinde yüz ifadesi değişti, sonra bacakları bükülüyor gibi göründü. Yanındakileri başıyla selamlayıp, kuş kanatları gibi uzayan dirsekleri ile hamle ederek ön ve arkada giysilerini düzeltti. Misafir uzaklaştığında kendisi “Misafir artık geçmişte olanı düşünmez.” diyerek prenze bildirirdi. Kendisi saray kapısından içeri girdiği zaman, sanki ona göre yeterince yüksek değilmişçesine eğiliyor gibi görünüyordu. Kürsüye çıkarken, her iki eliyle giysilerini kaldırarak sanki soluk alışını durduracakmış gibi nefesini tuttu. Aşağı inerken ilk basamaktan sonra yüzü sakinleşti ve daha rahat görünüyordu. Basamakların dibinde dirseklerini kanat gibi açarak acele etmeyi sürdürürdü ve koltuğuna ulaştınca önceden olduğu gibi dik-katle otururdu.

Asla koyu mor ya da patlıcan rengi giysiler giyinmezdi. Evde bile kırmızı ya da kırmızımsı renkli hiçbir şey giymezdi. Sıcak havada ince dokumalı tek bir giysi giyerdi ama daima bir iç giysi üzerine. Kendisi, kuzu kürkü üzerine siyah, karaca yavrusu kürkü üzerine beyaz, tilki kürkü üzerine sarı bir giysi giyerdi. Uyku kıyafeti yine bedeninin boyunun yarısı kadardı. Ayın ilk gününde kendisi daima saray kıyafetleriyle saraya giderdi. Oruç günlerinde, kendisi soluk renkli giysiler giyerdi, yiyeceğini değiştirir ve odasında değişiklik yapardı.

Kendisi pirincini özenle temizletmeyi ve kıymasını ince kıydırmayı severdi. Sıcak veya nem nedeni ile zarar görmüş ya da ekşimiş pirinç yemezdi, bayat balık ya da et yemezdi. Rengi solmuş ya da tadı kötü olmuş veya mevsiminde olmayan hiçbir şeyi yemezdi. Kötü biçimde kesilmiş ya da yanlıs sosla

servis edilmiş eti yemezdi. Hiçbir et seçeneği, kendisini yeterli olduğunu düşündüğünden fazla yemeye teşvik edemezdi.

Eski tapınakta kurbandan sonra eti asla gece orada tutmazdı, evde de üç günden fazla tutmazdı. Eğer herhangi bir aksilikle daha uzun süre bekletilmişse, et yenmezdi.

Kendisi yemekte asla konuşmazdı, yatakta da tek kelime etmezdi. Masada iri taneli pirinç ve sebze çorbasından başka hiçbir şey olmasa da, kendisi atalarına onun birazını saygıyla ikram ederdi. Eğer hasırı düz değilse, onun üzerine oturmazdı.

ÖĞRENME VE ERDEM ÜZERİNE

Chung-kung erdem hakkında soru sordu. Usta, “Bu olaylarda oluşur: Evinin dışındakilere sanki büyük bir misafiri karşıliyormuş gibi ikramda bulunmak, insanlara sanki büyük bir fedakarlıkla yardım etmekteymiş gibi davranmak, başkalarına onların sana yapmasını istemediğini yapmamak, devlette ne de herhangi bir aile ocağı içinde hiçbir yanlış yüreklendirmemek.” dedi.

Usta bir keresinde, “Erdemli insan kimdir?” diye sorulunca, “Kalbinde hiçbir kötülük bulunmadığı için ne kaygı ne korkusu olmayan. Öyleyse orada kaygı ya da korkuya sebep olan nedir?” diye cevap verdi.

Usta bir keresinde müritlerinden biri tarafından, “Yönetim sanatı neye bağlıdır?” diye sorulması üzerine “Yeterli gıda, askeri kuvvetler ve sadık bir halk.” cevabını verdi. Aynı mürit,

“Eğer yine de onlardan birinin dışlanması gerekseydi, üçünden hangisini ayırmak en iyisi olurdu?” sorusunu sordu. Usta, “Askeri kuvvetler.” dedi. O zaman mürit “Daha sonra diğer ikisinden hangisinin ayrılması daha iyi olurdu?” diye sordu. Usta “Gıda.” dedi.

Tze-chang ustaya, “Bir öğrenci ya da subaya ne zaman seçkin denebilir?” diye sordu. Usta, “Seçkin olmakla ne demek istiyorsun?” diye sordu. Diğer, “Devletin ve kabilesinin her tarafında seçkin olmak.” diye cevap verdi. Usta, “Ama bu, nam, saygınlık değil. Gerçekten seçkin insan samimi ve dürüştür; dürüstlüğü sever, insanların sözlerini tartar ve onların yüz ifadelerine bakar. Başkalarına karşı kendisinin kibrini kırar ve herkese yardım etmeye samimiyetle heveslidir. Bu ünlü biri olmasa da seçkin adamdır.” dedi.

Eğer bir yönetici kendini idare edebiliyorsa, halkını da yönetebileceği muhtemeldir. Ama kendini denetleme yeteneğine sahip olmayan bir insan halkını nasıl hükmü altında tutabilir?

Tze-kung, “İnsanın bütün komşuları tarafından sevilmesi gerektiği uygun mudur?” diye sordu. Usta, “Kesinlikle değildir.” dedi. Aynı kişi, “O zaman bir insanın bütün komşuları tarafından nefret edilmesi gerektiği doğru mudur?” diye sordu. Usta, “Kesinlikle değildir.” dedi. “İyi insan iyi komşuları tarafından sevilir ve kötüler tarafından nefret edilir.”

Erdemli insanı memnun etmek zor ancak ihtiyacını karşılamak kolaydır. Kesinlikle dürüstlüğü uygun olmazsa, onun gölünü almak için yaptığın hiçbir şey onu memnun etmez. Fa-

kat maiyetinden bütün talepleri sırasında, kendisi yeteneğe göre beklentiye girer ve eğer çalışanı elinden geleni yaparsa, yapılan az da olsa memnun olur. Kötü insanı memnun etmek kolay, ancak ihtiyacını karşılamak zordur. Kendisi adil olmasa da, ona keyif veren her ne olursa olsun memnun olur ve çalışanlarından her neye ihtiyacı olursa yeteneklerini hesaba katmadan talep eder.

Zihni rahatlamaya kararlı bir öğrenci üne layık değildir.

Usta, “Arzunun olduğu yerde bir yöntem vardır.” dedi.

Duymaya eğilimi olan bir insanla konuşmaktan kaçınmak o insana haksızlık etmektir, dinlemeye eğilimi olmayan bir insanla konuşmak kelimeleri israf etmektir.

“Birisi kısaca insanın bütün görevini nasıl ifade edebilir?”

Usta, “Karşılıklılık böyle bir deyim değil mi? Yani sana başkalarının yapmasını istemediğini sen de başkalarına yapma.” dedi.

Erdemli insanın kendini koruması gereken üç şey vardır. Gençlikte şehvet, tam erişkinlikte çekişme ve yaşlılıkta açgözlülük.

İnsanların en yüksek zümresi alim doğanlardır; çalışmakla alim olanlar bunların bir sonrasındır; daha sonrası ve üçüncüsü doğuştan yeteneğe sahip olmadan çok şey öğrenenlerdir. İn-

sanların en düşük sınıfı ne doğuştan yeteneği ne de azmi olmayanlardır. İnsanlar doğuştan çok benzerdirler; büyük farkların ortaya çıkışı sonradandır.

Fikirlerini asla değiştirmeyenler insanların sadece en akıllısı ve en aptalıdır.

Usta bir seferinde müritlerine, “Evlatlarım, niçin Şiir Sanatı Kitabını [the Shih King] incelemiyorsunuz?” demişti. Zihnini canlandırır, iç gözlemi yüreklendirir, size arkadaşlarınızı sevmeyi ve hepsine hoşgörölü olmayı öğretir. Size babalarınıza ve kralınıza karşı görevlerinizi öğretir ayrıca ondan bir yığın kuşun, hayvanın ve bitkinin ve de ağacın isimlerini de öğrenirsiniz.

TA-HSIO YA DA YETİŞKİNLER İÇİN ÖĞRETİ

BAŞLANGIÇ

Aynı zamanda “Büyük Öğreti” olarak da çevirisi yapılan, “Ta-hsio” ya da “Yetişkinler İçin Öğreti”, gerçekten etik ve özellikle politik meseleleri, idarecilerin, vekillerin vs. görevlerini ele alan bir bilimsel incelemedir. Genellikle kısmen “usta”nın kendisine ve kısmen müritlerinin en ünlülerinden biri Tseng Tsan’a atfedilmiştir. Bu “Li Ki” ya da “Ritler kitabının” Kitap 39’unu oluşturur ve bugün de olduğu gibi, hiç kimse “usta”nın kitabın yazarı olduğuna inanmasa da, Konfüçyüs’ün öğretilerinin hakiki bir örneği olduğu en iyi öğrenciler tarafından kabul edilmiştir. Yazarlık konusunda en muhtemel fikir, halihazır bilimsel eseri ve “Chung Yung”u da (“Li Ki”nin No. 28’i) Konfüçyüs’ün torunu Khung Chi’ye atfeden düşüncedir.

Büyük Çinli filozof Chang bu kitaptan söz etmiştir: “Yetişkinler için öğreti, Konfüçyüsçü ekole ait, genç talebelerin erdemin büyük mabedine girdiği kapıyı oluşturan bir kitaptır. Eğer bu kitap ve Mencius’un eserleri korunmamış olsaydı, eski uygarlıklar tarafından takip edilen öğretilerin metotlarının aslını öğrenemezdik. Yeni başlayanların çalışmalarına bu kitapla başlamaları gerekir ve Beş Klasik’in okunması ve üzerinde düşünülmesinden sonra, daha ağır kitaplara geçmeleri gerekir.”

Ta-Hsio’nun gayesi seçkin erdemi tanımlamak, insan sevgisini ve insanların ahlaki değerlerde ve terbiyede gelişimini ilerletmektir. Bu sonuçların elde edilebilmesi için, bu eser sabırla, sakın bir şekilde ve özenle incelenmelidir.

İMPARATORLUĞUN NASIL İLERLETİLECEĞİ

İmparatorluklarını mükemmelleştirmeyi arzu eden eski uygarlıklar, öncelikle devletlerini mükemmel kılmaya uğraştılar. Bu son gaye uğruna kılıklarını düzeltmeye çabaladılar ve bu amaçla kişisel niteliklerini iyileştirmek konusunda büyük acılar çektiler. Kişisel özelliklerini iyileştirmek için, onlar kalplerini temizlemeye ve düşüncelerini samimileştirmeye gayret ettiler.

Tanrı’nın Oğlu’ndan [İmparator] halk kitlelerine kadar, kişisel niteliklerin geliştirilmesi bütün iyileşmelerin kökü olarak göz önüne alınır. Bunu bilmek bilginin mükemmelliği olan “kökü” bilmiş diye tanımlanmıştır.

Thang'ın küvetine şu sözler yazılmıştı:

“Kendini günden güne yenile, evet, her gün kendini yenile.” Saltanatının başlangıcında, Thang'a halkını yenilemesi önerildi.

Şiir sanatı kitabında Kau eski bir devlet olsa da yine de Tanrı'nın buyruklarını her zaman yeni bir şeymiş gibi kabul ettiği söylenir. Aynı kitapta İmparator Wan'ın düşüncelerinin derin ve davranışlarının kararlı olduğunu okuyoruz. Bütün ilişkilerinde kendisi saygılı ve içtendi. Bir hükümdar olarak kendisi hayırsever, bir vaiz olarak saygılı idi, bir oğul olarak evladın saygısını gösterirdi, bir baba olarak müşfik ve anlayışlıydı, vatandaşlarına karşı değişmez şekilde dürüsttü. Bu erdemli ve başarılı hükümdar, Wan, zekasını keskinleştirmek ve kalbini tüm yükümlülüklerine karşı daha hassaslaştırmak için büyük özen göstermişti. Kendisi ne kadar muhteşem, ne kadar azizdi, atalardan kalma türbede [Jongmyo Royal Ancestral Shrine: Joseon Hanedanı'nın kralları namına atalardan kalma yazıtların muhafazası için, Gyeongbok Sarayı ile aynı zamanda inşa edilmiş olan, kutsal emanetlerin saklandığı türbedir./ç.n.] müteşekkir halkı tarafından her zaman hatırlanacaktır.

“Kişisel niteliklerin geliştirilmesi, zihnin yoluna konmasına bağlıdır.” Bu ne demektir? Eğer bir insanın tutkuları kontrol altında tutulmazsa, kendisi eylemler konusunda yanlış yargılar oluşturacak ve asla dengeli bir zihne sahip olmayacaktır. Bu yüzden insan kendini geliştirmek için zihnini yoluna koymalıdır. Ailenin idaresi kişisel niteliklerin geliştirilmesine bağlıdır. Bu ne demektir? Düşkünlüğün olduğu yerde, muhakeme bozulur. Sevdiklerimizin iyi niteliklerini görürüz ama kötüle-

rine karşı kör oluruz. Nefret ettiklerimizin kötü niteliklerini görürüz, ama iyilerine karşı kör oluruz. Bir aileyi doğru şekilde yönetebilmek için, düşüncelerimizi adil biçimde ve bize en yakın olanlara karşı tarafsız olarak muhakeme etmek için eğitmeliyiz; yani, bir aileyi eğitebilmek kendi kendini eğitmeyi gerektirir.

“Bir devleti yönetmeyi düşünmeden önce, aileyi yönetebilmemiz gerekir.” Bu neyi ifade eder? Eğer insan kendi ailesinin üyelerine itaatkar olmayı ve başlarındakine sadık olmayı öğretmeyi başaramazsa, bir ulusu birlik olmak, itaatkar ve sadık olmak üzere nasıl eğitebilir?

Yas ile Shun sevgiyle hükmediyorlardı, bu yüzden halk şefkatli oldu. Kieh ile Kau şiddet ile hükmediyorlardı, bu yüzden halk hoşgörüsüz oldu. Hükümdar vatandaşlarının geliştirmelerini arzu ettiği aynı niteliklere sahip olmalı ve sergilemelidir. Kendisinde bulunan kötü niteliklerden halkının azade olmasını beklemeye hakkı da yoktur. Hükümdar kendisi halkının olmasını istediği şey olmalıdır. Böylece bu, devlet yönetiminin ailenin uygun yönetimine dayalı olmasıdır.

“İmparatorluğun huzur ve refaha sahip olması gereği onu oluşturan devletlerin yönetimine bağlıdır.” Bu ne demektir?

Hükümdar ve vekiller yaşlılarına yapmaları gerektiği gibi davrandıkları zaman, ahali (sakinler) genelde evlat gibi olur. Benzer şekilde, bu konularda üstleri onlara doğru örnek oldukları zaman, halk büyüklerine saygı küçüklerine sevgi göstermeyi öğrenir. Hiç kimse astlarına, üstlerinin kendisine davranmalarını istemeyeceği şekilde davranmamalıdır. Kendisi

astlarında onaylamadığı şeylere, üstlerine karşı ilişkilerinde meydan vermemelidir.

Şiir Sanatı kitabında şu yazılıdır: “İnsanların anne babalarının tebrik edilmeleri konusu çok gereklidir. Sevgi ve nefretleri halkıninkilere uyan bir hükümdar, halkının babasıdır. Halkı kazanmak, devleti kazanmaktır, bu yüzden bir hükümdarın birincil endişesi kendi bütünlüğü olmalıdır, zira o münasebetle kendisi halkının sadakatini kazanır ve bu sadakat sayesinde kendisi devleti kazanır ve bunun sonucu olarak bütün ülkenin varlığını elde eder.”

Eylem köktür, varlıktır ama dallar hariç. Bu yüzden önce kökü dikkate alın.

Khu'nun Zabıtları'nda [the Records of Khu] insan, “Khu'nun devleti insanları değerlendirir, mücevherleri ya da kaftanları değil.” ifadesini okur.

Eğer ürettiğinden daha az tüketiyorsa, bir ülke varlıklıdır ve geliri giderlerini aşan kişi zengindir.

Erdemli hükümdar kendisine kazandırabileceği şöhret yüzünden servet biriktirir. Ahlsız hükümdar onu elde etmek uğruna erdemi bile feda ederek, sadece varlık hatırına servet peşinde koşar.

Hayırsever hükümdar sadece halka ulaşır. Hükümdar, işi sadece halk olduğu zaman başarılı olur. Devletin refahı dü-rüslükte var olur zenginlikte değil.

CHUNG YUNG YA DA ILIMLILIK DOKTRİNİ

BAŞLANGIÇ

“Chung Yung”a “Denge ve uyum durumu” (Legge, vs.) olarak alışılmış orijinalinden “İlmîlilik doktrininden” daha doğru olarak çevrilir. Önerilen diğer isimler “Sade İlmîlilik”, “Gerçek İlmîlilik”, “Altın İlmîlilik” ve “Daimi İlmîlilik” olmuştur. “Chung” kelimesi “orta” anlamına gelir, “yung” ise “seyir” ya da “yol” anlamına gelmektedir. Bu yüzden “Chung Yung” tam olarak “Orta Yol” anlamına gelir. Aristo’nun Orta-lama Doktrin’i ile karşılaştırın (“Ahlak” [Ethics] Kitap II).

Bu tez “Li-Ki”nin 28’inci Kitap’ı olarak ortaya çıkar ve Çinli öğrenciler tarafından Ritler Kitabı’nın en değerli kısmı olduğu beyan edilmiştir. Burada ustanın felsefesinin ve ahlak biliminin, mevcut en geniş açıklamasına sahibiz. Bu derece önemli olması haricinde, “Chung Yung” eski Çin öğretisinin anıtı olarak son derecede ilginçtir. “Chung Yung”un mevcut formu, tamamı otuz üç bölüm içeren, beş kısımda düzenlenmiştir. Bu kısım ve bölümleri muhafaza etmek için izleyen özetlerde hiçbir çaba gösterilmemiştir. Bu üçüncü kitabın kaynağı ve tarihi konusunda Ta-Hsio’nun girişinde söylenenleri dikkate alın.

İYİ İNSANIN YOLU

Sorumluluk hissi insanın içine Tanrı tarafından aşılanmıştır. Görevin yolu bu tanrı-ilhamı sezgi ile uyumlu bir hayattır. Her insan daima bu yolda yürümelidir, gerçek doktrin bunun nasıl başarılacağını öğretir. İyi insan kendisi doğru yoldan kıl payı ayrılmasın diye daima tetikte olur.

İnsan öfke ile iyi niyetin, sevinç ile kederin dikkat dağıtıcı etkilerinden uzak olduğu zaman, zihinsel denge durumuna ulaşılır. Bu duygular gereken oranda ve ölçüde var olduğu zaman, uyum durumuna ulaşılır. Bütün büyük insani atılımlar ilkinden [zihinsel denge durumu/ç.n.] başlarlar. Uyum durumu bütün iyi insanların sürdüreceği yoldur. Denge ve uyum durumları, tanrılar ve insanların haklarını teslim aldıkları doygunluk halinde var olduklarında bu yüzden refah ve bolluk vardır.

Kung-ni [8] “Erdemli insan kendini denge ve uyum hallerinde belirtir, ama düşük insan bu hallerin hiçbirini bilmez.” demişti. İnsan karakterinin, içinde tam denge ve uyum mevcut olan bu mükemmel durumuna, ancak az kişi tarafından ulaşılır. Bu niçin böyledir? Bu, akıllı olanların, bu tür ideal halleri fazla sıradan addetmesi ve dünyanın daha fazla değer verdiği şeyleri hedeflemeleri yüzündendir. Öte yandan düşük seviyeli insan, toz toprak içinde sürünür ve asla daha yüce düşüncelere veya daha soylu amaçlara yükselmez. İnsanlar eğer yapabilselerdi, tıpkı sağlıklı bir damak zevki ile iyi gıdayı kötüden ayırabildikleri gibi değerliyi değersizden ayırabilirdi. Ama insanların ahlaki idraki, tıpkı fiziksel damak zevkinin hastalıklı bir durumdayken tat alma gücünü yitirdiği gibi, şehvetli ve günahlı hayat tarafından köretilmiştir.

İlmîliliği keşfetmek için, aziz hatırası olan Shun babamız insanlara sorular sorardı [9] ve onların cevaplarını, yüzeysel olanları bile, incelerdi. Onları, en değersiz cevaplara bile değer veriyor görünerek, konuşmaya yüreklendirirdi. Duyduğu en aşırı sözleri kabul ederdi ve onlardan İlmîliliği ortaya çıkarırdı.

Orta yolu muhafaza etmek zordur: ılımlılık kuralları ile kendilerini yönetmeyi henüz göze çarpan şekilde başaramayan insanlar, alemleri yönetir hem de itibar ve paye alırlar.

İyi insanın tutkusu dünyayı şaşırtan ve kendisine şöhret kazandıran kahramanlıklar göstermek değil, ama aksine ılımlı ve uyumlu olan bir hayat yaşamaktır; kendisinin başaramadığının gerçek idraksizliği yine de ne kadar fazladır! Yine de bu orta yol, en akıllı olanı en yüksek derecede şaşırtsa da, samimi ve saf hatta sıradan insanlardan gizlenmemiştir. Onlarda yerleşmiş, en muhteşem ve en bilge bir de en iyi keşif, gerçekleştirilmemiş ideallerdir. Her kim bu idealleri gerçekleştirmeyi şiddetle hedeflerse, kendisi başaramasa bile, doğru yolun yakınındadır.

Usta “İyi insanın dört güçlüğü vardır,” dedi “ve ben kendim onların üstesinden gelemedim. (1) Babama oğlumun bana hizmet etmesini istediğim gibi hizmet etmek. (2) Hükümdarıma, ben onun hükümdarı olsam, onun bana hizmet etmesini istediğim gibi hizmet etmek. (3) Ağabeye, o benim biraderim olsa, onun bana hizmet etmesini istediğim gibi hizmet etmek. (4) Bir arkadaşla ilişkilerimiz tersyüz olsa, onun bana davranmasını istediğim gibi davranmak.”[10]

İyi insan hayatta davranışını konumuna uydurur. Eğer kendisi varlığa ve yüksek makama sahipse, aslarına asla kabalıkla ve küçümseme ile muamele etmeyip, uygun şekilde davranır. Eğer kendisi yoksul ve kabul görmemiş ise, asla tanrıya karşı homurdanmaz ya da kaderine yanmaz veya üstlerinin önünde yaltaklanmaz, yahut beğeni veya kazanç uğruna ahlaksız bir şey yapmaz. Erdemli insan Tanrı'nın (kendisi-

ne/ç.n.) pay ettiklerini minnetle ve şikayet etmeksizin kabul eder.

Orta yola ulaşmak için bize en yakın bulunan görevleri, büyük şeyler yapmayı asla beklemeden, dikkatle yapmalıyız. Şiir sanatı kitabında kadın, çocuk ve erkek kardeş sevgisini iyice okuyoruz. Bu sevgiyi evin kalbinde yetiştir, bundan dolayı senin merhametin gelişir ve insanlığı içine alır. [Merhame-tin evde başlamasına rağmen, nasıl uzaklara gittiğine dikkat edin].

Shun, büyük çapta evlada yakışır sevgisini gösteriyordu ve anne babasına, hem kendisine, büyük hürmet kazandırıyordu. Kendisinininki gibi böyle evlada yakışır sevginin, hakimiyet, varlık ve şöhretle ödüllendirildiğine şaşmamalı. Şiir sanatı ki-tabında “İyi insan Tanrı’nın hayır duasını alır.” diye güzelce söylenmiştir.

Babası hayranlık uyandıran Ki olduğu için ve oğlu Wu eşit derecede takdire değer olduğundan, İmparator Wan dert et-mesi için hiç sebebi olmayan tek adamdı. Baba bütün bu ihti-şamın temelini atmış, oğul bunu kendi oğluna intikal ettirmiş-ti. İmparator Wu ataları Thai, Kai ve Wan’ın onurunu ve şöh-retini muhafaza ediyordu. Kendisi gerçek Tanrı’nın Oğlu’nun yüceliğine sahipti ve Dört Deniz’in içindeki her şeye sahip ol-muştu.[11] O ataların tapınağında düzenli olarak kurban ke-siyor ve ölümünden sonra kendisinin halefleri ona kurban ke-siyorlardı. Kau Dükü Wu tarafından devredilen muhteşem ge-lenekleri devam ettirdi. Bu büyük hükümdarların her ikisi, ataların mabedini restore ettikleri ve geliştirdikleri için, kutsal gemileri onardıkları için bir de her yıla uygun kurbanlar sun-

duklarından dolayı, atalarının özlemlerini ve dileklerini gerçekleştirmişlerdi. Başka yollarla da onlar atalarının hayırlı eylemlerini edebileştirdiler, onların dini ritlerini yerine getirdiler, müzik ve şiir sanatının incelenmesini teşvik ettiler, saygı-değerlere saygı gösterdiler ve cana yakınları sevdiler. Ölmüşlerine gereken saygıyı gösterdiler ve böylece dirilere ve ölülere görevlerini yaptılar.

MENCIUS'UN ESERLERİ

BAŞLANGIÇ

Mencius, zorla alınmaları Konfüçyüs'ü bu kadar çok gücendirmiş olan Lu'nun üç büyük Ev'inden birinin adı olduğundan, "Mengtse"nin "filozof Meng" Meng (veya Meng-sun) anlamına gelen Latinleştirilmiş biçimidir. Kendi eserlerinde görülmesi de, onun kişisel adı Ko idi. M.Ö 372'de doğmuş ve M.Ö. 289'da, onunla Kau (Chow) hanedanının uzun saltanatına son verdiği İmparator Nan'ın yirmi altıncı yılında 83 yaşında ölmüştü. Kendisi, bu sebeple (kendisinin ilk yirmi üç yılı onun [Platon'un/ç.n.] son yirmi üç yılı ile eşzamanlı olduğundan) Plato'nun, Aristo, Zeno, Epicurus ve Demosthenes'in çağdaşıydı. Bir de bu ünlü insanlarla beraber anılmaya oldukça layıktı.

Mencius, erdemi ve bilgeliği Çin'de hâlâ atasözü gibi olan, dul annesi tarafından yetiştirildi. İlk eğitimine dair çok az şey bildiğimizden, hayatının ilk kırk yılı bize göre neredeyse bir boşluktur. Yine de kendisinin Konfüçyüs'ün torunu Khung Chi maiyetinde eğitim görmüş olduğu söylenir.

Konfüçyüs'ün ölümü (M.Ö. 478) ile Mencius'un doğumu (M.Ö. 372) arasındaki yüz altı yılda, Çin'in siyasal ve ahlaki durumu büyük ölçüde kötüye gitti. Daha küçük feodal devletler büyükleri tarafından yutuldu, prensler sürekli birbirleriyle savaş halindeydiler, bir de imparatorluk tahtının sahibine hemen hiç sadakat yoktu, dahası olayların ahlaki standardı çok düşmüştü. Yaklaşık kırk beş yaşında Mencius, Chi eyaletinin Prensi Hsuan'ın maiyetinde Bakan oldu. Ancak ustası onun ısrar ettiği reformları yapmayı reddettiği için, kendisi yerini bıraktı ve temasa geçtiği hükümdar ve bakanlara nasihat vererek, birçok ülkeyi baştan başa dolaştı. M.Ö. 319'da Chi eyaletinde, sekiz yıl sonra, tekrar istifa edeceği eski konumuna kavuştu. Sonra kendisini, derhal fark edilecek eserleri hazırlamak suretiyle, eğitim ve öğretime verdi. Ana gayesi, Konfüçyüs'ün öğretilerini yorumlamak ve güçlendirmektir. Fakat kendi doktrini ustasınınkinden daha düşük bir seviyede bulunuyordu, zira o insanın mutluluğunu daha çok iktisadi politika bakımından inceliyordu. Chao Chi tarafından kendisi haklı olarak -Çin'in halen kendisini onla tanıdığı isim- "İkinci kutsal kişi ya da peygamber" diye adlandırılmıştı.

Seçme eserlerin [*Analects*] (veya "Lun Yu") Konfüçyüs ile sahip olduğu gibi büyük filozof ile benzer bir bağlantı taşıdığından, "Mencius'un Eserleri" denen bilimsel inceleme, Mencius'un konuşmaları ve görüşlerinin bir derlemesidir. Bu yedi kitapta düzenlenmiştir. Geleneğe göre, eser, var olan biçiminde filozofun kendisinden ulaştığı gibidir.

EN ÖNEMLİ MESELE OLACAK ŞEY ERDEM, KAZANÇ DEĞİL

Mencius Liang eyaletinin Kralı Hui'yi ziyaret ettiği zaman, Hui kendisine krallığına kazanç getirecek hangi tavsiyede bulunabileceğini sordu. Filozof “Neden majesteleri kazanç kelimelerini kullanıyor? Tavsiye etmem gereken şeyler sadece dürüstlük ve iyiniyet. Eğer kral öncelikle krallığının -kazancının-peşinde koşarsa, büyük subaylar ailelerinin ve sıradan halk ta kendi ailelerinin kazancı peşinde koşar. Kral tarafından amaç edinilecek en önemli olaylar erdem ve yardımseverliktir. Başka her şey sıfır gibidir. Hiçbir yardımsever insan anne babasını ihmal etmez, herhangi bir erdemli insan da kralını hiçe saymaz.” diye cevap verdi.

Kral “Ben hükümdarı olduğumdan beri neden eyaletim Tsin geriledi ve belaların çoğu hem de büyüğü üstüne yağdı?” diye sordu. Mencius cevap verdi “Seninki gibi böyle büyük bir bölgede, refah kolay ulaşılır yerde olmalı. Ama onu elde etmek için majesteleri vatandaşlarını, cezaları hafifleterek, vergileri düşürerek, bu ve başka şekillerde sanayilerini ilerleterek, yüklerini azalttığı kadar rahatlarını da arttırarak, insanların birbirlerine ve tahta sadakatlerini derinleştirerek, adil ve şefkatli biçimde yönetmeli. Sonra senin halkın, sana sadık olur ve senin düşmanlarına karşı heybetli olur. Sen, vatandaşlarını sadık dostlar haline getireceksin, zira yardımsever olanın hiç düşmanı yoktur.”

HALKININ DOSTU VE BABASI BAŞARILI BİR HÜKÜMDAR

Bir keresinde Chi Eyaleti İmparatoru Hsuan Mencius'u Kar Saray'da [*Snow Palace*] ziyaret etti ve kendisine “Müzik ve avdan halk zevk alır mı?” diye sordu. Mencius cevap verdi: “Mutlaka, hükümdar ve halk birbirlerinin neşe ve kederlerini paylaştığı zaman, hükümdarın en yüksek şerefe eriştiği zamandır. Dahası, bir hükümdar halkı arasında seyir halindeyken, eski kralları örnek almalıdır. Eski güzel günlerde, hükümdar halkı arasında bir teftiş turu yaptığında, neşe ve mutluluk onun kafilesinde yaygın olduğu için, kendisi her yerde büyük alkış alardı. Ilkbaharda kendisi çiftçiliği teftiş ederdi ve tohum bakımından eksik olan her şeyi tedarik ederdi. Sonbaharda hasadı tetkik ederdi ve üründe herhangi noksanı telafi ederdi. Hsia Hanedanı devrinde, ‘Eğer imparator ziyaret etmese, halimiz nice olur?’ yaygın bir özdeyişti. Ama şimdi, majesteleri işlerin çok farklı olduğunu söylememe izin verirler mi, çünkü bu günlerde hükümdar halkını ziyaret ederken, beraberinde büyük bir ordu ile kendisine refakat edilmektedir ve ziyaret ettiği halkı tarafından maiyetinin beslenmesi gerekmektedir. Sonra bu, açların, gıdalarından mahrum olması ve emek sarf edenlerin üzerlerine yüklenen ilave görevlerle yorulmuş olmasına varır. Eğer bir hükümdar halkının kalbini kazanmayı ve onların babası olarak sayılmayı arzu ediyorsa, onların ihtiyaçlarını dikkate almalı ve bu ihtiyaçları karşılamaya çalışmalıdır.”

MENCIUS İMPARATORA SUÇUNU ÇOK DAHA NET ANLATMAK İÇİN TAKTİK KULLANIYOR

Mencius bir seferinde Chi'nin Kralı Hsuan'a, “Bakanlarınızdan birinin yokluğunda bir astına ailesini emanet ettiğini ve o kişinin de kadın ve çocukların büyük ıstıraba ve tehlike-

ye maruz kalacağı şekilde görevini ihmal ettiğini farz edin. O bakanın ne yapması gerekir?” dedi.

Kralın cevabı, “Onu derhal kovması.” oldu.

Filozof devam etti, “Fakat, kendi krallığınızın yönetiminin kötü olduğunu, halkın ıstırap çekmekte ve bölünmüş olduğunu hem de krallarının kötü idaresi yüzünden sadakatsiz olduğunu varsayın. O zaman ne yapılmalı?” Kral şu ya da bu şekilde başka bir şey bulmaya çalışarak, sohbeti başka konulara çevirdi.

KRALI ÖLDÜRMEK ADİL OLABİLİR

Kral Hsuan Mencius’a sordu “Thang’ın kendi kralı Kieh’i [Hsia Hanedanı’nın son kralı] sürgün ettiği ve Wu’nun zalim İmparator Kau-hsin’e saldırıp onu katlettiği doğru mu?” Mencius, “Doğru, zira ‘Shu King’te böyle yazıyor. Ama eğer bir hükümdar Kieh’in yaptığı gibi davranırsa, o artık bir hükümdar değil ancak bir hırsızdır ve hırsız gibi muamele görecektir. Eğer bir idareci Kau-hsin gibi, halkının düşmanı ise, artık kendisi onların hükümdarı değildir ve bu yüzden işin dışında tutulacaktır ve ölüme yakın olmasından daha iyisi var mıdır?” dedi.

KABUL EDİLEBİLEN VE EDİLEMİYEN HEDİYELER

Chan Tsin, Mencius’la aşağıdaki gibi konuştu:

“Bir seferinde Chi’nin Kralı sana bir hediye sundu ve sen onu geri çevirdin ama Sung’ta ve Hsieh’te sunulan hediyeleri

kabul ettin. Bu tutarsızlık neden? Eğer ilk durumda reddetmek doğru olsaydı, diğer iki durumda da reddetmek aynı derecede doğru olurdu. Eğer son iki durumda kabul etmek doğru olsaydı, ilkinde de kabul etmek aynı derecede doğrudu.” Filozof cevap verdi: “Dürüstçe ve tutarlı olarak davrandım. Sung’taki hediyeler bana üstlenmek üzere olduğum uzun bir seyahat için gerekeni sağlayacaktı. İhtiyaç olduğunda böyle hediyeleri neden reddedeyim? Hsieh’te kişisel bir tehlike altındaydım ve kendini savunma aracı bulmak için yardıma ihtiyaç duyuyordum. Hediyeler bana silah bulma imkanı tanıyacaktı. Böyle gerekli bir yardımı niye reddedeyim? Ama Chi’de hiç paraya ihtiyacım yoktu ve bu yüzden teklif edildiği zaman onu ret ettim çünkü gerekli olmadığı zaman para almak rüşvet kabul etmektir. Böyle parayı niye alayım?”

YANLIŞ DAVRANIŞA DERHAL SON VERİLMELİDİR

Sung’un Tai Ying-chib denilen, ünlü bir subayı Mencius’a uğradı ve “Şimdiye kadar malların üzerindeki vergiden ve sınır geçişlerinde ve pazarlarda konan gümrük vergilerinden, bu yapacak doğru ve uygun şey olsa da, vazgeçemem. Ama niyetim bu, gelecek yıla kadar vergi ve gümrükleri hafifletmek ve sonra gelecek yıl onları hep birlikte kaldıracağım.” dedi. Filozof cevap verdi: “Mesela her gün komşusunun kümes hayvanlarının yirmisini çalan bir insan. Muhterem itiraz eder ve kendisinin namussuzca davranmaktan suçlu olduğunu hissederek, ‘Bu hırsızlığın yanlış olduğunu biliyorum, ama gelecekte ayda bir kümes hayvanı çalmakla yetineceğim. Ancak gelecek yıl kümes hayvanı çalmayı tümünden bırakacağım.’ der. Eğer,” Mencius devam etti “bu iş ve bu görevler, itiraf ettiğiniz gibi hatalı ise, onlara derhal son verin. Niçin bir yıl bekleyesiniz?”

İNSAN MİZACININ ÖZÜNDE OLAN İYİLİĞİ

Kao Tzu, Mencius'a "İnsan mizacı bulabildiği bir çıkışa bağlı olarak doğuya ya da batıya akan suya benzer. Yani insan mizacı, iyiye ve kötüye eşit derecede eğilimlidir." dedi. Mencius, "Doğru, su doğuya ya da batıya tarafsızca akar. Ama yukarı ya da aşağı farksız biçimde akmaz, sadece aşağı akabilir. İnsan mizacının eğilimi, suyun aşağıya akma eğilimi gibi, iyiye doğrudur. Gerçekten insan, suyu serpiştirerek yukarı fışkırtabilir, ama bu suyu gerçek niteliğinin aleyhine zorlamaktadır. İnsan kötüye yatkın olduğu zaman bile, bu Tanrısının aklına yerleştirdiği mizacın gerçek eğiliminden ayrıldığı içindir."

HALK ÖNCE, KRALLAR SONRA

Mencius, "Halk önem sırası bakımından birincidir, sonra tanrılar gelir. Krallar sonuncu ve önemsizdir." dedi.

HER İNSAN NASIBİNİ KABULLENMELİDİR

Mencius, "Her insanın nasibi kendisi için kararlaştırılmıştır ve bunu şikayet etmeden kabullenmek bilgelik ispatıdır. Bunu yapan, bela ile ve hatta duygusuz ölümle karşı karşıya gelir." dedi.

İYİ KRALIN EN FAZLA HOŞUNA GİDEN

Mencius, "Erdemli kral geniş bir alana ve hükmetmek için çok sayıda insana sahip olmaktan memnundur; fakat gönlü bu şeylerde değildir. Büyük bir krallığın başında olmak ve halkının sadık, birlik ve ilerlemekte olduğunu görmek iyi krala neşe verir, ama gönlü bu işlerde değildir. İyi kralın gönlü yardımseverlikte, adalette, görgü kurallarında ve bilgide sabitlenmiştir."

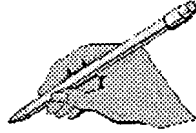
İBRETİN ETKİSİ

Mencius, “Eski güzel günlerde, yetenekli ve erdemli adamlar ülkede boldu ve iyi yönünde, arkadaşları üzerinde etkileri büyüktü. Ama şimdi, maalesef, insan kitleleri cahil, ahlaksız ve onların hakim etkileri kötü.” dedi.

DANIŞMANLAR ZENGİNLİKTEN ZİYADE DÜRÜSTLÜĞÜ SEVMELİLER

Mencius, “Yüksek mevkilerdeki insanlara danışanlar onların görkem ve gösterişlerinden nefret etmeliler. Büyük ve göz kamaştırıcı salonlar, yüzlerce hizmetli eşliğinde şaşaalı yemekler veya köpüklü şarap yahut büyüleyici kadınlar için hiç arzu duymuyorum. Bu tür şeylere değer vermem, değer verdiğim, eskiler tarafından kuşaktan kuşağa devredilen görgü kurallarıdır.”

* * *



TANRI'NIN VARLIĞI

FÉNELON

François de Salignac de la Mothe Fénelon, Fransa'nın eski karasal bölgesi Périgord'da Fénelon şatosunda, 6 Ağustos 1651'de doğdu. Yirmi dört yaşında rahip oldu. Kendisi çok yıllar arkadaşı, ünlü çağdaşı Bossuet'nin tarafındaydı, ancak daha sonra Bossuet, Papa tarafından suçlanan Fénelon'un ruhani ve manevi eserine saldırdı. Kendisi 17 Ocak 1715'te arkasında, en önemlisi ilk kez 1713'te basılan "Tanrı'nın Varlığı Üzerine Bilimsel İnceleme" [Treatise on the Existence of God] olan, pek çok kitap bırakarak öldü. Bu soylu ve çok derin eser, evrensel evrimin keşfinin zorunlu olarak değiştirdiği "modelden kaynaklanan tartışmayı" kabul etse de, türünün başka herhangi bir eserinden hayli önce, ebediyen ayakta kalacak derecede ender felsefi iç görüşü ile bunu başarır. Kendisi aklın en iyisine sahip olduğundan ve asla iddialarından vazgeçmediğinden, Fénelon'un bir mistik olduğu asla söylenemez ama tam anlamıyla akılcı bir düşünür olsa da, dış tabiatın ve Goethe'nin "Tanrı'nın yaşayan giysisi" dediği şeyi insanın zihni içinde ve dış alemde aynen gören mistik ya da idealistin sezgisine sahipti.

I-HER ŞEYİ YARATAN EL

Tüm doğanın her yerinde parıldayan ustalığa hayran kalmadan gözlerimi açamam, en küçük suret bana her şeyi yaratan El'i hissettirmeye yeter.

Muhakeme olarak en az çalışma yapan insanlar ve duyuların önyargıları en kuvvetli olanlar yine de bir bakışla bütün eserlerinde Kendini resmetmiş olan O'nu keşfedebilirler. Yattığı her şeyin üzerine nakşettiği bilgelik ve güç O'nu, O'nun kendi fikri halinde tefekkür edemeyenlerce adeta cam gibi görülür. Bu, tutku ve önyargıdan azade bir insanın, yatkın olabileceği makul ve sevilen bir felsefedir.

İnce ve nüfuz edici zekaya sahip, önemli sayıda insan, doğaya bir göz atmaları ile Tanrı'yı keşfetmedilerse, bu üzerlerine geçirilen tutkuların, onları hala bir sabit derin düşünceden aciz kıldığından mı yoksa yoğun bir bulut gibi, tutkulardan kaynaklanan yanlış önyargıların gözleri ile şu soylu görüntü arasında araya girmesi nedeniyle mi olduğu merak konusu değildir.

Son derece önemli, zihninin bütün dikkatini vermesi gereken bir işle derinden ilgilenen bir insan, odanın oranlarını, bakanın süslemelerini ve etrafındaki resimleri sürekli gözleri önünde olan nesnelerin hepsini fark etmeden ilgileri konusunda düşünerek bir odada birkaç gün geçirebilir ve yine de bunların hiçbirisi kendisi üzerinde herhangi bir izlenim yaratmayabilir. İnsanların hayatlarını geçirmeleri bu tarz üzeredir. Tanrı her şeyi onlara sunar ve buna rağmen onlar O'nu hiçbir yerde görmezler.

Onlar hayatlarını Tanrı'nın makul temsilini hissetmeden boşa harcarlar. Gözlerini karartan dünyevi ıvır zıvırın büyüğü böyledir. Üstelik, aramadıkları Tanrı'yı bulmamaları gerektiği için, (bu önemsiz şeyler) çoğu zaman onları açacak kadar değil, fakat daha çok onları kapalı tutma yönünde tesir edecektir. Kısacası, çoklarına gözlerini açmaları için yardımcı olması gereken şey, sadece gözlerini daha hızlı kapatmaya hizmet eder. Yüce Aklın evrende ifade etmiş olduğu devinimlerin düzenliliğini ve değişmez sürekliliğini kastediyorum.

Fakat neticede bütün tabiat Yaratıcısının sonsuz hünerini sergiler. Hünerden bahsettiğim zaman, belli bir sonuca varmak için kasten seçilen uygun varlık derlemesini kastediyorum, ya da arzu ederseniz, bu bir düzen, yöntem, sanayi veya sahne tasarımıdır. Aksine, bir şeyi ne sıraya koyan ne de seçen hem iradesi ve anlayışı olmayan şans, gizli ve gerekli bir sebeptir. Şimdi, evrenin son derecede güçlü ve çalışkan gayesinin niteliğini ve kalıbını taşıdığını ve aynı zamanda bu şansın -yani gerekçeden yoksun tesadüfi sebepler kalabalığının- bu evreni oluşturmuş olamayacağını iddia ederim.

Homer'in İlyada'sı [İlliad] gibi, bu kadar mükemmel bir şiirin, büyük bir şairin dehasının ürünü olmadığına ama bu kadar büyük olayları tasvir etmek için, onları bu kadar iyi yerleştirip birbirine bağlamak için, her nesneyi bütünüyle en zarif, en soylu ve en etkileyici refakatçileri ile boyamak için, kısacası her insanı karakterine göre bu kadar doğal ve bu kadar etkili tarzda konuşturmak için gerektiği gibi böyle uyum ve çeşitlilik dolu mısralar halinde bir sırada, alfabe harflerinin sanki bir çift zar atılışı gibi, rasgele karıştırılıp harmanlanarak tesadüfen, bir araya getirildiğine kim inanır? Bırakın insanlar

hoşlarına gittiği gibi meseleyi inceden inceye müzakere etsinler, yine de sağduyulu birini İlyada'nın sadece şans ürünü olduğuna asla ikna edemeyeceklerdir. O halde nasıl sağduyulu biri, "İlyada" ile ilgili aklının inanmasına asla göz yummayacağı şeyi, evren konusunda inanmaya ikna edilebilir?

II-YERYÜZÜ, BÜTÜN CANLILARIN ANASI

Bu karşılaştırmalardan sonra, okuyucunun herhangi bir tartışma olmadan sadece kendisine danışmasını istediğim şeye dair, doğanın ayrıntısına girmenin, sanırım artık zamanı gelmiştir. Başından sonuna kadar tamamen anlıyormuş gibi davranmıyorum. Bunu kim yapabilir? Herhangi bir fiziksel tartışmaya girer gibi de yapmam. Böyle bir muhakeme tarzı, zeki ve sağduyulu insanların çoğunun asla kazanmadığı derin bir bilgi gerektirir ve bu yüzden onlara tabiatın halinin basit bir görünümünü dışında hiçbir şey bildirmem. Onları herkesin bildiği, sadece biraz sükunet ve ciddi dikkat gerektiren şey dışında hiçbir şeyle oyalamam.

Başlangıçta, gözümüze ilk çarpan büyük hedefte duralım; evrenin genel yapısını kastediyorum. Bizi taşıyan bu dünyaya göz atalım.

Bu hareketsiz yer küreyi asıp havada tutan kim? Temelini kim atmış? Hiçbir şey daha değersiz ve aşağılık görünmez, çünkü en ılımlı zavallılar onu ayakları altında ezerler, ama yine de en değerli hazinelerden ayrılmamız ona (dünyaya/ç.n.) sahip olmak içindir. Eğer bu olduğundan daha zor olsaydı, insanlar onu (dünyayı=toprağı/ç.n.) sürmek için onun bağrını açamazlardı, ayrıca daha az zor olsaydı, dünya onları taşıya-

mazdı, kumda ya da bataklıkta olduğu gibi her yerde batarlardı. Yeryüzünün bitmez tükenmez kucağından en değerli şeyi çekeriz. Bu biçimsiz, değersiz ve kaba kitle en çeşitli biçimleri alır ve tek başına sıra ile arzu edebileceğimiz bütün iyilikleri sağlar. Bu pis toprak, kendini binlerce göz alıcı güzel nesneye dönüştürür. Bir yıl içinde bu değişik şekillerle insanlık için cömertliğini çoğaltmak adına dallara, sürgünlere (ince dal), gonalara, yapraklara, çiçeklere, meyvelere ve tohumlara ayrılır.

Hiçbir şey dünyayı tüketmez, biz içini yarıdıkça, o daha da cömert olur. Bu kadar uzun süre sonra, her şeyi ürettiği esnada, yine de dünya yıpranmış değildir. Eski çağlardan beri hiç halsizlik hissetmez ve iç kısımları hala aynı hazineleri içerir. Binlerce nesil gelip geçmiş ve onun kucağına dönmüştür.

Her şey yaşlanır, sadece dünya istisna, çünkü her sene ilkbaharda yeniden gençleşir. O asla insanlara gereksinim duymamaktadır, ama aptal insanlar onu ekip biçmeyi ihmal ederken kendileri için ihtiyaç duymaktadırlar. Tembellikleri ve müsriflikleri yüzünden, üzüm ve mısır yerine böğürtlen çalısı ve süpürge otuna katlanırlar. İyi için uğraşırlar, çürümeye izin verirler. İşgalciler böyle binlerce insanın sahipliği uğruna hayatlarını feda ettiği toprağı işlenmeden bırakırlar ve kendi topraklarını telaş ile dert içinde tüketirler. İnsanlar önlerinde, yerleşilmemiş ve işlenmemiş alabildiğine geniş toprak alanlarına sahiptirler ve anlaşmazlık halinde bu ihmal edilmiş toprağın bir köşesi için insanlığı altüst ederler. Toprak eğer iyi işlenseydi, şimdikinden yüz misli fazla insanı beslerdi. Başlangıçta bir kusur gibi görünen zeminin eğriliği bile bir süse ya da kazanca dönüşür. Dağlar, Tanrı'nın onlar için tayin ettiği yere yükselmiş, vadiler de alçalmıştır. Güneşin çeşitli görünümle-

ne göre bu farklı zeminler kendi özel üstünlüklerine sahiptir. Bu derin vadilerde, sığırları beslemek için taze ve yumuşak çimenler yetişir. Onlara yakın, verimli ürünle örtülü alabildiğine geniş bir açık (etrafı çevrili olmayan) arazi başlar. Burada, bir amfiteatr gibi tepeler yükselir ve üzüm bağları ile meyve ağaçları tarafından süslenir. Oralarda, yüksek dağlar donmuş yamaçlarını yukarıya bulutlara taşırlar ve yamaçlardan dökülen seller nehirlerin kaynağı olurlar. Sarp tepelerini gösteren kayalar, tıpkı kemiklerin insan bedenindeki ete destek olduğu gibi, dağların toprağına destek olur.

Eğer insan kazmaktan usanmazsa ve onu hayat veren güneşe çevirdiği için bir de ondan verebileceğinden fazlasını beklemesse, toprağın tamamen kıraç bir noktası nadiren bulunur. Taş ve kayalar arasında, bazen mükemmel bir çayır vardır ve güneşin delip geçen ışınlarınca nüfuz edildiğinden taşların kovukları, sürüleri beslemek için en lezzetli özsuları olan bitkileri veren damarlara sahiptirler. Hatta en verimsiz ve vahşi görünen deniz sahilleri bile, bazen en verimli ülkelerde eksik olan lezzetli meyveleri ya da en yararlı ilaçları verir. Bundan başka, insan hayatına yararlı olan her şeyi hiçbir toprağın vermediği, Takdiri İlahî'yi reddeden aklın sonucudur. Zira bir diğerinin ihtiyaçlarını karşılamak için, ihtiyaç insanları ticarete davet eder. Bu, milletler arasında ihtiyaç dostluğun doğal bağı olduğundan böyledir, aksi halde dünyanın bütün halkları tek tip kıyafet ve gıdaya mecbur edilir ve hiçbir şey onları birbirini tanımaya ve ziyaret etmeye çekmezdi.

Dünyanın ürettiği her şey çürüdüğü için, onun koynuna geri döner ve yeni bir imalin kaynağı olur. Aynı şekilde dünya, yeniden vermek için, bütün verdiğini geri alır. Nitekim bit-

kilerin ve beslediği hayvanların çürümesi, dünyayı besler ve onun bereketini arttırır. Bu şekilde dünya geri aldığından fazlasını verir ve dünyayı işleyenlerin onun verdiklerini ona iade etmeleri koşulu ile asla tükenmez. Her şey onun kucağından gelir, her şey ona geri döner ve hiçbir şey onda kaybolmaz. Hatta bütün tohumlar orada çoğalır.

Topraktan çıkan bitkileri takdir edin, onlar hastalara derman sağlıklılara gıda verirler. Onların türleri ve yararları çoktur. Dünyayı donatırlar, yeşillik, mis kokulu çiçekler ve lezzetli meyveler verirler. Dünya kadar yaşlı şu uçsuz bucaksız ormanları görüyor musunuz? Şu ağaçlar kökleri ile yeryüzünde, dalların gökyüzüne fırladığı kadar derine gömülürler. Kökleri, onları rüzgarlara karşı korur ve onlara su getirir, sanki yer altı kanalları ile bütün özsuların gövdeyi beslemeye mahkum olduğu gibi besler. Gövdenin kendisi, nazik odunu, rüzgarın vereceği hasardan koruyan sert bir kabukla kaplıdır. Dallar, birtakım borularla, köklerin gövdede toplamış olduğu özsuğu dağıtırlar. Yazın dallar bizi, güneşin kavurucu ışınlarına karşı gölgeleri ile korurlar.

Evren içinden ne kadar uzağı ararsak, onun öğretisi o kadar muhakkaktır. Yeryüzünden ve bitkilerden öğrendiklerimiz, su, hava ve ateş yolu aracılığı ile bize tekrar öğretilir. Bu göklerin, güneş ve yıldızların dersidir. Bütün hayvanlar alemi bize aynı şeyi öğretir. Eğer büyük yaratıklardan yüz çevirirsek, son derece küçük şeylerde çıkarılacak hiç mucize bulamayız, eğer hayvanların bedenlerinden onların içgüdülerinin, uyku-
larının, gıdalarının, soylarının çağdan çağa sürekliliklerinin incelenmesine dönersek -bütün bireyler ölümlü olsa da- yine bütün yaratılmışlarla ilgili Usta'nın kudret ve hünerinin delilleri ile karşılaşırız.

Derisi ve damarları, kemikleri ve eklemleri, duyuları, dili ve dişleri, bedeninin oranları ve bütün bunların üzerinde bütün yaratıklar arasında tek düşünen ve fark eden bir de vücut üzerinde mükemmel efendi olan ruhu düşünülürse, insan vücudu yine de daha harikadır.

Her şeyden önce içimizde Tanrı'nın ikametini gösteren, insandaki bu hikmettir.

III-İNSAN ZİHNİNDEKİ TANRI

İnsanın daha önce edinmemiş olduğu fikirleri kendi kendisine ilham ettiği söylenemez, kendisinin düşünmediği ve dıştan da herhangi bir şeyi kabul etmediği kesin olduğundan, kendisine söylenenin uygun ya da ilkelerine aykırı olduğunu tetkik etmek için, içindeki aklın ilkelerine danışarak onu kendi yapısında bulmadıkça az çok onları diğer insanlardan aldığı söylenebilir. Bu yüzden, insanın ne kendine telkin edebildiğini ne de kendisi kadar güvenle yaşayan diğer insanlardan beklediğini aldığı bir ruhani okul vardır.

O halde burada içimde bulduğum iki akıl vardır, biri kendim, diğeri benim üzerimde olan. Benim olan çok bozuk, önyargılı, yanılmaya müsait, değişken, inatçı, cahil ve sınırlı olduğundan, kısacası, ödünç alınan dışında hiçbir şeye sahip değildir. Diğeri bütün insanlarda ortak ve onlardan üstündür. Mükemmel, ebedi, değişmez, her yerde her zaman kendi ile iletişim kurmaya, üstelik yanılan ve hata yapan bütün zihinleri düzeltmeye hazırdır, kısacası onu isteyen herkes için kendi ile temasa geçse de asla yorulmak ya da bölünmek elinden gelmez.

Bana bu kadar yakın ve buna rağmen benden bu kadar farklı olan bu mükemmel akıl nerede? Elbette gerçek bir şey olmalı, zira hiçbir şey mükemmel olamaz ya da kusurlu nitelikleri mükemmel yapamaz. Şu yüce akıl nerede? Bu kadar aradığım Tanrı değil mi?

Tanrı'nın izlerini gördük ya da daha uygun şekilde konuşmak icap ederse, tabiatın eserleri denen her şeyde Tanrı'nın Kendi mühür ve damgasını gördük. İnsan felsefi inceliklere girmedigi zaman, ilk göz atışında evrenin bütün kısımlarında bir elin ilk harekete geçirici ve işleyen büyük makinenin bütün çarklarını kurduğunu görür. Her şey, bir düzen, tam bir ölçü, bir sanat, bir bilgelik, her şeyi O'nun amaçlarına göre, her zaman her şeye kadir olsa da hafif ve hissedilemez kuvvetle, yönlendiren ve yöneten sanki tüm dünyanın ruhuymuşuz gibi olan bizden üstün bir akıl sergiler ve beyan eder.

Adeta gerçekten evrenin mimarisini ve yapısını, bütün parçalarının tam uyumunu ve sadece bir göz atışın bizi, bir karıncada bile en adi eserlerini düzeltme ve delicesine sevmeye çabalamaktan güneşten daha fazla haz alan bir bilgelik ve güç bulmamıza kafi geldiğini gördük.

İnsanların en cahiline göre, başka hangi harikalar dünyasını keşfetmemiz, fiziğin sırlarına nüfuz etmemiz, en mükemmel mekanik bilimine göre düzenlenmiş olan hayvanların iç kısımlarını kesip parçalara ayırmamız gerekip gerekmediği dışında, herhangi bir spekülâtif tartışma olmaksızın bu açıktır.

Bırakalım insan dünyayı hoşuna gittiği kadar incelesin, izin verelim en küçük detaylara insin, hayvanların en vahşisi-

ni kesip parçalara ayırsın, toprağa ekilen ekinin en küçük tanesi ile çimlendiği ve çoğaldığı yetiştirme biçimini sınırlı olarak göz önüne alsın, dikkatle gül goncasının nasıl ihtiyatla güneşte çiçeklenip açtığı ve geceleyin tekrar kapandığını izlesin, üstelik bütün bunlarda sanat eserlerinden daha çok amaç, hareket ve hamaratlık bulacaktır. İnsanların sanatı denen şey, doğa yasaları denen -dinsizlerin kör şans demekten utanmadığı- büyük sanatın sadece zayıf bir taklidinden başka bir şey de değildir. Bu yüzden şairlerin bütün evreni canlandırmış, rüzgarlara kanatlarını ve güneşe oklarını bağışlamış ve kendilerini yukardan denize atmak için koşan büyük nehirleri ve kalın gölgeleriyle güneşin ışınlarını geçirmemek için göğe yükselen ağaçları tarif etmiş olmaları şaşılacak şey midir? Bütün doğayı dolduran harika sanatın, insanlar için hissedilir olması yüzünden, bu görüntü ve şekiller halkın dilinde de doğal kabul edilmiştir.

Şiir sanatı, sadece cansız yaratıklar içinde her şeyi yaratan Yaratıcı'nın sanat ve tasarımına atıfta bulunmuştur. Şairlerin mecazi lisanından kaynaklanan bu kavramlar, tanrıları şairler olan dinsizlerin teolojisine girmiştir. Onlar -numen {eski Roma dininde bir nesnede yaşadığına inanılan ruh/ç.n.}- [ilahilik] dedikleri en yoksul anlayışlı yaratıklarda bir hüner, güç ya da bilgelik olduğuna inanmışlardır. Şairlerin indinde, büyük nehirler tanrı ve su perileriydi. Ormanlar ve dağlar kendi özel tanrılarına, çiçekler Floralarına [bahar ve çiçeklerin tanrıçası/ç.n.] ve meyveler Pomonalarına [meyve ve meyve ağaçlarının tanrıçası/ç.n.] sahiplerdi. Sonuçta, insan tabiatı ne kadar derinlemesine düşünürse, onda o derece fazla, adeta evrenin ruhu olan, bitmez tükenmez bilgi malzemesi keşfeder.

Oradan ne anlam çıkarmamız gerekir? Sonuç kendinden gelir. Minutius Felix, “Eğer mükemmel düzeni ve dünyanın yapısının tasarımını izlemek için bu kadar çok bilgelik ve zeka gerekiyorsa, onu meydana getirmek için ne kadar fazlası gerekirdi!” diyor.

Eğer bütün varlıkları yaratan bilgeliğin küçük bir parçasını keşfettikleri için insanlar filozofları bu kadar çok takdir ediyorsa, bu bilgeliğin kendisini takdir etmemek için tamamen kör olmaları gerekir.

IV-TANRI'YA BİR DUA

Ey Tanrım, eğer bu kadar çok insan Seni, Senin onlara bütün dünyayı verdiğin bu büyük oyunda keşfedemezse, bu Senin herhangi birimizden uzak olduğundan değildir. Her birimiz Seni adeta eli ile hisseder, ama duyular ve onların yükselttikleri tutkular, zihnimizin bütün dikkatini işgal ederler. Bunun için, Ey Tanrım, Senin ışığın karanlıkta parıldar, ama karanlık öyle boğuk ve hüzünlüdür ki, Senin ışığının parıltılarını kabul etmez.

Sen, her yerde görünürsün ve her yerde dikkatsiz ölümlüler Seni fark etmeyi unuturlar. Bütün tabiat Sen'den bahseder ve Senin kutsal adınla yankılanır, ama tabiat, sağlıkları yaptıkları gürültü ve patırtıdan kendilerini sersemletmeye devam eden, duyarsız insanlarla konuşur. Sen onlara yakın ve onların içindesin, ama onlar firari ve adeta kendilerinden uzaklaşmaktadırlar. Ey Tatlı Işık, Ey Sonsuz Güzellik, her zaman genç her zaman yaşlı, Ey Nezih hazların Kaynağı, Ey gerçekten yaşayan her şeyin Saf ve Mutlu Hayatı, onlar Seni kendi içlerinde ara-

salar, bulurlardı. Ama dinsizler sadece kendilerini kaybederek Seni kaybederler. Yazık! Onlara nereden geldiklerinin yönünü göstermesi gereken Senin özel armağanların, onları bunu fark etmekten engelleyecek derecede oyalar. Seninle yaşarlar, ama yine de Seni düşünmeden yaşarlar ya da daha doğrusu, bu hayat verici derede kendi kuraklıklarını dindirme isteği yüzünden, Hayat Pınarı ile ölürler, Seni tanımamaktan daha büyük ölüm ne için var olabilir Ey Tanrım? Senin yumuşak, babacan kucağında uykuya dalarlar ve uykularında sürüklendikleri yalancı rüyalarla doludurlar, onları destekleyen güçlü elin farkında değildirler.

Solan bir çiçek gibi, akan bir nehir, dağılan ve harabeye dönen bir ev, hayal gücünü etkilemek için sadece renk cümbüşü olan bir resim veya parlayan yârsız bir metal gibi boş, aciz ve cansız bir cisim olsaydın, Seni fark ederlerdi ve gerçekte haz, kendileri boşluk ve bundan aciz olan cansız varlıklardan çıkamasa da, ama sadece Senden bütün sevincin gerçek pınarı kaynaklansa da, onlara biraz sevinç verme gücünü Sana severek atfederlerdi. Eğer bu yüzden, Sen sadece hantal, zayıf ve cansız bir varlık, erdem veya güçten yoksun bir kitle, bir varlığın hayali olsaydın, Senin kibirli gülünç mizacın onların gururu ile meşgul olurdu ve onların aşağılık ve hayvani düşüncelerini eğlendirmek için uygun bir nesne olurdu. Ancak Sen fazla sıkı fıkı halde onların içinde olduğundan ve onlar hiç evde olmadığından Sen onlara göre bilinmeyen Tanrı'sın, zira onlar kalkıp etrafı dolaşırlarken, kendilerinin yakın parçası gözlerinden en ıraktır. Senin yaratıklarının yüzüne saçtığın düzen ve güzelliğin, onlardan Seni gizleyen ve onların hassas gözlerini kamaştıran çok parlak ışığa benzer. Kısacası, duyularından herhangi birinin şahadeti olmadan insan, günlük akıl ve meziyet durumlarına sahip olsa da bu meziyetlerin ses,

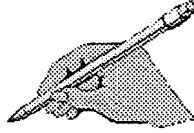
renk, koku, tat, biçim ne de herhangi hissedilir niteliği olmadığından, Senin sanatın kaba duyuları etkileyemeyecek kadar yüce ve saf olduğun için, hayvanlar gibi olan insanlar Seni kavrayamazlar.

Ey Tanrım, o zaman neden, insanlar Senin varlığını, aklını ve gücünü diğer en hakiki ve aşık, yine de Senin kadar yaşamdaki tüm ciddi işlerde kesin gibi saydıkları gerçek şeylerden daha çok şüpheyle karşılarlar ve güçsüz duyularımızı gözden geçirirler? Ey sefalet! Ey Adem'in çocuklarını kuşatan kederli gece! Ey korkunç ahmaklık! Ey bütün insanoğlunun şaşkınlığı! İnsanın sadece karartıları gören gözleri vardır ve hakikat ona hayalet gibi gelir. Ona göre hiçbir şey her şeydir ve her şey hiçbir şeydir. Bütün tabiatta neyi seyredirim? Tanrı'yı. Her yerde Tanrı'yı ve yine de yalnız Tanrı'yı.

Ey Tanrım bütün varlığın Sen'de olduğunu düşündüğüm zaman, Sen, Ey Hakikatin Derinliği, bütün düşüncelerimi tüketip bitirirsin. Benden ne olur bilmiyorum. Sen olmayan her ne ise kaybolur ve kendimden ancak kendimi tekrar bulmak için gereken geriye kalır. Seni görmeyen asla bir şey görmedi ve Senin farkına varmayan asla bir şeyin farkına varmadı. Kendisi sanki kendisi değilmiş gibidir. Bütün hayatı sadece bir rüyadır. Ortaya çık Ey Tanrım, ortaya çık, Bırak Senin düşmanların mum gibi erisinler ve Senin yüzüne karşı duman gibi gözden kaybolsunlar. Senden uzak, Tanrısız, ümitsiz, sonsuz huzur olmadan dinsiz ruh ne kadar mutsuzdur! Seni araştıran, peşinden iç çeken ve özlemini duyan ne kadar mutludur. Ama Senin onayının, ışınların üzerine yansıyan, gözyaşlarını Senin elinin sildiği ve arzularını Senin sevginin zaten yerine getirdiği kişi tamamen mutludur.

Bu zaman ne zaman olacak, Ey Tanrım? Senin kendin güneş olacağın ve ruhumun içinden sevinç seli gibi akacağın, bulutsuz ya da sonsuz, Ey güzel gün. Bu memnuniyet verici ümit üzerine haykırırım. “Kim Senin gibidir, Ey Tanrım? Kalbim erir ve bedenim bitkin düşer, Ey ruhumun ve sonsuz servetimin Tanrı’sı.”

* * *



KUTSAL KİTABIN İTİBARI

GALILEO

Galileo'nun "Felsefi Anlaşmazlıklarda Kutsal Kitabın İtibarı" [The Authority of Scripture in Philosophical Controversies] üzerine bilimsel eseri Kopernik'çi [Copernican] evrenin yaradılışı teorisinin dünyanın dikkatini çekmekte olduğu zamanlarda yazılmıştı. Benediktin tarikatından bir keşiş olan, Benedetto Castelli, Tuscany Grand Dükalığı masasında teoriyi savunmaya gitti, (dinen) geçerli görüşle onu bağdaştırma konusunda Galileo'nin yardımını istedi. Kendisinin cevabı, fizik biliminin İncil ile ilişkileri konusunda resmi bir teorinin yorumlamasıydı. Bu cevap 1614'te Lorraine'li Christina'ya Tuscany'nin varlıklı dul grandüşesine hitaben konunun güçlü ve keskin bir savunması, Kutsal Kitabın İtibarı'nda daha ayrıntılı açıklandı. Bir yıl sonra bir başka keşiş Galileo'nun mektubunu Engizisyon'un huzurunda Castelli'ye sundu; ondan sonra filozof Papa V. Paul tarafından Kardinal Bellarmine sarayına çağırıldı ve orada mahkum edilen doktrine bundan böyle sadık kalmaması, öğretmemesi ya da savunmaması konusunda uyarıldı. Yine de birkaç yıl içinde Galileo (bkz. BİLİM [SCIENCE], cilt XV) Batlamyos'a ait teorinin (PTOLEMİC KURAMINA) öldürücü dar-

besini vuran “Dünyanın Sistemi Üzerine Diyaloglar”ını [Dialogues on the System of the World] yayınladığı için, Engizisyon tarafından yargılama ve mahkumiyete maruz kaldı.

I-SAFSATANIN SAVUNUCULARI

Birkaç yıl önce, o zamana kadar bilinmeyen bir yığın astronomik olay keşfettim. Okullar tarafından müstereken kabul edilen bazı fiziksel önermelere göre onların garipliği ve zıtlığı, sanki hakikatten doğayı ve bilimi karartmak için göklerdeki bu işlere karışmışım gibi, basit felsefe icra eden çoğu kişiyi bana karşı kışkırttı. Kendi görüşlerine hakikatten daha bağlı olan bu muhalifler, kendi gözleriyle fark etmiş olabilecekleri keşiflerimi inkar etmeye ve yalanlamaya çalıştılar, bu yüzden kutsal metinlerin doğru anlaşılmamış ilgisiz pasajları ile birlikte örülen anlamsız tezler yayınladılar. Eğer gök cisimleri ile meşgul olan St. Augustine’in yazdığı uyarısını hatırlasalar bu delilikten kurtulabilirlerdi: “Bundan sonra kutsal kitaplara asla ters düşmeyecek hangi gerçeği keşfedebileceğimize karşı hatamızın lehine bir önyargı oluşturmak korkusuyla, kuşkulu bir noktada hiçbir şeye düşüncesizce inanmamalıyız.”

Zaman ifadelerimin her birini doğruladı ve onları doğrulamakla muhaliflerimin iki tür olduğunu da doğrulamış bulunuyor. Keşiflerin yeni ve garip olmaları nedeniyle sade bir şekilde şüphe etmiş olanlar yavaş yavaş değiştiler. Kuşkuculukları bana karşı kişisel kötü niyet üzerine kurulu olduğu halde, gerçeklere gözlerini kapadılar sonra ahlaki niteliğime iftira etmeye ve beni rezil etmeye çalıştılar.

Batlamyos’a ve Aristo’ya ait iddiaları çürüttüğümü bildikleri için ve felsefe alanında onların savunmalarına güvenmedikle-

rinden, yanlış inanışlarını sahte bir din ve kutsal kitaba ait yetki örtüsü altında gizlemeye çalıştılar ve önerilerimin kutsal kitaplara ters ve bu yüzden dine karşı olduğu fikrini yaymaya çaba harcadılar. Bu sonuca ulaşmak için kürsülerde suç ortakları buldular ve dünya-sistemi teorimin çok geçmeden yüksek otorite tarafından mahkum edileceği söylentilerini yaydılar.

Daha ileri giderek, doktrinin yazarı ya da daha çok yenileyicisinin çok saygın bir Katolik rahip, Roma'ya dini takvimi düzeltmek üzere çağırılmış ve araştırmaları esnasında bu evren görüşüne ulaşmış Nicholas Copernicus [Kopernik] olduğu gerçeğini görmezlikten gelerek, teoriyi şahsıma özgü kılmaya çabaladılar.

Takvim kendisinin doktriniyle ve onun ilkeleri yönünde düzenlendiğinden beri, gezegenlerin hareketleriyle hesaplanmamıştır. Doktrinini altı kitap haline getirince, kendisi, onları “De Revolutionibus Coelestibus” adı altında Capua Kardinale ve Culma Piskoposu’nun isteği üzerine yayınladı ve Papa X. Leon’un talimatı ile görevi üstlendiği için, yapıtı onun halefi III. Paul’e ithaf etti, sonra eser Katolik Kilisesi (Kutsal Kilise) tarafından kabul edildi ve bütün dünya tarafından etüt edildi.

İthaf amaçlı mektubunun sonunda Kopernik şöyle yazıyor: “Eğer matematik konusunda cahil yine de bu bilimde ustalık taslayan, Kutsal Kitabın bir bölümünün itibarı üzerine amaçlarına göre çarpıtmaya, hipotezimi kınamaya ve eleştirmeye cüret edecek mateolojistlerden birinin var olma ihtimali olsa, onlara önem vermem ve anlayışsız kararlarını küçümserim. Zira Lactantius’un (kötü matematikçi olsa da meşhur bir ya-

zardır) dünyanın küre şeklinde olduğunu söyleyenlerle alay ettiği zaman, dünyanın biçimi konusunda çok çocukça şeyler yazdığı bilinmez değildir. Zeki kişiye tuhaf görünmemesi gereken böyle bir şey varsa, aynı şekilde bizi kahkahalarla güldürürdü. Matematik, (eğer kendimi kandırmıyorsam) bu çalışmalarına bir şey katacak gibi görünen matematikçiler için yazılır, idaresi şimdi Siz Papa Hazretlerinin ellerinde olan Kilise'nin kamu yararı konusunda da keza öyle.”

Bu, halen okumadığı Kopernik'i kınayan ve Kutsal Kitabın, ilahiyatçıların ve kendi suçlamalarını destekleyen kurulların yetkilerini ortaya koyan Lactantius'a benzer. Bu otoriteleri saygıyla onaylarım, ama bu durumda Kutsal Kilise'nin en mukaddes gayesinden çok farklı bir tarzda kişisel amaçları uğruna kullandıklarını iddia ederim. Bu araştırma esnasında işleme ihtimalim olan herhangi dini hataları reddetmeye hazırım ve eğer kitabım Kutsal Kilise için hayırlı değilse yırtılıp yakılabilir, fakat cahil muhaliflerin saldırılarına karşı kendimi savunma hakkım olduğunu beyan ederim.

Dünyanın hareketi ve güneşin sabitliği doktrini, kutsal kitapların çoğu yerde güneşin hareket ettiği ve dünyanın kımıldamadan durduğunu söylemesine dayanarak mahkum edilir. Kutsal kitaplar yalan söyleme ya da yanıltma kabiliyetine sahip olmadığından, bunu güneşin sabit ve dünyanın hareket halinde olduğunu savunanların görüşlerinin hatalı ve inanca ters olduğu izlemiştir.

Kutsal kitapların yalan söyleyemeyeceği saygıyla ifade edilmiştir. Ama hiçbirisi bu yüzden yalın sözlerin ifade ettiğinden fazla, onların derin ve gerçek anlamını keşfetmenin çoğunlukla zor olduğunu inkar etmeyecektir. Manayı fazlasıyla harfi

harfine kabul eden kişi gerçeği çarpıtabilir ve küfürler düşünebilir ve Tanrı'ya, ayaklar ve eller ile gözler bir de öfke, pişmanlık, unutkanlık, cehalet gibi insan eğilimleri atfedebilir, oysa bu ifadeler sadece cahil zihinsel yeterlik ile gerçeği bağdaştırmak için kullanılır.

Bunun kabul edilmesi ile sanırım doğa ile ilgili sorunların incelenmesinde Kutsal kitaplarla değil ancak deney ve gözlemlerle işe başlamamız gerekir. Tanrı da Kendini doğada bize göre Kutsal Kitap'tan daha az takdire şayan şekilde ortaya çıkarırmaz, bu yüzden doğada hakikati bulunca onu, Kutsal kitapların gerçek açıklamasına bir yardımcı olarak kullanabiliriz. Kutsal kitaplar insanlara Kutsal Ruh'un ağzından başka şekilde öğrenilemeyen şeyleri öğretmek üzere amaçlanmışlardır, fakat onların kapsamı ve yeterliği dahilindeki şeyleri kendimiz için keşfederken duyularımızı ve aklımızı kullanmaya niyetlendiriliriz ve bu yüzden bazı bilimler kutsal metinlerde ihmal edilmiştir.

Örneğin astronomiden hemen hiç bahsedilmez ve sade güneş ile ay bir de Sabah Yıldızı'nın (Venüs) adı geçer. Elbette, eğer Incilciler bizim astronomi bilgimizi kutsal kitaplardan çıkarmamızı istemiş olsalardı, bizi böyle bilgisiz bırakmazlardı. Yıldızların hareketleri ve yapısından bahsetmekten bilerek kaçınmış olmaları en kutsal ve alim papazlarımızın görüşüdür. Ve eğer Kutsal Ruh bize bu meseleleri kurtuluşumuza uygun olmadığı için öğretmeyi ihmal ettiyse, bir görüşün de Fide [imandan/ç.n.] ve diğerinin inanışa aykırı olduğu nasıl söylenebilir? Burada en yüksek rütbeye (Eminentissimo derecesine) yükseltilmiş bir din adamının görüşünü ekleyebilirim: Kutsal Ruh'un niyeti bize Cennete nasıl gideceğimizi öğretmektir göklerin nasıl gittiğini öğretmek değil.

II-KUTSAL KİTABA AİT VE DENEYSEL GERÇEK

Kutsal yazılar gerçek olduğundan ve bütün gerçekler, gerçeklikle hemfikir olduğundan, kutsal yazıların hakikati, akıl ve deney ile elde edilen gerçeğe karşıt olamaz. Bunun doğru olmasıyla, deney ve gözlem sonuçlarına uyması gereken kutsal kitaba ait pasajların gerçek anlamını bulmak akli başında yorumcunun işidir ve yorum işinin akılsız ve cahil ellere düşmemesine özen gösterilmelidir. Bozulmaması gereken kutsal kitaplar ile bilimin her ikisini anlayabilen çok az insan olduğu bir de kutsal kitaplara dair üstünkörü bilgili ve bilim konusunda hiç bilgili olmayan kendilerine, memnuniyetle, doğanın bütün meseleleri üzerine hüküm verme gücünü mal eden bir yığın kişi olduğu unutulmamalıdır. Aziz Jerome'un yazdığı gibi: "Konuşan yaşlı kadın, bunak, boşboğaz safsatacı, bunların hepsi öğrenmeden önce riske girer, üzer, öğretir. Gururla kandırılan diğerleri, ağır sözlere dalarlar ve kutsal kitaplara değinerek kadınlar arasında filozofluk taslarlar. Diğerleri (ah, o reziller!) erkeklere ne öğrettiklerini kadınlardan öğrenirler."

Bu aynı laik yazarlar, pek derin bilgili ve gösterişsiz edepli oldukları için, kendisine saygı duyduğum hiçbir ilahiyatçı arasında sıralama yapmayacağım ve bu yüzden büyük saygı ve hürmet içinde duruyorum; yine de bilimi kutsal kitapların otoritesi vasıtasıyla sınırladıkları ve buna rağmen kendilerini akıl ve deneye cevap vermeye bağlı addetmedikleri zaman, sonunda bu beni kızdırıyor. İlahiyatın bütün bilimlerin kraliçesi olduğu doğrudur ama kraliçe soylu yollarla açığa vurulan yüce meselelerle uğraşır ve eğer daha aşağı seviyede bilimlerin basit meselelerini incelerse, kendisi onları yargılama hakkını üzerine almamalıdır; zira bu sanki despot bir prensin, ne hekim ne mimar olmadığı halde, vatandaşlarının hayatını tehli-

keye atma pahasına ilaç vermeyi ya da bina inşa etmeyi üstlenmesi gibi olurdu.

Yine, astronomi profesörlerine kendi gözlemlerini yalanlamayı emretmek imkansız istemektir, zira onlara gerçekten gördüklerini görmemeyi buyurmaktır ve onların hakikatten anladıklarını anlamamaktır ve onların keşfetmediklerini kara-ra bağlamaktır. Bilgili ve sağduyulu papazlara görüş ve gözlem meseleleri arasındaki farkı düşünmelerini rica ederdim, çünkü doğa ve sema olaylarına dair ispat edilmiş sonuçlar bir kontratta, anlaşmada ya da policede neyin yasal olduğuna değin görüşler gibi aynı rahatlıkla değiştirilemezler. Ekselansları Pisa Üniversitesi'nde eski matematik profesörüne ne olduğunu bilirler: Kopernikçi doktrinin yanlış olduğuna inandığı için, kendisi onu nasıl yalanlamaya kalkmış, ancak incelemesi esnasında doğruluğuna ikna olmuştur.

Kopernikçi doktrini ortadan kaldırmak için, sadece Kopernik'in kitaplarını ve onunla hemfikir olan yazarların kitaplarını engellemek değil, fakat bütün astronomi bilimini ve hatta Mars ile Venüs'ün dünyadan çok değişen uzaklıklarda olduğunu göremesinler, Venüs'ün bir seferinde hilal, bir başka sefer daire olduğunu keşfedemesinler ya da Batlamyos'a ait sistemle diğer gözlemleri bağdaşmaz kılamasınlar diye, insanların gökyüzüne bakmalarını bile yasaklamak gerekirdi.

Kanıtlanmış olan şeye inanmayı sapıklık haline getirmek kişiler için elbette zararlıdır. Astronominin yasaklanması, Yüce Tanrı'nın büyüklüğü ve ihtişamının takdire değer biçimde O'nun bütün eserlerinde fark edildiğini ve göklerin açık kitabında kutsal olarak okunduğunu bize öğreten kutsal kitapların yüzlerce metnine açık bir hakaret olurdu.

III-GERÇEK VE İNANÇ

Kutsal kitapların bunu iddia ettiği için ve tüm papazların müttetik olarak kutsal sözleri yalın ve tam anlamında kabul ettikleri için, Güneşin hareketi ve dünyanın sabitliği doktrininin -de Fide olarak (imandan)- doğru kabul edilmesi gerektiği söylenebilir. Yani basit zihinlerin şaşırtılmaması, oyalanmaması ve inanç doktrinleri konusunda dik başlılık ve inat edilmemesi için, güneşe hareket ve dünyaya hareketsizlik atfetmek gerekliydi. Aziz Jerome şöyle yazıyor: “Kutsal kitabın yazarları için, kendi hükümlerini, çoğu şeyde zamanlarının onlardan istediği genel kabul görmüş fikre göre iletme adettir. Kopernik kendi bile, geleneğin gücünü bildiği ve anlayışımızda karışıklık yaratmayı istemediği için, güneş ile yıldızların doğuşundan ve batışından bir de burçlar kuşağının eğimindeki değişimlerden söz etmeye devam eder. Bu nedenle alışık olduğumuz anlama tarzına göre konuşmamızı uydurmamızın ne kadar gerekli olduğu fark edilecektir.”

Sonraki aşamada, sadece görüşülmüş ve tüm makul çaba ile müzakere edilmişse, doğa ile ilgili bir iddiayı papazların ortak rızasının onaylaması gerekir, bundan dolayı bu mesele o zamanlar tamamen gizlenmiştir.

Bundan başka, papazların Batlamyos’a ait doktrini kabul ettiklerini söylemek yeterli değildir, onların Kopernikçi doktrini suçladıklarını kanıtlamak gereklidir. Kopernikçi doktrin resmi olarak kutsal kitaplara aykırı olduğu için hiç suçlanmış mıydı? Bu yüzden Didacus, Kopernikçi hipotezden bahsederek, dünyanın hareketi kavramının Kutsal kitaplara aykırı olmadığını sonucuna varır.

Bırakın muhaliflerim bu yüzden, kendilerini Kopernik ve diğerlerinin iddialarını incelemeye versinler ve müsaade edin önyargı ya da kişisel anlayış yoluyla kendilerini telaşa verme acısı çektikleri için, ihtiyatlı ve mübarek pederlere karşı ya da kendisinin yanılması imkansız mutlak bilgeliği karşısında bu gibi ihtiyatsız ve aceleci kararlara rastlamayı ummasınlar. Papa Hazretleri, şüphesiz ifadeleri mutlak kınama ya da kabul etme gücüne doğrudan değil -de Fide- imandan sahiptir, ancak onları kendi doğasından ve -de facto- fiili halinden başka şekilde doğru ya da yanlış kılmak hiçbir kulun tasarrufunda değildir.

Kanımca, yüce otoriteyi çağırmadan önce (üstünde kimse- nin gücü olmayan) olgunun hakikatini araştırmak sağlıklı olurdu, zira biz emin değilken sadece doğru olabilecek, inanışa ters düşen bir sonucun ifade edilmesi gereği mümkün olmazsa, önce doktrinin imkansız ve yanlış olduğunu kanıtlamadılarsa, dünyanın hareketliliği ve güneşin sabitliği doktrini- ni kınama iddiasında olanların acıları beyhudedir.

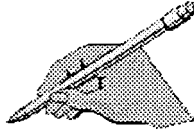
Şimdi Joshua'nın güneşin kımıldamadan durması gerektiği buyruğunu nasıl yorumlayabileceğimizi ele alalım.

Batlamyos'a ait sisteme göre, Güneş tutulum çemberi [Bir yıl boyunca Güneş'in gökyüzünde çizdiği çemberin sınırladığı daire/ç.n.] yolunu izleyerek doğudan batıya hareket eder ve bu yüzden güneşin kımıldamadan durması günü kısaltır ve uzatmazdı. Gerçekten, bu sistemde günü uzatmak için güneşi tutmak gerekmeyecek fakat hızını yaklaşık üç yüz altmış kez arttırmak icap edecekti. Muhtemelen Joshua cahil insanların anlayışına uyacak kelimeler kullandı, belki -Aziz Augustine'in dediği gibi- kendisi gök kürenin bütün sisteminin kımıldama- dan durmasına hükmetti ayrıca ay konusundaki görüşü bu tahmini oldukça teyit etmektedir.

Kopernikçi sistemde yorum sadeleştirilmiştir; zira eğer güneşin hareketliliğini ve belli bir evrenin ruhu ve kalbi anlamında nasıl olduğunu ele alırsak, onun sadece ışık vermediği fakat aynı zamanda etrafındaki kütlelere hareket de verdiğini söylemek mantığa aykırı olmaz. Bu anlamda, Joshua'nın görüşünde, güneşin kımıldamadan durması ile gün, evrenin düzenini veya yıldızların karşılıklı konumlarını bozmadan uzatılabildi. Bu yorum güneşin -in medio coeli- orta göbekte kımıldamadan durduğu ifadesini de açıklar. Güneş, doğma ve batma anlamında göklerin merkezinde bulunmuş olsaydı, onun seyrini kontrol etmeye hemen hiç gerek olmazdı, ama -in medio coeli- orta göbekte muhtemelen ait olduğu evrenin ortasını ya da merkezini gösterir.

Kutsal kitapların diğer pasajlarının, ilahiyatçılar tarafından aynı şekilde astronomi bilimini kullanarak, Kopernikçi sisteme göre yorumlanabileceğinden hiç şüphem yok. "Gök kubbe" kelimesinin, yıldızlı küre ile -ad literam- kelimesi kelimesine [ç.n.] çok iyi uyuştuğunu söyleyebilirler. Kelimesi kelimesine, dünyanın döndüğünü itiraf ederlerse, -Nec dum terram fecerat, et flumina, et cardines orbis terrae- "Tanrı ne henüz dünyayı ne de nehirleri ne de yer küre için dayanak noktalarını yaratmış olmasaydı" [ç.n.] dendiğinde kutuplarını anlayabilirlerdi. [Henüz O, dünyayı ya da nehirleri veya yer kürenin dayanaklarını da yaratmış olmasaydı.] Elbette bir yörüngede dönmek durumunda olmasa, bu nehirler ya da dayanaklar yerküreye boşuna devredilmiş olurdu.

* * *



DİN FELSEFESİ

GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL

Hegel'in "Din Felsefesi" [Philosophy of Religion] filozofun ölümünü izleyen yıl Berlin'de 1832 yılında basıldı ve onun biraz güçlü yapısı ve bazı bölümlerinin aykırılığı, olduğu gibi, geniş çapta bir başmakale derlemesi olduğu gerçeğine bariz biçimde atfedilebilir. Böyle hatalar yine de Dr. Edward Caird'in belirttiği gibi, "Eğer yazarının zihnindeki ifadeler olarak derslerden ve bilimsel incelemeler gibi gerçek anlamından kabul görseler, bazı telafi edici yararları vardır, şayet onları felsefede eğitim aracı olarak kabul etsek, bu bakımdan onların sadeliği onlara aynı canlandırıcı fikir verici, mükemmel Platoncu diyaloglar sanatı ile elde edilen, gücün benzerini verir. Eserin önemi daha sonraki kuşağın zihninde yaptığı etki ile kanıtlanmıştır ve onlar için Hegel'in bir isimden biraz daha fazla bir şey ifade eden çoğu okuyucu şüphesiz burada sonraki günün dini ortamının gerekli bir parçası olarak aşına olduğu çoğu şeyin ve modern teorik ilahiyatın özürlerinin kaynağını bulacaktır."

I-FELSEFENİN DİNLE İLGİSİ

Dinin gayesi felsefeninki ile aynıdır, kendi nesnel varlığında bizzat harici gerçekliktir, Tanrı'dır; Tanrı dışında hiçbir şeydir ve Tanrı'nın açılımıdır. Felsefe dünyanın bilgeligi değildir, ama bu dünyadan olmayan şeylerin bilimidir. Harici kitlenin, deneysel hayatın ve varlığın bilimi değildir, ancak sonsuzun, Tanrı'nın doğasının ve O'nun yaradılışından akan her şeyin bilimidir. Zira bu alem kendini göstermeli ve geliştirmelidir. Sonuç olarak, açılmayan dinde felsefe sadece kendini açıklar ve kendini açıklarken dini açıklar. Felsefenin ebedi hakikatle meşgul olduğu kadar, başlı başına ve kendi lehine olan hakikat, keyfi tarzdan daha çok hem de özel ilgisinden dolayı, düşünen ruh olarak bununla meşgul olduğu derecede, felsefe dinin sahip olduğu ile aynı faaliyet alanına sahiptir. Bir de eğer dini bilinç kendisine göre garip olanı ortadan kaldırmaya ve kendi gayesine dalmaya can atarsa, felsefi ruh aynı şekilde aynı enerji ile gayesine dalar ve bütün seçiciliğini bırakır.

Din ve felsefe, bu şekilde tek ve aynı gayeye sahip oldukları için, hemfikir olurlar. Felsefe, gerçekte Tanrı'ya tapınmadır; zira Tanrı'nın gayesi olduğunu gördüğü için, o dindir, keyfi ve öznel olan her fikrin ve düşüncenin benzer terkinin gerektirir. Felsefe, sonuç olarak, dinle özdeştir. Sadece özgün tarzda dindir ve genel olarak o şekilde adlandırılan dinden onu ayıran budur. Bu yüzden felsefe ve dinin her ikisi de dindir ve birini diğerinden ayıran şey, her birinin ayrı olarak amaçlarını, Tanrı'yı, ele aldıkları özgün üsluptan daha fazlası değildir.

İşte, felsefenin sadece dinle nasıl birleştirilebileceğini anlama gücü budur, hatta imkansız zannedilen bir güçlük. Ora-

dan da felsefenin ilahiyata ilham verdiği korkular ve birbirlerine karşı takındıkları düşmanca tavırlar doğar. İlahiyat tarafında bu tavrı meydana getiren şey, onun felsefesinin dinin içeriğini çürütmekten, yıkmaktan ve kutsallığını bozmaktan başka hiçbir şey yapmaması yüzündendir, bir de Tanrı'yı dinin onu anladığına göre tamamen farklı biçimde anladığından dolayıdır. Uzun zaman önce Grekler arasında Atinalılar gibi hür ve demokratik insanların kitapları yakmalarına ve Sokrat'ı mahkum etmelerine sebep olan aynı muhalefettir. Kendi zamanımızda yine de, bu muhalefet itiraf etmesi -din ile felsefenin birliğine dair diğer görüşten aslen daha tabii olan- doğal bir şey sayılır.

Çeşitli dinlerin, bize dini esasların en garip ve korkunç açıklamalarını, haddinden fazlaca sunduğu doğrudur. Ama kendimizi bu açıklamaların yüzeysel incelemesi ve bu yüzden reddi bir de boş inançlar, hatalar ya da sahte tavırlar, yahut kendi halinde dindarlık vasıtasıyla dahi meydana getirilirlerken, onların ardından gelen, dini uygulamalar ile sınırlandırmamalıyız. Bu açıklamaları ve bu uygulamaları gerçeğe ilgileri bakımından keşfetmeye ihtiyaç vardır.

II-EVRENSEL TANRI

Dini olan bizlere göre, Tanrı aşına bir varlık, öznel bilincimizde var olan önemli bir gerçektir. Ama, bilimsel olarak ele alınırsa, Tanrı genel ve soyut bir terimdir. Dinin felsefesi ilahi mizacı geliştiren ve kavrayan bu yüzden bize Tanrı'nın ne olduğunu öğreten şeydir. Tanrı aşına bir fikirdir ama yine de bilimsel olarak geliştirilmesi gereken bir fikirdir.

Felsefi incelemenin sonucu, Tanrı'nın mutlak gerçek, başlı başına ve kendi için evrensel, bütün nesneleri kucaklayan ve bütün nesnelerin içinde mevcut olduğudur. Ve bu iddia bakımından, başlangıçta dini bilince ve onun bütün nesnelerin kaynaklandığı ve hepsinin ona döndüğü Tanrı'nın mutlak gerçek olduğu, hiçbir şeyin gerçek ve mutlak bağımsızlığa sahip olamayacağı bakımından, her şeyin ona bağlı olduğu görüşüne başvurabiliriz.

Kalp Tanrı'nın bu tasviriyle tamamen dolu olabilir, fakat bilim kalpte olan şeyden geliştirilmez. Bilimin nesnesi, bilinç düzeyine yükselmiş olan ve bilinci düşünmekten olan, yani, başka bir deyişle, düşünce formuna ulaşan şeydir.

O evrensel olduğu derecede, Tanrı, bizim için, gelişmeye dair, özünde çevrelenmiş, kendi ile bütünlük halinde Varlıktır. 'Tanrı özünde çevrelenmiş Varlıktır' dediğimiz zaman, beklediğimiz gelişmeye bağlı olan bir önerme ilan ederiz. Ama Tanrı'nın, O'nun evrenselliği dediğimiz, Kendisi'ndeki bu kuşatmasını Tanrı'nın nispeten Kendisi'ne ve O'nun memnuniyetine göre soyut bir evrensellik olarak, bağımsız varlığa sahip özelliğin dışında ve o niteliğine muhalif olarak düşünmemeliyiz.

Bu yüzden bu evrenseli, bütünlükle somut bir evrensel olarak düşünmemiz gerekir. Bu doygunluk anlamı içinde, Tanrı'nın bir olduğu anlamıdır ve sadece tek Tanrı vardır; yani, Tanrı sadece diğer tanrıların aksine tek değildir, ancak Kendisi Tek olduğu için Tanrı'dır.

Tabiat ve zihin alemlerinin gelişimleri olan yaratıklar, biçim çeşitlilikleri ve sonsuz varlık çeşitleri gösterirler. Ancak derece, güç, anlam farkları her ne olursa olsun bu yaratıkların gerçek bağımsızlıkları yoktur, varlıkları sonuçtur ve tabiri caizse rastlantıdır. Özel yaratıkların varlığını belirttiğimiz zaman, konuştuğumuz mutlak Varlık -kendisinin ve kendinden dolayı Varlık, yani Tanrı- değildir, ama ödünç alınmış varlıktır, varlığın bir görüntüsüdür.

Kendi evrenselliğinde Tanrı -yani hiç limiti, sınırları, seçiciliği olmayan bu evrensel Varlık- mutlak olarak mevcut olan ve tek başına var olan bir Varlıktır, var olan başka her şeyin bu birlikte kökeni vardır ve bu tek başına olan vasıtasıyla varlığını sürdürür. Bu ilk özü kendimize böylece tarif ederken Tanrı mutlak varlıktır, tek gerçek realitedir [hakiki-gerçekte var olan varlık/ç.n.] diyebiliriz. Zira gerçek varlığa (realiteye) sahip her şeyin kendine özgü gerçek varlığı yoktur veya kendi kendine varlığını sürdürmez. Tanrı tek mutlak varlıktır (realitedir) ve o münasebetle mutlak özdür.

Şayet bu soyut düşüncede kalırsak Spinozizm'e sahip oluruz, zira Spinozacılık'ta öznellik özden, aslında hakikatten, henüz ayırt edilmemiştir. Ama bu düşüncenin de var olduğu tahmini henüz yapıldığında Tanrı, farklılaşma esnasında kendinden zuhur etmeyen, mutlak ve ebedi, ruhtur. Bu mükemmellik, ruhun bu saydamlık olan öznelliği, bütün detaylı keşifleri hariç tutan ideallik, tam olarak evrensel, öz ile saf bağlantı, tamamen kendi içinde kalan Varlıktır.

Maddede duraksarsak, bu evrenseli somut biçimi halinde kavramayı başaramayız. Somut keşif süreçleri esnasında, ruh

daima bütünlüğünü, madde dediğimiz gerçek varlığının bu bütünlüğünü, korur. Ama insan bu özün, kendi ile beraber mutlak varlığın (realitenin) birliğinin, sadece bir temel olduğunu, ancak ruh olarak Tanrı'nın keşif süreçleri esnasında bir an olduğunu ilave etmelidir. Bu yüzden felsefeye karşı yönelen sitem, en çok kendiyile tutarlı olacak felsefenin zorunlu olarak Spinozizm ve bu nedenle ateizm ve kadercilik olduğunu öğrenmek konusunda ortaya çıkar. Ama başlangıçta evet ile hayır gibi, birini diğerinden ayıran keşif süreçlerimiz yoktur. Birine sahibiz ama diğerine değiliz.

Sonuç olarak, burada başlangıçta sahip olduğumuz, madde formu halindeki özdür. “Tanrı”, “ruh” dediğimiz zaman bile sadece sözlere, belirsiz beyanlara sahibiz. Esas olan konu, bilinçte üretileni bilmektir. Üstelik bu başlangıçtır, basittir, soyut düşüncedir. Burada, ilk basit keşif süreci esnasında, evrensellik biçimi halinde sadece Tanrı'ya sahibiz. Sadece bu anda durmuyoruz.

Yine de, bu gelişmeler esnasında Tanrı Kendi birliğinden ortaya çıkmadığından, bu öz bütün diğer gelişmelerin temeli olarak kalır. Tanrı dünyayı yaratırken -günlük ifadeyi kullanmak hatırına- o noktada kötü, ters, Tanrı'dan bağımsız, kendi kendine var olan bir şey meydana gelmez.

III-TANRI DÜŞÜNCE İÇİN VARDIR

Bu Başlangıç bizim için bir gayedir veya içimizdeki bir özür. Bu gayeye sahip oluruz. Derhal soru ortaya çıkar, biz kimiz? Biz, ben, ruh -burada da karmaşık, çoğalmış bir varlıktır. Algılarım var, görürüm, duyarım, vs. Görme, işitme; bunun

hepsi bendir. Sonuç olarak, bu sorunun kesin anlamı, Bu testler arasında hangisi, zihinlerimiz için bu özün varlığına uygundur? Fikir, irade, hayal gücü, duyum- bu gayenin, bu özün uygun alanı, mevkisi hangisidir?

Eğer bu soruya ortak cevaplar kabul edersek, Tanrı inancın, duyumun, açıklamanın, bilginin gayesi olarak, içimizde kalacaktır.

Daha sonra bu konu ile ilgili bu formları, yetenekleri, kendi görünümümüzü, özel bir tarzda daha yakından incelememiz gerekecek. Burada bu soruya bir cevap aramayacağız, cevabımızı deney ve gözlem üzerine kurmadığımız için de Tanrı bizim duyumumuz içindedir vs. demeyeceğiz. Ancak, başlangıçta, kendimizi gerçekten önümüzde bulunan ile bu Bir ile, bu evrensel ile, bu somut Varlıkla sınırlandıracağız.

Bu Biri (Tanrı'yı) ele alırsak ve sahip olduğu hangi gücü dilersek, bu Bir aklımızın hangi hareketiyle, nasıl var olacak. Bu bir bütün, tamamen evrensel var oluşturun. Bunu kendi yerine koyulan bir düşünceye karşılık gelen zihnin tek bir eylemi olduğunu söyleyemeyiz. Evrensele karşılık gelen bu faaliyet düşüncedir.

Düşünce bu özün içinde hareket ettiği alandır, evrenselin harekete geçirilmesidir veya eyleminin realitesindeki (gerçek varlığındaki) evrenseldir. Veya eğer düşüncenin evrenseli kucakladığını söylersek, bu yine de evrenselin irade olduğu düşünüldüğü içindir.

Düşünce ile üretilebilen ve düşünceden kaynaklanan bu evrensel, oldukça soyut bir evrensel olabilir. Bu anlamda o sınırsızdır, sonsuzdur, bağılılıkları, özel amaçları yoktur. Başlangıçta olumsuz olan bu evrensel, düşünceden başka bir yerde mekana sahip değildir.

Tanrı'yı düşünmek, kendisi ile birlik halinde olma nede-niyle, harici ve birbirinden ayrı duyu nesnelerinin üzerine, saf varlık bölgesi içine -yani evrenselin saf bölgesi içine- yönelen basit bir hissin üzerine yükselmektir. Ve bu bölge düşüncedir.

Öznel bakımdan ele alınan bu içerik için temel böyledir. İçinde hiç ayırım, hizip bulunmayan, kendinde ve evrenselde kalan işte bu içeriktir ve düşünce bu evrenselin yapısına uygun formdur.

• Böylece düşünce ve Tanrı dediğimiz evrensel arasında bir ayırma sahibiz. O başlangıçta sadece hayalimize ait olan farktır ve kendi hesabına içerikte hiçbir şekilde bulunmayacaktır. Felsefenin vardığı bir sonuç vardır -zaten inanç formu altında dinde oluşmuş bir sonuç- akla göre, Tanrı'nın tek gerçek realite (gerçekte var olan) olduğu, başka hiçbir realitenin onsuz var olamayacağı Varlık olduğu.

Bu realitenin birliği halinde, bu bulutsuz ışıldama esnasında, realite ve düşünme dediğimiz ayırmada, varlık o ana kadar hiç yer bulamamıştır.

Karşımızda, elimizde olan şey bu mutlak birliktir. Bu içerik, bu keşif sürecine henüz din diyemeyiz, çünkü din öznel

ruh bilincine aittir. Düşünce evrenselin yeridir, ama bu mevkî, başlangıçta, tek, sonsuz kendinde ve kendinden olan bu varlıkta özümsemiştir.

Bu evrensel düşünce, başlangıcı ve ölüm noktasını oluşturur, ama sadece aynen kalan birlik olarak. Bu, sadece farkların doğduğu alt tabaka değildir, daha doğrusu bütün farklar, bu evrensel olguda kapsanmıştır. Artık o soyut ve durağan bir evren değildir, fakat bütün eylemlerin, kalıpların, bütün yaratıkların oradan gelip oraya döndüğü ve içinde sonsuza dek konduğu sınırsız kaynağın mutlak kökenidir.

Böylece evrensel bu esiri (hafif ve ince, ruhani) elemandan, kendi ile bu Birlikten, kendi içindeki bu yoğunlaşmadan asla ayrılmaz.

IV-KÖTÜ NEDİR?

Evrensel olarak Tanrı, realitenin gerçekdışı seviyenin üzerine yükselttiği iddiasının tersi ile karşılaşan Kendisi'ni keşfedemezdi. Zira bu saf birlik ve bu mükemmel şeffaflık meselesi anlaşılmasa bir şey değildir ve ruh, ego, kendisinin gerçek, ayrı özüne sahip olacak kadar bağımsız değildir.

Bu fikre panteizm etiketini yapıştırma yönünde bir eğilim olmuştur. Ona özün kavranması demek daha doğru olurdu. Tanrı önce sadece madde olarak belirlenir. Mutlak fail ruh ta madde-
dir; fakat daha çok fail olarak belirlenmiştir. Teorik felsefenin panteizm olduğunu iddia edenlerce, bu genel olarak önemsenmemiş ihtilaftır. Her zaman olduğu gibi, onlar önemli noktayı kaçırmışlar ve onu tahrif etmekle felsefeyi küçük düşürürler.

Panteizm genel olarak Tanrı'nın bütün yaratılanlar -öz, evren, bütün varlık grupları, sonsuz ve son derece farklı yaratıklardan- olduğunu ifade etmek için kullanılır. Bütün yaratılanların Tanrı, yani, Tanrı'nın kendinde ve kendinden evrensel değil ama deneysel ve doğrudan varlık halinde birbirinden ayrı yaratıkların sonsuz çeşitliliği olduğunu öğreten felsefeye karşı, ileri sürülen suçlama hangi kavramdan kaynaklanır.

Eğer Tanrı'nın burada olan her şey, bu kağıt, vs. olduğunu söylerseniz, gerçekten felsefenin onunla ayıplandığı panteizme kendinizi teslim edersiniz, yani bütün, birbirinden ayrı her yaratığa eşdeğer olarak anlaşılır. Ama aynı derecede evrensel olan, yine de içinde evrensel bulunan bu bütünlükten tamamen farklı, ancak birbirinden ayrı yaratıkların derlemesi olan familya da mevcuttur ve kaynak, öz bu yaratıkların kendileri tarafından oluşturulur. Bu panteizmi öğreten bir dinin, hiç olmadığını söylemek kesinlikle yalan söylemektir. Herhangi bir insanın aklına her şeyin Tanrı olduğu, yani Tanrı'nın kendi özel ve tesadüfi varlıkları halindeki yaratıklar olduğu asla girmemiştir. Felsefe, bu doktrini çok daha az öğretmiştir.

Spinozizm kendisi, aslen, bu doktrini Oryantal panteizm kadar içerir; bütün yaratıklarda kutsalın özlerinde evrensel olandan fazla olmadığı ve bu ruhun sınırlı bir ruh olarak tasavvur edildiği yönde.

Brahma, "Metalde onun ısıltısının parlaklığımı, nehirler arasında Ganj'im, bütün yaşayanların hayatımı," dediği zaman, kendisi bireyi o münasebetle ortadan kaldırır. O, "Ben metalim, nehirlerim, çeşitli türlerden bireysel yaratıklarım, gerçekte onların şu anki varlıklarının biçiminde de değilim." demez.

İşte bu evrede ifade edilen artık panteizm değildir, ama daha ziyade bireysel varlıklar halinde ruhu olandır.

Canlılarda varlık zaman ve mekandır. Ama bu bireysel varlıkta bu, sadece göze çarpmak için yaratılan değişmez unsurdur. “Yaşayan varlığın hayatı” bu son söylenen sınırsız, evrensel hayat yerküresindedir. Ama eğer “Tanrı bütün yaratıklar-
dır,” dense, burada bütün kısıtlamaları, sınırlılıkları, tesadüfi hayatları ile bireyselliği anlarız. Bu panteizm kavramı birlik fikrinden doğar; spiritüel birlik değil fakat soyut birlik ve sonra fikir sadece maddenin, Birin, gerçek realiteye sahip olduğu, dini şeklini alınca, onun tamamen bireysel ve sınırlı şeylerin yok edildiği, bu birliğin huzurunda olduğunu unutma yönünde, bir de bu birlikle yan yana maddi biçimde bunları yerleştirmeye devam etmek için bir eğilim olmuştur. “Sadece Tek vardır” dediklerinde açıkça hiçliğin olmadığını ilave eden, Eleatic’lerin [M.Ö. 5 ve 6. yüzyıla kadar giden İtalya’nın güney batısında Greklerin Elea şehrinden adını alan felsefe okulu/ç.n.] öğretisini kabul etmeyeceklerdir. Sonu olan her şeyin sınırlanması, Bir’in reddi, ancak hiçliği, haddi, süresi, limiti olacaktır ve kısıtlı olan asla var olmaz.

Spinozizm, ateizm ile suçlanmıştır. Ama Spinozizm Tanrı’nın dünya, O’nun ‘bütün yaratıklar’ olduğunu öğretmez. Yaratıkların gerçekten olağanüstü varlıkları vardır; yani, tezahürleri gibi varlıkları. Varlıklarımızdan bahsediyoruz ve hayatımız hakikatten bu varlık halinde oluşur, ama felsefi olarak konuşursak dünyanın hiç realitesi yoktur, varlığı yoktur. Her yaratık, hiçbir realitenin kendisine atfedilemeyeceği sınırlı nesnedir, onlardan hiç varlıkları olmadığı şeklinde bahsedilebilir.

Spinozizm -bu ona karşı yöneltilen suçlamadır- eğer bütün yaratıklar sadece bir araya gelirse, iyi ve kötü basitçe bir olursa, onlar arasında fark yoktur ve bu yüzden bütün dinler yıkılır sonucu ile yakinen bağlanır. Kendi başlarına, iyi ve kötü arasında hiçbir fark olmadığı söylenir, sonuç olarak bu birinin dürüst veya ahlaksız olmasının fark etmemesi meselesidir. Kendi başlarına, iyi ve kötü arasındaki farkın -yani, tek gerçek realite olan Tanrı'nın indinde- yok olduğu söylenebilir. Tanrı'nın indinde hiç kötü yoktur. Ama iyi ve kötü arasındaki fark, sadece Tanrı'nın kötü olması koşuluyla var olabilir. Ama, kötünün olumlu bir şey olması ve bu onaylamanın Tanrı'nın indinde olması kabul edilemez. Tanrı iyidir ve iyiden başka bir şey değildir, iyi ve kötü arasındaki ayrım, bu birlik, bu öz halinde mevcut değildir ve sadece farklılaşma ile ortaya çıkar.

Tanrı başlı başına, kesinlikle baki kalan birliktir. Öz halinde, hiçbir farklılaşma yoktur. İyi ve kötü ayrımı Tanrı'nın dünyadan ve özellikle insandan ayrılması ile başlar. Bu, insanın Tanrı'dan başka bir sonu olmaması gerektiği, dünya ile Tanrı'nın böyle ayrımı bakımından Spinozizmin temel ilkesidir. Bu yüzden Tanrı sevgisi, bu ihlalin iyileştirilmesine sebep olmak için izlenecek yasa olarak, Spinozizmin insan için sınırlarını çizdiği şeydir.

Üstelik bu, kötünün hiçbir varlığa sahip olmadığını ve insanın bu farklılaşmanın, bu olumsuzluğun gerçek varlığına izin vermeye mecbur olmadığını öğreten en ulvi ahlaktır. Yine de onun için farkı gözetmeyi arzulamak ve hatta onu evrensel olan, kendine hakim olan ve kendine yeten Tanrı'ya karşı düpedüz isyan noktasına kadar götürmek mümkündür. Bu durumda insan kötüdür. Fakat alternatif olarak, kendisi bu ayrı-

mı bozabilir ve gerçek varlığını sadece Tanrı'ya ve O'na karşı özlemine yerleştirebilir, bu durumda kendisi iyidir.

Spinozizmde, gerçekten iyi ile kötü arasında ayrım, Tanrı ve insan arasında isyan vardır; ama bununla birlikte kötünün bir hiçlik sayılacağı ilkesine de sahibiz. Tanrı olarak Tanrı'nın indinde, öz olarak Tanrı'nın indinde, hiçbir ayrım yoktur. Ayrımın var olması, iyi ve kötü ayrımının da var olması gibi insan içindir.

V-BİRLİĞİN KEŞFİ

Felsefeyi değerlendirmenin yüzeysel yöntemi, onun bir "kimlik sistemi" olduğunu iddia edenler elinde, örnek te gösterilmiştir. Kendi ile bir halde özün bu birlik olduğu tamamen doğrudur, ama ruh -daha azı değil- bu öz kimliktir. En sonunda her şey kimliktir, kendi ile birliktir. Ama kimlik felsefesinden bahsettikleri zaman, soyut kimliği ya da genelde birliği kastederler ve temel noktayı, akla göre, başlı başına bu birliğin keşfini ihmal ederler, yani bu birliğin öz olarak mı yoksa ruh olarak mı belirleneceğini ele almayı ihmal ederler. Felsefe baştan sona kadar birliğin keşif süreçlerinin incelemesinden başka bir şey değildir.

Düşünce alanında, pek çok birlikler içerilirler. Su ile toprağın birleşimi bir birliktir, ama bu birlik karışımdır. Eğer baz ve asiti bir araya getirirsek, sonuç olarak (tuz) billur ile su elde ederiz; ancak farkına varılamayan ve hiç nem belirtisi vermeyen su. İşte suyun, yani bu maddenin birliği, su ve toprağın karışımından farklı bir birliktir. Önemli olan konu bu tespitlerin farkıdır. Tanrı'nın birliği her zaman birliktir ama birincil

önem arz eden şey, bu birliğin tarzlarını ve biçimlerini bilmektir.

Tezahür, gelişim, hüküm sonsuza kadar sürmez, tesadüfen olsa da durmazlar. Ama kendi gerçek gelişimi seyrinde, kendine yeterli realiteye ulaşmış olan Kavram, gidişatını kendine dönüşle tamamlar. Yani bu, tabiat olarak tezahürün sonsuz, özün ruh Kavramı için yeterli olmasıdır, bir de olağanüstü dünyanın, ruh gibi, kendi içinde ve kendi için var olmasıdır. Dinde, din Kavramı onun kendi gayesi olmuştur. Kendi başına ve kendine göre ruh, gelişimi esnasında artık bireysel şekillerine ve tahditlerine sahip değildir, artık kendisini bu gibi sınırlanabilirlikler halinde veya böyle sınırlı bir anda ruh olarak tanımaz; fakat bu sınırlamalar ve sonluluklar üzerinde zafer kazanmıştır ve kendinde olan da kendi lehinedir. Bu ruhun kendi için kendinde olduğu bilgisi, bilgiye sahip olan ruhun içinde ve lehinde, mükemmel ve mutlak, içinde ruhun ne olduğunun, Tanrı'nın ne olduğunun açıklandığı, dini oluşturur. Bu Hristiyan dinidir.

* * *



HİNDUİZMİN KİTAPLARI

VEDANTA SUTRALARI

Genellikle Brahmanizmi içerdiği bilinse de (bkz.), gerçekte onun daha sonraki gelişimidir. Merkezi doktrini tek yüce varlık Brahma-Yaratıcı, Vişnu-Koruyucu ve Şiva-Yok edici olarak tanrının üçlü tezahürünü benimseyen üçleme veya Trimurti'dir. Hinduizm'in üç temel kitabı "Vedanta Sutraları", "Puranalar" ve "Tantralar"dır, bunlardan sadece ilki burada özetlenmiştir. "Sutralar" en eskileridir. "Vedanta" (harfiyen "gaye" ya da "Vedanın konusu") safiyane panteist ve manastır hayatına özgü felsefi sistemdir ve modern Hindistan'da kat kat daha geçerlidir. Badarayana'ya atfedilir, bu sonuncu gerçekte "bir toplayıcı"yı ifade eden genel bir isim olsa da bazen Vyasa denir. "Sutra" kelimesi tam olarak "ince çizgiler" anlamına gelir ve sert, keskin cümleler, kısa ve öz açıklamalar için Brahmancı yazarlar tarafından kullanılır. "Vedanta Sutraları" harfiyen "Vedantik [Upanişadlara dayalı/ç.n.] (Vedalarla ilgili değil) doktrinin özet halinde anlatımlarıdır." Hindu kutsal edebiyatının ikinci büyük bölümü, Hinduizm kitaplarının sonuncusu ve en modern, "Puranalar"dır. "Purana" kelimesi "yaşlı" anlamına gelir ve eski Sanskritçe yazılar-

da bizim “kozmozoloji”mizle aynı anlama sahiptir. “Puranalar” yine de ilahiyatla ilgili ve felsefi düşüncelerin, mitlerin ve efsanelerin, dini törene ait ve çileci kuralların kötü düzenlenmiş derlemeleridir. İki büyük destana oldukça bağlıdır, özellikle Mahabharata’ya. “Tantralar” denen Sanskritçe yazılar gerçekte şarkılarla Şakti’yi, kadın tarafında Şiva’yı öven, din, büyü ve karşı büyüler ile ilgili el kitaplarıdır.

BAŞLANGIÇ

Vedanta’ya bazen Mimamsa (felsefi düşünceler) denir. Derleyen kişinin sadece ‘multum in parvo’ sistemi ile Hindu öğrencinin hafızasına yardım etmekte çok başarılı olmasına rağmen, Vedanta Sutralarının dayandığı vecizeler kendi başlarına, neredeyse Konfüçyüsçü “Değişimler Kitabı” [*Book of Changes*] kadar anlaşılmalıdır.

Çoğunlukla Sankara Kayra denen, M.S. 700 civarında yıldızı parlayan, Sanskritçe eleştirmeni Sankara tarafından Sutralara atfedilen yorumları kabul etmek olağandır. Yine de, özellikle Ramanuga’nın olmak üzere, birçok başka yorumlar mevcuttur. “Doğunun Kutsal Kitapları”nda [*Sacred Books of the East*] (34, 38 ve 48. ciltler) George Thibaut, Sankara’nın yorumlarını ve esasen farklı olduğunda Ramanuga’ninkileri de anlatır. Her şeyi düşünürsek, Sankara’nın mükemmel bir Vedantist ve pan-teist olduğu söylenebilir. Öte yandan Ramanuga Sankhya felsefesinin dualizmi (ikiciliği) yönünde eğilimlere sahiptir ve Vedanta Sutralarına görüşlerini destekletmeye çabalar.

Bölümlerin ayrı ayrı kısımlara (Adhikarana) ayrıldığı, her biri dört bölüm (Pada) ihtiva eden, dört kitap (Adhyay) halin-

de düzenlenmiş olan Vedanta Sutraları, beş yüz elli beş vecizeyi ya da Sutrayı içerir. Bu Sutralar, neredeyse bütün Hindu mezhepleri inanç ve uygulamalarını onlara dayandırdıkları için, son derece önemlidirler. Bu Sutraların bir derleme oluşturduğu, üstelik farklı dönemlere ait hem de birçok ustanın çalışmaları olduğu unutulmamalıdır.

KITAP I-BRAHMAN, HERŞEYİN TOPLAMI VE ÖZÜ

Ego ve ego olmayan kendi başlarına ve özellikleri bakımından ters düşerler. Yine de ego olmayanın, egoya bağlı ve onun ürünü olduğu anlaşılacaktır. Diğer taraftan kişisel ruhlar, bu kadar çok egoyu temsil ettikleri için, yüce evrensel ruhun - Brahman, yani, Atman, Brahman'ın kendini açığa vuruşunun ürünü olduğundan, Brahman ve Atman [kişisel ruh] özdeşleştirmezahürleri dışında kendileridir. İnsan bununla Platon'un "ontolojik düşünceler"ini, Spinoza'nın "mutlak öz"ünü ve Hegel'in "mutlak düşünce"sini karşılaştırabilir; çünkü bunların hepsi kendini, çeşitli şekillerde düşüncede ve idrakte temsil etmektedir.

Vedantistler "O zaman, Brahman nedir"? diye sorarlar.

Kelime 'brih', "büyük olmak"tan gelir. Bu yüzden Brahman, insan aklını aşan şekilde, büyük bir şey ya da şahsiyettir. Kelime, bütün yaratıkların oradan kaynaklandığını ifade ediyor şeklinde tanımlanabilir. Bu mutlakı, yaratılmamış başlangıcı, mutlak varlığı ve aynı zamanda tekrar emilimi ima eder; zira bütün yaratıklar Brahman'dan çıktıklarına göre, bu yüzden tüm yaratılanlar yola çıktıkları yere geri döneceklerdir.

Kutsal kitaplar [Vedalar] bütün yaratılanların kaynağı ve başlangıcı olduğu için en çok Brahman üzerinde dururlar. Brahman'ın özünde bulunan alemde, hangi nitelikler mevcuttur veya ondan kaynaklanmış olan dünyada hangi özellikler olamaz. Daha önce var olan yetenekli Brahman olmadan hiçbir yetenekli ruh var olamaz. Brahman'ın, Yüce Varlık'ın, her şeyi bildiği, bilinebilir olanın kaynağı ve merkezi olan Veda'nın bizzat, onun bir tek yaratıcı olması nedeniyle, O'ndan kaynaklandığı gerçeğinden kanıtlanır.

Bu Brahman, Vedanta metinlerinde dünyanın sebebi olarak ileri sürüldüğü için, bu yüzden zekidir ve hiçbir suretle Sankhya [ateist] felsefesinin dünyanın sebebi olmak üzere tasarladığı zeki olmayan Pradhana (Prakriti) ile tanımlanmayacaktır. Ayrı, bilinçli, bireysel ruh veya zihine benzeyen şey gerçekten sadece, varlıkların en yücesi ve ilki, Brahman'ın biçimlendirme eylemidir.

Fark barizdir ama gerçek değildir. Sankara bu şekilde öğretir, ama onun rakip yorumcusu Ramanuga, evrenin yüce özü Brahman'ın, hareketlerinin sonuçlarından tamamen bağımsız olduğunu göstermeye gayret eder. Ancak, yeterince iyi davranışlar bir bütünde -Brahman'da- soğurulmayı hak ettiklerinden, yaşanacak yeni hayatın biçimi ile niteliğini veya asla yaşanmış yeni bir hayat olup olmayacağını belirleyen daha önceki varlık durumu [Karma] esnasındaki davranışların sonucu olması nedeniyle, ruhlar dediğimiz kişisel özler tamamen bağımsız değildirler.

Brahman'ın bu gerçek dünyanın yaratıcısı olamayacağı; zira dünyada çile, adaletsizlik ve acımasızlık var olduğu itirazı

yapılabilir. Kendisi bunların yaratıcısı olamaz. Yorumcu Sankara'nın cevabına göre: "Bütün büyüklüğüne rağmen Brahman bizzat, hangi erdemin ödüllendirileceği ve hangi ahlaksızlığın cezalandırılacağına göre, büyük ahlaki yasaların hükmüne tabidir. Bütün insanlar hürdür ve kaderlerini belirleyen onların kendi seçtikleri davranışlarıdır. Bu bütün varlıklara yayılan, varlıkları şarta bağlayan ve onsuz hiçbir varlığın olamayacağı bir yasadır."

Tekrar sorulabilir: "Mükemmel hayatlı bir varlık cansız bir dünyayı nasıl yaratabilir? Yani, "Nasıl sonuç sebebinden farklı olabilir?" Aynı yorumcu cevap veriyor: "Tıpkı cansız saçın, canlı bir insandan çıktığı gibi."

Yine şu söylenmiştir, "Evrende Brahman anında seven ve sevilendir. Kendisi nasıl her ikisi, biri ve diğeri, fail ve nesne olabilir?" Sankara'nın cevabına göre: "Birbirine uyacak iki şey için, bu, okyanusun kendi ve aynı zamana köpükler, dalgalar, dev dalgalar ve kabarcıklar olması kadar mümkündür. Aynı toprak elmasları, necef taşı ve zincifre boyasını üretir. Onlar topraktan farklı mıdır?

Aynı güneş çeşitli türlerde bitkilerin yetişmesine sebep olur ve bedene alınan tamamen aynı besinler et, saç, tırnağa vs. dönüştürülür. Örümcek ağını kendi özünden örür ve ruhlar yeryüzünde ortaya çıktıkları zaman birçok şekiller alırlar. Bütün bunlar sadece, Brahman'ın kendisini ruhlar ve maddi nesneler halinde göstermesi vasıtası ile sonsuz dünya-sürecinin görüntüleridir."

DÜŞÜK SINIFTAN İNSANLAR İÇİN ERİŞİLEMEZ OLAN EN YÜKSEK BİLGİ

Hiçbir Sudra [veya en düşük sınıftan insan] Brahmanlığa [Brahman'da soğurulmuş olma hali] yol açacak bu tür bilgi için gerekli niteliklere sahip değildir. Sadece iki kez doğanlar [12], kurtuluş için gerekli olan Vedalarla ilgili yazıları incelemeye izinlidirler. Yalnız iki kez doğanlar aynı şekilde, adak adamaya izinlidirler, zira kutsal kitaplardan habersiz, sadece bir insanın rehberliği için yeterli olan bir insan nasıl doğru biçimde adak adayabilir? Eğer Sudralar veya dördüncü sınıf insanlar, insanlığın 'en üstün hayır'ından [summum bonum] çıkarılırlarsa -tek büyük bütünde soğurulma- daha ne kadar Parya veya sınıfsız insan bu büyük lütuftan mahrum olur! Brahman küçük değişiklikler yolu ile kendisinden doğan dünyanın, etkili olduğu kadar gerekli sebebidir.

KİTAP II-İFADE EDİLEN VE YALANLANAN VEDANTİK DOKTRİNLERE İTİRAZLAR

Vedanta metinleri Vedalar ve Upanişadlar, Brahman'ın kendi dışında var olan, yapısı sadece kudretli değil aynı zamanda yetenekli, her şeyin tek kaynağı olduğunu öğretirler. Bunun için Kitap I'de verilen deliller, insan aklı aksine ne görürse görsün ya da ne söylerse söylesin, söyledikleri "İncil" gibi kabul edilmesi gereken, çoğunlukla yukarıdaki metinlerin hükmüdür.

Kitap II, Sankhyaistler tarafından ifade edilen ve cevaplanan teorik itirazlarla başlar. Benzer her zaman benzerden zuhur etmediği [yukarıya bakınız] için, (sadece zeki değil) bizzat zeka olsa da, Brahman zeki olmayan dünyayı doğurabilir.

Atomculuk görüşüne sahip olanlar, nesnelerde aşîkar farklar ve bireyselliklerin mevcut olduğunu kabul ederler. “O zaman Vedantistlerin savunduğu birlik, monizm (bircilik) nerede?” diye sorarlar. Onun sadece, nesnelerin çeşitliliğine kendini bağlayan yüzeysel düşünce olduğu cevabı verilmiştir. Daha derin düşünce, altında nesneleri bağlayan çoğu birlik halini ve onların sadece dışa dönük ifadelerden ibaret olduğunu görür. Büyük okyanus tektir, ama dalgaları ve çağlamaları çoktur. Aslında her şey sadece tektir: Evrensel Varlık.

Sankhyaistlerin doğru varsaydıkları gibi, zeki olmayan ilk sebep (Prakriti), asla düzenli bir dünya yaratamazdı, zira akılsızlık nasıl akıl ortaya koyabilirdi? Atomcu görüş sahiplerinin yanlış olarak dedikleri gibi, harekete geçirilen atomlar da planlı ve zeki bir evren yaratamazlardı. Atomları kontrol eden ve elde edilecek sonucu inceden inceye düşünen zeki bir gücün var olması gerekliydi.

Sankhya filozofları tarafından ileri sürülen görüş, karşılıklı bağımsızlık halinde harici ve dahili dünyanın var olması, düşünce ve tecrübeye aykırıdır; gerçekte, düşünülemez. Hiç harici dünya bilmiyoruz; bilinç alanımızın dışında hiç tecrübemiz olmamıştır, yine de bireysel bilincin harici olarak kabul edilen şey, bazı Upanişadlarda öğretildiği ve daha sonraki filozoflar tarafından devam ettirildiği gibi, ‘Maya’ değildir. Bu harici dünya, bilinç gerçeği olarak, zihinsel deneyimi mümkün kılan bireysel zihin ve bilinç kadar gerçektir ayrıca bireysel zihnin çalışması ve tezahüründen gelen büyük Mutlak’tır.

BRAHMA'NIN ELEMENTLER VE RUH İLE İLGİSİ

İlk maddeler (esir, hava, vs.), Brahma ile birlikte, müştereken öncesiz ve sonrasız mıdır, yoksa ondan mı çıkarlar? Bir ilk maddenin bir diğerinden kaynaklandığı (Örneğin esirden havanın) ve son çare olarak bu gibi bütün maddelerin, onları sadece yaratmış olan değil fakat aynı zamanda onların evrimini de idare etmiş ve gerçekleştirmiş olan, Brahman'dan ortaya çıkmış olduğu kanıtlanabilir ve kanıtlanmıştır.

Kutsal kitaplara göre [Vedalar ve Upanişadlar], her ruh ebedi ve daimidir ayrıca, bilindiği gibi, ilk maddelerin yaratıcısı olan Brahma tarafından yaratılmamıştır. Brahma'nın kendisi gibi, her ruh yaratılmamış ve sonsuzdur. Zamanın içinde ve zamana ait olan şey zaman ve mekan koşulları ile ruhun bağlantısıdır. Bu Sankara tarafından yapılan yorumdur. Yine de Ramanuga baki varlık olsa da, büyük Bütünün bir biçimi olarak her zaman var olduğu için, ruhun, Brahma'nın yarattığı olduğuna inanır [Oğul'un ebedi geçiti doktrini ile karşılaştırın].

RUH NEDİR?

Ruh nedir? 'Gna' veya bilgidir. [Son söylenen bu iki kelimenin de etimolojisi özdeştir; Grek 'gnosco' vs. ile karşılaştırın.] Sankara'ya göre, bu, bilginin ruhun tam özü olduğu ve sadece niteliği olmadığı anlamına gelir. Ruh sadece bilici (gnatri) değil, ancak bilgidir. Öte yandan, Ramanuga bu Sutrada bahsedilen bilginin "bilici" anlamına geldiğini, ruhun bilgi olmadığını, ama bilebildiğini hem de kesinlikle bildiğini açıklar.

Ruh boyut olarak sınırlı mı ve bu yüzden ancak sınırlı bir alan işgal etme kapasitesine mi sahip? Yoksa, tersine, her yerde her zaman mevcut mu?

Sankara adı geçen Sutra'nın, son söyleneni öğrettiğini iddia eder; ruh her yerdedir. Ramanuga aynı Sutra'ya tam tersini söyler. Aslında söz konusu olan Sutra, belki farklı gelenekler kaydettiği için, bu çelişkili doktrinlerin her ikisini öğretiyor gibidir. Yine de Sankara, ruhun Samsara'ya [geçiş] bulaşan değişimlere nüfuz ettiği yere kadar sınırlı ve kısmi olduğunu, ama Brahmanlığa ulaşınca her yerde her zaman mevcut olduğunu açıklıyor. Bu şekilde büyük yorumcu, bu Sutra'da görünüşe göre çelişkili öğretiyi uzlaştırma peşinde koşar.

Bu ruh bir fail midir? Sutraların bazıları olduğunu, diğerleri olmadığını söylerler. Çelişkili ifadeler nasıl uzlaştırılacak? Sankara bunu aşağıdaki şekilde yapar. Ruh maddi koşullara bağlandığı sürece -yani, Samsara süreçlerinden geçtiği sürece- bir faildir. Ancak bu geçiş bağımlılığından kurtulur kurtulmaz, mükemmel sükunet, atalet ve huzur durumunda yaşar. Bütün faaliyetleri esnasında, ilhamı ve kılavuzluğu olmadan ruhun hiçbir şey icra edemeyeceği ve bu yüzden eylem demek olan iyi fiillerin icrası yolu haricinde, başka hiçbir yolla elde edilemeyen, bütün ruhların hakiki gayesine -bir bütünde soğurulma- asla ulaşamayacağı için ruh, Brahma tarafından harekete geçirilir.

KİTAP III-RUH VE EN ÜSTÜN HAYRI HAKKINDA

Ölüm anında ruh bedenden geçtiği zaman, ruhun ince maddi unsurları yine de ona tutunur. İyi ruhlar, önceki eylem-

leri [Karma] tarafından belirlenen bir durum ve şekilde sonradan inecekleri, aya göçerler (ölürler). Eğer önceki hayat ahla-ki bir başarısızlık ise şimdi başlanan yeni hayat daha düşük bir varlık seviyesine ait olacaktır; yani, insan bir hayvan olabilir, daha yüksek seviyeli bir hayvan daha düşük bir hayvan olabilir. Diğer taraftan, varlık skalasında bir yükselme olabilir.

Ruh bir hayal iken ne düşündüğü, gördüğü ve işittiği vs. tam yanılsamadır, zira görmediği ya da duymadığı vs. için, düşündüğünü yapar. Çok derin dalgınlık halinde ruh bedeni terk eder ve Brahman ile yakın duygu paylaşımı halinde yaşar.

Ruh maddi koşulların esaretinden kesin kurtuluşu nasıl elde edecektir? Kutsal yazılarda ortaya konduğu gibi Brahman'ın kendi zatı üzerine meditasyon yaparak. Brahman hakkında düşünölmeli ve bütün özellikleri üzerine meditasyon yapılmalıdır ve bu, varlığın büyük özü ile özdeşlik meydana getirir.

Sankara bunun Sutraların öğretisi olduğunu iddia etse de, bir başka yerde kendisi Brahman'ın sıfatların dışında olduğunda ısrar eder. Bu yüzden (O'nun) çoğalma yeteneği yoktur. Ruh özgürlüğüne yol açan Brahma üzerine meditasyon, Brahman'ın olumsuz niteliklerine de dikkat etmelidir; yani, onun hantal olmamasına, ne de kurnaz olmasına, akıllı ne de aptal olmasına vs.

BİLGİ VE DAVRANIŞLARIN İLİŞKİSİ

Brahman'ın bilgisi eylemden bağımsızdır ve ona tabi değildir. Bu 'vidya'dır (görüş) [aynı etimolojiye sahip olan 'vision' (vizyon) ile karşılaştırın] veya sadece kutsal yazılarda buyuru-

lan bilgidir, davranış değil. Yine de doğru bilginin olduğu yerde, hayatın doğruluğu olacaktır. Ama sadece hayatın doğruluğu hiçbir şeydir, asıl olan ona yol açan şeydir ve sadece telkin ve tavsiye edilen sebeptir [Hristiyan ilahiyatçıları arasında inanç ve çalışmalar hakkındaki anlaşmazlıkla karşılaştırın]. Eğer uygun yöntemler kullanılırsa, koruyan ve sorumluluktan kurtaran bilgiye bu şimdiki hayatta insan tarafından erişilebilir ve erişilecektir.

BRAHMANLIK ÜZERİNE

Meditasyon hayatın en sonuna kadar yerine getirilecek bir görevdir ve onun miktarı ile yoğunluğu insanın erdem ve dindarlığının ölçüsüdür. Kendisi Brahman'ın tam bilgisine ulaştığında, insan bütün kötü eylemlerinin, geçmiş, şimdi ve geleceğinin sonuçlarından [karma] kurtulur. [İnsan Brahmanlık durumunun günah ihtimalini uzaklaştırdığını düşünürdü, ancak bu Sutra tersini kastediyor gibi görünmektedir. Yine de Sutralar Brahmanlığın daha düşük ve daha yüksek durumu arasında bir ayrım yaparlar. Aşağıya bakınız.]

Ölüm anında bilge insana (vidvan) ne olur? Ölüm anında, daha düşük Brahman bilgisine sahip olan kişinin ruhu, daha ince [latif/ç.n.] elementlere karışır. Ama en yüksek bilgiye ulaşıldığı zaman, Brahma'da tam bir soğurulma vardır. Her kim bu en yüksek bilginin sahibiyken ölürse, derhal Brahma'ya karışır, bu nedenle ebediyen ve mükemmel bir şekilde onda istirahat eder.

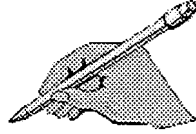
Upanişadlar, Brahma'nın kapısını açan yolda giderken karşılaşılan durumları tarif ederler. Bu durumlar, sadece yolculu-

ğun çeşitli evrelerinin bitiş noktaları olarak anlaşılmayacaklardır, ama aynı zamanda tekamül eden ruhu yöneten hem de onun ileriye ve yukarıya hareket etmesine olanak tanıyan ilahi varlıkları da belirtirler. Bu kitaptaki bazı Sutralara göre tanrılara götüren yolun bekçileri, ölmüş ruhu en yüksek Brahma'ya götürmezler, ama gerçekleştirilen (karya) veya hak kazanılan (saguna) Brahma'ya götürürler. Ama bu kitaptaki diğer Sutralarda, 'vidvan' veya bilicinin doğrudan, bu tanrının bulunmadığı herhangi bir yerde duraksamadan, en yüksek Brahma'ya gittiği görüşüne göre, karşıt görüş ifade edilir ve savunulur

Sutralar genellikle, Brahma'yla özdeş olduğu için serbest bırakılan ruhun, maddenin bir halinin, tıpkı hali olduğu maddeden başka biçimde var olmaktan aciz olduğu gibi, ondan ayrılamaz olduğunu öğretirler. Ramanuga, yine de bu kitaptaki bazı Sutraların serbest bırakılan ruhun büyük Mutlak'tan tecrit edilmiş ve ayrı halde var olabildiğini belirtiyor.

Azat edilen ruh, diğer ruhlar gibi mekan ilişkilerine tabi olmadığından, aynı anda birkaç bedene girebilir.

* * *



İSA'NIN ÖRNEK ALINMASI

THOMAS À KEMPIS

Soyadı Haemmerlein olan Thomas à Kempis, Kempis adını Hollanda'da doğum yeri olan Kempen'den almıştır. Thomas Haemmerlein ya da Thomas Kempensis, genellikle tanındığı "à Kempis" formundan daha doğru bir isim olurdu ve "Musica Ecclesiastica" da "Imitatio Christi"nin daha doğru başlığı olurdu. Thomas'ın kitabın yazarı olduğu dahi kesin değildir; zira diğer yazarların isimleri az çok olasılıkla verilmiştir ama kendisi muhakkak kopyacıydı ve delillerin dengesi onun yazarlığı lehineydi. Thomas bir ayakkabı yapımcısının oğlu olarak 1379'da doğdu, 1400'de Zwolle yakınında Agnetenberg'de manastıra girdi ve 8 Ağustos 1471'de bilgi ve kutsallık bakımından büyük şöhretle manastırda öldü. Taklit [Imitation] yaklaşık 1420'de tamamlandı. Bütün önemli dillerde baskıları ve tercümeleri hayli çoktur, ama aşağıdaki özetin çıkarıldığı tam baskı Hamburg'tan (1874) Dr. Carl Hirsche tarafından yazılan Latince metindir. "Taklit" Hristiyan edebiyatının en paha biçilmez hazineleri arasında bulunan dört meditasyon kitabından oluşur.

I-RUHSAL HAYAT İÇİN YARARLI ÖĞÜTLER

İsa “Kim Beni izlerse karanlıkta yürümez.” diyor. Eğer gerçekten aydınlanmayı ve kalbin bütün körlüklerinden kurtulmayı istiyorsak, bunlar İsa’nın hayatını ve terbiyesini ne kadar çok örnek almamız gerektiğine dair tembihlendiğimiz O’nun sözleridir. Bu yüzden bırakalım İsa paygamberin hayatı üzerine meditasyon yapmak en yüksek çalışmamız olsun.

Kibirlerin kibri; Tanrı’yı sevmek ve yalnız O’na hizmet etmek dışında bütün işler kibirdir. En yüksek bilgi, dünyaya kıymet vermeyerek ilahi alemler yönünde mücadele etmektir. Bu yüzden yok olmak üzere olan zenginliklerin peşinde koşmak ve onları istemek kibirdir. Ayrıca, şeref payesi istemek ve kendini yüksek mertebeye çıkarmak ta kibirdir. Bedenin arzularının ardından gitmek ve çok geçmeden ağır biçimde cezalandırılmamız gereken şeyin peşinde koşmak kibirdir. Uzun bir hayat dilemek ve iyi bir hayat konusunda az endişelenmek kibirdir. Sadece şimdiki hayata dikkatini vermek ve gelecek şeyleri hesaba katmamak kibirdir. Bu kadar hızla gelip geçeni sevmek ve sonsuz sevincin aynen kaldığı yer için acele etmek kibirdir.

Her zaman şu atasözünü hatırlayın: “Göz görmekten, kulak da duymaktan memnun değildir.” Bu yüzden, kalbinizi görünür şeylerin sevgisinden almaya ve kendinizi görünmeze yöneltmeye gayret edin. Zira şehvetlerinin peşinde gidenler vicdanlarını lekelerler ve Tanrı’nın lütfunu kaybederler.

Her insan doğuştan bilmeyi arzu eder, fakat Tanrı korkusu olmadan bilgi ne ifade eder? Tanrıya hizmet eden müteva-

zi köylü, kendini ihmal eden ve yıldızların seyrini düşünen gururlu filozoftan çok daha iyidir. Kim kendini iyi tanırsa kendini küçümser ve insan övgüsünden hiç keyif almaz. Eğer dünyadaki bütün yaratıkları bilmem gerekse ve yine de hayır işlerinde değilsem, Tanrı'nın huzurunda bunun bana ne yararı olur? Eylemlerimden dolayı beni kim yargılayacaktır?

Çok fazla bilme arzusundan vazgeçin, çünkü onun özünde büyük çılgınlık ve aldanış bulunur. Bilenler, akıllı görünmeyi ve öyle adlandırılmayı arzu ederler. Bilginin ruh için az önemli olduğu veya hiç önemi olmadığı pek çok olay mevcuttur ve sağlığına yararı dokunanlardan başka şeylere yönelen insan çok aptaldır. Pek çok sözler ruhu hoşnut etmez, ama iyi bir hayat zihni sakinleştirir ve iyi bir vicdan Tanrı'ya yönelik büyük bir iman bahşeder.

Şayet bizi ilgilendirmeyen sözler ve eylemlerle meşgul olmadıysak, muhteşem bir huzura sahip olabiliriz. Kendisine yabancı kaygılara karışan, kendisinin dışındaki fırsatların peşinde koşan ve kendisini biraz veya nadiren toplayan biri ne kadar huzur içinde kalabilir? Mutluluk veren şeyler basittir; zira çokça huzur barındırırlar.

İyilik olmadan, dışa yönelik bir çalışmanın değeri vardır, ama iyilikten kaynaklanan her ne yapılırsa, ne kadar küçük ve önemsiz olursa olsun, tamamen verimli olur. Zira Tanrı, bir eylemin icra ettiği işten çok kaynağını değerlendirir. Çok seveni çok değerlendirir. Eylemi iyi icra eden ile çok ilgilenir. Kendi arzusundan ziyade topluma hizmet edenle ilgilenir.

Bu genellikle oldukça fiziksel iyilik gibi görünür, kişinin kendi arzusu olan doğal eğilimi yönünde, ödül ümidi ve rahat meylî nadiren yoktur. Ama her kim gerçek ve mükemmel iyiliğe sahip ise, kendisi hiçbir şeyin peşinde koşmaz, fakat sadece Tanrı'nın cennetini arzu eder. Kendisi hiç kimseyi kıskanmaz, çünkü kendisinin hiçbir başarısını sevmez, kendisini sevindirmeye de aldırılmaz ama her şeyden çok Tanrı'da mutluluğu bulmayı diler. Gerçek iyilik kıvılcımına sahip her kim olursa, tüm dünyevi şeylerin kibir dolu olduğunu derhal hissederek.

II-İÇSEL HAYATA YOL AÇAN ÖĞÜTLER

İsa Peygamber "Tanrı'nın alemleri içinizdedir" diyor. Bütün kalbinizle kendinizi İsa Peygamber'e döndürün ve bu zavallı dünyayı bırakın, bu yüzden ruhunuz huzuru bulacaktır. Maddî şeylere tenezzül etmemeyi öğrenin ve kendinizi manevî şeylere verin ardından Tanrı'nın aleminin içinizde doğduğunu göreceksiniz. Zira Tanrı'nın alemleri huzur ve Kutsal Ruh'ta neşedir, ayrıca dinsizlere ihsan edilmez. Eğer içinizde O'na uygun bir yuva hazırlarsanız, İsa, Kendi tesellisini belirterek size gelecektir. O'nun bütün nuru ve güzelliği içinden kaynaklanır ve Kendinden hoşnut olduğu yer orasıdır. Kendisi, genellikle manevî düşünce sahibi insanı, tatlı diyalog, şirin teselli, olağanüstü huzur ve son derecede şaşırtıcı samimiyet eşliğinde ziyaret eder.

Şayet yüce ve ilahî şeyleri nasıl derinlemesine düşüneceğinizi bilmiyorsanız, Hz. İsa'nın çarmıhtaki acısı içinde uyuyun ve kendi isteğinizle O'nun kutsal yaralarında yaşayın. Zira eğer samimiyetle İsa'nın yaralarına başvurursanız, başınız dertte iken büyük rahatlık hissedersiniz, insanların küçümsemelerine çok az aldırış edersiniz ve küçük düşürücü sözlerle

kolayca tahammül edersiniz. Zira İsa Peygamber, dünyada insanlar tarafından hor görüldü ve arkadaşları tarafından, Kendisi'nin en önemli ihtiyaç anında, hakaretler arasında, yüzüstü bırakıldı. İsa çile çekmeyi ve hor görülmeyi arzulamıştı, o halde siz herhangi bir şeyden şikayet etmeye kalkışacak mısınız? İsa'nın düşmanları ve kötöleyicileri vardı, o halde siz bütün dostlara ve iyilikseverlere sahip olmayı mı diliyorsunuz? Eğer hiçbir zorluk çekmediyseniz, sabrınız nereden ödüllendirilecektir? Eğer size uymayan hiçbir şeyden acı çekmemek istiyorsanız, nasıl İsa'nın arkadaşı olacaksınız?

Bütün şeyler, kendisine gerçekten oldukları gibi gelen ve bahsedildiği ya da inanıldığı gibi gelmeyen kişi, sahiden akıllı adamdır, insanlardan çok Tanrı tarafından eğitilmiştir. İç aleminden nasıl yürüneceğini ve harici ihtiyaçlara az değer vermeyi her kim bilirse, samimi duaları için bir mekan bulmaya bir zaman beklemeye de ihtiyacı olmaz. Ruhani düşünceli insan kendini süratle toplar, çünkü tamamen maddi şeyler üzerinde asla kendini tüketmez.

Önce kendinizi huzur içinde tutun, ondan sonra başkalarını sakinleştirebilirsiniz. Sakin insanın alimden daha çok görevi vardır. Ama ihtiraslı insan, kolayca kötüye inandığı için, iyiyi bile kötüye dönüştürebilir. Huzurlu insan iyidir ve bütün olayları iyiye çevirir. Tamamen huzur içinde olan insan hiçbir şeyden şüphe duymaz, ama hoşnutsuz ve kavgacı kişi, çeşit çeşit kuşkular tarafından ajite edilir. Ne kendisi sakin olabilir ne de başkalarını rahat bırakır. Kendisi genellikle söylememesi gerekeni söyler, yapması gerekeni yapılmamış bırakır. Başkalarının yapması gerekeni düşünür ve kendi görevini ihmal eder.

İnsan dünyevi meseleleri iki kanatla aşar; yani, sadelik ve masumiyetle. Sadelik kendisinin niyetinde ve masumiyet de sevgisinde olmalıdır. Sadelik Tanrı'ya doğru yönelir, masumiyet O'nu etkisi altına alır.

Daima başkalarına iyi davranmak ve kendine az itibar etmek, alçakgönüllü bir ruhun işaretidir. Yaratılmış herhangi bir şeyden hiçbir teselli arzu etmemek, büyük bir masumiyet ve manevi güven işaretidir. Dışarıdan kendi için hiçbir tanık peşinde koşmayan insan, kendisini bütünüyle Tanrı'ya teslim etmiştir. Zira Mübarek Paul, “kendini öven kişi tasvip edilmez, ancak Tanrı'nın övdüğü kişi hariç.” der. İçindeki Tanrı ile birlikte yürümek ve dışarıdan hiçbir sevgi tarafından alıkonmamak manevi-fikirli insanın halidir.

Şimdi İsa Peygamber'in ilahi aleminin pek çok aşığı, ama Haçının [İsa'nın çarmıha gerildiği haç/ç.n.] çok az hamili vardır. Kendisi, avuntu arzu eden çok kişiye ama keder isteyen az kişiye sahiptir. O masasının birçok ama riyazetinin az sayıda refakatçisini bulmuştur. Herkes O'nunla düğün bayram etmeyi ister, az sayıda insan O'nun için bir şeye tahammül etmeyi arzulamaktadır.

Emniyet Haç'tadır, hayat Haç'tadır, düşmanlardan korunma, cennetin tatlılığı, zihnin gücü, kutsallığın mükemmelliği Haç'tadır. Haç'tan başka, ruh için hiçbir sağlık ne de ebedi hayat ümidi yoktur. Bu yüzden haçınıza sarılın ve İsa peygambere ri takip edin.

Şayet insanların refahı için acı çekmekten daha iyi ve daha yararlı bir şey olsaydı, İsa Peygamber hem Kendi sözlerinde,

hem davranışında bunu bize gösterirdi. Zira Kendisi, O'nu izleyen müritleri ve O'nun peşinden gitmeyi arzu eden herkesi davet eder ve: "Eğer biri Benim peşimden gelecekse, kendini inkar etsin ve haçını yukarı kaldırsın ve Beni izlesin." der. Her şey okunup incelendiği zaman, bu "Birçok musibetler arasından Tanrı'nın ülkesine girmemiz gerektiği" kararımız olsun.

III-MANEVİ TESELLİ ÜZERİNE

Rab Tanrı'nın içimde söyleyebileceğini duyacağım. İçinde Rab'bin konuştuğunu duyan ve O'nun dudaklarından teselli sözlerini alan mübarek bir ruhtur. Hizmetkarının duyması için konuş, Rab.

Rab, "Baştan, peygamberlere öğrettim ve şimdiye kadar konuşmayı hiç kesmedim, ama çocukları sağır ve sesime göre katırlar." diyor. Çocukları Tanrı'dansa dünyayı daha isteyerek dinliyor ve bedeninin arzusunu Tanrı'nın hayırlı lûtfundan daha kolayca takip ediyor. Dünya önemsiz ve geçici şeyler vaat eder ve ona büyük şevkle hizmet edilir, ben en önemli ve ebedi şeyleri vaat ederim, ama ölümlülerin kalpleri hissizdir. Her şeyde, bana, dünya ve onun efendilerine hizmet edildiği kadar büyük özenle kim hizmet ve itaat eder? İnsanlar önemsiz bir ödül için çok yol katederler ama ebedi bir hayat uğruna ayağını neredeyse bir kez olsun yerden kaldırmazlar.

Rab Tanrı, sen benim bütün hayrısın. Hem ben kimim ki seninle konuşmaya cüret edeyim? Ben hizmetkarlarının en zavallısı ve en önemsiziyim, berbat bir solucanım, bildiğimden ya da söylemeye cesaret ettiğimden çok daha aşağılık ve rezilim. Yine de beni unutma Rab, çünkü ben hiçim,

hiçbir şeyim yok ve hiçbir şeye değmem. Ruhumun huzurunda, susuz bir toprak gibi olmaması için, yüzünü benden sakın çevirme, gelişini sakın erteleme, tesellini geri alma. Rab, bana arzunu yerine getirmeyi öğret, bana huzurunda uygun biçimde ve alçakgönüllülükle davranmayı öğret, çünkü sen benim, beni gerçekten tanıyan ve dünya yaratılmadan önce hem de ben dünyada doğmadan önce beni tanımış olan bilgeliğimsin.

“Oğlum, huzurumda sadakat ile davran ve daima kalbinin saflığı içinde beni ara. Her kim huzurumda hakikatle davranırsa, kötülüğün saldırılarından emniyette tutulacaktır ve hakikat, ayartanlardan bir de insafsız insanların kötülerinden kendisini kurtaracaktır. Eğer hakikat sizi kurtarmış olarsa, o zaman siz gerçekten özgür olacaksınız ve insanların boş sözlerine bakmayacaksınız.”

Doğrudur, Tanrım, dediğin gibi bana katlanılabilmesine dua ederim. Hakikatin beni eğitsin ve korusun hem de sonumu hayretsin. Her kötü eğilimden ve ölçüsüz sevgiden beni kurtarsın ardından muazzam bir kalp özgürlüğü içinde seninle yürürüm.

Hakikat, “Nelerin doğru ve indimde memnuniyet verici olduğunu sana öğreteceğim. Büyük hoşnutsuzluk ve kederle günahlarını düşünmeyi sürdür ve asla hayırlı işlerinden dolayı kendinin bir şey olacağı hayalini kurma. Sen gerçekten, birçok tutkulara eğilimli ve onlara bulaşmış bir günahkarsın. Kendiliğinden, daima hiçliğe meylediyorsun, süratle kötüyeye gidiyorsun, hızla yeniliyorsun, çabucak altüst oluyorsun, çabuk ölüyorsun. İftihar edebileceğin hiçbir şeyin yok, ama kendine de-

ğer vermemen gereken çok şeyin var; anlayabileceğinden çok daha zayıfsın.” der.

“Bazıları benim önümde samimiyetle davranmaz; fakat belli bir merak ve küstahça bir kibir tarafından yönlendirilirler, kendilerini ve mutluluklarını ihmal ederek benim sırlarımı bilmeyi ve Tanrı’nın yüce mevzularını anlamayı arzu ederler. Gururları ve merakları yüzünden onlara karşı koyduğum zaman, bunlar genellikle şeytanın muazzam ayartmalarına maruz kalıp günaha girerler. Tanrının hükümlerinden çekinin, Her Şeye Gücü Yeten’in öfkesinden fazlasıyla korkun. En Yüce’nin işlerini müzakere etmeyin, fakat günahlarınızı dikkatle inceleyin ve ne kadar vahim biçimde kusur işlediğinizi ve hayırlı eylemleri ne kadar çok ihmal ettiğinizi anlayın.

Zihnen aydınlanmış ve düşkünlüklerinden arınmış, daima ebedi şeyler için yanıp tutuşan ve dünyevi meseleleri istemeyerek dinleyen başkaları vardır, bunlar içlerinde hakikatin ruhunun ne dediğini anlarlar.

“Aşk muazzam bir şeydir, tek başına ağır olan her şeyi hafifleten ve dengesiz olanı temkinli bir şekilde sineye çeken bütünüyle mükemmel bir hayırdır. Zira yüklenmeden yükü taşır ve acı olan her şeyi tatlandırır ve zevkli kılar. Asil İsa sevgisi, muazzam eylemlere yol açar ve her zaman daha mükemmel şeylerin arzusunu uyandırır. Aşk, yukarıya yükselmeyi arzu eder en aşağılık şeyler tarafından zaptedilmeyi değil. Hiçbir şey aşktan daha tatlı, daha güçlü, daha yüksek veya engin, cennette ya da dünyada daha hoş veya daha dolu değildir; zira aşk Tanrı’dan doğar ve özellikle yaratılmış şeylerden öte Tanrı’nın indi haricinde varolmayı sürdüremez.”

IV-KOMÜNYON AYININE YÜREKTEN TEŞVİK

Tanrı, İsa'nın sesi ile "Bana gelin bütün emek verenler ve sıkıntı yüklenenler, ben de sizi mutlandırayım," der. "Size vereceğim ekmek dünya hayatı uğruna Benim etimdir. Onu alın ve tüketin, bu size teslim edilecek Benim bedenimdir; bunu Benim anma törenim esnasında yapın. Kim Benim etimi yerse ve Benim kanımı içerse Ben'de kalır ve ben de onda. Size söylemiş olduğum sözler ruh ve hayattır."

Bir vakitte söylentilemiş, bir yerde yazılmamış ta olsalar bunlar senin sözlerin, İsa, Ebedi Hakikat. Onlar senin sözlerin olduğu için, onların hepsi tarafımdan minnetle kabul edilecek. Onlar senin sözlerin, hem sen onları söyledin, hem onlar aynı zamanda benim de, çünkü sen onları benim mutluluğum için dile getirdin. Kalbimde daha sıkı sıkı gömülebilsinler diye, senin dudaklarından çıkan sözleri memnuniyetle kabullenirim. Böyle şirinlik ve sevgi dolu lütuf sözleri beni uyandırır. Ama kendi günahlarım beni korkutur ve kirli vicdanım böyle büyük sırları tutmaktan beni men eder.

Eğer seni bırakırsam, sen beni inanarak sana gelmeye; ve sayet ebedi hayatı ve mutluluğu elde etmeyi arzu edersem, ölümsüzlük gıdasını almaya davet ettin. Sen, "Bana gelin bütün emek verenler ve sıkıntı yüklenenler ve ben sizi mutlandırayım." diyorsun. Sen, Rabbim Tanrım, muhtaç ve yoksulu en mübarek bedenin komünyon ayinine davet ettiğin bir günahkarın kulağındaki ey tatlı ve cana yakın söz.

Tanrım, gökteki ve yerdeki her şey senindir. Kendimi sana içten bir adak [Aşai Rabbani ayininde İsa'nın etini ve kanını

temsil eden ekmek ve şarabın sunulması/ç.n.] olarak sunmayı ve ebediyen senin kalmayı arzu ederim. Tanrım, kalbimin saflığı ile sana bugün sonsuza kadar hizmetkarın olmak üzere kendimi adıyorum; kendimi ebedi minnet ile hürmet ve itaat için adıyorum. Senin kıymetli Bedeninin bu mübarek bağıışı ile birlikte, mutluluğum ve senin bütün halkının mutluluğu için görünmeseler de yardım edebilecek meleklerin huzurunda, sana bugün adadığımı beni kabul et.

Azizin sesi: “Tanrı seni asla aldatmaz; kendine çok fazla güvenen aldatılır. Tanrı sıradan kişilerle oturup kalkar, Kendini mütevazı kişilere gösterir, zayıflara anlayış gösterir, hikmetini saf zihinlere açar ve meraklı ve gururlu olanlardan lûtfunu gizler. İnsan akli zayıftır ve aldatılabilir, ancak gerçek inanç aldatılamaz.

“Bütün akıl ve doğal araştırma, inancı takip etmelidir ve ne ondan önde olmalı ne de onu bozmalıdır. Zira inanç ve sevgi burada çoğu şeyi aşar ve gizli yollarla bu en kutsal ve deneyüstü aşai rabbani ayinini ihya eder. Sınırsız gücü olan, ebedi ve tahmin edilemeyecek boyutlardaki Tanrı, cennette ve yeryüzünde büyük ve ne anlama geldiği belli olmayan işler yapar, ayrıca O’nun harika işlerini anlamının hiçbir yolu yoktur. Eğer Tanrı’nın işleri, insan akli tarafından kolayca kavranabilecek türde olsalardı, onlar harika ya da kelimelerle ifade edilemez diye adlandırılmayı hak etmezlerdi.

* * *



KUR'AN

BAŞLANGIÇ

“Kur'an” (“Koran” veya “Quran”)[13] kelimesi harfiyen “okunacak olan” anlamına gelen -yani bütün konular, dinler vs. hakkında yazılı söz sahibi eserler- ‘qara’=okumak kökünden gelir. Hahamlarla ilgili İbranice “Miqrā” (İbranice’den gelen ‘qara’=okumak) kelimesinin tam karşılığıdır. Hem Arapça, hem İbranice kelimelerde kast edilen fikir, bu şekilde tanımlanan şeyin, bütün meseleleri çözen en yüksek otorite olduğudur. İncil sonrası zamanın Rabbileri [Yahudi din adamları/ç.n.], (Yahudi Kaba-la’sını karşılaştırsın) Tevrat’ı evrensel bir bilgi ansiklopedisi olarak görüyorlardı. Bugünün en tanınmış İslam üniversitelerinde, felsefe, bilim ve başka her şey, bir bakıma modern düşünce, icat ve keşiflerin en son sözlerini tamamıyla içermesi sağlanan, Kur’an’dan öğretilir.

Kur’an, Muhammed Peygamber’in[14] ölümünden sonraya kadar bir bütün olarak mevcut değildi. Sonra ilk Sünni halife Ebu Bekir’in emri ile derlendi. (Kur’an’ın) İçeriği, hurma ağacı yap-

rakları, beyaz taşlar ve üzerine yazılabilen diğer eşyalar üzerinde yazılı bulunuyordu. Derleyiciler büyük ölçüde Peygamberin ilk taraftarlarının hafızasına tabi oldular, ama Kur'an, şimdi sahip olduğumuz gibi, Muhammed'in ölümünden sonraki (M.S. 632) ilk yılın sonuna yakın hissedilir derecede bir uyuşmazlık olmadan mevcuttu.

Müslüman kitabının hiçbir tertip ya da planı yoktur; çünkü birbirine bağlı olmayan çeşitli açıklanmamış durumlar üzerine söylenmiş, üstelik birçok olay ve konulara değinen nutukların neredeyse rasgele derlemesidir. Hemen hemen hiç redaksiyon yoktur ve çeşitli konuşmaların ne zaman veya nasıl yahut neden yapıldıklarını açıklamak üzere hiçbir girişimde bulunulmamıştır.

Kur'an üzerine en eski yerel yazar ve yorumcular surelerini iki ana sınıfta düzenlemişlerdir. (1) M.S. 622'de ricattan önce Mekke'de söylenenler; (2) sonraki on yıl içinde Medine'de yazılanlar.

Yeni bilginlerin çoğu büyük doğubilimci Nöldeke'nin 1860'ta önerdiği kronolojik tertibi takip ederler. Friedrich Schwally, Nöldeke'nin Kur'an üzerine ünlü çalışmasının yakın zamanlarda gözden geçirilen baskısında, neredeyse her ayrıntıda ustasını model alır. Geçenlerde "Everyman's Library"de [Herkesin Kitaplığı] yayınlanan Rodwell'in Kur'an tercümesi, sureleri kronolojik olarak Nöldeke'nin düzenine göre tertip eder. Aşağıdaki özetlerde, benimsenen bu kronolojik sıradır. Sale'in, E.H. Palmer (Clarendon Press, "Doğunun Kutsal Kitapları" ["Sacred Books of the East,"] 6 ve 9. ciltler) ünlü ve değerli tercümeleri tarafından takip edilen Arapça baskılarda ve diğerlerinde, benimsenen ilke en uzun sureleri başta ve en kısılları sonda yerleştirmektir.

Mekki sureler, özellikle ilk döneme ait olanları -yani Muhammed'in peygamberlik misyonunun ilk dört yılına ait olanlar, örneğin 96, 74, vs. sureler- Medeni surelerden çok daha orijinaldir. Bu sürelerde, üslup daha ağırbaşlı, daha ateşli ve şiirsellik doludur. Peygamber, büyük bir zihinsel vecd halinde, hiçbir kelimenin yeterince ifade edemeyeceği bir şevkle ve az sayıda alimin sorgulamış olduğu samimiyetle dolu biçimde zuhur eder.

Peygamberin görevinin iki yılını izleyen ikinci dönemin sureleri (örneğin 54, 37 vs. sureler) aynı genel karaktere sahiptir ama daha az hararetlidir. Üçüncü Mekki dönemin sureleri -yani Peygamberin misyonunun yedinci yılından M.S. 622'de ricatına kadar (örneğin 32, 41, vs. sureler)- daha da az hararetlidir. Medeni surelerin üslubu üçüncü dönemin Mekki vahiylerine benzer, yalnızca onlar yine de daha doğal ve ılımlıdır, ayrıca genellikle Yahudilere, Hristiyanlara ve diğerlerine kendi imansızlıklarını terk etmeleri için ve onlara, çok uzun zamandır unutulmuş olsa da İbrahim kadar eski, gerçek dinle gelmiş olan peygamberi kabul etmeleri yönünde çağrılardan ibarettir.

Kur'an; Tevrat ve İncil kutsal kitaplarından, Apokrifâ içerdiği için farklıdır. Çünkü bu son söylenenler, birçok zihinlerden yayıldığı ve çok farklı zamanlara ait olduklarından çok daha çeşitlidir.

Şimdiki editör Maracci, Fluegel ve Redslob'un ve aynı zamanda birkaç Doğu'ya özgü baskının (Kahire, İstanbul, Kalküta, vs.) Arapça metnini önünde bulundurmaktadır. Ama şüphesiz, en ünlü tercümelere ve aynı zamanda yerel tefsirlere (Baidhawi [Beydavi], vs.) müracaat edilmiştir.

Aşağıdaki özetlerde paragrafları izleyen sayılar surenin veya Sale'in tercümesinde olduğu gibi Arapça metindeki surelerin numarasını gösterir.

MEKKİ SURELER

I-BİRİNCİ DÖNEM (M.S. 613-617)

MUHAMMED'İN KUR'AN OKUMAYA İLK ÇAĞRISI

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adı ile.[15]

İnsanı yaratan ve onlara yazmayı öğreten Rabbin adı ile oku, Allah'ın sana, Peygamberine açıkladığını oku ve korkma. Eğer Allah'a taparsan, ayağı ile boynunu ezmekle [cezalandırmakla] tehdit eden Ebu Cehil'in muhalefeti dikkate alma. (96.)

EBU LEHEB'İN KINANMASI[16]

Ebu Leheb'in iki eli kurusun ve bizzat kendisi can versin. Varlığı ne de kazandığı her şey ona yaramasın. Kendisi, karısı yanması için odun getirirken, boynuna dolanmış hurma ağacı liflerinden iple beraber, cehennemın kızgın alevlerinde[17] yakılsın. (III.)

MUHAMMED KURBAN KESMEYİ BUYURUYOR

Ey Peygamber, sana muazzam varlık ve bol servet verdik. Sen Allah'a dua et ve O'na sana ihsan etmiş olduklarından uygun kurbanlar ada. (108.)

[Bu paragrafla Medeni grubun 22. suresinden sonra geleni karşılaştırın:

Allah'a kurbanlar adamanı ve bundan büyük fayda sağlayacağımı sana buyurduk. Bu yüzden develerini kestığın zaman, Allah'ın adı onların üzerine söylensin. Sonra onlardan ye ve istemeyen fakirlere ve muhtaçlara da verdiğin gibi, tevazu ile isteyenlere ver. Etler ve kanlar asla Allah'a (Tanrı) ulaşamazlar; ancak sizin itaatiniz ve imanınız O'na ulaşacaktır.]

MÜMİNLER VE KAFİRLER

Allah'tan korkan, sadaka veren ve Allah'ın elçisi tarafından ilan edilen hakikate inanan herkese, mutluluğa giden yolu kolay ve güvenli kılacağız. Ancak cimri olan, servet kazanmaya yönelen, onlara duyurulduğunda gerçeği inkar eden herkes için üzüntüye ve sefalete giden yolu kolaylaştıracaktır. Bu sonuncular apar topar Cehenneme düşünce, zenginlikleri onlara hiçbir yarar sağlamayacak. Yanan fırında alev alıp kavrulacaklar. (92.)

HAYIR YAPMA GÖREVİ

Aslında, Biz (Tanrı) bazı insanları diğerlerinin yardımına ihtiyaç duyacak şekilde yoksulluk ve sıkıntı içinde yarattık. Kendini öven kişi "Hiç kimse beni yenmeyecek, ben varlıklıyım ve sınırsız serveti saçıp savurdum" dediği zaman ne demek ister? Kendisini gören İlâhi bir göz olduğunu bilmiyor mu? Biz kendisini, kötülüğe doğru alçalan ve iyiliğe doğru yükselen iki yol arasında ayırım yapma yeteneği ile yaratmadık mı? Yine de bu değersiz insan doruklara tırmanmak için hiçbir çaba harcamaz. Yukarı giden yola yükselmek nedir?

Esiri serbest bırakmak, aç doyurmak, akrabadan olan yetimi ve ezilen fakirleri korumaktır. Bundan başka, insanlara Allah'a ve O'nun Peygamberine inanmaları, karşılıklı nezaket ve sempati göstererek inançta sadık olmaya birbirini yüreklendirmeleri tembih edilir. Bunları yapan herkes sağ tarafın halkı olacaktır. Ama Bizim alametlerimize inanmayanların tümü, üzerlerine ateşten kubbe var olacak, sol tarafın yoldaşları olacaktır. (90.)

MUHAMMED'E KALKIP VAAZ VERMESİ EMROLUNDU

Ey sen örtü sarılı kişi, kalk ve insanları ikaz et ve Tanrı'yı yücelt. Kıyamet günü kafirler için üzücü bir gün olacaktır. Sen düşmanını Benim ellerime bırak ve Bana izin ver, ona tam hakkettiği cezayı çektireyim. Kur'an'la alay ettiği için, kendisi: "Bu sihirden başka bir şey değil, bunlar bir insanın sözleridir." demişti. Ben [Tanrı] kendisini, azap içinde yancağı Cehenneme atacağım. Bu Cehennemin alevleri yakıp yok edilmedik bir şey bırakmaz. İnsanların etlerini kavurur. Cehennem ateşinin üzerine muhafız olarak on dokuz melek tayin ettik. Ancak niçin on dokuz? Inananlar bu Kitabın doğruluğundan emin olabilsinler ve kafirler Kur'an'ın kutsallığını "Bu sayı neyi ifade ediyor?" diyerek inkar etme fırsatına sahip olabilsinler diye. (74.)

MUHAMMED'E İHSAN EDİLEN KUR'AN

Aslında, Biz Muhammed'e Kur'anı Kadir gecesinde indirdik.[18] Bu Kadir gecesini bin aydan daha hayırlı bir gecedir. O gece Cebrail ile melekler yere inerler ve Peygamberimize Kur'an'ın bütün sözlerini ilham yolu ile bildirirler. (97.)

MUHAMMED NE DELİDİR NE DE SAHTEKAR

Ey Benim Elçim, onlar “Sen aklından yoksun kalmışsın” dedikleri zaman, seni düzenbazlıkla suçladıkları zaman, sen inanma. Senin Rabbin kimlerin akıldan yoksun kalmış ve kimlerin düzenbaz olduğunu bilir. Bu iftiracıları onları bekleyen çok kötü hükümlerden haberdar et. (68.)

TANRI’NIN MUHAMMED’E KUR’AN’I EZBERDEN OKUMAK İÇİN YARDIM SÖZÜ

Biz [Allah] sana inananların teşviki için ve kafirlere uyarı olarak onlara ezberden okuyabilesin diye, Kur’an’ın bütün bölümlerini hatırlama imkanı vereceğiz. Bizi hoşnut eden şeyler haricinde, bu Vahyi de hiç unutmayacaksın.[19] Bütün Allah’tan korkanlar peygamberin uyarısını kabul edecekler, ancak bütün inanmayanlar ne yaşayıp ne de ölecekleri korkunç ateşe atılacaklar. Sana vaaz etmeni buyurduğumuz bu öğreti, sadık Müslümanlar olan İbrahim ve Musa’nın kitaplarında, eski kitaplarda öğretilendir. (87.)

VAHYEDİLEN KUR’AN

Kayan yıldız hakkı için, arkadaşın Muhammed yanılmaz, kendi aklından da konuşmaz. Kendisinin söylediği ona ifşa edilmiştir. Kur’an Cibrail aracılığı ile Tanrı’dandır, insanın eseri değildir. Niçin Allat ile Al’Uzza ve Manah gibi tanrıçalara tapıyorsunuz? Hiçbir tanrıça yoktur.[20] (53.)

KADIN MÜMİNLER İLE İLGİLİ DAVRANIŞ BİÇİMİ

Inanan kadınlar, inanmayan kocalarını arkalarında bırakarak sana kaçak olarak geldikleri zaman, onları kafirlere geri gönderme, ancak inançlarını kontrol et ve eğer gerçek Müslü-

man oldukları kararına varılırsa, harcadıkları drahomaları kocalarına geri öde. Sonra normal çeyizleri onlara vermek koşulu ile onlarla evlenebilirsin. (60.)

TANRI'NIN BİRLİĞİ[21]

“O sadece tek Tanrı’dır, baba olmayan, [22] babası da bulunmayan ebedi Tanrı’dır ve O’na benzer hiç kimse yoktur.” de. (10)

CİN ÇIKARMA FORMÜLLERİ

Kendisinin yarattığı kötü şeylere karşı beni koruyan Allah’a sığınırım. Karanlık olunca gece gulyabanilerine karşı ve büyü düğünlerini bağlayan cadılardan ve kem gözle ziyan verenlerden, büyücülerden, cinlerden [şeytanlar] ve kötü insanlardan Tanrı yardımı ile sığınacak yer ararım. (113.)

MÜSLÜMANLARIN CENNETİ

Allah’a ve O’nun peygamberine inanan herkes, ahirette güzel bahçelere kabul edileceklerdir [Cennet]. Onlar altın ve değerli taşlarla süslenmiş divanlar üzerinde, çok lezzetli şaraplar, en kaliteli türde meyveler ve kuş etlerinden bolca tedarik edilmiş olarak, sonsuza dek dinleneceklerdir. İri siyah, inci gibi gözlü emsalsiz güzellikte genç kızlar tarafından onlara refakat edilecektir. (56.)

II-İKİNCİ DÖNEM (M.S. 617-619)

SÜLEYMAN RÜZGARLARI VE CİNLERİ EMRİ ALTINA ALIYOR

Ve Biz istediği yere kendisini götürmesi için Süleyman'a tabi olan güçlü bir rüzgar yarattık. Kendisine inciler getirmek için denize dalsınlar ve onun dilediği başka her şeyi yapsınlar diye Biz ona cinlere kumanda etme gücünü de verdik.[23] (21).

İSA'NIN MUCİZEVİ DOĞUMU

Bekaretini koruyan ve oğlu İsa'nın [Jesus] doğması için, içine Bizim kendi ruhumuzu üflediğimiz Meryem'i unutma, anne ve oğul bütün insanlığa bir mucize alameti oldu. (21.)

BAKİRE MERYEM

Bakire Meryem oğlu İsa'yı dünyaya getirdikten sonra, bir gün çocuğunu kollarında taşıırken fark edildiğinde aynı anda bazı dindar kişiler kendisini görüp "Ey Meryem, Aaron'un (Harun) [24] kardeşi, bu yaptığın ne tuhaf şeydir? Senin baban Arman dürüst bir adamdı ve annen de senin öyle görüldüğün gibi, fahişe değildi." diyerek azarladılar. Bütün bunlara cevaben daha önce bir heceyi telaffuz etmemiş olan küçük çocuk, "Aslında, ben, bana İncil kitabını vermiş olan ve beni Peygamberi olma görevine atayan Allah'ın hizmetkarıyım. Kendisi beni kutlu kıldı ve bu bir lütuf olmalı. Doğduğum ve öleceğim sonra tekrar (göğe/ç.n.) yükseleceğim kutlu gün. (19.)

TANRI TARAFINDAN İNSANLARA GÜNAH İŞLETMEK İÇİN GÖNDERİLEN ŞEYTANLAR

Bilmiyor musun ki Biz [Allah], kafirlere, teklifleri vasıtası ile bu kafirlerin suçlu olacakları günahlara, onları tahrik etmeleri için, şeytanlar göndeririz? (19.)

SÜLEYMAN'IN İNSANLARDAN, KUŞLARDAN VE CİNLERDEN (ŞEYTANLARDAN) OLUŞAN ORDUSU

Süleyman kuşların dilini anlayabiliyordu ve onların kendi dilini anlamasını temin edebiliyordu.[25] Belli bir günde, Ants vadisinde insanlardan, kuşlardan ve cinlerden oluşan ordusu onun için orada toplandı. Kalabalık o kadar büyüktü ki karıncalardan biri arkadaşlarına, “Derhal karınca yuvalarına dönün yoksa bu sayısız ayaklardan biri tarafından çiğnenip öleceksiniz.” dedi.

SEBA MELİKESİ'NİN SÜLEYMAN'I ZİYARETİ

Süleyman bir gün çeşitli birliklerini teftiş ederken, kuşlar arasında ibibik kuşunu aradı ve yokluğu nedeni ile her türlü ceza ile tehdit ederek bu kuşun nereye gitmiş olduğunu sordu. Çok geçmeden kayıp kuş krala doğru uçarak, “Şimdiye kadar gördüğüm en görkemli tahtın üzerinde oturan, en harikulade sultanı seyrettiğim Seba'dan henüz geldim. Ancak bu kraliçe ve halkı maalesef, gerçek Tanrı Allah'a değil güneşe tapıyorlardı.” sözlerini söyleyerek geldi.

Hiddetli hükümdar “Sözlerinin doğruluğunu araştıracağımı!” diye cevap verdi. “Kendisine krallığıma gelip hakimiye-

timi kabul etmesini buyuran bu notumu, bu kadar çok övdüğün kraliçeye götür.”

Neredeyse göz açıp kapayana kadar ibibik, kraliçenin Süleyman'ı ve ülkesini ziyarete razı olduğu cevabı ile dönmüştü. Süleyman bu cevabı alınca kraliyetinin asillerine “Hanginiz bana derhal Seba melikesinin tahtını kendisi buraya gelmeden önce burada olacak şekilde getirebilir?” diye sordu.

Cinlerin en kötü huylusu “Ben yaparım!” dedi.

Kutsal kitapları iyi bilen cin “Hem de bir nefeste yaparım!” diye cevap verdi.

Çok kısa zamanda taht Süleyman'ın sarayındaydı. Kral, “Kendisinin bunu tanıyacak bir mucizevi ilmi olup olmadığını anlamamız için onu değiştirebildiğin kadar değiştir.” dedi.

Melike vardığında, kendisine “Bu hangi tahttır?” diye soruldu.

Kendisi, “Benim; tuhaf ama benim.” diye cevapladı. Süleyman'ın nuruna ve bilgeliğine tanık olduktan sonra, kendisi putlarından vazgeçti ve -gerçek Tanrı- Allah'ın kulu oldu. (27.)

III-ÜÇÜNCÜ DÖNEM (M.S. 619-622)

ŞABAT'IN [sebt/dini tatil günü] İHLALİNİN CEZASI

Kızıl Deniz kıyısında Elath'ta oturan şu günahkar insanları nasıl deneyip sınıdığımızı biliyorsun. Diğer günlerde öyle değil ama Şabat günü, sanki yakalanmak istiyorlarmış gibi bálıkları tam ellerine ulaştırdık. Şeytana uyanları ve böylece mübarek günün kutsallığını çiğneyenleri, günahlarının cezası olarak Biz maymuna dönüştürdük. (7.)

İSRAİLLİLERİN ÜZERİNDE SALLANAN SİNA DAĞI

İsrailliler, Bizim hizmetkarımız Musa aracılığı ile onlara ilettiğimiz Yasanın hükmünden şüphe ettikleri zaman, insanlar üzerlerine düşeceğinden korksunlar diye üzerlerinde örtü gibi Sina dağını kaldırdık. Ve onlara “Size verdiğimiz yasayı saygıyla kabullenin ve ona dikkat ederek içinde bulunanları unutmayın.” dedik.[26] (7)

MEDENİ SURELER

MÜSLÜMANLAR HARİCİNDEKİLERİN KURTULUŞU

Allah'a ve kıyamet gününe inanan ve doğru olanı yapan herkes ister Yahudi, ister Hristiyan, Sabi ya da Müslüman olsun, onlardan bütün korku ve üzüntüleri def edecek olan Allah'tan, ödülleri alacaklardır. (3.)

SADECE MÜSLÜMANLAR KURTARILACAKLARDIR

İslam haricindeki bir başka dini izleyen hiç kimse, Allah [Tanrı] tarafından kabul edilmeyecek veya sonraki hayatta he-lak olmaktan kurtarılmayacaktır. (2.)

İBRAHİM, İSMAIL, İSHAK, YAKUP VE TÜM MÜSLÜMAN İSRAİL KABİLELERİ

Siz Yahudiler İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve İsrailli ka-bilelerin Yahudi olduğunu ya da siz Hristiyanlar onların Hris-tiyan olduğunu mu söylersiniz? Ama Allah daha iyi bilir ve bunların hepsinin İslam dininin izleyicileri Müslümanlar ol-duğu gerçeğini size açıklamıştır. Ama Allah sizin imansızlığı-nızdan haberdardır ve sizi hesaba çekecektir. (2.)

KIBLE KUDÜS'TEN MEKKE'YE ÇEVİRİLİYOR

Akılsız insanlar “Neden Kible’yi[27] Kudüs’ten Mekke’deki Kabe’ye[28] aktardılar?” diyeceklerdir. Onlara “Doğu ve batı Allah’ındır ayrıca Kendisi bize dua ettiğimiz zaman Mekke’deki kutsal camiye dönmemizi buyurmuştur.” de. (2.)

HOŞLARINA GİDEN İLAHİ VAHYİ DÖNEK BİR ŞEKİLDE TERCİH EDEN VE REDDEDEN YAHUDİ VE HİRİSTİYANLARA KARŞI

O zaman niçin Kitabın sadece bir kısmına inanıp Allah’ın Peygamberinin misyonunu belgeleyen kısmını inkar ediyorsu-nuz? Bu günahahtan suçlu olan herkes bu hayatta utanç duya-caktır ve Kıyamet günü en ıstıraplı işkencelere sevk edilecek-tir. (2.)

İBRAHİM TARAFINDAN İNŞA EDİLEN MEKKE MABEDİ

Mekke’de Kabe mabedine ilk giren İbrahim idi ve eğer yapabiliyorsak, bu kutsal evi ziyaret etmek bizim zaruri görevimizdir. (3.)

İSA, MUHAMMED’İN GELİŞİNİ ÖNCEDEN HABER VERİYOR

Meryem’in oğlu İsa, “Ey İsraililer, ben Allah’ın, Tevrat’ın emrini teyit etmek üzere ve size adı Ahmed olan benden sonra gelecek büyük bir Bildirici’nin müjdesini vermek için gönderilen habercisiyim.” dedi.[29] (61.)

ALLAH’IN HABERCİLERİNİN EN SONUNCUSU VE EN BÜYÜĞÜ MUHAMMED

Eski çağlarda Biz Habercilerimizi, ikna edici delillerle ve bütünüyle kesin mucizelerle gönderdik ve onlara Kutsal kitap verdik. İnsanlara Nuh’u, İbrahim’i ve resulleri gönderdik, ama çoğu inanmadılar. Sonra Biz, Meryem’in oğlu İsa’nın ardından gelen, Havarilerimizi gönderdik. Sonra hepsinin sonuncusu, Bizim büyük müjdecimiz Muhammed geldi. Ey siz bütün inanlar, korkun ve Allah’ın elçisinin sözlerine itaat edin. (57.)

TAMAMEN TUTARLI OLAN KUR’AN

Niçin onlar Kur’anı dikkatle ve tarafsız olarak göz önüne almazlar? Şayet o tamamen Allah’dan gelmiş olmasaydı, kâfirler çelişkiler bulup çıkarabilirlerdi. (4.)

MUHAMMED İSA'NIN ÇARMIHA GERİLMESİ OLAYINI YALANLIYOR

Hristiyanlar Meryem'in oğlu Mesih İsa'nın katledildiğini söylerler. Ama Kendisi katledilmedi, çarmıha da gerilmedi, ancak bir başkası O zannedildi. Gerçek İsa [Jesus] ölümü görmeyerek Allah tarafından Kendi yanına alındı. (4.)

MUHAMMED İSA'NIN ÇARMIHA GERİLMESİ OLAYINI KABUL EDİYOR

Ve Allah, “Ey İsa [Mesih], Senin ölmene meydan vereceğim, ama Seni Kendi yanıma alacağım ve Seni kafirlerden kurtacağım!” dedi. (4.)

KUTSAL KİTABA GÖRE, ÜÇ DEĞİL, TEK TANRI

Ey Kutsal kitapları kabul eden sizler, bu kutsal kitapların öğrettiklerinden fazlasına sakın inanmayın! Meryem'in oğlu İsa, Allah'ın havarisiydi, Onun sözüydü, Allah'tan kaynaklanan bir ruhtu. Üç tanrı -Allah, İsa ve Meryem- olduğunu sakın söylemeyin.[30] Ancak tek Allah vardır ve Kendisi hiçbir oğulla sahip olamaz. (4.)

YASAKLANAN GIDALAR

Kendiliğinden öleni, kanı, domuz etini ve Allah'tan başka bir tanrının adı anılarak, [31] boğularak öldürüleni ya da bir darbe ya da düşme vasıtası ile öldürüleni veya boynuzlanarak öleni ve putlara kurban edilmiş olan her ne olursa yemeniz yasaklanmıştır. (5.)

YASAKLANAN OKLARLA KEHANET

Oklarla kura çekerek anlaşmazlık çıkarmanız yasaklanmıştır.

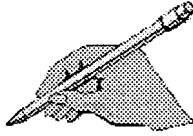
İSA'NIN VE TESLİSİN TANRILIĞININ REDDİ

Meryem'in oğlu İsa'nın [harfiyen, Mesih] Allah olduğunu söyleyenler kafirlerdir. Hayır, İsa Kendisi şöyle demiştir: "Ey İsrailîler, Allah'a, Benim ve sizlerin Efendimize tapın!" Allah'a herhangi bir refakatçiyi, Onun dengini eş koşan Cennetten kovulacaktır ve Cehennem ateşinde yerini alacaktır. (5.)

İsa, Kendisi ve Annesinin Tanrı Olduklarını Reddediyor

Son gün Allah İsa'ya, "Ey İsa, Meryem'in oğlu, Sen insanlara 'Beni ve Annemi Allah'a ilaveten iki Tanrı sayın' dedin mi?" diyecek. Ve Kendisi, "Sana hamdolsun. Sen her şeyi bilirsin ve Sen insanlara sadece Allah'a tapmalarını buyurduğumu bilirsin." diye cevap verecektir.

* * *



HAYATININ SAVUNUSU

KARDINAL NEWMAN

On dokuzuncu yüzyılın en dikkate değer Hristiyan rahiplerinden, 21 Şubat 1801’de Londra’da doğmuş olan John Henry Newman, Hollandalı soydan geliyordu; ancak bir zamanlar “Newmann” olarak hecelenen isim bizzat İbrani bir kökeni akla getirir. Annesi oymacı ve kağıt imalatçısı olarak uzun zamandır İngiltere’de yerleşmiş Huguenot [Fransız protestanı/ç.n.] bir aileden geliyordu. Ealing’de çalışkanlık ve iyi tavırları ile, aynı zamanda belli bir mesafe koyma ve utangaçlık ile de, kendisini sıvrılttığı bir okulda ilk eğitimini aldı. Newman’ın bu dönemle birleştirdiği tek önemli olay -kendisine göre ellere ve ayaklara sahip olduğundan daha kesin bir olay olan- kendisinin “değişimi”dir. 1820’de kendisi Oxford, Trinity College’den mezun oldu. Kendisinin dini kariyeri geniş ölçüde sonradan “Dini Görüşlerimin Hikayesi” (“A History of my Religious Opinions”) denilen meşhur “Apologia pro Vitâ Sua” (“Apology for His Life”)[Hayatının Savunusu] eserinde ortaya konur. Ocak ayında 1864’te Froude’nin “İngiltere’nin Tarihi” [“History of England”] eserinin eleştiri yazısında Charles Kingsley tarafın-

dan yapılan bir ağır tenkit ile eser yerden yere vuruldu. Kingsley şöyle yazmıştı: “Kendi hakkı için hakikat, asla Romalı rahip sınıfı (ruhban sınıf/ç.n.) üzerinde bir erdem olmadı. Peder Newman bize bunun gerekmediğini ve genellikle olması gerekmediğini bildiriyor.” Bu suçlamayı geri alması ya da kanıtlanması için meydan okunan Kingsley, Newman konusunda ikisini de yapmadı. Bunun üzerine Newman, fazlaca yazışmadan sonra ayda iki bölüm şeklinde yayınlanan “Savunma”sını [“Apologia”] yazdı. Newman, 11.Ağustos 1890’da öldü.

I-1833’E KADAR DİNİ GÖRÜŞLERİMİN HİKAYESİ

İncil’den zevk almak üzere yetiştirildim ama on beşime kadar biçimlenmiş hiçbir dini görüşüm yoktu. Elbette mükemmel ilmiyal bilgisine sahiptim. Ama on beş yaşındayken, belirli bir mezhebin etkisi altına girdim ve bilincinde olduğum, ayrıca ellerim ve ayaklarım olduğundan daha da fazla emin olduğum, ruhsal değişimin gelecek hayata kadar süreceğine ve ebedi lûtfı mahzar olmak üzere seçildiğime inanıyordum. Yirmi bir yaşında bu inanç silinip gitti; fakat onun çevremi kuşatan nesnelerden beni soyutlaması esnasında, maddi fenomenlerin gerçekliğine güvensizliğimi teyit ederken ayrıca iki şeyi ve sadece ikisini, mutlak ve ışıldayan aşık varlığını, kendimi ve Yaratıcıyı düşünürken beni dinlendirmesi sırasında, görüşlerim üzerinde bazı etkileri olmuştu. On beş yaşında ayrıca Thomas Scott’un eserlerinden, Law’un “Ciddi Çağrı” (Serious Call), Joseph Milner’in “Kilise Tarihi”(Church History) ve Newton’un “Kehanetler Üzerine” (On the Prophecies) yapıtlarından derinden etkilendim. Newton’un kitabı, Papa’nın sahte İsa olduğu öğretisi ile 1843’e kadar hayal gücümü lekeledi. Bununla birlikte, 1816’nın sonbaharında, bekar bir hayat sürmem gerektiğinin Tanrı’nın arzusu olduğunu anladım ve bu

sezgi ile davranmam, görünür dünyadan ayrı olma duygumu güçlendirdi.

1822’de Oxford’da, yeni etkiler altında kaldım. O zaman St. Mary’nin papaz yardımcısı, gerçekçi bir akla sahip insan olan, Dr. Hawkins beni gelenek (sünnet) öğretilerine yönlendirdi ve bana çok yıllar önce kitaplar ve Kutsal Kitabın kuralı üzerine yapılan bir saldırı olacağını beklemeyi öğretti. Kendisi bana, geriye kalan Calvinizm’imi terk etmeye ve vaftizle ilgili yeniden doğumu kabul etmeye yönlendirildiğim Summer’ın “Apostolik Vaaz Üzerine Bilimsel İnceleme” (Treatise on Apostolic Preaching) eserini verdi. Şimdi öğretim çoğunun temelini oluşturan iki ilkeyi ondan öğrendiğim Butler’ın “Analoji”sini [Analogy] okuyorum; birincisi, Tanrı’nın ayrı eserleri arasında benzeşim fikri, daha az önemli sistemin daha mühim sistemle kutsal olarak bağlantılı olduğu sonucuna yol açar ve ikinci olarak, Butler’ın olasılığın hayatın rehberi olduğu öğretisi beni inancın mantıksal inandırıcılığı meselesine götürmüştür.

Bana sağlam bir kurum olarak Kilisenin varlığını öğreten ve Traktaryen [Tractarianizm yanlısı/Tracts for the Times’ adlı broşürlerde açıklandığı gibi Oxford hareketinin kurucularının ilkelerinden yana olan/ç.n.] hareketi canlandıran Kilise kurumsal yapısının Erastian [dini meselelerde devletin kilise üzerinde üstün olduğu öğretilerini benimseyen/ç.n.] aleyhtarı görüşlerine beni bağlayan Dr. Whately’ye çok şey borçluyum. Bizlere meçhul olan bu hareket şekilleniyordu. Gerçek yazarı John Keble taşra cemaati için Oxford’u terk etmişti, ancak kendisinin “Hristiyan Yılı” (*Christian Year*) binlerce kalpte yeni bir müzik uyandırmıştı. Kendisinin yaratıcı zihni Butler’ın

iki ilkesini, yeni bir biçimde tekrar ediyordu; maddi fenomenlerin görünmeyen gerçek şeylerin örnekleri ve araçları olduğu, bir de dini itikatta, inanç ve sevginin (zihnin/ç.n.) başlı başına sahip olmadığı bir kuvvet olasılığına yol açtığı.

Öğrencilerinden biri ve yüksek dehaya sahip bir insan olan Hurrel Froude, bana Roma Kilisesi'ne hürmet etmeyi ve [Protestanlık ile sonuçlanan dinsel hareket olan/ç.n.] Reform'u sevmemeyi öğretti. 1830 civarında "Dördüncü Asrın Arius Taraftarları" (*The Arians of the Fourth Century*) üzerinde çalışmaya başladım ve mistik veya dini gelenekler üzerine kurulu olan Clement ve Origen'in [Hristiyan öğretisini Neoplatonizm felsefesi ile yeniden yorumlayan Yunan filozof ve ilahiyatçı /ç.n.] geniş felsefesi, ruhsal kulağıma müzik gibi geldi.

Halen yurttan ve yurt dışında büyük olaylar olmaktaydı. Fransa'da devrim olmuştu ve ben yazarken reform heyecanı etrafımda devam ediyordu. Hayati mesele 'Kiliseyi liberalleştirilmekten nasıl koruyacağımız?' problemi idi. Reformasyon ilkelerinin onu kurtarmak için güçsüz olduğunu gördüm. Normal yerel bir kiliseden daha önemli bir şeyin var olduğunu, bunun ayrıca yerel varlığı ve örgütü olan Katolik ve Apostolik Kilise olduğunu önceden biliyordum. Bu olmadan, kilise hiçbir şey değildi. Yüksek okul görevlerinden şu an muafım; sağlığım çalışmaktan dolayı zarar gördü ve Aralık ayında 1832'de Avrupa'nın güneyine giden Hurrel Froude ile babasına katıldım. Akdeniz'in çeşitli sahillerine gittim. Hiç bilmediğim Katoliklerin gizli hayatından, yüzeysel olanları dışında hiçbir şey görmedim. İngiltere sadece düşüncelerimdeydi ve liberal davanın başarısı beni endişelendiriyordu. Aklıma gelen düşünce, kurtuluşun çokları tarafından değil fakat az kişi tarafından,

kurumlar tarafından değil ancak kişiler tarafından öç alma olduğudur.

Bir misyonum olduğunu düşünmeye başladım. İngiltere'ye 9 Temmuz'da ulaştım ve 14 Temmuz'da Bay Keble üniversite kürsüsünde "Milli dönemlik" (inancından dönme) üzerine vaaaz verdi. Bu gün, 1833 dini hareketinin başlangıcıydı.

II-TRAKTARYENLERE RAĞMEN

Ulusun dinini tehdit eden liberalizm tehlikesine karşılık olarak bir hareket başlamıştı. Bay Keble, Hurrell Froude, Bay William Palmer, Bay Arthur Purceval, Bay Hugh Rose ile diğer gayretli ve yetenekli insanlar görüşlerini birleştirmişlerdi. Yenilenmiş kalbin övüncüne sahiptim, daha önce veya o zamandan bu yana hiç sahip olmadığım sevinçli bir enerjim vardı. Bir de davamıza azami güvenim vardı, Kilisenin ilk öğretmenleri tarafından her zaman anlatılan eski Hristiyanlığı devam ettirmektedirdik. Bu yüce güven sayesinde, davranışlarım vahşinin ve centilmenin bir karışımına sahipti ve bu bakımdan çocuklarını gücendiriyordu.

Haklarında bu derece emin olduğum üç mesele aşağıdaki gibiydi: Birincisi dogma [doğruluğu ispatsız kabul edilen dini öğreti/ç.n.] ilkesiydi; benim mücadelede liberalizm ileydi ve liberalizm ile dogmatik ilahiyat karşıtı ilke bir de onun gelişimlerini kastediyordum. Çoğu şeyde değişiklik yaptım, ama bunda değil; sade bir his olarak din bana göre çocukluktan beri bir rüya ve alay konusu olmuştur. İkinci olarak, görünmez lütfun kanalları olan ayinler ve ritlerle (dini törenler) birlikte, gözle görülür bir Kilisenin mevcut olduğuna inancım vardı. Burada

yine değişiklik yapmadım. Ama üçüncü olarak, o zamandan beri tamamen reddettiğim bir Roma Kilisesi görüşü muhafaza ediyordum.

Liberalizmin üniversite ve İngiltere'nin eski gelenekselliği üzerine saldırısı 1834'te başladı. Böylece, Dr. Hampden tarafından hazırlanan bir broşürde, dinin ilahiyatla ilgili görüşten farklı olduğu ve İsa'nın sade dini ile, ilahiyatla ilgili meseleleri belirlemenin, ancak sıradan bir önyargı olduğu vb. görüşler destekleniyordu. Dini broşürler geniş çapta okunuyor ve müzakere ediliyordu, ancak liberalizm aleyhinde karşı saldırı Dr. Pusey bize katılana kadar bir güç değildi. Kendisinin üniversitede büyük nüfuzundan hiç aşağı olmayan muazzam bilgisi, engin çalışkanlığı, dinin gayesine içten sadakati, bize derhal bir mevki ve isim bahşetti. Kendisi bize dini broşürlerde ve bütün harekette, daha fazla sorumluluk anlayışı olması gerektiğini öğretti. Onun etkisi altında, Roma Kilisesi ile ilişkilerimizi tanımlayan bir eser yazdım, şöyle ki "Katolik Mezhebinin Usul Ve İnançlarına Göre Ayrıca Popüler Protestanlığa Göre Kilisenin Peygambere Özgü Sorumlulukları." (*The Prophetic Office of the Church viewed relatively to Romanism and to Popular Protestantism.*) 1837'de yayınlanan bu cildin konusu "Via Media"dır. Bunu "Savunma Üzerine Deneme" ve diğer eserlerim izledi, sonra bu şekilde 1841'e kadar yıllarca devam ettim. Bu insani açıdan hayatımın en mutlu zamanıydı. Başarılı olduk ve yayıldık.

Ania hareket, ulusla ve ulusun Kilisesi ile çarpışacaktı. 1838'de piskoposum broşürler hakkında birkaç hafif eleştiri yaptı. Ancak Otuz dokuz madde (Thirty-nine Articles) [İngiltere kilisesinde papaz olanların önceden kabul etmeleri gere-

kenlere dair Genel Dua Kitabı'nda (Book of Common Prayer) öğretinin ifadeleri/ç.n.] hakkındaki broşürüm Maddelerin Katolik öğretisine muhalefet etmediğini, ayrıca Roma'nın 1839'da ülkenin her tarafında bir öfke fırtınası yaratan dominant hatalarına gerçekten karşı olduğu halde, Roma dogmasına [sorgulanmadan kabul edilmesi gereken inanç ya da inançlar kümesi/ç.n.] kısmen karşı geldiğini göstermek üzere tasarlanmıştı. Harekette yerimin kaybolduğunu gördüm.

III-İLAHİ ÖLÜM DÖŞEĞİ

1839'un yaz tatilinde, Monofizit'lerin tarihini incelemeye başladım ve öğretiye ait meseleye daldım. Bende, İngilizceye özgü bir deyimın yerleşmişliğinin ilk kez bir şüphe uyandırması, bu okuma süreci esnasında oldu ve Ağustos sonu civarında ciddi olarak telaşlandım. Sığınağım eski uygarlıklardı, hatta on altı ve on dokuzuncu yüzyılların yansıttıklarından beşinci yüzyıldaki Hristiyanlığı keşfettim.

Din oyunu ve doğru ile yanlışın mücadelesi aynıydı, Roma Kilisesi'nin şimdiki ilkeleri o zamanki Kilisenin ilkeleriydi; o zamanki muhaliflerin ilkeleri şimdiki Protestanların ilkeleriydi, korkunç bir benzerlik vardı. Ruhum azizlerle beraber olsun! Aynı ay içinde St. Augustine'in sözleri bana işaret edildi "Securus judicat orbis terrarum"; bunlar daha önce hiçbir sözden hissetmediğim bir kuvvetle beni etkilediler, "Via Media"nın teorisi tamamen un ufak olmuştu.

1841 yazında, Littlemore'da inzivada iken, beni harap eden üç darbe aldım. Birincisi, (Arian'lerin) Arius yanlılarının tarihinde Monofizitlerde keşfetmiş olduğum aynı fenomenleri

buldum; saf Arius yanlıları Protestanlardı, yarı Arius yanlıları Anglikanlardı [İngiliz Kilisesine bağlı kimseler/ç.n.] ve şimdi Roma o zaman olduğu gibiydi. İkinci olarak, piskoposlar, bir-biri adına bana karşı resmi, belirli bir hareket halinde saldır-maya başladılar. Üçüncüsü, Anglikan yetkililer tarafından Ku-düs'te bir piskoposluk kurulması önerilmişti: Anglikan Kilise-si'nin Katolik Kilisesi'nin bir kolu olduğunun resmi bir inkarı, ayrıca Anglikan Kilisesi'nin bir Protestan Kilisesi olduğunun resmi bir bildirisi olan bir adım. Kudüs Piskoposluğu beni so-nun başlangıcına götürmüştü.

Ancak yavaş yavaş farkına varmış olsam da Anglikan Ki-lisesi üyeliğim konu olduğunda, 1841'in sonundan beri ölüm döşeğimdeydim. Ölüm döşeğinin hemen hemen (anlatıla-cak/ç.n.) hiçbir hikayesi yoktur; toparlanma ve gerileme dö-nemleri eşliğinde can sıkıcı bir çöküştür. Başlangıçta duru-mum şöyleydi: 1841 ilkbaharında hareketteki mevkimi bı-rakmıştım, ama çoğunluğa ve tarafımdan buna getirilen çe-şitli fikirlere karşı görevlerimi bırakamazdım; yavaş yavaş komünyon hazırlamak işlerine yine dahil edilmeyi umuyor-dum; İngiltere Kilisesi'ni terk etmeyi asla düşünmedim, mad-delerin Katolik anlamlarını muhafaza etmek için bana izin verilmemiş olsaydı, ibadetinde makam işgal edemezdim; vic-danımda sonsuz ve ebedi Tek olanın yüce lûtfu ile bağdaş-maz olduğunu düşündüğüm azizler ve Hz. Meryem'e göste-rilecek saygıdan (kilise) acı çektiğinde Roma'ya gidemezdim; Roma ile Kiliseler arası koşullar altında bir birlik arzu edi-yordum; Littlemore'a, benim Torres Vedras'ım dedim ve bir gün yine Anglikan Kilisesi içinde ilerleyeceğimizi düşün-düm; bütün gücümle, Roma'ya gitme eğilimindeki tüm in-sanları zapt ettim.

“Via Media” şimdi imkansız bir düşünce, bu eski dayanağı terk ettim ve bir diğerini ele aldım. “Roma Katolikleri bizi şimdi alenen ayrılıkçı olarak suçlayabildiği ölçüde, eğer Anglikan cemaati Kilise’nin sadece o konuda bir notuna sahip olmuş olsaydı –kutsallık-, onlar bize karşı çıkamazlardı.” dedim. Yeni görüşümden memnundum, ancak arkadaşlarım, Anglikan kilisesinde, ilahi misyonun açık ve dürüst belirtisinin yerini alan bir tür alışılmamış metodistik kendini tefekkür sınırında, elbette gücenmişlerdi.

Kökleşmiş Roma korkularıma rağmen, Oxford ve Oriel’e düşkünlüğüme rağmen, yine de İngiliz Hristiyanlığının Anne-si olan Roma için, özlem dolu gizli bir hayranlık besliyordum. Dinsel araştırma esnasında, sağduyumuzdan ziyade sempati-miz vasıtası ile etkilenme tehlikesine karşı, beni bu kadar kararlı biçimde vaaz vermeye iten bendeki bu eğilimin idrakiydi. Müthiş bir şaşkınlık içindeydim ve nerede bulunduğumu hiç bilmiyordum; bazı insanlardan acizlik, ayrıca çoğunluktan gizli ve hileli ilişki suçlamalarına maruz kaldım. Ama kendi şahsi dürüstlüğümden hiç şüphem olmadı.

Temmuz 1844’te bir arkadaşşa şunları yazdım: “Papazlara göre çok daha eminim ki, bizler Incil indinde gelişmelerin [öğretinin geliştirilmesi süreci/ç.n.] var ‘olmayışından’ ve Roma gelişmelerinin gerçek olmamasından kabahatli bir tecrit durumundayız.” O zaman gelişme ilkesinin, Katolik öğretisinin ilk yılından günümüze kadar fark edilebilir olduğunu anladım. Gerçek felsefede ateizm ve Katoliklik arasında hiçbir orta evrenin olmadığı ve tamamen istikrarlı bir zihnin ya birini ya da diğerini benimsemesi gerektiği sonucuna vardım. Anglikan kilisesinde kalmaya bağlanabilecek hiçbir geçerli se-

bep olmadığını ve Roma ile birleşmeye götürebilecek hiçbir geçerli itiraz olmadığını gördüm.

1843 Şubat ayında, Roma Kilisesi aleyhinde söylemiş olduğum bütün tatsız şeyleri resmen geri aldım ve Eylül'de Littlemore dahil, St. Mary papazlık makamından istifa ettim. 1845'in başında "Doktrinin Gelişimi Üzerine Deneme"me (*Essay on the Development of Doctrine*) başladım ve Ekim'e kadar buna yoğunlaştım. Sonuna gelmeden önce, Katolik Kilisesi'ne teslim olmaya karar verdim. Peder Dominic 8 Ekim günü Littlemore'a geldi ve benim için bu hayırlı hizmeti gerçekleştirdi. 23 Şubat 1846'da Oxford'u ebediyen terk ettim.

IV-BİR KATOLİĞİN İNANCI

Katolik olduğumdan bu yana şüphesiz, dini görüşlerimin anlatacak başka bir hikayesi yok. Dini mevzular üzerine düşünmeyi bırakmış olduğumu tabi ki kastetmiyorum, ama kaydedecek hiçbir değişimim ve gönül kaygım asla yok. Tam huzur içindeyim; asla bir tereddütüm yok.

Anglikan inancında bulunmayan ilave maddeleri kabul etme konusunda bir rahatsızlığımı da yok. Hristiyan inancının her maddesinin zorluklarla kuşatılmış olduğunu yadsımdan çok uzağım, ayrıca bu sorunları cevaplayamadığım açık bir gerçektir. Ancak on bin güçlük bir kuşkuya asla eşit olmaz. Bütün inanç hususları içinde, Tanrı'nın varlığı en fazla güçlkle kuşatılmıştır ve yine de zihinlerimizde en çok kuvvetle taşınmaktadır.

O halde bana göre kendi varlığını kadar kesin olan Tanrı'nın varlığı ile başlamak gerekirse, kendimden dışarı insanla-

rın dünyasına bakarım ve orada beni korkunç ıstırapla dolduran bir manzara görürüm. Dünya yalın bir biçimde bütün varlığını böylesine dolduran bu büyük gerçeği yalanlıyor gibi görünmektedir; bu hayata, hareketli dünyaya bakarım ve Yaratıcısının hiçbir yansımasını görmem. Dünyayı, türlü türlü gelişim aşamalarını; farklı tarihini, nihai sebepler yönünde değil sanki nedensiz unsurlardan kaynaklanıyor gibi olayların gelişimini; insanın büyüklüğü ve küçüklüğünü, uzun menzilli hedeflerini, kısa zamanını, istikbali üzerine çekilen perdeyi, iyinin mağlubiyetini, günahın yaygınlığını ve yoğunluğunu, kasvetli, ümitsiz dinsizliği enine boyuna düşünmek, bunun hepsi baş döndürecek ve dehşete düşürecek bir hayaldir; ayrıca insanın çözümünün ötesinde çok derin bir esrar hissini zihne yükler. Bu yürek delen, akıl çelen gerçeğe ne denecektir? Sadece ya hiçbir Yaratıcı olmadığı ya da bu yaşayan insan topluluğunun O'nun varlığından gerçek anlamda ayrılmış olduğu cevabını verebilirim.

Ve şimdi Yaratıcı'nın olayların bu anarşik durumuna müdahale etmeye kutsal arzusu olduğunu varsayarsak, doğal olarak ya da ister istemez merhamet amacı ile ilgili olması muhtemel yöntemler neler olurdu? Dini araştırmalar esnasında zekanın her şeyi eriten her şeyi çürüten şüpheciliği bir de onunla aşırı enerji ile ihtirasa engel olacak ve direnecek muhalif düşman hangisi olmalı? Eğer O, dünyaya dini meselelerde yanılmazlık imtiyazı ile donatılmış bir güç sunmayı uygun görürse, zihni şaşırtacak hiçbir şey yoktur. Böyle bir koşul güçlüğü dayanmanın doğrudan, acil, canlı ve dakik vasıtası olurdu ve bunun Katolik Kilisesi'nin mutlak iddiası olduğunu keşfettiğim zaman, sadece fikri kabul etmekte hiçbir güçlük hissetmem, ama onda zihnime bunu öğütleyen bir uygunluk vardır.

Bir Katolik olarak, sadece muhtemelen kalbimde inanmadığım doktrinlere sadık kalmak için mesleği icra etmediğim, fakat aynı zamanda dünyada kendi keyfine göre insanlar üzerinde, yanılmazlık iddiası ile buyurduğu zaman, yeni bir maddeler kümesi 'credenda' [akait, iman edilecek şeyler/ç.n.] yükleyen; ayrıca böyle bir zihin durumunun zorunlu etkisi küçük düşürücü bir kölelik olması; ya da gizli bir sadakatsizlik halinde kendini teskin eden dahili acı bir isyan olması gereken, yahut bir tür tiksinti ve Kilisenin söylediği her şeyi mekanik olarak söyleme halinde bütün din konusunu görmezden gelmesi gereken bir güce inandığım suçlamasından kendimi savunmaktayım. Ancak bu sonuçtan çok uzaktır, geçmişte yanılmazlık ile akıl ve gelecekte beklenti arasındaki mücadelenin tarihi vasıtası ile asla doğrulanamaz.

İnsan zekasının enerjisi, çetin ve esnek dayanma gücü ile beraber kutsal olarak biçimlendirilmiş silahın korkunç darbeleri altında gelişir ve sevinçlidir. Protestan yazarlar, bütün özel muhakeme kabiliyetinin kendilerinde olduğunu ve bizim otoritenin ezici boyunduruğuna sahip olduğumuzu düşünürler. Ancak bu öyle değildir, bu bizzat çok geniş Katolik kitledir ve sadece bu müthiş, asla ölmeyen düello esnasında her iki savaşçı kişi için bir arena sağlayan şeydir. St. Paul apostolik gücünün kendisine ahlakını yükseltme hatırına verildiğini, yıkım için verilmediğini söyler. Kilise'nin yanılmazlığının daha iyi bir tanımı olamaz. Amacı, ayrıca anlamı da, dini teoride insan düşüncesinin özgürlüğünü veya gücünü zayıflatmak değil ancak onun aşırılığına direnmek ve kontrol etmektir.

Dürüstçe, düşündüğüm şeyin, Katolik Kilisesi'nin şu heybetli imtiyazı ile yüzleştirildiğinde akıl için büyük bir deneme

olduğunu söylemeye devam edeceğim. Kilise, sadece dini meseleler hakkında yanılmaz şekilde hüküm vermeyi değil, fakat dinle ilgili laik meselelerdeki görüşler, felsefe, bilim, edebiyat, tarih meseleleri hakkında eleştiride bulunmayı da hakkı olarak görür, ayrıca iddiasına boyun eğmemizi talep eder. Bir bütün olarak alınan bu alanda, [Kilise] disiplin önlemleri uyguladığı derecede öğreti aşıl原因an biçimde konuşmaz.

Tüm en düşmanca eleştirilerin geçmiş zamanda, güçlerini kullanırken, kiliseye ait bu gerçekler hakkında baskı yapma ihtimaline rağmen, dahasını söylemeye devam edeceğim, sanırım olay, sonuçta, çoğunlukla haklı konumda olduklarını ve zalim olanlara karşı çoğunlukla hatalı durumda olduklarını göstermiştir. Her şeyin zamanı vardır ve birçok insan bir suistimalin düzeltimini ya da bir doktrinin daha dolu tekamülünü, yahut özel bir politikanın kabulünü arzu eder, ancak kendine onun gelmesi için doğru zaman olup olmadığını sormayı unuttur.

Bu ülkede Katolik papazlığına atfedilen üstü kapalı şüpheler ile ilgili olduğu için, bu noktada arzetmeyi gerekli gördüğüm yalnızca bir diğer konu var. Eskiden suçlayanlarımdan birinin çok söylemiş olduğu ‘fon ve ekonomi’ suçlamasıdır. Doğrudan gerçek meselesine ve Katolik papazların dürüstlüğü ile dini mesleklerinde onların içsel inançları genel sorunuyla ilgili olduğundan, dünya ile ilişkileri esnasında genel olarak, onların doğru sözlülükleri meselesine geldim. Birincisi, Katolik olduğumda, hiçbir şeyin beni papazların İngilizlere özgü açıksözlü üsluplarından daha fazla etkilemediğini derhal söyleyeceğim. Genel olarak onlara maledilen şu yumuşaklık ya da tabiattan eser yoktu. Sonra, daima kanıt gösterdikleri ve herhangi bir anlamda yük olacağını asla hissetmiyor gibi göründükleri Katolik

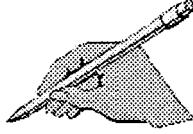
inancı ve sisteminde yalın sadakatle, papazlar hakkında daha fazla yargıda bulunma fırsatım olduğu zaman, çarpıldım.

Ahlaki ilahiyat kitaplarımızdan bize karşı üstü kapalı suçlamalar düzenlenir. Örneğin St. Alfonso Liguori olağanüstü bir durumda kaçamak konuşmanın caiz olduğunu tespit eder. Derhal bu ahlaklılık kısmında, İngiliz davranış tarzından daha çok hoşlandığımı itiraf edeyim. Bununla birlikte büyük İngiliz yazarlar, Jeremy Taylor, Milton, Paley, Johnson, açıkça, olağanüstü şartlar altında yalan söylemenin caiz olduğunu söylerler. Herhangi biri, yazarların doğru sözlülüğüne dair tahmin yürütürken, hiç bu ifadelere böyle az önem verir miydi? Ve gerçekten St. Alfonso'nun hayatı nedeniyle, kendisinin en adil ve vicdani endişe taşıyanlardan biri olduğu ve dahası, başlangıçta hukuk işinde olduğu, ayrıca bir düzenbazlık gibi görünen tesadüfi bir vesile üzerine ihanete uğradığı ve bunun kendisinin mesleği bırakmasının tam nedeni olduğu dillere düşmüştür.

Eğer Protestanlar bizim gerçek öğretimizin ne olduğunu bilmeyi arzu ederlerse, Trent Konsülü Ilmihali'ne baksınlar. İzninizle Oratory'nin kurucusu St. Philip Neri'nin hayatına da atıfta bulunayım: "Yalancılara gelince, kendisi onlara tahammül edemezdi ve sürekli olarak manevi evlatlarına vebadan kaçır gibi onlardan sakınmalarını hatırlatırdı."

Bunlar Katolik olmadan önceki davranışlarıma dair ilkelerdir, bunlar -inanıyorum- sonuna kadar dayanağım ve öğüdüm olacak ilkelerdir.

* * *



AKIL ÇAĞI

THOMAS PAINE

1774'te Thomas Paine, otuz yedi yaşında Amerikan kolonilerinde meçhul ve metelihsiz olarak karaya ıktı. 29 Ocak 1737'de İngiltere, Norfolk, Thetford'da, yoksul Quaker ailesinden dünya-ya geldi, kendisi birçok iş denedi ve hiçbirinde başarılı olamadı. İki yıl içinde, Amerikan Devrimi'nin [1775-1783 tarihlerinde Büyük Britanya'ya karşı Amerikan kolonilerinin gerçekleştirdikleri devrim/.n.] entelektüel lideri olmuştu. Edebi kariyerine kölelik üzerine bir saldırı ile başladığından, kendisi 1776'da, koloniler arasında ayırım ve cumhuriyetçilik hedefine çok heyecanlı bir ilham kaynağı hediye eden, "Sağduyu" (Common Sense) broşürünü yayınlaması ile buna devam etti. Yeni cumhuriyette devlet da-iresinde ayrıca kalemi ile hizmet ettikten sonra, kendisi resmi bir görevle 1781'de Fransa'ya gitti, sonra görüşlerini geliştirmek niyetiyle vatani İngiltere'ye döndü. 1793'te Paine bir kızgınlık fırtınası koparan -ama cesur üslupla- "Akıl ağı"nın (The Age of Reason) ilk bölümünü yazdı. Paine'in yazarlığı esnasında danışa-cak İncil'i olmadığı ilk bölümde, genelde ileri sürülen iddiaların bazılarının ayrıntılı açıklamalarından meydana gelen esere, ikin-

ci ve üçüncü bölümü ilave etti. İlk bölümü 1794'te, ikinci bölümü 1795 ve üçüncü bölümü 1801'de yayınlanan kitap safiyane bilimsel temele dayalı Deizm'in (Yaradancılık) bir açıklamasıdır; Paine'e göre kendisinin yargılamaları esnasında görünür yaratılış her şeydi, insanların dini ümitleri, korkuları ve tutkuları hiçbir şeydi; bu evrensel fenomen kendisi tarafından evrensel insan aldanışı olarak kaba biçimde hiçe sayılmıştı. Incil hakkındaki yorumlarının çoğu modern Yüksek Eleştiri'nin [Higher Criticism: Kaynağını ve anlamını belirlemek üzere Incil ile ilgili yazıların bilimsel etüdü/ç.n.] oldukça baştan savma tahminleriydi. Ama Incil ile uğraşırken, Paine bir yargıcın tarafsızlığından ziyade kovuşturma yapan bir avukatın düşmanlığını gösteriyordu. Fırtınalı hayatı 8 Temmuz 1809'da sona erdi (EKONOMİ BİLİMİ (ECONOMICS) Cilt XIV'e de bakınız).

I-VAHYEDİLEN DİN

Geçen birkaç yıl süresince, din üzerine düşüncelerimi yayınlamak niyetim olmuştu. Meslektaşlarımdan birkaçı gibi, Fransalı vatandaşlarımdan geri kalanı bana, kendi gönüllü ve bireysel inanç beyanlarında bulunmanın örneğini verdiler; ben de kendi itirafımı yapacağım, ayrıca bütün samimiyetim ve insan aklının kendisi ile iletişim kurduğu açık sözlülükle bunu yaparım.

Tek Tanrı'ya inanırım, daha ötesine değil ve bu hayatın ötesinde mutluluk ümit ve arzu ederim.

İnsanın eşitliğine inanırım ayrıca dini görevlerin adil davranma, sevecen merhamet ve türdeşlerimizi mutlu etmek için çabalamaya dayandığına inanırım.

Yahudi Kilisesi, Roma Kilisesi, Yunan Kilisesi, Türk Kilisesi, Protestan Kilisesi, ne de bildiğim herhangi bir kilise tarafından açıklanan inançlara kesinlikle inanmıyorum. Kendi aklım, kendi kilisemdir.

Bütün milli kilise kurumları bana insanlığı korkutup köle yapmak, ayrıca güç ve çıkarı tekeline almak üzere kurulmuş insan icatlarından başka hiçbir şey degillermiş gibi görünüyor.

Bu kiliselerin her biri “vahiy” veya Tanrı sözü dedikleri bazı kitaplar sergilerler. Yahudiler Tanrı’nın sözünün Tanrı tarafından Musa’ya bire bir verildiğini söylerler; Hristiyanlar Tanrıların sözünün ilahi ilham ile geldiğini söylerler ve Türkler Tanrı’larının sözünün (Kur’an) cennetten bir melek tarafından getirildiğini söylerler. Bu kiliselerin her biri diğerini imansızlıkla suçlarlar ve bana kalırsa onlara tümünden inanmıyorum.

Sözcüklere uygun fikirleri bağlamak gerekli olduğundan, konuya daha derinlemesine girmeden önce, vahiy kelimesi hakkında bazı görüşler arz edeceğim. Dine uygulandığı zaman vahiy, Tanrı’dan insana aracısız bildirilen bir şey anlamına gelir.

Hiç kimse, eğer kendisi tenezzül ederse, böyle bir irtibatı kurmak için Tanrı’nın gücünü inkar edecek veya kabul etmeyecek değildir. Ama meselenin hatırına, itiraf edilmesi gereken, belli bir kişiye vahyedilip bir diğer insana vahyedilmeyen bir şeyin, sadece o şahsa göre bir vahiy olduğudur.

Kendisi bunu ikinci bir kişiye, ikinci bir üçüncüye, üçüncü bir dördüncüye ve benzeri şekilde söylediği zaman, bütün

bu kişilere göre bir vahiy olması sona erer. O sadece birinci şahsa göre bir vahiydir ve başka herkes için söylentidir; sonuç olarak onlar buna inanmaya mecbur değillerdir, zira sadece birinci şahsın bunun kendisine söylendiği sözüne sahiplerdir.

Dünya “vahyedilen din” ifadeleri ile eğlenmiştir ve rahiplerin çoğu bu ifadeyi Eski ve Yeni Ahit denen kitaplar için kullanırlar. Vahyedilen dine benden daha kuvvetli inanan hiç kimse yoktur, ancak o, bu kutsal ünvanla paye verdiğim Eski ve Yeni Ahit’in hayalleri değildir. Bana göre vahiy olan bu şey, hiçbir insan aklının icat edemeyeceği ve hiçbir insan elinin taklit edemeyeceği veya değiştiremeyeceği bir şeyde bulunur.

Tanrı kelimesi farkına vardığımız Yaratılıştır ve bu Tanrı kelimesi, Kendi Yaratıcısından haberdar olması için gerekli olan her şey, insana vahyedilmiştir.

Onun gücünü etraflica düşünmek istiyor muyuz? Bunu, onun eserinin (yaratılarının, hilkatinin) enginliğinde görürüz.

Onun hikmetini etraflica düşünmek istiyor muyuz? Bunu akıl ermez bütünün sayesinde idare edildiği değiştirilemez bir düzen halinde görüyoruz.

Onun cömertliğini etraflica düşünmek istiyor muyuz? Bunu, dünyayı dolduruşundaki bollukta görüyoruz.

Onun merhametini etraflica düşünmek istiyor muyuz? Bunu nankörlerden bile bu bolluğu kesmeyişinde görüyoruz.

Onun iradesini insana gösterdiği saygı kadar etraflıca düşünmek istiyor muyuz? Herkese gösterdiği iyilik birbirimize karşı davranışlarımız için bir derstir.

Kısacası, Tanrı nedir bilmek istiyor muyuz? Bir insan elinin hazırlayabileceği, ancak Kutsal Kitap'ın Dünyanın yaratılışı adını verdiği Kutsal Kitap denen defteri incelemeyin.

II-İLAHİYAT VE DİN

Hristiyan inanç sistemine gelince, bana başlıca Manizmden (Maniheizm-Manicilik e.n.) oluşturulmuş, ancak biraz Deizm ile beraber bir bileşim gibi ve alacakaranlığın karanlığa yakınlığı kadar yakın gelir.

Şimdilerde doğal felsefe dediğimiz, astronominin en önemli yeri işgal ettiği bütün bilim çemberini kapsayan, Tanrı'nın eserlerinin ve eserlerinde Tanrı'nın gücü ile bilgelığının incelenmesidir ve gerçek ilahiyattır.

Şimdi yerinde incelenen ilahiyata gelince, bu Tanrı ile ilgili insan fikirleri ve hayallerinin incelemesidir. O'nun yaratmış olduğu eserlerde Tanrı'nın bizzat incelemesi değil, ancak insanın meydana getirdiği eserlerde veya yazılarda incelemesidir, ayrıca ıstırap vermek ve ayıplamak, batıl inanç çuvalına yer açmak üzere ilahiyatın orijinal ve güzel sistemini bırakmış olan güzel bir masum benzeri Hristiyan sisteminin, dünyaya yapmış olduğu zararların en azı arasında değildir.

Tanrı'nın yaratmış olduğu evrenin yapısını incelemenin ve derinlemesine düşünmenin din karşıtı olduğunu farz

eden, bir şeyin, din adı altında var olması gerektiği, inanılması hemen hemen hiç mümkün olmayan bir tutarsızlıktır. Ancak gerçek inkar edilemeyecek kadar sağlam kanıtlanmıştır. Despot cehaletin uzun zincirindeki ilk halkayı kırmaya herhangi bir şeyden daha çok hizmet eden olay, Luther'in gayretleriyle yapılan Reformasyon [Protestanlık/ç.n.] adıyla bilinen olgudur. O zamandan beri, Luther'in veya Reformcular denenlerin maksatlarının yarısı bile olmuş görünmese de, bilimler canlanmaya ve onların doğal arkadaşı özgürlükçülük belirmeye başladı. Bu sadece Reformasyon'un yol açtığı genel hayır oldu, zira dini yarar meselesine gelince o da meydana gelmemiş olabilir. Mitoloji aynı şekilde devam etti, ayrıca Hristiyan aleminin Papasının yıkılışından ulusal papaların çeşitliliği doğdu.

Temelsiz inancın önyargıları, genellikle geleneklerin önyargılarına dönüşür ve sonunda iğrenç ikiyüzlülükler haline gelir. İnsanlar geleneklerden ya da davranıştan veya herhangi dünyevi motivden inanmadıkları şeylere inanıyormuş gibi yaptıkları ya da inandıklarını iddia ettikleri zaman, inançları için bir sebep te gösteremediklerinde, ahlaklılık dümenlerini gemiden indirirler ve artık kendi zihinlerinde dürüst olmadıkları için, başkalarına adaletsiz davranmakta hiçbir ahlaki güçlük duymazlar. Bu kadar çok kilise ve işlerinde öylesine hile ve yalancılık dolu gezici din profesörleri ile riyakarları, ayrıca onları bağlayacak ülkenin yasalarından daha fazla güvenilemeyecek olan uğraşlarının icraatlarında, bu denli gevşeklik görmemiz, bu ahlaksızlık, ikiyüzlülüklerin etkilerinden dolayıdır. Ahlaklılığın onların zihinlerinde hiçbir yeri, eylemleri üzerinde hiçbir baskısı yoktur.

Vaizlerin bir kısmı inanca bağlı olmak üzere, günahlardan kurtuluş sağlarlar. Cemaatlerine, şayet İsa'ya inanırlarsa günahlarının affedileceğini bildirirler. Bu başlangıçta, günaha teşviktir; sonraki etapta bu adamların vaaz ettikleri doktrin doğru olamaz.

Bir diğer vaizler kesimi cemaatlerine, Tanrı'nın çok önceden belirli bir sayıda kurtarılacak kişiyi ve belirli sayıda sonsuza dek lanetlenecek kişiyi takdir edip seçtiğini söylerler. Eğer bu doğru olsaydı, kıyamet günü geçmiştir ve vaazları boşunadır, üstelik geçimleri için gereken yararlı bir çağrı üzerinde çalışsalar iyi olur.

Burada söylenen hiçbir şey, en hafif saygısızlıkla bile İsa Mesih'in gerçek karakterine uygulanamaz. Kendisi erdemli ve samimi bir insandı. Kendisinin vaaz ettiği ve uyguladığı ahlaklılık en hayırsever türdendi, ayrıca Konfüçyüs ve Yunan filozofların bazıları, Quaker'lardan beri ayrıca tüm çağlarda birçok iyi insanlar tarafından çok yıllar önce benzer ahlaklılık sistemleri vaaz edilmiş olsa da [İsa'nın ahlakı/ç.n.] hiç kimse tarafından aşılamamıştır.

III-İNCİL

Eğer kendimize gidişatın doğru fikirlerini düşünmek üzere izin verirse, mutlaka sadece değişmezlik değil ama Tanrı'nın adı ile bizi şereflendirdiği için herhangi bir yolla ya da tesadüfen yahut her ne şekilde olursa olsun, zuhur eden herhangi bir değişimin halis imkansızlığı fikrine de bağlanmamız gerekir ve bu yüzden Tanrı kelimesi herhangi yazı dili ya da insani dilde asla değişmez.

Kelimelerin anlamının mevzubahis olduğu sürekli ilerleyen değişim, tercümeyi gerekli kılan evrensel bir dil ihtiyacı, tercümeleri tekrar tartışmanın söz konusu olması ile ilgili hatalar, kasıtlı değiştirme ihtimalleri ile birlikte kopya çıkaran kişilerin ve matbaacıların hataları ister konuşma ister basılmış yazı halinde olsun bizzat beşeri lisanın, Tanrı sözünün vasıtası olamayacağı delillerine sahiptirler. Tanrı'nın sözü başka bir şeyde yaşar.

İncil'e dair bütün Hristiyan yorumcularının, bir de tüm Hristiyan papaz ve vaizlerinin alışkanlığı, İncil'i dünyada bir hakikat yığını ve Tanrı'nın sözü olarak zorla kabul ettirmek olmuştur; kavga edip birbirlerini yemişlerdir ve içindeki özel bölümlerin ve pasajların varsayımına müsait anlamı hakkında birbirlerini aforoz etmişlerdir; biri bu şekilde bir pasajın böyle bir şeyi demek istediğini söylemiş ve ısrar etmiş; bir diğeri doğrudan doğruya tersini kastettiğini, ayrıca bir üçüncüsü ne birini ne diğerini kastettiğini ama her ikisinden farklı bir şeyi demek istediğini söylemiştir; daha sonra buna İncil'in anlaşılması demişlerdir.

Şu anda, zamanlarını israf ve kendilerini İncil'den alınan dogmatik konular hakkında kavgacı tartışmalarda kızdırma yerine, bu insanların bilmeleri gereken -eğer bilmezlerse onları bilgilendirecek şey nezakettir- anlaşılacak ilk şeyin İncil'in Tanrı'nın sözü olduğuna ya da var olup olmadığına inanmalarını için yeterli güvenin var olup olmadığıdır.

Bu yüzden Eski ve Yeni Ahit denen kitapların incelemesine devam ediyorum. Tarihsel olarak olay aşağıdaki şekilde olmuş gibi görünüyor:

Kilise mitoloji uzmanları sistemlerini kurdukları zaman, bulabildikleri tüm yazıları topladılar ve onları hoşlarına gittiği gibi ele aldılar. Bize göre, bu tür yazıların şimdiki gibi Eski ve Yeni Ahit adı altında, bu derleyicilerin onları bulduklarını söylediği esnada, aynı durumda var olup olmadıkları yahut ister onların ilave etmiş, değiştirmiş, kısaltmış, ister düzeltmiş olmaları tamamen belirsizlik meselesidir.

Her ne olursa olsun, onlar yapmış oldukları derlemenin dışında kitapların hangilerinin Tanrı'nın sözü olması gerektiğine ve hangilerinin gerekmediğine 'oylama' ile karar verdiler. Birkaçını reddettiler, diğerlerinin şüpheli olduğuna karar verdiler -örneğin Apokrif [kutsal kitaba girmemiş yazılar/ç.n.] denen kitaplar- daha sonra oyların çoğunluğuna sahip olan bu kitapların Tanrı'nın sözü olduğunu bildirdiler. Farklı bir şekilde oy vermiş olsalardı, birinin inancı diğerinin oyundan (reyinden/ç.n.) kaynaklandığı için, kendilerine Hristiyanlar dediklerinden bu yana, bütün insanlar farklı bir şekilde inanmış olacaktı. Bütün bunları yapan hiç bilmediğimiz insanlar kimler; kendilerini genel Kilise adı altında adlandırıyorlar ve bütün bildiğimiz konu bu.

İncil'de Tanrı'nın kesin emri ile yapıldığı söylenen, insanlık için şok edici olan ve Fransa'da Robespierre, Carrier, Joseph le Ben tarafından, Hint Okyanusu'ndaki adalarda [East Indies bazen Endonezya da aynı ifade ile anlatılır, geniş anlamı Asya ve Avustralya arasındaki adalardır/ç.n.] İngiliz Hükümeti tarafından veya günümüzde bir başka katil tarafından yapılan herhangi bir şey gibi, ahlaki adalet konusunda sahip olduğumuz her fikire göre şaşırtıcı olan mevzular vardır. İnsanın Yaratıcı'sının bu işlerin yapılmasına yetki verdiğinden

emin miyiz? Bize bu şekilde olduğunu söyleyen kitapların Onun hükmü ile yazıldığından emin miyiz? İncil'i korkusuz okumak için, insanın kalbinde duyarlı, halden anlayan ve hayırsever her şeyi yok etmemiz gerekir. Kendi adıma konuşmam gerekirse, eğer İncil'in doğru olduğuna inanmak için yapmam gereken fedakarlıktan daha müthiş olduğuna başka hiçbir delilim olmasaydı, sadece bu, tercihim belirlmeye yeterli olurdu.

Ama İncil'in Tanrı'nın sözü olarak güvenilmeye yetkili olmadığı içsel delillerle gösterilebilir. İncil'in Musa'ya atfedilen ilk beş kitabının kendisi tarafından, onun zamanında da yazılmadığı ancak birkaç asır sonradan kaleme alındığı kolayca kanıtlanabilir. Musa kendi ölümünü tasvir etmiş olamaz, Moab ülkesinde bir vadiye gömüldüğünden de bahsetmiş olamaz. Benzer şekilde, Joshua'nın kitabı da Joshua tarafından yazılmamıştır; Joshua'nın İsrail'in Tanrı'ya sadece kendi zamanında değil kendisinden fazla yaşamış olanların zamanında da hizmet ettiğini yazamayacağı bellidir. Hakimler [The Book of Judges, Eski Ahit'i oluşturan 39 kitaptan biri/ç.n.] kitabı görünüşte anonimdir. Samuel'in kitapları Samuel tarafından yazılmamıştır; çünkü kendisinin ölümünden sonrasına kadar olmamış olan pek çok olaya değinmektedirler.

Suikastler, ihanetler ve savaşlar hikayesinden biraz fazlası olan, bazen kendi ile çelişkiye düşen Krallar kitabındaki tarihten, bir de Krallar'la ilgili en olağanüstü meselelerin birkaçından, Eski Ahit'in iki tarih kitabında (*Chronicles*) bahsedilmez. Eyüp'ün kitabının bir İbrani kitabı olduğuna dair içinde hiçbir delil yoktur; bir başka dilden İbranice'ye çevrilmiş gibi görünmektedir, ayrıca İncil içinde kızmadan veya tiksinti duymadan

okunabilen tek kitaptır. Mezmurlara, Davut'un Mezmurları denmesi bir hatadır çünkü tarihsel deliller bunların bazılarının Davut'un devrinden uzun zaman sonrasına kadar yazılmamış olduğunu göstermektedir. Kahinlerin kitapları çılgınca, vahşi ve anlaşılması güç kompozisyonlardır, İsa Mesih'e değil Yahudi ulusunun içinde bulunduğu, yazıldığı ya da söylendiği, zamanki olaylara değinen sözde kehanetlerdir.

Şimdi Yeni Ahit denen kitaba başlıyorum. İsa Mesih'in amacı yeni bir din kurmak olsaydı, şüphesiz nizamı kendisi yazardı veya Kendi hayattayken yazılmasını sağlardı. Ancak kendisinin adı ile günümüze kadar gelen belgelenmiş hiçbir yayın yoktur. Yeni Ahit denen kitapların tümü, onun ölümünden sonra yazılmıştır. Kendisi kökeni ve inancının beyanına göre Yahudi'dir, ayrıca başka herkesin olduğu ile aynı anlamda Tanrı'nın Oğludur; zira Yaratıcı Herkesin Babasıdır.

İlk dört kitap Matta, Markos, Luka ve Yuhanna (Matthew, Mark, Luke ve John), tamamen fıkra tarzındadır. Olayları, olduktan sonra, hikaye ederler. İsa Mesih'in ne yaptığını ve dediğini bir de başkalarının ona yaptıkları ve dediklerini anlatırlar, ayrıca birkaç vakada, aynı olayı farklı şekilde naklederler. Bu yüzden bu kitaplar söz konusu olduğunda vahiy, imkansızdır. Üstelik, onların adını taşıdıkları kimselerden farklı kişilerce yazıldıkları ihtimaldir.

Elçilerin İşleri kitabı da fıkra tarzında bir bölüm niteliğindedir. Vahiy denilen gizem kitabı dışında Yeni Ahit'in bütün geriye kalanı (Yeni Ahit'te yazılmış) mektuplar (epistles) adı altında bir mektup derlemesidir, hem de (Yeni Ahit'te yazılmış) mektuplar adı altında mektupların taklididir. Yine de bu

kitaplarda bulunan meseleler hakkında bir şey kesindir, bazı eski hikayelerin yardımı ile birlikte, Kilise adını taşıdığı kişinin karakterine çok çelişkili olan bir din düzeni kurmuştur. Hayatı tevazu ve yoksulluk olan bir şahsın yapmacık taklidi halinde şatafat ve hürmet dini tesis etmiştir.

IV-GİZEM, MUCİZE VE KEHANET

Tüm çağlar boyunca ve belki bütün ülkelerde insanlık üzerinde uygulanmaya çalışılmış üç ana vasıttan bahsetmek üzere devam ediyorum.

Bu üç yöntem gizem, mucize ve kehanettir. İlk ikisi gerçek dinle bağdaşmaz, ayrıca üçüncüsü daima kuşkuyla karşılanmalıdır. Gizeme gelince, gördüğümüz her şey bir bakıma, bizim için gizemdir. Kendi varlığımız bir gizemdir, bütün bitkiler alemi bir gizemdir. Ektiğimiz tohumun nasıl geliştiğini ve kendini çoğalttığını bilmiyoruz.

Yine de gerçek, işleyiş sebebinden farklı olarak, bir gizem değildir, çünkü onu görüyoruz ve aynı zamanda tohumu top-rağa gömmekten başka bir şey olmayan kullanacağımız yöntemi biliyoruz. Bu yüzden bilmemiz gerektiği kadarını biliyoruz ayrıca bilmediğimiz işleyiş (hikmet/ç.n.) kısmını eğer bilseydik, icraatta bulunamazdık, Yaratıcı, Kendisi bunu üstlenir ve bizim için icra eder.

Ancak her yaratılmış varlık bu bakımdan bir gizem olsa da, gizem kelimesi ahlaki hakikate uygun düşmeyebilir ayrıca aydınlığa karanlıktan daha fazlası atfedilebilir. O'na inandığımızda Tanrı manevi dürüstlük Tanrısıdır, gizem Tanrısı değil. Gi-

zem dürüstlüğün düşmanıdır. O, dürüstlüğü karartan insan icadı bir sistir ve gerçekliği çarpıtılmış halde gösterir.

Bu yüzden dinin, bir Tanrı inancı ve ahlaki dürüstlük eylemi olduğu için, gizemle bağlantısı olamaz. İçinde gizemden bir şey barındırmaktan bu kadar uzak olan Tanrı inancı bütün inançların en kolayıdır; çünkü bizim için zaruret dışında ortaya çıkar. Ve ahlaki dürüstlük eylemi veya başka bir deyişle, Tanrı'nın iyiliğinin uygulamalı taklidi, birbirimize onun hepimize karşı davrandığı gibi merhametli davranmamızdan başka bir şey değildir.

İster siyasetten ister sahte dindarlıktan kaynaklansın, insanlar yaratılış esnasında Tanrı'nın eserleri ya da sözleriyle bağdaşmayan din sistemleri kurdukları zaman, bütün araştırmalara ve kuramlara bir engel olarak hizmet etmesi gereken bir kelimeyi icat ya da kabul etme mecburiyeti altındaydılar. "Gizem" kelimesi bu amaca karşılık vermiştir ve böylece başlı başına gizem dışında olan din, gizemlerin buğusu içinde yozlaştırılmıştır.

Gizem bütün genel maksatlara karşılık verdiği için, "mucize" fırsat düştükçe yararlanılan bir yardımcı olarak ardından gelmiştir. Din adı verilen herhangi bir sisteme veya görüşe göre inanç kazanmak için şu ana kadar icat edilmiş olan delillerin tüm biçimleri arasında, en tutarsız mucizedir. Zira, başlangıçta, o inancın kazanılması amacı ile, her ne zaman rücu edilmesi gerekse, bu vaaz edilen doktrinde bir zaaf veya zayıflık anlamına gelir. Ayrıca ikinci olarak, bu Tanrı'yı insanları eğlendirmek ve gözünü dikip hayret ettirmek için muziplik yapan bir şovmen karakterine düşürmektedir. Aynı zamanda

tezgahlanabilen en şüpheli delil türüdür, zira inanç, mucize denen bir şeye bağlı değildir, ama onu gördüğünü söyleyen bir haberciye tabidir, bu yüzden, olay doğru olsaydı, yalan olduğundan fazla inanılma şansı olmayacaktı.

Gizem ile mucize, geçmişin ve şu anın sorumluluğunu aldığından, kehanet geleceğin sorumluluğunu üstlenmiştir ve inanç gerilimlerini sona erdirmiştir. “Kahin[Resul]” ve “kehanette bulunma” kelimelerinin orijinal anlamları değiştirilmiştir, Eski Ahit kahinleri sadece şairler ve müzisyenlerdi. Yahudi şairlerin firar ve istiare kelimelerinin anlamında bu değişiklik nedeniyle ve şimdi tarafımızdan kullanıldıkları zamana uyarlandıklarına nazaran, yerel olaylara aşina olmadığımız için anlaşılması güç hale gelen deyimlerle ifadeler, kehanetler haline getirilmiştir, üstelik tarikatçılar, tefsirciler ile yorumcuların garip fikirli mecazları ile istedikleri zaman açıklamalar çarpıtılmıştır. Anlaşılmaz olan her şey kehanet gibi olmuştur.

V-DEİZM (YARADANCILIK)

Bir düşünceyi tasarlamaya ve refleksle ona göre davranmaya ehil olduğumdan beri, ya Hristiyan sisteminin doğruluğundan kuşkulanırdım ya da onun garip bir mesele olduğunu düşünürdüm. Sanki Hristiyan ehli ebeveynler, çocuklarına dinlerinin ilkelerine dair herhangi bir şey anlatmaktan utanıyorlarmış gibi görünüyordu. Bazen onlara ahlaki değerler yönünden bilgi verirler ve onlarla Tanrı dedikleri şeyin iyiliğinden konuşturlardı. Ama oğlunu ölüme götüren ya da bunu yapması için insanları görevlendiren Tanrı Baba dedikleri şeyin Hristiyan hikayesi -hikayenin net lisanı bu olduğu için- bir ebeveyn tarafından çocuğa söylenemez ve ona bunun insanlığı daha mutlu ve daha iyi duruma getirmek için yapıldığını anlatmak, hi-

kayeyi daha da kötüleştirmektedir; ayrıca ona bütün bunların gizem olduğunu anlatmak sadece hikayenin akıl almazlığına mazeret göstermedir.

Bu saf ve içten deizm inancından ne kadar farklıdır! Gerçek deistin, sadece bir Tanrı'sı vardır ve kendisinin dini çalışmaları esnasında ve onu ahlaki, ilmi ve eylem olarak taklit etme gayreti sırasında eserlerinde Tanrı'nın gücünü, bilgeliğini ve merhametini derin düşünmesine dayanır.

Gerçek deizme tüm diğerlerinden en fazla yaklaşan din, ahlaki ve sevecen roldedir bu yüzden Quaker'ler [George Fox tarafından kurulan "Religious Society of Friends" dini grubu üyesi/ç.n.] tarafından icra edilendir; ancak onlar Tanrı çalışmalarını sistemlerinin dışında bırakmakla kendilerini çok fazla daraltmışlardır. Onların hayırseverliğine saygı duyuyor olsam da, kibirlerine tebessüm etmekten kendimi alamıyorum, Quaker'ın yaratılış hakkındaki düşüncesine danışsaydı, ne sessiz ve donuk bir yaratılış olurdu! Bir çiçek, mutluluk ve heyecanla açmaz, bir kuşun şarkı söylemesine izin verilmezdi.

Bu hayalleri bırakarak, diğer meselelere geçiyorum. Sadece Yaratıcı'nın her şeye kadirliği değil ama Onun bilgeliği ve lütfu hakkındaki fikirlerimiz, evrenin yapısını ve büyüklüğünü derinlemesine düşündüğümüz zaman, genişler. Sadece uçsuz bucaksız uzay deryasında duran veya dönen tek dünya fikri, yerini çok mutlu bir şekilde planlanmış ve hatta devinimleriyle insana yol gösteren dünyalar topluluğunun keyifli bir düşüncesine bırakır. Bereketle dolu kendi dünyamızı görüyoruz, fakat bu bereketin ne kadarının, evrenin engin mekanizması-

nın çözülmesi olan, bilimsel bilgi yüzünden olduğunu düşünmeyi unutuyoruz.

Ama kendini sadece tek dünya fikri üzerine biçimlendiren Hristiyan inanç sistemi konusunda ne düşünmemiz gerekir? Yazık! Bu muazzam uzay deryası ve Yaratıcı'nın her şeye kadir gücü nedir? Bir erkek ile bir kadının, elma yemiş olması yüzünden dedikleri, eşit olarak Onun korumasına muhtaç olan milyonlarca dünyanın sahibi olan Tanrı'nın, tüm geri kalanını bırakıp bizim dünyamızda nihayet bulmaya gelmesi gerektiği yegane ve garip düşüncesi nereden ortaya çıkabilirdi?

Tanrı'nın yaratılış esnasındaki mesajları veya eserlerinin duyularımıza verdiği delillerini reddetmekle ve bu deliller üzerinde aklımızın eylemi ile bu denli vahşi ve garip inanç ve din sistemi uydurulmuş ve de inşa edilmiştir. Ahlaki olarak kötü olmaktan ziyade, birçok bakımdan ahlaken iyi olan bir yığın din sistemleri mevcut olabilir; ancak sadece bir tanesi doğru olabilir ve bu bir tanesi her zaman olacağı gibi, Kendisinin eserlerinde gördüğümüz Tanrı'nın daima mevcut olan mesajları ile tüm olaylarda tutarlı olmalıdır.

Deistik inancın bir özetini vererek bitiriyorum:

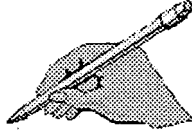
Birincisi gördüğümüz yaratılış, içinde aldatılamayacağımız, Tanrı'nın gerçek bilgisidir. Onun gücünü ilan eder, Onun bilgeliğini gösterir, Onun iyiliğini ve lütfunu ortaya koyar.

İkinci olarak, insanın ahlaki sorumluluğu, yaratılış esnasında Tanrı'nın bütün yaratıklarına karşı gösterdiği, ahlaki iyi-

lik ve lütfunu örnek almaya dayanır. Günlük olarak yaptığımız gibi, şu Tanrı'nın bütün insanlara karşı iyiliği görüşü, bütün insanların birbirlerine karşı aynı şeyi adet edinmesini isteyen bir derstir ve sonuç olarak insanla insan arasında öyle eziyet ve intikam içeren her şey ve hayvanlara karşı zulüm türünden her şey ahlaki sorumluluğun ihlalidir.

Bir konuda, yeryüzünün bütün milletleri ile dinlerinin aynı fikirde olduğu kesindir. Hepsi Tanrı'ya inanır. Üzerinde anlaşılmadıkları şey, bu inanca ilave edilen aşırılıklardır ve bu yüzden eğer şimdiye kadar evrensel bir dinin geçerli olması gerekirse, yeni bir şeye inanmakta değil ancak aşırılıklardan kurtulma durumunda ve önceden insanoğlunun inandığı gibi inanması halinde olacaktır. Ama bu arada bırakın her insan, hakkı olduğu gibi, tercih ettiği dini ve ibadeti uygulasin

* * *



DİNİ İDARENİN YÖNETİCİSİNE MEKTUPLAR

BLAISE PASCAL

Matematikçi, ilahiyatçı ve Fransız nesrinin en büyük yazarlarından biri olan Blaise Pascal, 19 Ocak 1623'te, Clermont-Ferrand'da doğdu ve 19 Ağustos 1662'de öldü. Annesi, kendisi dört yaşındayken öldü sonra ünlü bir avukat olan babası, çocuğu iki kız kardeşi ile birlikte Paris'e götürdü. Pascal son derecede hayret verici matematik dehası gösteriyordu, kendisi on yedi yaşında konik kesitler üzerine çok derin çalışmalar yapmıştı ve sonraki yılları fiziksel araştırmalar ve yüksek matematik incelemelerine tahsis etti. 1654'te Pascal "tılsım"ı olarak bilinen parşöme kaydedtiği olağanüstü bir vizyon deneyimlemesi üzerine, dünyadan vazgeçti ve Jansenist [Cornelis Jansen ve müritlerine ait Katolik öğreti/ç.n.] cemaati ile yakın ilişki içinde zahit (dünya nimetlerinden kendini çekmiş, sofu) hayata başladı. Bu yüzden Jansenist lider Arnauld'un namına Pascal, Cizvitlerin ahlaki felsefesine karşı en zeki ve sert ironi ile yöneltilmiş on sekiz mektup dizisi olan, ünlü "Dini İdarenin Yöneticisine Mektuplar"ı ("Lettres Éc-

rites par Louis de Montalte à un Provincial de ses Amis”) yayınladı. “Mektuplar” ilki 23 Ocak 1656 ve sonuncusu 24 Mart 1657 olarak on dört aylık bir dönem boyunca yayınlandı. Her biri sekiz ya da on iki -çeyrek boy- sayfalı, küçük risaleler biçimini almışlardı; çok büyük baskı sayısına ulaşmış ve Katolik ülkelerin tümünde çok geniş etki uyandırmışlardı. Herhangi bir bireye değil, gerçekten kamuya yönelik, açık mektuplardı.

I-TEMBEL SAFSATACILAR (muhakemesi zekice ama yanıltıcı olan kişiler)

Bayım, söz verdiğim gibi size bu muhterem Cizvit papazların -bu “tüm felsefelerden daha güvenilir olan ilahi bilgi tarafından yönetilen, öğreti ve bilgelikte böylesine seçkin insanların- ahlaki öğretilerinin en önemli ana hatlarını gönderiyorum. Muhtemelen şaka söylediğimi düşünüyorsunuz. Ciddi olarak söylüyorum ya da daha doğrusu kendilerinden bu şekilde bahseden onlar. Sadece yazdıkları yerden onların sözlerini kopya ediyorum “Bu peygamber Yeşaya (Isaiah) tarafından önceden bildirilen, insan ya da daha doğrusu melek topluluğudur.” Hristiyanlığın çehresini değiştirdiklerini iddia ediyorlar. Bize öyle söyledikleri için buna inanmamız gerekiyor ve sahiden onların vecizelerine hakim olduğunuz zaman, bunu ne kadar başardıklarını anlayacaksınız.

Onlar tarafından eğitime gayret ettim ve arkadaşımın bana söylemiş olduğu hiçbir şeye inanmadım. Öyle tuhaf şeylerle tembihlenmiştim ki, kendi kitaplarında gösterilene kadar onlara hemen hemen hiç inanmadım; sonra onları savunurken bütün toplumun değil, bazı tecrit edilmiş Cizvitlerin ilkelere olmaları gerektiği haricinde hiçbir şey diyemedim. Haki-

katten bunlar gibi kontrolsüz oldukları kadar ciddi olan Cizvitleri tanıdığımı söyleyebilirdim.

Bu bana açıklanan toplum ruhu yüzündendi, zira bu herkese ne yapıp edip bildirilmiyordu. Şöyle tembihlenmişim:

“Onların aralarında İncil’in ilkelerine, diğerlerinin bu prensiplere uzak olduğu kadar itaatkar papazlar mevcut olduğunu söylediğin zaman, onların lehine konuştuğunu düşünürsün ve bu yüzden bu oynak fikirlerin bütün toplumu tanımlamadığı sonucuna varırsın. Bu doğrudur. Ancak toplum bünyesinde böyle seks düşkünü bir öğretiyeye meydan verirse, onun ruhunun Hristiyan ciddiyetine sahip olmadığı sonucuna varmalısın.”

“Fakat o zaman tüm teşkilatın amacı ne? Herkesin her ne düşünecek olursa söylemeye serbest olması gerektiği mi?” dedim.

Cevap “Öyle değil. Bu kadar büyük bir cemiyet disiplin olmadan, ayrıca tüm hareketlerini yöneten ve dikte eden bir güç olmadan var olamaz.” oldu.

Cizvitlerin gayesi ahlaki değerleri bozmak değil ama öte yanda, tek gayeleri olarak ahlaki değerlerin düzeltilmesini planlamıyorlar, çünkü bunu politik bir dezavantaj kabul ediyorlar. İlkeleri şu; itibarlarının her yere yayılması ve bütün vicdanlara hükmetmeleri gerektiğinin, dinin hayrına olduğuna ve hatta lüzumlu, yararlı olduğuna inanacak kadar kendilerine değer veriyorlar. Ayrıca bazı mizaçları idare etmek için

İncil'in ağır kuralları uygun olduğundan, her ne zaman amaçlarına hizmet ederse bunları kullanırlar. Ama bu aynı kurallar insan çoğunluğunun arzularına uymadığından, genellikle herkesi memnun etmek için onları askıya alırlar.

Bu yüzden bütün türlerden ve mevkilerden, ayrıca farklı uyruklardan insanlarla işleri olduğundan, bütün bu farklılıklara uygun safsatıcılara ihtiyaç duyarlar. Eğer lakayt safsatıcılardan başka bir şeyleri olmasaydı, bütün dünyayı kapsayacak ana amaçlarını boşa çıkaracaklarını bu ilkedен kolayca anlayacaksınız. Gerçekten dindar insanlar daha ciddi bir yönetim isterler, ancak gerçekten dindar olan çok kişi mevcut olmadığından Cizvitler onlara rehberlik edecek çok sayıda katı yöneticilere ihtiyaç duymazlar. Onlara ihtiyaç duyan az kişi için Cizvitler, birkaç yöneticiye sahiptirler. Öte yandan, onların çok sayıda lakayt safsatıcıları, hoşgörölü ve kolay yolun peşinde koşan, muazzam kalabalığın emrine amadedir.

Cazibe, kollarını bütün dünyaya açan bu nazik ve mezhebi geniş idare sayesinde. Eğer, kendisinin yanlış biçimde edindiği kazancı tazmin etmeye zaten kararlı biri onlara gelirse, kendisini caydıracaklar diye korkmanız gerekmez. Tersine, kendisinin kutsal kararını övecekler ve doğrulayacaklardır. Ancak eğer tazmin etmeksizin günahların bağışlanmasını dileyen gelecek bir başkası olursa, şayet kendisine arzu ettiğini verme çareleri yoksa, onların durumu zor olur. Bütün dostlarını bu şekilde korurlar ve kendilerini düşmanlarına karşı savunurlar. Daha sonra eğer biri onları aşırı umursamazlıktan suçlarsa, derhal en sert idarecilerini ve Hristiyan hukukunun ciddiyeti üzerine yazmış oldukları bazı kitapları ortaya atarlar;

ardından temiz kalpli ve sorgulamayan insanlar bu delillerden memnun olur.

Her tür insan için delilleri vardır ve her soruya öyle hünerli cevaplar verirler ki kendilerini, çarmıha gerilmiş Tanrı'nın delilik gibi görüldüğü ülkelerde buldukları zaman, Haç rezaletini hasıraltı ederler ve sadece nur içindeki İsa'dan vaaz ederler. İnce bir hile ile putperestliği bile affettikleri Hindistan ve Çin'de yaptıkları budur, görünüşte putlarına yapılan aleni tapınmayı vaaz etmeleri gereken üyelerinin İsa'nın gizli simgelerini beraberlerinde taşımalarına izin verirler. Bu tutum aforozun acısı altında, herhangi bir bahane ile putlara tapmaya izin vermekten men edilmelerine veya din olarak öğretilen kişilerden, Haçın hikmetini gizlemelerine yol açar. Daha sonra (kendisi) bu bilgiye sahip olana kadar, birini vaftize kabul etmekten men edilmişlerdir, ayrıca kiliselerinde İsa figürlü haç heykeli inşa etmeleri men edilmiştir.

Bu şekilde, bütün bu çarpıklıklarının başlangıcı ve kaynağı olan “muhtemel düşünceler” öğretilerinin gücü ile tüm dünyaya yayılmışlardır. İnsani ve politik öngörülerini ilahi ve Hristiyan öngörülerini ile gizlemeleri hariç, bunu saklamak üzere hiç zahmet çekmedikleri için, bunu kendilerinden öğrenebilirsiniz. Kendisi din değiştirme aracı olarak lekesiz ve kutsal yasayı dikkate almak ve insan ruhlarını onun faydalı kurallarına alıştırmak yerine, sanki bunu destekleyen inanç ve gelenek tüm zamanlarda ve mekanlarda sonsuza kadar baki değilmiş gibi ve sanki kabahatlerinin lekelerini temizlemek için Tanrı'nın yasasını bozmaktan daha fazla hiçbir şey gerekli değilmiş gibi davranırlar.

II-NİYET DOKTRİNİ

Efendim, size, muhterem Cizvit papazının kendi safsatıcılarının ilkeleri hakkında, beyefendiler arasında, “onur meselesi” konusunda bana dediklerini aktarmalıyım. Kendisi, “Biliyorsun bu onur meselesi hayatın şu aşamasındaki erkeklerin egemen olan tutkusu ve onları sürekli olarak Hristiyan dindarlığına oldukça zıt görünen şiddet eylemlerine sevk ediyor. Hakikatten, eğer papazlarımız din ciddiyetini bir dereceye kadar gevşetmemiş ve onu insanların zayıflığına uydurmuş olmasaydılar, onların hepsini günah çıkarma odalarımızdan kovmamız gerekirdi. Ancak, Tanrı’ya olan görevleri aşkına, İncil’e ve komşularına karşı hayır işleri hatırına, dünya insanlarına bağlı kalmayı arzu ettikleri için, insanın vicdanını yaralamadan dünyanın olağan seyrinde onurunu koruması sayesinde mümkün kılabileceği önlemler peşinde koşmaları gerekti. Aynı zamanda dindarlık ile onur gibi görünüşe göre birbirine o kadar karşıt olan iki şeyi korumaları gerekiyordu. Fakat maksatları ne kadar değerli olursa olsun, uygulaması son derece zordu.” dedi.

“Onu zor bulmana şaşırdım.” dedim.

“Şaşırdın mı?” diye cevapladı. “Ancak İncil’in yasasının bize asla günaha karşı günah işlememeyi ve intikamı Tanrı’ya bırakmayı buyurduğunu; ayrıca öte yandan dünya kanunlarının düşmanlarımızın ölümü ile olsa dahi adaleti yerine getirmeden, haksızlıktan ileri gelen acılar çekmemiz gereğini yasakladığını bilmiyor musun? İki kuralın birbirine daha ters düşmesi mümkün mü?”

“Papazlarınız hakkında gördüklerimden sonra demek istediğim, onların diğer insanlar için imkansız olan şeyleri kolayca yapabileceklerini biliyorum. Onların bu iki kuralı uzlaştırmamanın bir yolunu keşfettiklerine inanmaya gerçekten hazırım ve bana bunun ne olduğunu bildirmeniz için size yalvarıyorum.”

Kendisi, “O halde ahlaki sistemimizde büyük önem taşıyan bu harika ilkenin, muhteşem ‘niyeti yönetme’ metodumuz olduğunu bilmelisin. Zaten onun bazı örneklerini gördün. Böylece sana kulların bazı zararlı mesajlarla beraber nasıl temiz bir vicdan taşıyabileceklerini açıkladığım zaman, sen onların taşıyıcısı oldukları kötülüklerden niyetlerini başka yöne çekerek ve onu hizmetleri karşılığında elde ettikleri kazanca dönüştürerek bunun olduğunu anlamış olmalısın. ‘Niyeti yönetme’ dediğimiz şey budur. Aynı şekilde maaşlı papazlık makamına karşılık para verenlerin, niyetlerini eylemden alıkoymazlarsa, dini görevleri satın almaktan suçlu olacaklarını anlamış olursun. Ama sana bu muhteşem metodu cinayet ile ilgili olarak pek çok durumda onu aklayan bütün güzelliği ile sergileyeceğim.” cevabını verdi.

“İlkenizin her şeye müsait olduğuna ve hiçbir şeyin ondan kaçmayacağına inanmaya hazırım.” dedim.

“Hiç te değil, daima bir uçtan diğerine kaçıyorsun. Hiçbir şekilde, her şeye izin vermeyiz. Örneğin, sadece günah işleme hatırına, asla biçimsel günah maksadına izin vermeyiz, ayrıca başlı başına bir sonuç olarak günah peşinde koşmakta ısrar eden biri ile işimiz yoktur, çünkü bu, her ne yaşta, cinsiyette veya kademedede bulunursa bulunsun şeytani bir gayedir. An-

cak böyle mutsuz eğilim mevcut olmadığı sürece, insanın eylemlerinin sonucu olarak, adil bir amaç önermeye dayanan, niyeti yönetme metodumuzu uygulamaya çalışırız. Gücümüz dahilinde bulunan yere kadar, olayları yasaklamaktan uzak dururuz; ancak eylemi önleyemediğimiz zaman, en azından niyeti temizlemeye gayret ederiz ve yöntemin zaafını bu şekilde sonucun temizliği ile düzeltiriz.

“Papazlarımızın, onurun savunması sırasında, işlenen şiddet eylemlerine izin verebilmeleri bu şekildedir. Sadece birinin niyetini suç oluşturan intikam arzusundan uzak tutmak ve meşru bir arzu olan kişinin onurunu savunma arzusu ile sınırlamak gereklidir. Bu şekilde bütün papazlarımız Tanrı’ya ve benzer şekilde insanlara karşı görevlerini yerine getirebilirler. Onlar eylemlere izin vererek dünyayı memnun ederler ve niyetleri temizleyerek İncil’i hoşnut ederler. Bu eskiler [Romalılar ve öncesi zaman/ç.n.] için bilinmeyen ve papazlarımız için tamamen doğru bir yöntemdir. Şimdi bunu anlıyor musun?”

“Çok iyi anlıyorum,” dedim. “İnsanlara eylemin harici ve maddi tesirini mümkün kılıyorsun bir de Tanrı’ya niyetinin içsel ve manevi manevrasını itiraf ediyorsun, sonra bu şekilde insanı ilahi yasa ile uzlaştırıyorsun. Ancak kuralını yeterince iyi anlasam da, sonuçlarının neler olduğunu bilmek isterim: Örneğin, metodunun kişiye öldürme izni verdiği bütün durumları bilmek istiyorum. Bana her kim bir darbe alırsa intikam suçu olmaksızın ona [aldığı darbeye/ç.n.] kılıç saplamakla karşılık verebilir dedin ama henüz bana kişinin ne kadar iletirilebileceğini söylemedin.”

Papaz, “Neredeyse hiç hata yapamazsın,” dedi. “Adamı öldürecek kadar ileri gidebilirsin. Yetkililerden biri şöyle diyor: ‘Darbe vurmuş bir adamı kaçsa bile, nefretle veya intikamla yapılmaması, kişinin eylemlerinin aşırı ve devlete zararlı cina-yetlere yol açmaması şartıyla, öldürmeye izin verilmiştir.’ Sebep insanın sanki çalınmış bir nesnenin ardından koşar gibi, onurunun arkasından bu şekilde koşabilme ihtimalidir. Zira onurunuz tam olarak, sanki onun aldığı bir şeymiş gibi, düşmanınızın ellerinde olmasa da, aynı şekilde büyüklük ve nüfuzunuzu ispat ederek ve de insani saygı kazanarak onu geri kazanabilirsiniz. Aslında kendisi devam ediyor: ‘Darbe almış olan birinin düşmanını öldürene kadar küçük düşürülmüş sayıldığı doğru değil midir?’”

Bu bana öyle korkunç göründü ki kendimi tutmakta güçlük çektim. Yeterince dinlemiş olduğumu hissediyordum.

III-ALAY SUÇLAMASI

Saygıdeğer papazlar, ahlaki ilkeleriniz konusunda benim mektuplarımdan bazılarına cevaben yayınladığınız mektupları okudum ve savunmanızda ana noktalardan birinin sizin ilkelere-
nizden yeterince ciddi biçimde bahsetmemişliğim olduğunu fark ettim. Bu suçlamayı bütün yazılarınızda tekrarlıyorsunuz ve şimdiye kadar, kutsal şeyleri alay konusuna çevirdiğimi söylemeye koyuldunuz.

Bu şaşırtıcı ve çok haksız bir suçlama, zira içinde kutsal şeyleri alayla ele aldığım bir pasaj nereden bulunacak? Aranızda bazı öğretilerden az saygıyla bahsettiğim doğrudur, ancak yazarlarınızın hayallerinin, inançların gerçekliği olarak kabul

edileceğini mi sanıyorsunuz? Escobar'ın pasajlarına ve dinle alay etmekle suçlanmadan diğer yazarlarınızın çok gülünç, üstelik Hristiyanlığa aykırı hükümlerine gülmek imkansız mı? Suçlamalarınız bana yeni bir alay konusu vermesin diye veya sizin ahlaki ilkelerinizle eğlendiğim zaman, safsatacılarınızın öğretisi kutsal Evangel öğretisinden uzak olduğu kadar, benim kutsal şeylere gülmekten uzak olduğum anlaşılmamalı diye korkmuyor musunuz?

Gerçekten, papazlar, dine gülmekle, ölçsüz fikirleri kutsal şeylere saygısızlık olanlara gülmek arasında büyük bir fark vardır. Tanrı'nın Kutsal Kitabı'nın vahyettiği gerçeklerle bağlantılı olarak noksan olmak dine karşı saygısızlıktır ama insan ruhunun karşı olduğu yanlışlıklar konusunda teessüflerimizi göstermememiz gerektiği, dine hiç de daha az saygısızlık olmayacaktır.

Tıpkı Hristiyan gerçekliğinin sevgi ve saygıya layık olduğu gibi, ona aykırı olan hataların da teessüf ve nefretimizi hak ettiğini düşünmenizi rica ediyorum. Zira dinimizin gerçeklerinde iki nitelik mevcuttur, sevgimizi zorlayan ilahi güzellik ve hürmetimizi talep eden kutsal görkem, ayrıca yanlışlarda iki özellik mevcuttur, onu kötüleştiren kutsal şeye saygısızlık ve abes kılan terbiyesizlik.

Bu yüzden, bu yöntem kilisenin ilk papazlarında yaygın olduğundan ve Kutsal kitaplar tarafından, en büyük azizlerin ve hatta Tanrı'nın kendisinin dersleri vasıtası ile onaylandığından, saçmalıklar gibi yanlışlarla uğraşmanın Hristiyanlara layık olmadığına dünyayı inandırmayı sakın ummayın. Tanrı'nın aynı zamanda günahkarlardan, ölüm saatlerinde, du-

rumları en kederli ve en içler acısı olduğu derecede nefret ettiğini ve küçümsediğini görmediğimiz için, ilahi bilgelığın alay ile gülmeyi, onları ebedi azaba mahkum eden intikam ve öfke ile birleştirdiği söylenir.

Üstelik, insanın cennetten kovulmasından sonra, Tanrı'nın insana söylediği ilk sözlerde, Kilise papazlarının bir alay tavrı, iğneleyici ironi keşfetmiş oldukları dikkatimize değer. Şeytanın kendisinin o zaman Tanrı gibi olacağı itirafına inanmış olması ümidi içinde, Adem itaatsizlik ettikten sonra, Kutsal kitaptan anlaşılır ki Tanrı'nın cezası kendisini ölüme bağlı kıldı ve Adem günahının layık olduğu perişan duruma düştükten sonra, Tanrı kendisi ile iğneleyici hiciv sözleri ile şunları söyleyerek alay etti: "Bizden biri gibi olan insan var."

Bu yüzden alayın bazen insanları kendi aptallıklarından döndürmek için tasarlandığını ve o zaman dürüstlük eylemi olduğunu anlarsınız. Böylece Yeremya aptal eylemlerin, beyhudeliğinden dolayı, kahkahaya layık olduğunu söyler. Ve yine St. Augustine akıllıların aptallara, akıllı oldukları için, güldüğünü ancak erdemde kendi bilgeliklerinden değil, fakat kötünün tükenişi ile alay edecek ilahi bilgelik yüzünden olduğunu söylüyor.

Ne? İnsanın düşmanını arkasından hem de pusuda öldürmesinin hain bir cinayet olduğunu kanıtlamak için Kutsal kitabı ve hadisi yardıma çağırmalı mıyız? Veya bir para armağanı vermenin kiliseye ait bir maaşlı papazlık makamını satın almak amacıyla sağlama bağlayacağını kanıtlamak için? Elbette teessüfümüze layık olan öğretiler vardır ve sadece alay vasıtasıyla ele alınabilirler. Papazlar, sizler bir darbeden ve hakaret-

ten sakınmak için öldürmenin yasal olduğunu öğretmeye ruhsatlı olacak mısınız, buna rağmen biz bu kadar ağır bir hatayı reddetmeye yasaklı mı olacağız? Bir hakimın kendisine adaletsizlik satın almak için verilen rüşvete, dürüstçe sahip olabileceğini söylemeye özgür mü olacaksınız, yine de sizinle asla ters düşmeyecek miyiz? İnsanın Tanrı'yı hiç sevmeden kurtarılabilceğini ve yine de savunmalarının size saldırarak kardeşlik hayrını yaralayabileceği, ilkelerinize gülmekle Hristiyan tevazusunu üzebileceği nedeniyle inancın dürüstlüğünü savunacak olanların ağızlarını kapamasını resmen ileri sürecek mısınız?

IV-DİNİ GÖREVLERİ SATMA GÜNAHI

Aziz papazlar, bu kadar uzun zamandır bana karşı yönelttiğiniz -bana dinsiz, soytarı, düzenbaz, dolandırıcı, iftiracı, üçkağıtçı, kafir, gizli Calvinist, şeytanlar birliğinin elinde biri dediğiniz- suçlamalarla ilgili olarak sizlere yazmak üzereydim. Dünyanın neden böyle konuştuğunuzu bilmesini dilerim; zira beni birinin bu şekilde düşünmesi gereğine üzülmem icap eder, ayrıca bana karşı aynı suçlamaları ortaya attığınız cevaplarınızı gördüğümde, iftiralarınız ve düzenbazlıklarınızdan alenen şikayetçi olmaya çoktan karar vermiştim. Sonunda, bunu yine de bir ölçüde gerçekleştireceğim; çünkü savunmamın sizleri bana atfettiğiniz gerçek düzenbazlıklardan fazlasına mahkum edeceğini umuyorum. Gerçekten, pederler, sizin konumunuz şüphelenmeye benimkinden daha açık, zira olduğum gibi yalnız olarak ve sizinki gibi böyle güçlü bir cemiye-te karşı, güçsüz ya da insani destekten yoksun olmam, bir de sadece dürüstlük ve samimiyet ile desteklendiğimden, kendimi sahtekarlık suçlamasına maruz bırakarak, her şeyi kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmış olmam çok imkansız. Ama pe-

derler, sizin konumunuz farklı, benim için hoşunuza gideni söyleyebilirsiniz ve şikayet edebileceğim hiç kimseyi bula-mam. Pekala, sahanızı seçtiniz hem savaş sizin ülkenizde ve sizin zararınıza. Sıkılacağım diye korkmayın, ilkeleriniz konu-sunda öyle eğlendirici bir şey var ki dünyayı sevindirmekte as-la başarısız olmazlar.

İzin verin samimiyetle açıklayayım; örneğin kutsal şeyler-den kar sağlama konusundaki öğretiniz. Kendinizi kiliseye ait maaşlı papazlık makamlarında bir ticareti en şiddetli cezalarla yasaklayan kilisenin kanunlarıyla, ayrıca bu rezil trafiği düzen-leyen bu kadar çok insanın, para hırsı arasında bir ikilemde bul-duğunuz için, insanlara istediklerini verecek ve Tanrı'ya sözler ve gösteriştten başka hiçbir şey vermeyecek olan sıradan yönte-minizi izlediniz. Zira maaşlı papazlık makamları karşılığında para alacak olmasalardı, bu din taciri kişiler ne talep ederlerdi?

Ama kutsal şeyleri satma suçundan aklamış olduğunuz iş-lem tam olarak budur. Henüz, dinsel görevlerden kar etme adını yok edemediğiniz için ve namın bağlı olduğu bir mese-lenin var olması gerektiğinden, bu gayeye yönelik olarak din tacirlerinin zihinlerine asla girmeyen ve gerçekten onlar için oldukça boşuna olan sanal bir fikir icat ettiniz. Bu, özünde ele alındığında din ticaretinin, paraya, bizatihi manevi ayrıcalık kadar yüksek ölçüde, önem vermesine dayanmasıdır. Kim bu kadar farklı türde ve bu kadar oransız şeyleri karşılaştırmanın hayalini kurabilirdi? Yine de yazarlarınıza göre insan bu meta-fizik karşılaştırmaları aklında bulundurmadağı sürece, kendi makamını bir başkasına verebilir ve din tacirliği suçuna maruz kalmaksızın karşılığında para alabilir. İnsan ihtiraslarını tat-min etmek için, din ile alay edişiniz bu şekildedir.

Bana karşı kullandığınız hakaretamız lisan, asla ihtilaflarımızı tasfiye etmeyecek, tehditlerinizden herhangi biri de beni kendimi savunmaktan alıkoymayacak. Gücünüze ve cezadan muafiyetinize güveniyorsunuz; ancak ben dürüstlük ve masumiyet sahibiyim. Şiddetin hakikati ezmeye çalışması yoluyla yapılan savaş acayip ve uzun sürelidir; zira şiddetin bütün çabaları gerçeği zayıflatamaz, üstelik sadece onu daha belirgin kılmaya hizmet eder. Diğer taraftan, bütün hakikat ışığı zorbalığı durdurmak için hiçbir şey yapamaz, ama aksine onu tahrik eder. Kuvvet kuvvetle çarpıştığında, daha güçlü olan zayıfı imha eder, iddia iddia ile karşılaştığında, doğru ve inandırıcı düşünce gösterişe ve yalanlara dayalı olanı yener; ancak şiddet ve doğruluk biri diğeri üzerinde hiçbir güce sahip değildir. Bu, bu iki şeyin eşit oldukları anlamına gelmez. Onlar arasında şu olağanüstü fark vardır; sonuçları saldırdığı gerçeğin görkemine göre belirlenen şiddetin uğraşı ilahi düzenle sınırlıdır, ama diğer taraftan, hakikat, sonsuza kadar yaşar ve sonunda düşmanlarına karşı zafer kazanır, çünkü Tanrı'nın Kendisi gibi ebedi ve güçlüdür.

V-CİNAYET

Şimdi görelim, pederler, insani adalet tarafından bu kadar özenle korunan insan hayatını nasıl değerlendiriyorsunuz. Acayip yasalarınızdan görünüyor ki hakaret veya haksızlık durumunda sadece tek hakem var ve bu hakem saldırıyı kabul etmiş olan kendisi olacak. Kendisi aynı zamanda hakim, davacı ve cellat olacak. Kendisi suçlunun ölümünü talep eder, onu ölüme mahkum eder ve derhal cezayı infaz eder, sonra bu şekilde kardeşinin beden ya da ruhuna saygı göstermeden, İsa'nın uğrunda öldüğü kardeşinin günahlardan kurtuluşunu katleder ve tehlikeye atar. Ayrıca bütün bunlar, bir darbeden,

iftiradan, hakaretamız bir sözden ya da ne kanunun ne de herhangi yetkili yargıcın ölüm cezasını veremediği bir diğer suçtan sakınmak için yapılacaktır.

Yalnızca o kadar değil, ancak bir rahip bile yetkisiz ve yasa karşı olan bu ölüm cezası verme durumunda ne günah ne de kuralızsızlık üstlenmemiş olma taahhüdü altına alınır. Bu şekilde konuşanlar dindar insanlar ve rahipler olabilirler mi? Onlar Hristiyan mı yoksa Türk (o dönemki Batı dünyasında Türk kelimesi Müslüman, Ortadoğulu ve benzeri kelimelerin toplamına eşdeğer bir anlama sahiptir/e.n.) mü-insan mı yahut şeytan mı? St. Augustine'e göre bütün dünyaya yayılmış iki halk ve iki alem vardır; İsa Mesih'in kralı olduğu bir kitle oluşturan, Tanrı'nın çocukları ile şeytanın kralı olduğu, Tanrı'nın düşmanlarının alemi.

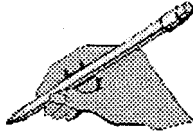
Şimdi İsa, haysiyetin temelini, çile üzerine atmıştır; şeytan onu çile çekmenin reddine dayandırmıştır. İsa bir darbe alanlara, diğer yanaklarını çevirmelerini öğretmiştir, ancak şeytan bir darbe tehlikesi altında olanlara, onları tehdit eden düşmanı öldürmelerini öğretmiştir.

Bu yüzden pederler, bu iki alemde hangisine ait olduğunuzu düşünün. Mistik Kudüs denen huzur şehrinin lisanını duydunuz, ayrıca Kutsal kitaplarda spiritüel Sodom denen kargaşa şehrinin lisanını duydunuz. Bu iki lisandan hangisini anlıyorsunuz? St. Paul'e göre İsa'ya ait olanlar onun ilkeleri yönünde davranır ve konuşurlar, hem de İsa'nın sözlerine göre, şeytanın çocukları olanlar, dünyanın başlangıcından beri katil olanlar, onun ilkelerini izlerler. Bu yüzden öğretmenlerinizin lisanını dinleriz ve onlara bir darbe tehdidi olduğunda,

suçluyu öldürmektense buna katlanmamız gerekip gerekmediğini ya da hakarettten kaçmak için onu öldürüp öldüremeyeceğimizi sorarız.

Lessius, Molina, Escobar ve diğer Cizvitler, bir darbeyle tehdit eden insanı öldürmenin meşru olduğunu söylerler. İsa Mesih'in lisanı bu mudur?

* * *



YALNIZLIĞIN BAZI SEMERELERİ

WILLIAM PENN

William Penn, 14 Ekim 1644'te Londra'da doğdu. Genç yaşta Quaker'lara katıldı ve henüz genç iken dini görüşlerini açıkladığı için hapis cezasına çarptırıldı. Athanasian mezhebi üzerine bir saldırı olan "Sarsılan Kumlu Temel" (A Sandy Foundation Shaken) nedeniyle, 1668'de "Haç Yok, Taç Yok" (No Cross, No Crown) u yazdığı Tower'a gönderildi. II. James döneminde, yine de kendisi mahkemenin oldukça gözdesiydi ve 1682'de birkaç dindaşı ile gittiği, sonradan Pennsylvania olarak bilinen bölgenin imtiyazını kabul etti. İngiltere'ye dönüşünden sonra, II. James'in düşüşü ile zarar gördü ama II. William döneminde vatan hainliğinden beraat etti ve daha sonraki yıllarını emeklilikle geçirdi. Kendisi 30 Temmuz 1718'de Ruscombe, Berkshire'da öldü. Açıkça hapisnede kalmalarından birinin semeresi olan, "Yalnızlığın Bazı Semereleri, veya William Penn'in İlkeleri"ne 1693'te yayın hakkı tanındı. Bunu "Yalnızlığın Daha Fazla Semereleri" (More Fruits of Solitude) izledi. Tamamı, eğer farklılıkları halinde daima beylik laflara değinmekten kurtulmazlarsa, hayat konusunda oldukça cesaretle ve vasati sonuçlar için küçümseme eş-

liğinde bildirilmiş akıllıca, bilgili ve yardımsever olan ilkelerin bir derlemesini oluşturur. Kitap ondan “böyle hoş ruh hali ile, bu kadar dürüst, nazik bilgeliği sözlerle dökebilen yaşayan adam yok-hiç, ne de yakın zamanda ölen” diye bahseden R.L. Stevenson’un gözdesi olarak bilinir olmuştı.

OKUYUCUYA

Okuyucu, sana sunduğum yalnızlığın semeresi olan bu Enchiridion [Bir konu hakkında temel bilgileri içeren el kitabı/ç.n.] hiçbirine bize daha iyi öğretmese de, az kişinin öğrenmeye ilgi duyduğu bir okuldur. Bazı bölümleri, ciddi tefekkürün sonuçları, diğer bölümleri geçici akıllanmaların ışıltılarıdır. Kişisel memnuniyet için yazılmış ve şimdi insan ahlakına bir yardımı olması için yayınlanmıştır.

Yazar inzivası için Tanrı’ya şükreder ve kendisini ona sevk eden bu Latif eli öper; zira dünyaya yararsız olduğu anlaşılmaması icap etseydi, kendisini asla bu kadar hazırlayamazdı.

Kendisi şimdi; daha önce asla bu kadar efendisi olmadığı, kendisi ve dünya hakkında bu esnada fikir edindiği, ayrıca ne yönden konuya girdiği veya konu dışı kaldığını, ne yapmış olabildiğini, neyi düzelttiğini ve neyi insan ahlakında sakındığını, ihmalleri ve başkalarının -özel aileler ve kişilerin olduğu kadar toplumların ve hükümetlerin de- ölçsüzlükleri ile birlikte gözlemlediği, kendisinin diyebileceği bir sürelik zamana sahip olmuştur. Ayrıca gerçekte hayatını tekrar nerede yaşayacağını düşünür, Tanrı’nın lûtfuna rağmen, sadece O’na hizmet edemezdi, ancak komşusuna ve kendisine daha iyisini yaptı ve esirgeyeceği zamanının yedi yılını verdi. Ayrıca kendisi, belki

yine de dünyadaki en kötü veya en tembel insan değildir, ne de en yaşlı. Zaten senin olan yaşamının, hiçbir anını boş geçirmemek için okuyucu, sana yaşam verebileceğini söylemek daha doğrudur.

Zamandan başlayıp bu kadar savurgan olmaya yatkın olduğumuz hiçbir şey yoktur ve onsuz, bu dünyada hiçbir şey yapamayacağımızdan, üzerinde daha endişeli olmamız gereken bir şey yoktur. Zaman en çok istediğimiz, ancak ne yazık ki kötü kullandığımız şeydir; üstelik Tanrı şüphesiz en sert biçimde bizimle hesaplaşacağından, gerektiğinde artık zaman olmayacaktır.

Yazar sana tam bir eser iletme iddiasında değildir; onun işi gösteriş olmadığı için sadece hayırdır. Kendi konusunda karışık, ayrıca huzur bakımından hiçbir şekilde yapmacık değildir. Ancak eser İncil'den kısa bölümler sebebiyle, kendi üzerine vaaz etmene hizmet edebilecek, insan hayatının seyrinin çoğunu ihtiva eden, tavsiyeler içerir. Eğilimin ya da nefretin, usulün ya da veciben her ne olursa olsun, senin doğrultun ve yararın adına söylenmiş uygunsuz bir şey bulmayacaksın. Senin dikkatine değer olanı kabul ve ıslah et; geri kalanı affet, sonra sana ve Tanrı'nın bütün evrenine karşı iyi niyetin hesabına yazdır.

CEHALET

Kaç milyon insanın, dünyaya, kendilerinden ve yaşadıkları dünyadan habersiz, gelip gittiğini düşünmek takdire şayandır. Eğer insan Windsor Şatosu veya Hampton Sarayı'nı görmeye giderse, böyle bir yerin güzelliğini ve zevkini tamamlayan mev-

kisini, binasını, bahçeleri, fıskiyeleri vs. incelememesi ve hatırlamaması garip olurdu. Ve yine de az insan kendini tanır, kendi bedenlerini değil, zihinlerinin evini, dünyanın en garip yapısını, yaşayan ayaklı fani bedeni hiçbirini tanımazlar: dünyanın neden yapıldığını ve ne ile doyurulduğunu; hangilerini bilmenin sevincimiz kadar böyle çok yararımıza olduğunu da bilmezler. Tanrı'nın görünmeyen yaratılarının, görülen şeylerle ortaya çıkarıldığı bize anlatıldığı zaman bundan kuşkulanamayız ve sonuç olarak O'na -yaratıların Büyük ve Bilge yazarına nazaran- bakmamız gerektiği gibi bakarsak, yaratılar bakımından görevlerimizi onlara baktığımız kadar sık yorumlarız.

Dünya kesinlikle, doğal nesnelerin büyük ve görkemli yığınıdır ve daha iyi bir şifre yanlış biçimde yaratılmış olamaz. Fakat, maalesef çevirebileceğimiz ne kadar az yaprağımız var! Bu, yirmisindeki gençliğimizin eğitim konusu olmalı, mesele için hazır olmaları gerektiğinde, o konudan biraz anlıyor veya hiç anlamıyorlar.

EĞİTİM

Onları alim yapmak için acı çekiyoruz ama insan yapmak için değil; bilmekten ziyade hakiki ikiyüzlülük olan konuşmaları için acı çekiyoruz. Çocukların anladığı ilk şey neyin mantıklı olduğudur, ama biz onların temel düşüncelerini anlamıyoruz.

Hafızalarına çok erken baskı yaparız ve onları lafla ve kurallarla şaşırtırız, zorlarız ve doldururuz; hayatlarının tüm seyri boyunca onlara olağanüstü yararı ve hazzı olan doğal deha- larını, işlenmemiş ve ihmal edilmiş mekanik ile fizik veya do-

ğal bilimler ile baş başa bıraktıkları için, gramer ve hitabet sanatı ayrıca yabancı bir veya iki dil bilmek, onlara bunların onda birinin yararı asla olamaz.

Kesinlikle, lisanlar küçümsenmeyecek veya ihmal edilmeyecek; ancak konular yine de tercih edilecek.

Çocuklar, ezberden düzgün konuşmanın kurallarını anlamaktansa, daha fazla muhakeme ve daha az zahmet ve zamanla izleyecekleri aletleri ve oyun gereçlerini, şekil vermeyi, çizimi, tanzimi ve inşa etmeyi anlasalar daha iyi olurdu.

Doğal meselelerde tabiatı daha fazla inceleysek ve tabiata göre davransak mutlu olurduk.

Doğanın başladığı yerde başlayalım, onun adımına uyalım ve daima onun bitirdiği yerde son verelim, bu yüzden iyi bir doğabilimci olmaktan boşluk duyamayız.

Yaradılış bizim için artık bilmece değildir; gökler, yeryüzü ve sular, sırası ile çeşitli ve çok sayıda sakini ile beraber; ürünleri, alemleri, zamanları, alakaları ve bağdaşmazlıkları; yararları, menfaatleri ve hazları tarafımızdan daha iyi anlaşılır; ayrıca bu hissedilir ve gelip geçici biçimler yoluyla, bize çok aşikar olan sonsuz bilgi, güç, görkem ve iyilik: Yaraticısının, mührü her yerde görülür ve harfleri ilim çocukları için çok okunaklı olan, damgasını taşıyan dünya.

Ayrıca daha iyi incelendikleri ve yaratılışı esnasında bilgilendirildikleri dünyadan yararlanmaları sırasında, insanları uyarmak ve yönlendirmek için müthiş yol alırdı.

Büyük Yaratıcı'yı bu yüzden tamamı ve her aşamasında yüzlerine gözünü dikmiş bulmaları gereğine rağmen, insan nasıl dünyayı suistimal edecek güveni bulabilir?

Cehaletleri onları duyarsızlaştırır ve varlığını keşfetmeleri için her yerde ve her şeyde Tanrı'nın mührüne ve sesine sahip olan bu soylu yaradılışı kötüye kullanmaları esnasında şu duyarsızlıklarını güçlendirir.

Bu yüzden bazı garip ve özenli doğabilimciler ve aynı zamanda mekanikçiler tarafından okullarda kullanılacak Latince lisanındaki kitapların -konuları sözlerle öğrenebilecek olan- gençler için yazılmamış olmaları acınacak şeydir; onlara açık ve aşına olan ve onlar tarafından anlaşılmayı kolaylaştıracak konular.

Pek çok zanaatkarın mükemmel işçiliklerine hükmeden, kendi kurallarının mantığına sahip olmalarına karşın, çoğu yetenekli bahçevan ve çiftçiler, mesleklerinin hikmetinden habersizdir. Ancak, eğer övgüye değer olan ve kendisinin onsz tam bir doğabilimci ya da mekanikçi olduğu söylenemeyen işletmeciliği, teorisine ayak uydurduysa, böyle bir doğabilimci ve mekanikçi, her iki hikmetin ustasıdır ve pratiğe de sahiptir.

Sonuç olarak, eğer insan filozofların dediği gibi, dünyanın göstergesi veya ta kendisiyse, ondan içre alim olmak için, sadece kendimizi iyi anlamamız gerekir. Ancak üzerimizde ve O'nun bize verdiği dünya üzerinde, bu kadar açık yazılı olan ve ne olduğumuz ile ne olmamız gerektiğini bize söyleyebilen, bizi yaratan Gücün niteliklerinden daha az saygı duyduğumuz hiçbir şey olmadığı için, kendi dehamıza hepimizi yaratan şu

güce tapmamıza ve bilgeliğinin takdirine yol açan doğada gözlenecek olan gerçek bilgilendirici ve uygun çeşitliliği içinde görmemiz gereken merceğe bile yabancıyız.

KANAATKARLIK VEYA CÖMERTLİK

Kanaatkarlık, eğer onunla eli açıklık birleştirilirse, yararlıdır. İlki gereksiz harcamaları bitirmektedir, sonuncusu onları ihtiyaç duyanların yararına bağışlamaktadır. Sonuncusu olmadan ilki açgözlülüğü başlatır, ilki olmadan sonuncusu savurganlığı başlatır. Her ikisi birlikte mükemmel bir huy yaratır. Her nerede bulunursa orası mutlu yerdir.

Evrensel olsaydı, iki aşırılığı tedavi edebilirdik, arzu ve ölçsüzlük (ifrat) ve biri diğerini giderirdi, ayrıca bu şekilde her ikisini bir ortalamaya; tam dünyevi mutluluk aşamasına yaklaştırırdı.

Bu kadar çok yoksulluğa ve ifrata katlanmak, dine ve hükümete bir ayıptır.

Bir ulusun fazlalıkları değerlendirilseydi ve hayırseverliğe dayalı daimi bir vergi konsaydı, yoksullardan fazla düşkünler evi, öğrenciden fazla okul ve ayrıca hükümet için yeterli ihtiyat mevcut olurdu.

ÇALIŞKANLIK

Çalışmayı sev, zira eğer onu gıda niyetine istemiyorsan, ilaç niyetine isteyebilirsin. Bedenin için sağlığa yararlıdır ve zihnin için iyidir. Çoğu kez, yapacak bir şey olmamasından

kaynaklanan tembelliğin meyvelerini önler ve çoklarının hiçlikten daha kötü olanı yapmasına yol açar.

Bir bahçe, bir laboratuvar, darülaceze, ıslahatlar ve yetiştirme çalışmayanlar ve hünerliler için güzel ve yararlı eğlencelerdir; zira burada kötü arkadaşlarla temas edemezler, ayrıca çeşitlilikleri eşit derecede makbul ve öğretici olan doğa ve sanatla konuşurlar ve beden ile zihnin sıhhatli yapısını korurlar.

BİLGİ

Bilgi beklenmedik hediyedir ama muhakeme akıllı insanın hazinedarıdır.

Doğru düşünüp karar verme yetisinden fazla bilgisi olan kişi, kendinden çok bir başka insanın yararına neden olur.

İştahın büyük ve sindirimin zayıf olduğu yerde, sağlıklı bir bünye olamaz.

Sözlük gibi, ara sıra içine bakılacak, fakat hiç yakınlığı olmayan ve biraz eğlenceli bazı insanlar vardır.

Tartıp doğru karar verme (muhakeme/ç.n.) yetisinden daha az bilginin, aklını kullanmayan bilgili insan üzerinde daima üstünlüğü olacaktır.

Akıllı insan öğrendiğini kendine maleder, diğeri sadece bir suret ya da en fazla bir derleme olduğunu gösterir.

DÜŞÜNCELERİN YÖNETİMİNE DAİR

İnsan makul -ve bu yüzden düşünen bir yaratık olarak- yaratıldığından, bu, kendisinin halka ve kendi mevcudiyetine yararlılığına ve her bakımdan gelecekteki yararına bağlı olduğundan, onun varlığına dair düşüncelerinin doğru idaresi ve kullanılmasından daha değerli hiçbir şey yoktur.

Düşüncelerimin büyük karmaşası ve düzensizliği nedeniyle, olayların doğru veya olgun muhakemesini hemen hiç yapmadığım bu halin ele alınması, beni genellikle insanlığın mutsuzluğuna ağlamaya mecbur etti

Bu yüzden kafanı temizle ve toparla, ayrıca düşüncelerini doğru bir şekilde kontrol altına al üstelik zaman kazanacak ayrıca işini iyi anlayacak ve iyi yapacaksın; zira muhakemen açık, zihnin özgür ve yeteneklerin güçlü ve muntazam olacak.

Daima düşüncelerini mevcut duruma göre sınırlamayı unutma.

Gereğinden fazla iş yapma ve kendin için işi arttırmaktansa oldukça azalt.

Bütün meseleye dair, işinin gerektirdiği kadar düşüncelerini kullan ve her şeyi denetleyip hem gereken özümsemeyi terip ederek, bunun değer ve aciliyete göre yer almasına izin ver, sonra hayatın seyrinde kendine çok zaman tasarruf ettiğin kadar pek çok hata ve sıkıntıyı da önleyeceksin.

ARKADAŞLIK

Arkadaşlık ruhların birliğidir, kalplerin evliliği ve bu yüzden erdemin bağıdır.

Özgürlüğün olmadığı yerde, arkadaşlık var olamaz. Arkadaşlık özgür havayı sever, ayrıca kısıtlı ve dar kuşatma altında hapsedilmeyecektir. Özgürce konuşacaktır ve öyle davranacaktır da; ayrıca hiç sorun ifade edilmeyen yerde hiçbir şeyi sorun kabul etmeyecektir, hatta kolayca affedilen yerde ufak bir itiraf üzerine unutacaktır da.

Arkadaşlar hakiki ruh ikizleridir, onlar her şeyde yakınlık duyarlar, hem de aynı sevgi ve nefrete sahiptirler.

Diğeri olmadan biri mutlu değildir, ikisinden biri de tek başına perişan olamaz. Sanki bedenlerini değiştirebilirlermiş gibi, en elverişsiz hallerinde biri diğerini avuttuğu için, sevinci olduğu kadar ıstırabı da nöbetleşe yaşarlar.

Birinin haz aldığı şeyi diğeri isteyemez. İlk çağın Hristiyanları gibi her şeye ortaklaşa sahiptirler ve karşılıklı sahip oldukları dışında hiç mülkiyet yoktur.

Dünyadan ötesini sevenler dünya ile ayrılamazlar.

Asla ölmeyeni, ölüm öldüremez.

Arkadaşlıklarının temeli ve namı olan, seven ve aynı ilahi ilke ile yaşayabilen ruhlar asla ayrılamazlar.

Eğer yokluk ölüm değilse, onlarınki hiçbiri değildir.

Ölüm sadece dünyanın öbür tarafına geçmektir, arkadaşların denizleri geçtiği gibi; yine de birbirlerinde yaşarlar.

Onlar için zorunlu ihtiyaçlar, her yerde her zaman var olduğu için, seven ve yaşayan armağan olur. Bu ilahi mercekte, onlar yüz yüze görüşürler ve cümleleri temiz olduğu kadar özgürdür.

Bu arkadaşların huzurudur, ki ölmeleri söylenebilse de yine de arkadaşlıkları ve çevre, her zaman en iyi anlamda armağandır; çünkü ebedidir.

HAYIRSEVERLİK HAKKINDA

Hayırseverlik çeşitli anlamlara sahiptir, ama onların hepsinde mükemmeldir.

Öncelikle yoksulların derdini ve insanların mutsuzluğunu paylaşmayı ifade eder, ayrıca onların durumlarını düzeltmek için yardım eli uzatır.

Daha sonra, hayırseverlik işlerin ve insanların en iyisini sağlar; her şeyin en iyisini yaptırır, herkesi affeder, herkese hizmet eder ve akıbeti [ölümü/ç.n.] ümit eder.

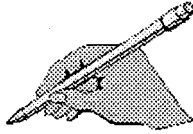
İhtilafa karşı evrensel bir çaredir ve insanlığın kutsal çimentosudur.

Ve son olarak, Tanrı'ya yönelen sevgidir ve ruhu tüm dünyevi karşılıkların üzerine yükselten kardeşliktir, ayrıca dünya üzerinde cennetin tadını verdiği için, bu yüzden burada gerçek yardımsever için vakit dolduğunda, ölümden sonra hayat cennettir.

Her şeyin daha mükemmel biçimde topluca ilerlemesi gereğinden sonra, bu hayırseverliğin taşıdığı en soylu anlamdır.

Tanrı, bu ilahi erdemin, insanların aklına daha fazla sokulmasını ve özellikle Hristiyanlık taslayanların aralarında yayılmasını ister miydi; hem o zaman dindarlığa ihtilaftan daha fazla aldırış ederdik ve birbirimizi eleştirmek ve birbirimize eziyet etmek yerine, her ne şekilde olursa sevgi ve merhamet gösterirdik.

* * *



İSA PEYGAMBERİN HAYATI

ERNEST RENAN

Zamanında en yaygın okunan dini tarih yazarı olan Ernest Renan, en popüler kitabı “İsa Peygamberin hayatı” (Vie de Jésus), “Hristiyanlığın Köklerinin Tarihi”nin (History of the Origins of Christianity) birinci cildi olarak çıktığında kırk yaşındaydı. Kendisi 27 Şubat 1823’te, Fransa’da Brittany’de Tréguier’de doğdu; baba tarafından bir Breton ve annesi vasıtası ile bir Gascon’du. Papazlara özgü vesayet altında, Kilise için yetiştirilmiş olan kendisi, Oryantal diller üzerinde -Hristiyan ve Yahudi tarihinin geleneksel görüşünü kabul etmenin imkansız olduğu kararına varmış olarak- uzmanlaştı. Milli Kütüphane’de (Bibliothèque Nationale) Elyazmaları bölümünde görev aldıktan sonra, kendisi Collège de France’ta [İlk adı Collège Royal olan, ardından Collège des Trois Langues (Latince: Collegium Trilingue), Collège National, Collège Impérial, 1870’te Collège de France adını alan okul/ç.n.] İbranice profesörü oldu. Kendisi 55 yaşında Fransız Akademisi üyeliğine seçildi. Çalışmaları; “Semitik Dillerin Tarihi” (A History of Semitic Languages), “Hristiyanlığın Köklerinin Tarihi” ve “İsrail’in Halkının Tarihi” [İsrail: İsrail peygamberi

Yakub'un lakabı/ç.n.], ayrıca pek çok deneme ve eleştiri kitapları ile büyük çekicilikte birkaç otobiyografik kitabı içerir. Herkes Renan'ı okudu ve kendisinin görüşüne katılmadı. Ortodokslar [bir dine daha geleneksel inançlara sahip olanlar/ç.n.] onun görüşlerini reddettiler ve Ortodoks olmayanlar duygularını. Ancak kitapları dinsel eleştiri konusunda bir devre damgasını vurdu. "İsa'nın Hayatı" Fenike uygarlığına dair araştırma çalışmaları yaparken Filistin'e yapılan bir ziyaretin sonucuydu. Özelliği, bu kadar mutlu biçimde tanımlayabildiği doğal çevreye verilen önemdir. Renan, 2 Ekim 1892'de geniş ölçüde takdir edilmiş, onurlandırılmış ve aynı zamanda kınanmış olarak öldü ve Panteon'da gömüldü. [The Pantheon: Roma'da tapınak olarak inşa edilmiş ve tüm Roma yapıları içinde en iyi korunmuş olanı. 7. yüzyıldan beri The Pantheon bir Hristiyan kilisesi olmuştur./ç.n.]

ZAMAN VE İNSAN

Dünya tarihinde en önemli olay, insanlığın en soylu bölümlerinin ilahi birlik üzerine kurulu bir din, Kutsal Üçleme ve Tanrı'nın Oğlu'nun bedenlenmesi uğruna eski putperestlik dinlerini onun sayesinde terk ettiği devrimdir. Bu dönüşümü başarmak için neredeyse bin yıl gerekmiştir. Yeni din bizzat, oluşumu bakımından en aşağı üç yüz yıl almıştır. Ancak devrimin kökeni, Augustus ve Tiberius'un saltanatları esnasında meydana gelen tarihi bir olaydır. O zaman orada yüce kişiliğe sahip bir insan yaşıyordu, yürekli yaratıcılığı ve telkin edebildiği sevgi vasıtasıyla konu oldu ve insanlığın gelecekteki inancının yönünü belirledi.

Birbirinin varisi olan Batı Asya'daki büyük imparatorluklar, Yahudi ırkının dünyevi krallık umutlarının tümünü ortadan kaldırdılar ve adeta hüznü bir ihtirasla birlikte kalpte

yaşatılan dini hayaller kalıbına tekrar döktüler. Roma imparatorluğunun kuruluşu insanların hayallerini güçlendirdi ve dünyanın girmekte olduğu büyük huzur çağı sınırsız ümitlerin kaynağı oldu. Bu karışık hayaller potpurisi, en sonunda evrensel bilincin ona Tanrı'nın Oğlu unvanını buyurduğu, emsalsiz insana dair yorumunu buldu ve bu hakla kendisi, sonradan, dine başka bir insanın verebileceğinden daha büyük bir enerji verdi, büyük olasılıkla, bundan başka hiçbir ilerleme ile kıyas kabul etmeyecek bir enerji.

GENÇLİK VE EĞİTİM

İsa Peygamber, Galilee'de küçük bir kasaba olan, onun zamanından önce adı bilinmeyen Nasıra'da (Nazareth) doğdu. Kendisinin kesin doğum tarihi bilinmiyor. Augustus'un saltanatı döneminde, muhtemelen bütün uygar insanların kendisinin doğum gününden tarihlerini belirledikleri devirden birkaç yıl önce doğdu. İsa sıradan halk tabakasından geliyordu. Babası Joseph ve annesi Meryem mütevazı varlık sahibi insanlardı; Doğu'da pek olağan olan, ne refah ne yoksulluk içinde olmayan, eyalette elişleri ile yaşayan zanaatkarlardı. Aile biraz genişti. İsa'nın kendisinden daha küçük oldukları sanılan erkek ve kızkardeşleri vardı. Onların tümü, fazla tanınmamış olarak kaldılar. Kardeşleri olduğu söylenen dört erkek onun öz kuzenleriydi ve aralarında en azından biri James, Hristiyanlığın gelişiminin ilk yıllarında büyük önem kazandı. İsa'nın kızkardeşleri Nasıra'da evlendiler ve orada kendisi gençliğinin ilk yıllarını geçirdi.

Kasaba, Doğu'da köylerin hâlâ özelliği olan, sefaletten muzdarip görünümünü göstermiş olmalıydı. İsa'nın çocukken oynadığı taşlı yollarda ya da evleri birbirinden ayıran dar so-

kaklarda bugün caddeleri görüyoruz. Şüphesiz Joseph'in -sadece antreden aydınlatılan, aynı anda atölye, mutfak ve yatak odası olarak iş gören ve mobilya yerine paspas, yerde birkaç yastık, bir veya iki toprak kap ve boyalı sandığı olan- evi bu yoksul konutlara çok benziyordu. Ancak ortam çekiciydi ve dünyadaki hiçbir yer, mükemmel mutluluk hayalleri için bu kadar iyi uyarlanamazdı. Eğer daimi meltemle süpürülen yaylaya çıkarsak, en yüksek evlerin üzerinde manzara şahaneydi. Tanrı'nın Krallığı'nın beşiği olan efsunlu muhit yıllarca İsa'nın ufkuydu ve gerçekten bütün hayatı boyunca, bunların -çocukluğunun aşına yasak bölgelerinin- dışına ancak biraz gitti.

Kendisinin okuma ve yazmayı, doğuya özgü yönteme göre öğrendiğine kuşku yoktur ama İbranice yazıları özgün dillerinde anlayıp anlamadığı belirsizdir. O'nun biyografi yazarları kendisine Arami dilinde tercümeler iktibas ettirirler. Yine de İsa'nın cahil bir adam olduğunu söylememiz gerektiğini düşünmek büyük bir hata olur. Terbiyenin zerafeti ve zekanın keskinliğinin, doğuda, eğitim dediğimiz şeyle ortak hiçbir şeyi yoktur. Büyük olasılıkla İsa Yunanca bilmiyordu. Ana dili İbranice ile karışmış Suriye lehçesiydi. Laik öğretimin hiçbir unsuru kendisine ulaşmamıştı. Kendisi Yahudiliğin ötesindeki her şeyden habersizdi; zihni geniş ve çeşitli kültürün daima zayıflattığı şu hür masumiyeti muhafaza etti. Bereket versin ki, kendisi Kudüs'te öğretilen ve çok geçmeden Talmud'u oluşturacak olan anlamsız skolastik felsefeden de habersizdi. Eski Ahit'in kitaplarını okuması kendisi üzerinde derin bir etki yapmıştı özellikle Daniel'in kitabı ve Mezmurlar'ın dini şiirleri kendisinin coşkun ruhu ile fevkalade uyum içindeydi ve bütün hayatı kendisinin desteği ve yardımındı. Dünyanın genel durumuna dair hiç bilgisi olmamış olduğu, kendisinin en

otantik nutuklarının her özelliğinden besbellidir ve kendisi asla aristokratik cemaatleri düşünmez, kendi saflığının prizması içinden dünyayı gören genç bir köylü olarak, zarar vermekten sakınır. Pozitif bilim ilkelerinin zaten ortaya atılmış olduğu bir çağda doğmuş olmasına rağmen, kendisi tamamen doğaüstü fikirler içinde yaşıyordu. Ona göre olağanüstü istisna değildi, ancak olayların normal haliydi, çünkü kendisi için olayların tüm seyri Tanrı'nın hür iradesinin sonucuydu. Bu pek derin, Tanrı ile insanın yakın ilişkileri kavramına yol açıyordu.

CENNET GİBİ ORTAM

Yüzyıllardır sürekli gençliğini tazeleyen muazzam bir hayal Yahudi halkının aklından çıkmıyordu. Judaea [Eski Filistin'in güney bölgesi/ç.n.] kendisinin, sonsuz gelecekle ilgili ilahi vaatleri elinde bulundurduğuna inanıyordu. Mesih'in (İsa) inancı ve bütün olaylarla ilgili yaklaşan yenilenme öğretisinin birleştirilmesi esnasında, yeniden dirilme dogması ortaya çıkmış ve Yahudi dünyasının bir ucundan diğerine büyük bir huzursuzluk yaratmıştı. Kendi düşüncesini edinir edinmez İsa, bu fikirler tarafından Filistin'de yaratılan hararetli ortama girdi ve çok geçmeden ruhu onlarla doldu. Güzel bir doğal çevre, Galilee'nin bütün hayalleri üzerinde büyüleyici ve tertemiz bir karakter nakşetti. Mart ve Nisan ayları esnasında yeşil, gölgeler içinde, gülümseyen arazi benzersiz renk çeşitliliğindeki çiçeklerden bir halıdır. Hayvanlar küçük ve son derecede tatlıdırlar; zarif ve şen kumrular, karatavuklar öyle hafiftirler ki çimenlerin yaprakları üzerinde onları eğmeksizin dururlar, gezginin ayakları altında neredeyse kendini tehlikeye atan tepeli tarlakuşları, hafif parlak gözlü küçük su kaplumbağaları, bütün ürkekliğini bir tarafa atan insanların oldukça yakınlarına gelmesine izin veren ve hakikatten onun yaklaşmasını da-

vet eder gibi görünen son derecede mütevazı edalı leylekler. Dünyada hiçbir ülkede dağlar, daha ahenkli çizgilerle yayılmazlar veya daha yüksek düşünce esinlemezler. İsa, onlar için özel bir sevgi duymuş gibi görünmektedir. Kendisinin dini uğraşının en önemli olayları, dağlarda vuku bulmuştur. Onun zamanında, bu güzel ülke refah ve neşe doluydu. İsa orada yaşadı ve büyüdü. Her sene Kudüs'e göçün tatlı ihtişamını bildiği doğrudur ve hayatının başlangıcında çölün onun gelişimi üzerinde biraz etkisi olmuş olduğuna inanılır, fakat bu kendisini bir kez daha Kutsal Babasını yeşil tepeler ve berrak pınarlar arasında bulduğu aziz Galilee'sine döndüğü zamandı, ayrıca neşeli ruha sahip kadınlar ve çocuklar İsrail'in [eski Filistin krallığı/ç.n.] selametini bekliyorlardı.

SEVİLECEK BİR KİŞİLİK

İsa, babasının marangozluk mesleğini sürdürdü. Bunda sıkıcı ya da küçük düşürücü hiçbir şey yoktu. Yahudi geleneği, zihinsel çalışmaya kendini adanmış bir insanın bir el sanatı öğrenmesi gerektiğini emrediyordu. İsa hiç evlenmedi. Sevgi yönünde bütün yeteneği, kutsal uğraşı olduğunu hissettiği şey üzerine toplanmıştı. Kendisi kuşkusuz sevecenden daha azizdi. Böylece çok yüce mizaçlarda genellikle olduğu gibi, kendisinde bulunan kalp sevecenliği sonsuz bir nezakete, derin bir şiir sanatına, evrensel bir çekiciliğe dönüştü.

İsa'nın fikirleri, hayatının bu pek tanınmamış ilk dönemi esnasında, hangi aşamalardan geçerek gelişmişti? Yüce bir Tanrısallık kavramı, kendi muazzam bilincinin yaratılışı, gücünün hak olduğuna nazaran temel ilkeydi. Tanrı onunla, kendisinin dışında biri ile konuşur gibi konuşmadı; Tanrı onun içindeydi, kendisini Tanrı ile birlikte hissediyordu ve

Babası ile ilgili söylediği her şeyi kendi kalbinden alıyordu. İnsanın kalbinde, şimdiye kadar mevcut olmuş en yüksek Tanrı bilinci İsa'nınkiydi; ancak kendisi asla Tanrı'ya saygısızlık gösteren, kendisinin Tanrı olduğu fikrini dile getirmeydi. Kendisi, en baştan Tanrı ile ilişkisini oğul ile babasının ilişkisi olarak gördü. Kendisinin önemli özgünlüğü bu noktadaydı; bu bakımdan kendisinin ırkıyla ortak hiçbir şeyi yoktu. Ne Yahudi'si ne de Müslüman'ı bu şirin sevgi ilahiyatını anlamışlardır. İsa'nın Tanrısı, bizim Babamızdır. Kendisi insanlığın Tanrı'sıdır. Tanrı'nın gerçek krallığını, mütevazı ve yumuşak başlılığın krallığını, kuran İsa hayatının bahrındaydı; içinde daha berrak tonlarda Babasının sesinin yankılandığı o nezih ve saf günlerindeydi. Bu, birkaç ay belki bir yıl süren, Tanrı'nın gerçekten yeryüzünde hayat sürdüğü zamandı.

CANLANDIRICI TANIŞMA

Konumu bir dereceye kadar gizemli olan olağanüstü bir insan, bu zamanlar ortaya çıktı ve kesinlikle İsa ile bir irtibatı oldu. Çağımızın yaklaşık 28. yılında, genç bir zahit [dünya nimetlerinden kendini çekmiş kişi/ç.n.] şevk ve aşk dolu olan John isminde tanınmamış birinin şöhreti, bütün Filistin'e yayılmıştı. Onun mezhebini farklı kılan temel uygulama vaftiz idi, ancak vaftiz John'a göre sadece insanların zihinlerini etkileyecek ve onları daha büyük bir harekete hazırlayacak bir işaretti. Kendisinin Mesih'in gelişine dair son derecede ümitli olduğuna hiç kuşku olamaz. Kendisi İsa ile aynı yaşıyordu ayrıca İsa, John'u kendisinin üstü olarak tanıdığı ve kendi bireysel dehasını çekingen bir biçimde geliştirdiği için, benzer ümitler ve nefretlerle dolu iki genç hevesli, birbirine karşılıklı destek verebiliyorlardı. John'un çok geçmeden kendi peygamberce

uğraşı yarıda bıraktırıldı ve buna rağmen yine de oradan geniş bir etki gösterdiği hapse atıldı.

İsa, Ölü Deniz ve Ürdün civarından gerçek vatanı Galilee'ye döndü; ayrıca kendi özgünlüğünün dolu dolu bilincine varmış olduğundan, çok farklı kişiliği olan harika bir insanla temasları nedeniyle kemale ermişti. Kendisi o zamandan daha büyük bir güçle vaaz verdi ve halk yığınlarına nüfuzunu hissettirdi. Dünya üzerinde kendisinin Tanrı'yı egemen kılacağı inanç, ruhunu kayıtsız şartsız ele geçirmişti. O kendisini evrensel reformcu olarak görüyordu. Tanrının Krallığı'nı kurmayı hedefliyordu, ya da başka bir deyişle, Ruhun krallığını. İsa bazı bakımlardan bir anarşistti; zira resmi idareye dair hiçbir fikri yoktu. O, kendisini zengin ve güçlünün yerine koymak için asla herhangi bir arzu göstermemişti. Çile ve tevekkülle her şeye kadir olma fikri ve kalp temizliği ile güç üzerinde zafer kazanma fikri kendisinin tuhaf düşüncesi idi. Tanrı'nın Krallığı'nın kurucuları sade ve basitlerdi; zengin, bilgili, rahip değillerdi, ancak kadınlar, sıradan halk, fakir ve gençlerdi. Kendisi cesurca "Tanrı'nın Krallığının iyi haberlerini" ve kendisini -vizyonu esnasında Daniel'in son ve yüce vahyin kutsal habercisi olarak görmüş olduğu- "İnsanın oğlu" olarak duyuyordu.

İLK BAŞARILAR

Yeni peygamberin öğretisinin başarısı kesindi. Hepsi aynı çocuksu samimiyet ve saf masumiyet ruhu ile nitelendirilen bir erkek ve kadınlar grubu ona bağlandılar ve "Sen Mesih'sin." dediler. Etkinliklerinin merkezi Genesareth gölü kıyısındaki küçük Capernaum kasabasıydı. İsa kasabaya çok bağlıydı ve onu ikinci yuvası yapmıştı. Kendisi göreve Nasıra'da

başlamayı denemiş ancak başarısız olmuştu. Mütevazı bir tabakadan gelen ailesi, kendisinin nüfuzu çok az olan bölgede tanınıyordu ve üstelik ailesinin kendisine son derecede karşı olduğu dikkat çekiyordu, hem de kesinlikle onun misyonuna inanmayı kabul etmiyorlardı. Capernaum'da kendisi çok daha olumlu biçimde karşılandı ve orası "onun kendi şehri" oldu. Bu hayırlı Galilee'liler, kendilerinin neşeli hayal güçlerine bu kadar iyi uyarlanmış hitabet hiç duymamışlardı. Kendisine hayran kaldılar, onu teşvik ettiler, onun iyi konuştuğuna ve gerekçelerinin ikna edici olduğuna karar verdiler. Nutuklarının neredeyse şairane ahengi, onların sevgisini kazandı. Genç ustanın nüfuzu, günden güne artıyordu ve elbette kendisine inanan insanlar arttıkça onun kendine inancı da artıyordu. Birbirinden yarım saatlik mesafede bulunan dört ya da beş köy, o zaman İsa'nın küçük dünyasını oluşturuyordu. Bazen, yine de kendi gözde bölgesinin dışında, eskiden o zamanlar fevkalade zengin olması gereken Tyre ve Sidon yönünde dolaşıyordu. Ama kendisi daima Genesareth'in eşsiz sahiline geri dönüyordu. Düşüncelerinin ana vatanı orasıydı, orada inancı ve sevgiyi bulmuştu.

Bu dünyevi cennette toprağın kendisiyle mükemmel uyum halinde, enerjik, dürüst, neşeli ve candan bir nüfus yaşıyordu ve İsa burada kendisine tapan küçük bir camianın merkezi oldu. Bu samimi grup içinde, kendisinin gözle görülür biçimde çok sevdikleri vardı. Çok derin sevgi duyduğu Peter, Zebedee'nin oğlu olan James ve biraderi John, bir tür özel konsey oluşturuyorlardı. İsa zaferlerini, kişiliği ile konuşmasının sonsuz büyüüne borçluydu. Herkes onun insanlarındakinden daha yüksek bir mertebede yaşadığına inanıyordu. Grubun elit tabakası bir müfettiş ve Herod'un kahyalarından birinin karısı tarafından temsil ediliyordu. Geri kalanı balıkçılar ve sıradan

insanlardı. Sadık grup neşeli gezginlik hayatı sürdürdüğünden ve ilk gelişimleri esnasında Usta'nın vahiylerini topladıkları için, İsa müritleriyle neredeyse her zaman açık havada yaşardı. Tabiat ve kırların güzel kokusu için şefkatle ilham edilmiş vaizliği yumuşak ve nazikti. Usta'nın sivrildiği meselde bu her şeyin üstündeydi. Yahudilikte kendisine, bu hoş özellik için model olacak hiçbir şey yoktu. Onu kendisi yarattı. İnsanı "bu dünyanın kaygıları" dediği şeylerden kurtarıırken İsa aşırıya kaçmış ve insan toplumunun gerekli koşullarını zedelemiş olabilir; ancak yüzyıllarca ruhları neşe ile dolduran spiritüel heyecanın, bu dünyanın ortasında olduğunu keşfetti. Meşgul uygarlığımızda Galilee'nin özgür hayatının anısı, Tanrı'nın otlaklarını tamamen işgal eden kuraklık ve çirkinliği sürdüren "Hermon'un çiği" [Hermon dağı üzerindeki karın erimesi ile Ürdün nehrini besler, aynı zamanda eski Filistin'de kutsal bir referans noktasıdır/ç.n.] benzeri, bir başka dünyadan güzel koku gibi olmuştur.

YOKSULLAR İÇİN İNCİL

İsa, zamanının resmi dünyasının hiçbir suretle kendisinin krallığına destek vermeyeceğini çok çabuk anladı. Kendisi olağanüstü cesaretle kararını verdi. Kötü kalbi ve dar önyargıları yüzünden dünyayı bir yana bırakarak, kendisi sıradan insanlara döndü. Sınıfların külliyetli yeniden tanzimi vuku bulacaktı. Tanrı'nın Krallığı çocuklar ve şu gibiler; iyi fakat mütevazî insanı iten toplumsal kibrin kurbanları olan dünyanın kimsesizleri için; dinin kabul edilmiş doktrinlerine karşı olanlar ve ayrılıkçılar, (Eski Roma'da) vergi tahsildarları, Samiriyeliler ve Tyre ile Sidon'un putperestleri için yaratılmıştı. Yoksulların saltanatının yakın olması İsa'nın öğretisiydi. Yoksulluk konusunda bu abartılmış üslup çok uzun süremezdi, ancak çabu-

cak geçti, yoksulluk İsa'nın gerçek ahfadının sonradan asla ayrılmadıkları bir ideal olarak kaldı.

Bütün büyük adamlar gibi, İsa sıradan insanları seviyor ve onlarla birlikte kendini rahat hissediyordu. Kendisi özellikle gelenekçi Yahudilerin küçümsediği herkese değer veriyordu. İnsanları sevmesi, onların acizliklerine merhameti, içinde kalabalık canlısı ruha sahip demokratik lider şefkati, onun eylem ve sözlerinde her an kendini gösteriyordu. Hiçbir harici düşkünlüğü yoktu ve hiç haşinlik görüntüsü yaratmadı. Kendisi hazdan uzak durmazdı, ancak düğün yemeklerine içinden gelerek giderdi. Kendisinin nazık albenisi, tatlı şakalar esnasında sürekli ifade bulurdu. Bu nedenle, sürekli şenliklerin ortasında Galilee'nin her yerine seyahat ederdi. Kendisi bir eve girince, bu bir neşe kaynağı ve lütuf sayılırdı. Çocuklar ve kadınlar ona bayılırlardı. Çocuklar hakikatten onun etrafında küçük bir koruyucu gibiydiler, kendisinin masum krallığının açılışı lehindeydiler ve kendisine hoş tezahüratta bulunurlardı. Gerçekten bu, ilahi doğallığı içinde, temiz kalpli sevinç şaşkınlığı halinde, dünyayı ele geçiren çocukluktu.

Bu sarhoşluk ne kadar sürdü? Söyleyemeyiz. Ancak yıllar ya da aylar alsın, rüya öyle güzeldi ki, insanlar o zamandan beri bununla yaşamayı sürdürdüler. Sadece bir gün olsa da emsalsiz hayal olsa da kendi gözleri ile bu ilahi gelişmeyi görmek ve paylaşmak nasip olan kişiye ne mutlu! Ancak yine de İsa'nın bize söyleyeceği, iradesinin doğruluğu ve ruhunun şirsel güzelliği ile kendi kalbinde Tanrının gerçek Krallığını yeniden yaratabilecek olan kişiye daha da kutlu olsun!

YOLDAKİ RAHİP

Neredeyse her yıl İsa, (Yahudilerin) Hamursuz bayramı için Kudüs'e giderdi. Bu ziyaretlerin en önemlisinin gerçekleşmesi 31 yılındaydı, gibi görünüyor. İsa önemli bir rol oynamak için Galilee'den ayrılması ve Yahudiliğe kendi kalesinde Kudüs'te saldırmayı gerektiğini hissediyordu. Orada küçük Galilee'li cemaat kendini evinde hissetmekten çok uzaktı. Kudüs ukalalıklar, hırçınlıklar, münakaşalar, düşmanlıklar ve fikir adilikleri şehriydi. Bağnazlığı had safhadaydı. Yahudi okullarının tüm dini müzakereleri, kutsal kitapta geçen bütün talimat hatta yasal işler ile medeni hukukla ilgili kanunlar; kısacası her tür yurttaşlık faaliyetleri, sinagogda bir araya getirilmişti. Romalılar mabetlere girmekten kaçınıyorlardı; Mabet'in [Kudüs'teki merkezi ibadet mekanı, ilki Hz. Süleyman tarafından inşa edilmişti; M.Ö. 586'da Babilliler tarafından yıkılmış, yetmiş yıl sonra yeniden yapılmış, Herod tarafından M.Ö. 20'lerde onarılmış ve Romalılarca M.S. 70'te yıkılmıştı. Mabet üçüncü kez inşa edilememiştir./ç.n.] nezareti Yahudilerin elindeydi. İsa'nın Kudüs'te geçici olarak kalışı esnasında günlerini geçirdiği yer Mabet idi ve gördüğü her şey nefretini uyandırdı. Şu eski Yahudi kuruluşları onun canını sıkıyordu ve onlara uygun hareket etme zorunluluğu kendisine azap veriyordu. Onu sevmiş olmaları halinde bütün insanlara affını sunan kendisi, nafile tartışmalarda ve modası geçmiş kurbanlarda, hoş hiçbir şey bulamıyordu ve açıkça Kudüs'ten o zamandan beri zihninde kök salmış bir fikir getirdi; kendisi ve eski Yahudi dini arasında muhtemel hiçbir uzlaşma olmadığı fikrini... Artık o bir Yahudi reformcusu tutumunu benimsemiyordu; ancak Yahudiliğin yok edicisi tutumunu üstleniyordu. Başka bir deyişle, İsa artık bir Yahudi değildi. Kendisi en yüksek derecede bir devrimciydi; o bütün insanları sadece Tanrı'nın çocukları

olmaları zemini üzerine kurulu bir ibadete çağırırdı. Tanrı sevgisi, hayırseverlik ve karşılıklı affetme; onun bütün kanunu bunlara dayanıyordu. Başka hiçbir şey papazlıktan eksik edilemezdi. Kudüs'ten dönüşünde, kendisi Shechem'in yakınından geçerken ve Samiriyeli bir kadınla konuşurken, İsa'nın ebedi dinin yapısının dayanacağı şeye dair vecizesini dile getirdi; "Bana inan ne bu dağda ne Kudüs'te Tanrı'ya tapacağın vakit gelir ... ancak vakti geldiğinde ve gerçek müminlerin, ruhen ve hakikatten Tanrı'ya tapacağı zaman şimdidir." Bu sözleri söylediği gün, kendisi gerçekten Tanrı'nın Oğlu'ydü.

İsa, devrimci şevkle dolu olarak Galilee'ye döndü. Kendisinin masum vecizeleri ve harika ahlaki kuralları, şimdi kararlı bir politika olarak sonuçlanmıştı. Yasa ortadan kaldırılacaktı ve onu ortadan kaldıracak olan kendisiydi. Mesih geliyordu ve Mesih olan oydu. Tanrı'nın Krallığı ilan edilmek üzereydi ve ilan edecek olan kendisiydi. Kendi cesaretinin kurbanı olacağını iyi biliyordu, fakat krallığın kurulması zarureti yüreklerin parçalanması ve feryatlarla oldu.

"İsa Mesih'tir" cümlesi "İsa David'in oğludur" cümlesi ile yer değiştirdi; sonra tamamen kendiliğinden bir komplo ile kendisinin halen hayatta olmasına rağmen kralliyet ailesine ait kökenini kanıtlamak için, taraftarlarının hayallerinde uydurma soyağaçları ortaya çıktı. Kendisinin bu efsanelerin herhangi birini bilip bilmediğini söyleyemiyoruz. Kendisini asla Davit'in oğlu olarak adlandırmadı. Kendisini hayatında Tanrı'nın bedenlenmesi olarak kabul ettirmenin hayalini bile kurmadığı üzerinde hiçbir kuşku bulunamayacak şeydir. Böyle bir fikir Yahudi düşüncesine tamamen yabancıdır. Kendisinin sıradan insandan fazla, ancak Tanrı'dan sonsuz bir mesafe ile ayrılmış

olduğuna inanıyordu. O, Tanrı'nın Oğlu'ydu; ancak bütün insanlar çeşitli derecelerde öyleydiler ya da öyle olabilirlerdi. İsa belli ki yakında dünyayı kısır münakaşalarla dolduracak, ilahiyatla ilgili kurnazlıklara yabancı kaldı.

ESKİ DELİLLER

İsa'nın çağdaşlarına göre delilin sadece iki metodu -mucizeler ve kehanetlerin ifası- doğaüstü bir misyonu kanıtlayabilirdi. Kendisi bizzat, fakat özellikle daha çok müritleri, bu iki gösteri yöntemini halis iyi niyetle kullandılar. Uzun zaman İsa kendisini peygamberlerin kutsal kehanetlerinde tanıdı. Mucizelere gelince, o çağda, bunların kutsallığın zaruri nişanı ve peygamberlikle ilgili yeteneğin işareti oldukları düşünülüyordu. Bu yüzden İsa, ya elçiliğini bırakmaya ya da büyücü olmaya zorlanıyordu. Kendisinin sadece mucizelere inanmakla kalmayıp, fakat yasanın egemenliği altında dünyanın düzeni ile ilgili en ufak fikri olmadığı unutulmamalıdır. Bu konuda, bilgisi hiçbir suretle çağdaşlarınınkinden üstün değildi. Hakikatten, en köklü görüşlerinden biri, inanç ve dua ile insanın doğanın üzerinde tüm güçlere sahip olduğu idi. İsa'nın İsa etmiş olduğuna inanılan neredeyse tüm mucizeler, şifa mucizeleri gibi görünmektedir. Kendisinin en çok uyguladığı şifa türü kötü ruhları kovma veya cinlerin çıkarılmasıydı. Ömründe kendisinin maharetin en büyük sırlarına, egemenlik şöhretine, sahip olduğuna hiç kuşku olamaz. Judea'da serbest dolaşan pek çok deli vardı ve şüphesiz İsa'nın bu bedbaht varlıklar üzerinde büyük etki gücü vardı. Vaziyet, kendisinin hayatının sonlarında büyücü ve kendi eğilimlerinin aleyhinde olduğunu gösteriyor gibidir. Onları gerçekleştirmekten ziyade, kendisi kamuoyu tarafından ısrarla istenen mucizeleri üstlenmiştir.

TANRI'NIN YENİ KRALLIĞI

Yahudilerin 31 yılı Hamursuz Bayramı'ndan dönüşü ile 32 yılındaki sinagog şölenine seyahati arasındaki on sekiz ay boyunca, o ana kadar artan güç ve cesaret derecesi beraberinde İsa'nın içinde gelişen her şey buydu. İsa'nın, ilk günlerinden beri, temel fikri Tanrı'nın Krallığı'nın kurulmasıydı. Bu krallığı kendisi çeşitli anlamlarda anlamış görünüyor. Bazen Mesih ile ilgili vahye ait hayallerin aslına uygun ikmalidir. Başka zamanlarda, spiritüel krallıktır ve yakın olan kurtuluş ruhun kurtuluşudur. İsa tarafından arzu edilen, bu son anlamdaki devrim, gerçekten vuku bulandır. Dünyanın sonunun gelişi ve hesap günü Mesih'in ortaya çıkışının müritleri tarafından ve Usta'nın bizzat kendisi tarafından, belirli anlarda aynen kabul edilmiş olduğu tamamen kesin görünmektedir. Neredeyse yetmiş yıldır Hristiyan zümrenin zihinleri bu resmi açıklamaları özümsemiştir. Dünya, İsa'nın ilan ettiği gibi ve müritlerinin sona ereceğine inandıkları gibi sona ermemiştir. Ama dünya yenilenmiş ve bir anlamda İsa'nın arzu ettiği gibi tazelenmiştir. Suni, itici, imkansız azametli varış fikri bir yana, kendisi gerçek Tanrı'nın Şehrini, zayıfların ayağa kaldırılması, insan sevgisi, yoksullara saygı, ayrıca sıradan hem de haki ve masum her şeyin yeniden tesisini tasarladı. Emsalsiz bir sanatçı olarak, kendisi bu yeniden yapılanmayı sonsuza dek sürecek rötuşlar halinde betimlemiştir. Kendisinin, Tanrı'nın Krallığı (fikri) kuşkusuz çok geçmeden göklerde açıklanacak olan vahiydi. Ancak bundan başka ve belki de her şeyden önce, bu, özgürlük üzerine bir de Babasının kucağında istirahati, dini bütün insanın bildiği oğulluk duygusu üzerine kurulu ruhun krallığıydı. Bu yaşanması mukadder olan şeydi. Bu yaşanmış olan şeydi.

ESKİ İLE YENİNİN ÇATIŞMASI

Mesleğinin ilk dönemi boyunca, İsa sanki hiçbir ciddi muhalefetle karşılaşmamış gibi görünür; ancak kendisi aleni başarılar eşliğinde parlak bir yola girdiği zaman, kıyametin ilk homurtuları kendilerini duyurmaya başladılar. Farisilerin [Yahudi geleneklerine sıkı bağlılıkları ile tanınan eski bir Yahudi mezhebi üyesi/ç.n.] dini neredeyse sırf riayetlerden ibaret olmasına rağmen, kendisi sadece kalp dinini kabul ediyordu. Misyonu ilerledikçe, resmi riyakarlıkla çelişkileri sürekli oldu. Hedefi gelecekteydi, geçmişte değil. Kendisi modası geçmiş bir dinin reformcusundan daha fazlaydı, o insanlığın ebedi dininin yaratıcısıydı. Sadece ölümün gidereceği bir nefret bu çekişmelerin eseri idi. Savaş ölümüneydi. Judaea onu büyü derecesinde çekiyordu; kendisi isyankar şehri kazanmak için son bir çaba harcamayı arzu ediyordu ve bir peygamberin Kudüs'ün dışında ölmemesi gerekir ata sözünü yerine getirmek için kaygılı görünüyordu.

32 yılındaki sinagoglar şöleninde, her zaman kötü niyetli ve şüpheci olan akrabaları, kendisini oraya gitmeye zorladılar. Herkese meçhul olan seyahatine, neredeyse tek başına başladı ve bir daha asla aziz kuzey yurdunu görmedi.

Kudüs'te İsa bir yabancıydı. Orada kendisinin çözemediği bir mukavemet duvarı hissediyordu. Her adımda müzmin şüphecilikle karşılaştı. Rahiplerin kibri Mabedin avlularını ona nahoş kıldı ve kendisinin eleştirileri, doğal olarak, papazlara ait sosyal sınıfı deli etti. Bizim zamanımızda bir reformcunun, Ömer Camisi etrafında, Müslümanlığın çökertilmesini vaaz etmek için gidişini düşünün! Bu yeni dünyada öğretisi büyük ölçüde değiştirilmişti, müritleriyle yalnızken kendisinin nazik

ve karşı konulamaz dehası onu sevecenlikten başka şey düşünmeyen ayırıcı özelliklerle doldurmasına rağmen, kendisinin münakaşacı, hukukçu, ilahiyatçı olması gerekmişti.

KRİZE YAKLAŞMA

İsa sonbaharı ve kışın bir bölümünü Kudüs'te geçirdi. Yeni yılda, kendisi, John'un ekolünü izlediği sırada ziyaret etmiş olduğu bölgeye, Ürdün Nehri kıyılarına bir seyahate başladı. Bu uzun ve zorlu yoldan sonra, özellikle sevdiği ve dostluğu kendisi için büyük cazibe taşıyan bir aileyi tanıdığı yere, Bethany'ye döndü. Ahlaksız ve iç karartıcı Kudüs'te, İsa artık kendisi değildi. Misyonu onu bunaltıyordu ve o da kendisini akıntıda sürüklenmeye bıraktı. Kendisinin giderek artan heyecanı ile Yahudilerin kayıtsızlığı arasındaki zıtlık, günden güne daha yaygınlaştı. Aynı zamanda kamu otoriteleri ona karşı daha sert olmaya başladılar. Şubatta ya da Mart'ın başlarında, en kıdemli rahipler konseyi açıkça "İsa ve Yahudilik birlikte var olabilirler mi?" sorusunu sordular. Başrahip Joseph Kaiapha idi, ancak arkasında her zaman bir diğer adamı, kayınpederi Hanan'ı görüyoruz. Kendisi Başrahip olmuştu ve gerçekte makamın bütün yetkilerini muhafaza ediyordu. Elli yıl boyunca başpiskoposluk, neredeyse aralıksız, ailesinde kalmıştı. Aile tabiatı kibirli, küstah ve zalimdi. Gerçekte İsa'yı öldüren Hanan, ailesi ve onun temsil ettiği partiydi. İsa'nın ölüm hükmü verildikten sonra, kendisi kısa süreliğine, pek tanınmayan bir kasabaya -Ephron'a- çekilerek ve fırtınanın geçmesini bekleyerek kurtuldu; ancak Hamursuz Bayramı yaklaşınca, inançsız şehri son bir kere görmek için yola çıktı. Tüm müritleri Tanrı'nın Krallığı'nın orada gerçekleştirilmek üzere olduğuna inanıyorlardı. İsa'ya gelince, kendisinin ölmek üzere olduğu, ancak ölümünün dünyayı kurtaracağı kanısı müzminleşmişti.

Bu son günler esnasında, genellikle çok neşeli ve huzurlu olan İsa'nın ruhunu derin bir keder kaplamıştı. Kabul etmiş olduğu misyonun dağ gibi ağırlığı, üzerinde aşırı baskı yapıyordu. Bütün bu ruhsal huzursuzluklar, açıkça müritlerine kapalı bir bahisti. İlahi mizacı yine de, çok geçmeden egemenlik kazandı ve bundan sonra, onu tamamen kendisi olarak ve açıklıkla kişiliği ile birlikte görüyoruz. Bu dönemin her anı kutsaldır ve insanlık tarihindeki bütün çağlardan daha önemlidir. Ulvi bir sevgi, barış, merhamet ve karşılıklı saygı duyusu, bu son saatlerin aziz hatıralarına hayat verdi.

YENİLGİ YOLUYLA ZAFER

Romalı askerlerden oluşan kıtalarca desteklenen Mabed'in nöbetçilerinin tutuklama emrini yerine getirdiği olay Gethsemane bahçesindeydi. Rahiplerin İsa'ya karşı uygulamayı kararlaştırdıkları davranış biçimi, geçerli kanuna mükemmel uygundu. Tutuklama emri muhtemelen Hanan'dan geliyordu ve İsa bu güçlü adamın huzuruna öncelikle öğretisi konusunda soruşturma sebebiyle getirildi. İsa, haklı gururla, uzun açıklamalara girmeyi kabul etmedi; eski başrahibin kendisini dinlemiş olanları sorgulamasını talep etti. Hanan sonra onu, evinde Sanhedrin'in [Eski Kudüs'ün en yüksek adli ve dini konseyi/ç.n.] toplandığı damadı Kaiapha'ya gönderdi. Kendisinin burada da sessiz kalmış olması muhtemeldir. Hüküm zaten belirlenmişti bu yüzden onlar sadece bahane bulmaya çalışıyorlardı. Kurul hep bir ağızdan, kendisini suçlu bularak ölüm cezası verdi. Şimdi mesele Pilate'a [Romalı vekil/ç.n.] cezayı onaylatmaktı. Suçlama hakkında bilgilendirilince, Pilate meseleye karıştırılmasına dair rahatsızlığını gösterdi ve nefret ettiği yasanın hatırına korkunç bir rol oynamak istedi. Belki suçlunun asil ve sakin tavrı, kendisi üzerinde bir etki bırakmıştı. Roma-

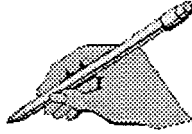
lı yetkililerin şüphesini uyandırmak için, şimdi yapılan suçlamalar isyana teşvik ve hükümete karşı vatan hainliği idi. Hiçbir şey daha insafsız olamazdı, zira İsa daima Roma yönetimini yürürlükteki otorite olarak kabul etmişti. Pilate tarafından kendisinin gerçekten Yahudilerin kralı olup olmadığı soruldu, İsa dördüncü incile göre krallığını itiraf etti, fakat aynı zamanda meselenin derinliğine inen vecizesini söyledi “Benim krallığım bu dünya ile ilgili değildir.” Bu ulvi idealizmden Pilate hiçbir şey anlamadı. Kuşkusuz İsa onu, zararsız bir hayalpe-rest olarak etkilemişti. Yine de insanlar Pilate’ın Sezar’ın düşmanını korurken gayretsizliğini kınamaya başladıkları zaman, kendisi olmak üzere olan şeyin sorumluluğunu Yahudilerin üzerine atarak feragat etti. İsa’yı mahkum eden Pilate değildi. Eski Yahudi topluluğu idi; Musa Peygamber’e ait yasalar idi. Hoşgörüsüzlük bir Yahudi özelliğidir. Tevrat dünyada, dini terörizmin ilk yasa kitabı olmuştur. Yine de cezalandırılan, düzene karşı gelen dogmacı değil, asılsız “Yahudilerin kralı” idi; ayrıca infaz Romalı askerler tarafından uygulanan Roma’ya ait çarımha germe biçimini aldı.

İsa tarafından aşağılayıcı ölüm korkularına, bütün vahşetine karşı tahammül edildi. Bazı rivayetlere göre, bir an için, kalbi onu yüzüstü bırakmıştır; kendisinden Babasının yüzünü bir bulut saklamıştır; bütün eziyetlerinden bin kat daha şiddetli bir çaresizlik ızdırabına katlanmıştır. Ancak ilahi kabiliyeti yine ona güç vermiştir. Sınırdan, bedeninin hayatı sessizce öteye geçtiğinde, ruhu sakinleşti ve azar azar ilahi kaynağına döndü. Misyonunun fikrine yeniden kavuştu, ölümü esnasında dünyanın kurtuluşunu gördü, çirkin görüntü görüş alanından kaybolan ayaklarına uzanıp gitti ve Babasına derinden bağlandı, sonsuz yıllar boyu insanlığın kalbinde yaşayacağı ilahi hayatına darağacında başladı.

Şimdi cennetinde istirahat et, asil öncü! Görevin başarıldı, kutsallığın tesis edildi. Senin aziz ruhuna etki bile edememiş olan birkaç saatlik elem pahasına, sen en coşkun ölümsüzlüğü kazandın. Binlerce yıl süresince dünya sana güvenecek! Burada ölümünden beri yeryüzünde senin uzun ve zorlu yolculuk günlerin sırasında olduğundan binlerce kere daha canlı, binlerce kere daha sevilen sen, insanlığın öyle içten bir köşe taşı olacaksın ki bu dünyadan senin adını koparmak onu temellerine kadar titretecek.

Geleceğin beklenmedik fenomeni her ne olursa olsun, İsa asla aşılamayacak. Zatıali sürekli olarak gençliğini tazeleyecek; hayatının efsanesi fasılasız gözyaşları getirecek, çileleri en yüce gönülleri yumuşatacak; bütün çağlar insan oğulları arasında İsa'dan daha muazzam hiç kimsenin doğmadığını ilan edecekler.

* * *



CENNET VE CEHENNEM

EMANUEL SWEDENBORG

Garip bir mistik ilahiyat sisteminin yazarı Emanuel Swedenborg, İsveç uyruğuna sahipti ve 29 Ocak 1688'de Stockholm'de doğmuştu. Upsala'da öğrenim görmüştü ve birkaç yıl Batı Avrupa'da seyahat ettikten sonra, Swedish College of Mines'ta bir göreve tayin edilmişti. O zamandan 55 yaşına kadar Swedenborg, eşdeğer gayret ve ustalıkla matematik, astronomi, denizcilik, mühendislik, kimya ve özellikle madencilik ile metalürjide değerli çalışmalar yaparak bilim adamı kariyerini sürdürdü. Bu araştırmaları, felsefe ve anatomi ile fizyoloji alanında incelemeler takip etti. Ancak 1744 yılı civarında bazı vizyonlar ve diğer mistik deneyimler kendisinin aklını ele geçirmeye başladı ve üç yıl sonra Swedenborg kendini tanrısal gerçeğin yeni bir vahyinin vasıtası olarak görme noktasına geldi. Mesajı veya teorisi yahut vizyonu, 1749 ila 1756 arasında yayınlanan, "Tanrısal Sır"rın (Heavenly Arcana) çeyrek boy ciltlerinde resmen ilan edildi ve bu, şu an karşımızda duran 1758 tarihli çalışma olan, tam adı "Cennet ve Onun Mucizeleri, Ruhlar Dünyası ve Cehennem: Anlattığı şeyi duymuş ve görmüş olan biri tarafından tarif edilmiştir" (Heaven

and Its Wonders, the World of Spirits, and Hell: described by one who had heard and seen what he relates) olan “Cennet Ve Cehennem” (Heaven and Hell) ve tümü Latince yazılan diğer birkaç vahiyle ilgili kitap tarafından izlendi. Swedenborg’un ilahiyatının başlıca özellikleri, İsa’nın tanrılığına güçlü bir vurgu, Patmos’un Kahini [John, Patmos adasına sürgüne gönderilmiş ve orada İsa’dan bir vizyonu kayda geçirmiştir. John’un on iki havariden biri dördüncü incilin yazarı, Büyük James’in kardeşi olduğuna inanılmaktadır./ç.n.] tarafından önceden haber verilen “Yeni Kudüs”ün hemen zuhurunun ilanı bîr de doğal, spiritüel ve zihinsel dünyalar arasında benzerlikler kavromudur. Swedenborgiyenler olarak bilinen veya daha doğrusu “Vahiy’de (the Revelation) [Yeni Ahit’in son kitabı, John tarafından yazılmıştır./ç.n.] Yeni Kudüs ile Belirtilen Yeni Kilise” olarak bilinen müritleri İngiltere ve Birleşik Devletler’de oldukça yaygın ama çok kalabalık değillerdir. Swedenborg, 29 Mart 1772’de Londra’da ölmüştür.

I-CENNET HAKKINDA

Bilinmesi gereken ilk şey, cennetin Tanrı’sının kim olduğudur; zira başka her şey buna bağlıdır. Evrensel cennette, ancak sadece Kadiri mutlak hariç, başka hiçbirinin oranın Tanrısı namına kabul edilmez; O’nun Yaradan [Tanrı; Baba; Kutsal Üçleme’de birinci şahıs olarak düşünüldüğü zaman/ ç.n.] ile birlikte olduğunu, Yaradan’ın onun içinde olduğunu ve O’nun Yaradan’da olduğunu, her kim O’nu görürse, Yaradan’ı gördüğünü ve kutsal her şeyin O’ndan kaynaklandığını bizzat Kendisi öğrettiği için; orada olduğunu söylerler. Bu konuda sık sık meleklerle konuştum ve onlar sürekli İlahi Varlığı üçe ayıramadıklarını beyan ettiler; çünkü İlahi Varlık’ın tek olduğunu, ayrıca O’nun Kadiri Mutlak’ta Tek olduğunu biliyor ve hissediyorlar.

Topluca ele alındıklarında, meleklerle cennet denir; çünkü onu onlar meydana getirirler; ama yine de, esasen genelde ve özelde onu oluşturan melekleri akın akın içeriye alan ve onlar tarafından ev sahipliği yapılan, Kadiri Mutlak'tan kaynaklanan İlahi alandır. Kadiri Mutlak'tan kaynaklanan İlahi Alan sevginin hayırlısı ve inancın hakikatidir: Bu yüzden melekler Yaradan'dan hayrı ve hakikati aldığı oranda, o dereceye kadar meleklerdir ve o yere kadar cennettirler.

Cennette sınırsız çeşitlilikler olduğundan ve hiçbir topluluk tam olarak bir diğerine benzemediğinden, herhangi bir melek de aslen benzemez, bu yüzden cennet genel ve özel hem de detaylı tarzda bölünmüştür. Genelde iki aleme, özellikle üç cennete, daha sonra bilhassa sayısız cemaatlere ayrılmıştır.

Yaradan'dan kaynaklanan İlahi Alanı manen daha çok ve daha az kabul eden melekler vardır. Bunu manen daha fazla kabul edenlere ilahi melekler denir; ancak bunu manen daha az kabul edenlere spiritüel melekler adı verilir. Bu yüzden, cennet, birine İlahi krallık ve diğerine Spiritüel krallık denen iki aleme ayrılmıştır.

Her bir cennetin melekleri birlikte aynı mekanda ikamet etmezler, ancak içinde kök saldıkları sevgi ve inancın hayrına dair farka göre -benzer dini bütünlükte kök salanlar bir cemaat oluşturarak- daha büyük ve daha küçük cemaatlere ayrılırlar. Gökyüzünde sonsuz çeşitlilikte iynin türleri vardır ve her melek nitelik açısından ona ait olan hayır kadar iyidir.

Toplu olarak incelendiğinde bu cennet, şekil olarak bir insan gibidir, dünya için henüz bilinmeyen bir sırdır: Ama bu

sırra dair bilgi onunla ilgili özel hem de en özel durumlarla birlikte, meleklerin zekasının ana maddesi olduğundan, cennetlerde iyi bilinir; çoğu diğer şeyler buna bağlı olduğuna göre, onların ortak merkezi olarak bunun bilgisi olmadan fikirlerine, muhtemelen belirgin ve anlaşılır biçimde giremezledi. Bütün cennetlerin cemaatleri ile birlikte şeklen bir insan gibi olduğunu bildikleri için, onlar cennete “Büyük ve İlahi İnsan” da derlerdi; ilahi, çünkü Kadiri Mutlak’ın İlahi Alanı cenneti oluşturur.

Çok yıllardır haz aldığım tecrübemden meleklerin her bakımından insan olduklarını; yüzleri, gözleri, kulakları, bedeni, kolları, elleri olduğunu ayrıca görüp, işitip ve birbirleriyle konuştuklarını iddia edebilirim; kısaca fazladan maddi bir beden ile donatılmadıkları haricinde insana ait hiçbir şeyde eksik değildir.

Meskenleri aynen bizim dünyadaki evlerimize benzer, ama daha güzeldirler. Misafir odalı ve yatak odalı çok sayıda daire içerirler bir de bahçeler ve çiçek tarhları ile kuşatılmışlardır. Meleklerin cemaatler halinde birlikte yaşadıkları meskenler bitişiktir ayrıca caddeler, meydanlar ile kiliseler beraberinde bir şehir biçiminde düzenlenmişlerdir. Bana aralarında yürümek ve her yönde rasgele bakınmak ve arada bir evlere girmek nasip edilmiştir. Bu bana uyanırken, manevi gözüm o zaman açık olduğundan olmuştur.

Kadiri Mutlak’ın kutsal insanlarından ilgisini koparması ile, hem genel hem kısmi olarak, şeklen bir insan gibi olması cennetin tekamül etmiş olan her şeyin bir sonucu olduğu şeklinde kabul edilir.

Cennete ait her şey ile insana ait her şey arasında bir benzerlik vardır. Bu gün benzerliğin ne olduğu bilinmiyor. Bu cehalet çeşitli sebepler yüzündendir; en önemlisi insanın, kendine ve dünyaya olan sevgisini aziz tutarak, kendisini cennetten uzaklaştırmış olmasıdır. Zira kendini ve dünyayı fevkalade seven kişi, sadece dünyevi şeylere önem verir, çünkü bunlar harici duyuları yatıştırırlar ve onun doğal mizacına göre makbuldurlar; ancak spiritüel şeylere dair hiç ilgileri yoktur; çünkü bunlar yalnızca iç duyuları yatıştırırlar ve deruni ya da akılcı zihne göre makbuldurlar. Bu yüzden bunları, insan idraki için aşırı yüce olduklarını söyleyerek bir kenara atarlar. Eskiler böyle yapmamışlardır. Onlara göre, benzerlikler (tekabül) bilimi bütün bilimlerin en önemlisiydi: Keşifleri vasıtasıyla zeka ve bilgeliği öğrendiler ve onlardan böyleleri kiliseye ait oldukları için cennetle irtibatla bunu elde ettiler, çünkü benzerlikler bilimi meleklerin bilimidir.

Önce benzerliğin ne olduğu ifade edilecektir. Tüm doğal dünya spiritüel dünyaya tekabül eder; üstelik sadece toplu olarak değil fakat aynı zamanda özgün parçalar halinde: Doğal dünyadaki her nesneye, spiritüel alemde bir şeyden var olduğundan onun uyanı (karşılığı, muadili) denir. Doğal dünya mevcuttur ve tıpkı neticenin etkileyici nedenden dolayı var olduğu gibi, spiritüel dünyadan dolayı varlığını sürdürmektedir.

İnsan minyatür olarak, hem cennet ve hem dünya olduğundan, kendisi ona ait olan her iki -spiritüel ve doğal- dünyaya sahiptir. Kendisinin zihnine ait olan iç alemler bundan dolayı anlayış ve iradesi ile bağlantıya sahiptirler, kendisinin spiritüel dünyasını oluştururlar; ancak bedenine ait olan dış

taraf lar bu yüzden duyuları ve eylemleri ile bağıntıya sahiptirler onun doğal dünyasını oluşturlar.

Benzerliğin doğası insanın yüzünden anlaşılabilir. Duygularını gizlemesi öğretilmemiş bir yüzde, zihnin bütün eğilimleri kendilerini canlı olarak, doğal bir biçimde türlerindeki gibi gösterirler; bu nedenle yüz zihnin göstergesidir [yüz kalbin aynasıdır/ç.n.] denir. Böylece insanın spiritüel dünyası kendisini doğal dünyasında gösterir. Bu yüzden ister yüz ifadesinde, ister konuşmada ya da jestlerde olsun, vücutta yürürlüğe giren bütün olaylara benzeşme (benzerlik) denir.

Melekler, insanlığa pek çok ayrıntıları ilham etmenin Kadiri Mutlak'ı memnun etmesine sevinirler. Evrensel cennette orada mevcut olmayan dudaklarından ifade etmemi arzu ederler; en başından bu şekilde yaratılmış tek bir melek, ne de cehennemde İblis'ten yaratılmış bir şeytan bu yüzden sonradan oraya indirilmişlerdir; ancak hem cennetin hem cehennemin bütün bu sakinleri -cennete ait sevgi ve inancı yaşamış olan cennetin sakinleri ve şeytani sevgi ile inancı yaşamış olan cehenneminkiler- insan ırkından türemişlerdir.

RUHLAR DÜNYASINA DAİR

Ruhların dünyası cennet değildir, ne de henüz cehennemdir; ancak ikisinin arasında bir yer veya durumdur. İnsan oraya ölümden sonra gider ve orada kalış dönemini tamamlayınca, dünyadaki hayatına göre, ya cennete yükseltilir ya da cehenneme atılır.

Ruhlar dünyası çok sayıda sakini barındırır, çünkü herkesin ilkönce toplandığı ve hepsinin sorgulanıp sonra nihai ika-

metgahı için hazırlandığı yerdir. Onların orada ikameti herhangi bir sabit dönemle sınırlı değildir: Bazıları sadece oraya kaydolur ve az sonra ya cennete alınır ya da cehenneme atılır: Bazıları orada birkaç hafta kalır ve kimileri birkaç yıl; ancak asla otuz yıldan fazla değil. Onların ikametlerinin süresindeki farklılık iç dünyaları ile dışarıları arasındaki benzerlik ya da benzemezliklere bağlıdır.

İnsanlar ruhlar alemine girerken, Kadiri Mutlak tarafından sınıflara ayrılırlar. Kötüler derhal görünmez bağlarla cehennem topluluğu ile bağlanır ve iyiler, aynı şekilde, cennet cemaati ile birleştirilirler, yani bu bağlara direnmeyerek birlikte toplanır ve sohbet ederler. Hepsini tanıdığı altı oğlu ile konuşan bir baba gördüm ama mizaç olarak farklı oldukları gibi, dünyadaki hayatlarının seyrinden ileri gelerek, kısa bir süre sonra ayrıldılar.

Ruhlar alemine ilk girdiğinde insanın ruhu, yüz ifadesi olarak ve sesinin tonu olarak dünyada iken ne olduğuna benzerdir. Sebebi, o zaman kendisi harici (zahiri) halinde olduğu ve iç dünyası henüz açılmadığı içindir. Bu ölümden sonra insanın ilk durumudur. Ancak zihnine ait olan iç alemi, dünyada iken sağlam biçimde yerleşmiş olan, ve bedendeyken böyle olan ruhunda, hüküm sürmüş olan meylini veya sevgisini idare edişine benzer hale getirildiğinden, sonradan yüz ifadesi değişir. İnsan ruhunun yüzü, bedeninkinden fazlasıyla farklı olduğu için, bedeninin yüzü ebeveyninden türemiştir, ancak ruhununki hayal (zihinsel görüntü) olan meylinden türemiştir.

Kendi hayatının ölümden sonra herkesle birlikte kaldığı Kutsal Kitap nedeniyle, her Hristiyan için malumdur. İyinin

ve hakikatin [insan hayatının hakikatinin sırrı ve içyüzünün/ ç.n.] etkisi altında olduğunu düşünen herkes te, iyi yaşayanın cennete ve kötü (ahlaksız) yaşayanın cehenneme gideceğinden başka görüşe sahip değildir.

Ancak eylemlerle ve çalışmalarla, sadece eylem ve çalışmalar, zahiri biçimlerde göründükleri gibi değil, ancak dahilen (deruni olarak) göründükleri gibi kast edilmişlerdir. Her eylem ve çalışmanın iradeden ve failin düşüncesinden kaynaklandığını herkes bilir; zira aksi halde bunlar, otomatlar ve putlar tarafından yapılanlar gibi, sadece devinimler olurdu. O halde başlı başına ele alındıklarında, eylem ve çalışma, icra edildiği düşünceden ve iradeden çıkan ruhu ve hayatını türeten bir sonuçtan başka bir şey değildir; ayrıca bu o kadar külliye doğru ki, eylem ve çalışma -sonuçları bakımından- irade ve düşüncedir, ayrıca bu nedenle harici biçimde irade ve düşüncedir. Bu yüzden nitelik olarak böyle olan, eylemi veya çalışmayı üreten irade ve düşünce, bu şekilde yine de eylem veya çalışmanın kendisidir ve eğer düşünce ve irade iyi ise eylemler ile çalışmaların iyi olması; eğer düşünce ve irade kötüyse, eylemlerle çalışmaların kötü olması, yine de önceki gibi zahiri biçimlerinde görünürler.

İnsanın ölümden sonraki durumu ile ilgili gerçekleri özetlemek için ilk söyleyeceğim: İnsanın ölümden sonra kendi sevgisi veya kendi iradesi olduğudur; ikincisi: Nitelik olarak insanın, iradesi veya hüküm süren sevgisi hakkında olduğu gibi, ebediyete kaldığıdır; üçüncüsü: Sevgisi tanrısal ve spiritüel olan insanın cennete gittiği, ancak sevgisi bedensel ve dünyevi olan, böyle tanrısal ve spiritüel sevgiden yoksun olan, insanın cehenneme gittiği; dördüncü olarak: İnancın eğer tanrısal

sevgi ile sağlam yerleşmemişse, insanda aynen kalmayacağı; beşinci olarak: İnsanda kalanın eylem halinde sevgi, sonuç olarak hayatı olduğudur.

III-CEHENNEME DAİR

Yukarıda cennet hakkında düşünürken, her yerde Kadiri Mutlak'ın cennetin Tanrısı olduğu ve böylece semanın bütün idaresinin Kadiri Mutlak'ın olduğu açıklanmıştır. Şimdi cennetin cehenneme yönelen ve cehennemın cennete yönelik ilişkisi, karşılıklı birbirinin aleyhinde çalışan iki zıt arasında mevcut olan ilişkiye benzer, ayrıca içinde bütün olayların varlığını sürdürdüğü, etkinin ve tepkilerinin sonucu bir denge durumudur, bu yüzden istisnasız her şeyin denge halinde tutulması gerektiği için, birini idare edenin diğerini de idare etmesi gerekir. Aynı idareci, cehennemler tarafından yapılan saldırıları engelleyecek ve onların içinde köpüren cinnetleri bastırarak olmasaydı, denge bozulurdu ve onunla birlikte tüm evren mahvolurdu.

İnsanın düşünce ve iradede özgürlüğün keyfini çıkarmasına sebep olan şey, bu spiritüel dengedir. Zira insanın düşünüp niyet ettiği her ne ise, ya ondan kaynaklanan kötü ve yanlışlık ya da o kaynaktan gelen hayır ve doğrulukla ilgisi vardır: Sonuç olarak, kendisini bu denge durumuna yerleştirdiği zaman kişi, ya cehennemden gelen kötü ile onun yanlışlığına ya da cennetten gelen hayır ile doğruluğuna imkan tanıma ve kabul etme özgürlüğünün tadını çıkarır. Her insan Kadiri Mutlak tarafından bu dengede tutulur, çünkü o her ikisini -cehennem kadar cenneti- idare etmektedir.

Cennet gibi cehennem de cemaatlere ayrılmıştır ve cennet-
teki her topluluk cehennemde kendine zıt -dengenin korun-
ması için temin edilmiş olan- bir cemaate sahiptir.

İnsanın kötülük yapması, cehennemin etkisi ile ve iyilik yapması, Tanrı'nın etkisiyle olur. Ancak insan her ne yaparsa kendinden yaptığına inandığı için, sonuç yaptığı kötülüğün ona kendisine ait gibi bağlandığıdır. Bu yüzden, kendi kötülüğünün sebebinin insanın elinde olduğu, asla Kadiri Mutlak'ın takdiri olmadığı ortaya çıkar. İnsanla kaim olan kötülük, onunla birlikte kaim olduğu kadar cehennemdir: Zira ister kötülük ister cehennem deyin, aynı şeyi ifade eder. Şimdi kendi kötülüğünün sebebi insanın kendi seçimi olduğundan, kendini cehenneme atanın kendisi olduğu, Kadiri Mutlak olmadığı ortaya çıkar ve Kadiri Mutlak'ın insanı cehenneme atmaktan uzak olduğu derecede, insanın kendi kötülüğüne devam etmeyi istemediği ve sevmediği sürece, kendisini cehennemden koruduğu ortaya çıkar. Ancak insan iradesi ve sevgisinin tamamı ölümden sonra onunla aynen kalır: Dünyada kim kötülüğü amaçlar ve severse, diğer hayatta aynı kötülüğü amaçlar ve sever; o zaman artık kendisini ondan kurtaramamanın cefasını çeker. Bu yüzden kötülüğe gömülmüş adamın, görünmez bağlarla cehennemle irtibatı meydana gelir. Kendisi gerçekten ruh olarak oradadır ve ölümden sonra kötülüğünün bulunduğu yerde olmaktan başka hiçbir şeyi daha hevesle arzu etmez.

Cehennemdeki ruhlara ait olan korkunç suretlerin incelenmesinden, genelde onların hepsinin, kendini beğenme ve dünya sevgisi biçimleri oldukları ve özel olarak modelleri olan kötülüklerin, bu iki sevgiden türedikleri bana ayan beyan kılındı. Bana aynı zamanda cennetten, bu iki sevginin -kendini

beğenme ve dünya sevgisi- cehennemlerde hüküm sürdüğü ve aynı zamanda onları oluşturduğu; oysa Kadiri Mutlak'a ve komşuya yönelik sevginin ise cennetlerde hüküm sürdüğü ve ayrıca onları meydana getirdiği bildirildi, üstelik tecrübeye dayalı bir sürü delil vasıtasıyla kanıtlandı: Bundan dolayı cehennem sevgileri olan önceki sevgiler ve cennet sevgileri olan son söylenenler birbirine tamamen karşıttırlar.

Cehennemin ateşi ile kendini beğenmeden geliveren, bütün kötülük yapma arzusu anlaşılabacağından, aynısı ile cehennemlerde mevcut olduğu gibi, azap da kast edilir. Bu sevgiden beslenen arzu, bu arzuyla yanıp tutuşanlarda, onlara saygı göstermeyen, hürmet etmeyen ve dalkavukluk etmeyen herkese zarar verme arzusu olduğundan; hem de böyle kişilere karşı bu yüzden duydukları öfkeyle orantılı ve bu tür öfke ile doğan nefret ve intikama ait, onlara karşı zorbalık yapma arzularıdır. Şimdi böyle bir arzu toplumdaki herkeste şiddetle hüküm sürdüğünde; onları baskı altında tutacak yasa korkusu ve karakter, onur, kazanç ve benzerlerinin kaybı korkusu gibi hiçbir harici bağ olmadığında, herkes kendi kötülüğünün etkisi altında bir başkasını çeker ve yeteri kadar güçlü olduğu müddetçe, kendisine boyun eğdirir; kalanını kendi otoritesine maruz bırakır ve kendisine boyun eğmeyen herkese keyifle şiddetli zorbalıklar uygular. Bütün cehennemler bu tür cemi-yetlerdir: Bundan dolayı, her ruhun ve her cemaatin kalbinde, başka herkese karşı nefret yaşatmıştır ve bu tür nefretin etkisi altında onlara zorla kabul ettirebildiği ölçüde, kendisine karşı vahşi zulüm patlak verir. Bu zulümler ve bu şekilde sebep olunan eziyetler de cehennem ateşi ile ifade edilir, zira bunlar orada hüküm süren ihtirasların sonuçlarıdır.

İnsanın, geliştirilmesi için gerektiği gibi özgür durumda olabilmesi için, kendisi ruhu bakımından cennet ve cehenne me bağlıdır: Zira her insana, cehennemden cinler ve cennetten melekler yardımcıdırlar. Cehennemden cinler vasıtası ile insan kemliğinde tutulur; ancak cennetten Melekler sayesinde Kadiri Mutlak tarafından hayırda muhafaza edilir.

Bu şekilde kendisi manevi denge halinde korunmuştur, bu irade ya da özgürlük halidir.

Bu eserde, cennetle ilgili olarak ifade edilen özellikler, ruhlar alemi ve cehennem spiritüel gerçeklerin bilgisini edinmek konusunda hiçbir zevk almayanlara karanlık görünecektir; ancak bu kazanım ile ilgili zevk alanlar; ve özellikle kendi hatı- rına hakikat sevgisini kalbinde yaşatanlar -yani gerçeği gerçek olduğu için sevenler- için bunlar anlaşılır görünecektir. Zira sevilen her şey, zihnin düşüncelerine ışıkla birlikte girer: Ayrıca bu, sevilen hakikat olduğu zaman, fazlasıyla doğrudur: Çünkü bütün hakikat aydınlıkta yaşar.

* * *



TALMUD

[Yahudilerin şeriat kitabı: Geleneksel Yahudilikte dini otoritenin temelini oluşturan Mişna ve Gemara'dan oluşan Yahudi usul ve geleneği hakkında eski hahamlara ait yazıların derlemesi/ç.n.]

“Talmud” kelimesi “öğrenmek” karşılığı olan İbranice ‘la-mad’ kelimesinden gelir, harfiyen “öğrenilmekte olan”ı ifade eder. Sonra “talimat”, “öğretim”, “öğreti” demeye gelir. Genellikle Talmud denen şey iki kısımdan oluşur: 1. Mişna (tam anlamıyla “gelenek” ve öyleyse “geleneksel öğreti”) medeni, cezai (ağır cezaya ait), dini ve saire Yahudi kanunlarının bir kılavuzudur; görünüşte, Musa’nın sözde beş kitabında ihtiva edilen yasaları yorumlayan, uygulayan ve geliştiren Pentateuch’a (Tevrat’ın ilk beş kitabına) dayanır. 2. Gemara tam olarak “ikmal” ya da “ilave” anlamına gelen, ‘yani’ Mişna ile ilgili olarak, bir kelimedir. Yine de bazıları kelimeyi “öğretim” manalı olarak açıklarlar. Kelime teknik olarak, Talmud’da bulunan Mişna’nın açılımı, şerhi ve örneklemesini ifade etmek için kullanılır. Açık konuşmak gerekirse, “Talmud” kelimesi sadece Gemara’yı belirtir, ancak alışılmış anlamında kelime Gemara’daki ikmalî ile birlikte Mişna’yı

ifade eder. Talmud'da bizzat, genellikle basılı olduğu gibi, üzerinde yorum ve örnekleme yapılacak olan Mişna bölümü, içinde ha-hambaşının görüşlerinin ifade edildiği ve incelendiği Gemara ile takip edilir.

Mişna'nın durumunda olduğu gibi, aynı şekilde Talmud da altı temel bölüme sahiptir: bunlar daha sonraki özetlerde incelenecektir ve bu yüzden burada açılması gerekli değildir. Talmud'un iki yorumu veya biçimi vardır: 1. Babilli veya Babil'in çeşitli İbrani okullarındaki (Sura, Pumbeditha ve benzeri) Yahudi doktorların [sinagog ileri gelenlerinin/ç.n.] araştırma ve incelemelerinden dolayı olan: bunda Gemara, Mişna'nın yaklaşık on katı kadar büyüktür. Talmud'dan bahsettiğimiz zaman, her zaman kastedilen Babil'e dair olanıdır. Dili doğuya özgü Aramice'dir. 2. Filistin Talmud'u Filistin, Tiberius, Sepphoris ve benzeri yerlerdeki, İbrani okullarının yöneticileri tarafından derlenmiş ve düzenlenmiştir. Dili batıya özgü Aramice'dir ve nihai editörünün M.S. 427'de ölen Rabbi Ashe olduğu söylenir. Buna genellikle, yanlışlıkla, Kudüs Talmud'u denir. Şu anki biçimiyle Babil Talmud'unun sadece dörtte birine yakın hacimdedir. Son bahsi geçen, neredeyse Mişna'nın her bölümünü ele alır, oysa Filistin Talmud'u, Mişna'nın büyük bölümünü kayıtsız ya da yorumsuz geçip gider. Yine de bu, şu son zikredilen Talmud'un çoğunun kayb olduğu içindir, zira Maimonides'in zamanında (Kahire'de M.S. 1204'te ölmüş) Kudüs Talmud'unun Gemara'sı neredeyse Mişna'nın her bölümünü ele alıyordu. Mişna'nın, genellikle, seçkinliği kabilinden kısaca "Rabbi" denen M.S. 210'da altmışıncı yaşında ölen, Rabbi Jehudah Hannasi veya Prens (Hannasi) tarafından tamamlandığı söylenir. Ancak Mişnaların daha eski bölümleri mevcuttur ve bölümler büyük alimin ölümünden en az bir asır sonrasına aittir. Mişna'nın Filistine dair olanın (yaklaşık M.S.

500) veya hatta Babilli Talmud'un (yaklaşık M.S. 500) bile ikmalinden bir süre sonrasına kadar yazıldığına dair, hiçbir kesin delil yoktur; zira ne Gemara'da yazılı bir Mişna'ya herhangi bir atıf ne de herhangi bir yerde kastedilen Mişna'nın yazılı sureti mevcuttur. Yahudi nizamının bu harika rehberinin korunması, Mişna ile ilgili kısımları öğrenmek ve her gerektiğinde onları ezberden söylemek üzere, çeşitli sinagoglara tayin edilen insanlar nedeniyle, sadece bellek yardımıyla olmuştur. Mişna'dan ve aynı zamanda Gemara'dan aşağıda alıntılar sunulacak, paragraflardan önce ikisinden hangisinin özetlendiğini gösteren M ve G harfleri gelecektir.

BÖLÜM I-ÇAĞIRILMIŞ TOHUMLAR

[Bu bölüm her şeyden önce duadan bahseder ve sonra her şeyden çok toprağın mahsüllerinden kaynaklanan, rahiplere, Levililere ve fakirlere borçlar olan, çeşitli öşür (aşar vergisi) ve bağışlara değinir.]

KISIM I. ŞÜKRAN DUALARI ÜZERİNE TEZ (Berakot).

Shemangı [Her gün topluca sabah ve akşam okunan, Shema Yisrahel (İşit Ey İsrail) sözleri ile başlayan, Musa'nın dininin başlıca emrini ve Tanrı'ya karşı görevleri hatırlatması için okunması emredilen dua./ç.n.] okuma veya ezberden okuma zamanı. [32]

M. Akşamleyin hangi vakitte shemang okunabilir? Rahiplerin kendilerini temizlediklerinde, bağıışı paylaşmak için mabede girdikleri zamandan (2) (yani, yıldızlar çıktığı zaman) ilk seyirin sonuna kadar (yaklaşık gece 10). Rabbi Eliezar böyle der; fakat diğer bilge insanlar zamanı geceyarısına kadar uza-

ırlar. Rabbi Gamiel el vakti sonraki günün şafağına kadar dahi eriştirir. Bir keresinde oğulları shemangı okumadan geceyarısında eve bile dönmüşlerdir. Babalarına çok geç olup olmadığını sorduklarında, kendisi her günün vazifelerini icra etme yükümlülüğünün, sabahın ilk ışığı kendini gösterene kadar geçerli olduğu cevabını vermiştir.

Sabah Shemangı.

M. Sabah shemangı ne zamandan itibaren okunabilir? Erguvani-mavi ile beyazı ayırmaya yeterli ışık olduğu andan itibaren. Rabbi Eliezar (birbirinden ayırması daha zor olan) “erguvani mavi ile pırasa yeşili” der (3). Sabah shemangı ne zamandan itibaren okunabilir? Güneş doğana kadar. Rabbi Jose “gündoğumundan sonra üçüncü saatin sonuna kadar; çünkü kralların oğulları için günün üçüncü saatinde kalkmak gelenektir. Shemang gibi iyi bir eylem, ne zaman icra edilirse edilsin değerini asla yitirmez.”

Shemangın okunması gereken tavır.

M. (Katı) Shammai ekolü, dini kitapları Deut.’un [Deuteronomy: On emir kitaplarının beşincisi/ç.n.] ruhsatı vi, 7, “sen yattığında ve sen kalktığında” olduğu için, insanların akşam shemangını okurken eğilmesi, ancak sabahleyin shemang okurken ayakta durmaları gerektiğini söyler. Ancak (daha özgür düşünceli) Hillel ekolüne göre, insanların shemangı her ne tavrı tercih ederlerse öyle okumaya ruhsatlı olmaları gerekir, aynı pasajdaki sözlerle bakmamız gerekirse: “Evinde oturduğun zaman ve yolda yürüdüğünde.” O zaman “sen yattığında ve sen kalktığında” sözleri neden? Çünkü insanların genellikle shemangın okunacağı zaman icra edecekleri eylemler

vardır. Rabbi Tarphon bir keresinde bir akşam seyahatine çıktığı sırada, shemangı okumak için eğildi; az daha bu yüzden umulmadık soyguncular tarafından eşyaları kendisinden çalınıyordu. Kendisine eğer gerçekten soyulmuş olsaydı, bunu hak etmiş olacağı söylendi; çünkü Hillel ekolünün hükmüne uymamıştı. Yukarıdaki Mişnalara dair Gemara, içinde iştirak ettikleri bahisleri de bildirerek çok sayıda Rabbi'nin görüşlerini sunuyor.

Shemangdan önce ve sonra takdisler (kutsama duaları).

M. İki takdis (4) sabah shemangından önce söylenecek biri ondan sonra.

Shemang uygun biçimde okunduğunda.

M. Kalbinin okuyuşuna eşlik etmiş olması koşuluyla, shemangı kendi sesini duymadan okuyan biri yine de görevini yapmıştır.

Shemangı okumayacak insanlar:

Kadınlar, köleler ve reşit olmayanların Shemangı okumaları ya da Yahudi muskası takmaları emredilmemiştir. Yine de on sekiz takdisi (kutsama duasını) -yemek sonrası şükran duasını- ezberden okumaları ve kapı dikmesine Mezuza'nın [Yahudi adeti gereğince çoğu Yahudi evinde Deuteronomy'den -On emir kitaplarından beşincisi- parşomene yazılıp, bir muhafaza içinde rulo yapılmış kapı çerçevesine bağlanmış dini metinler/ç.n.] bağlı olup olmadığına bakmaları beklenir.[33].

G. Yasayı araştıran kişiye Shechinah'ın güvendiğinin derisini nerede aldık? Exodus xx. 24'te yazıldığı yer: "Adımı yaz-

dığımı her yerde ‘seni’ hatırlıyacağım ve ‘seni’ takdis edeceğim.” Filistin Talmud’u şöyle şerh ve tefsir eder: “Benim kutsal adımı anacak olduğun her yerde, Benim sözüm ‘sana’ vahyedilecek ve ‘seni’ takdis edecek.” İşit, Ey İsrail, Tanrı’mız Jehova, Yehova bile tektir. Deut. vi, 4. Her kim ‘tek’ (İbranice ‘ekhad’) sözünün telaffuzunu uzatırsa, onun günleri ve yılları uzatılır.

Rabbiler, bir zamanlar, Roma hükümetinin hiçbir Yahudi’nin hukuk tahsil etmesine izin verilmemesi gerektiğini karara bağladıklarını söylüyorlar. Hemen ardından Rabbi Agiba etrafında toplanan insan topluluklarına hukuk öğretirken tespit edildi. Yanından geçen biri kendisine “Roma hükümetinden korkmuyor musun?” diye sordu. Kendisi ona “Bir mesel ile cevap vereceğim: Bir zamanlar, balıkların çılgın gibi şuraya buraya hücum ettiğini gördüğünde, bir tilki nehir kenarında yürüyordu. Onlara bütün endişelerinin sebebini sorunca, onlar: ‘Bizi yakalamak için kötü insanların her zaman attıkları ağlardan korkuyoruz.’ diye cevap verdiler. Tilki ‘O zaman niçin o tehlikeli ortamı bırakıp benimle birlikte çorak toprağı denemiyorsunuz?’ dedi. Balıklar ‘Elbette, sen bu en akılsız ve tilkiye en benzemez haldesin, zira bizim için bu halde doğal çevremizde yaşamak tehlikeli, çorak toprak için bu ortamı bırakırsak bu bize daha neye malolur?’ diye cevapladılar. Bu yüzden, Agiba devam etti “bütün Hukuk tahsil edenler İlahi vaate sahiptirler,” Deut. xxx, 20: “Kendisi senin hayatındır ve senin günlerinin süresidir.”

BÖLÜM II-BAYRAMLAR (MONGƏD)

[Şabat (sebt günü) dahil bayramları kutlama konusunda talimatlar içerir. Topyekün hedef, Tevrat'ta üstü kapalı olan her şeyin alenen aşikar edilmesidir. Ancak son zamanlarda ortaya çıkan çoğu fikirler ve adetler, Tevrat'ın haberdar olmadığı bu ihtilafı başlatırlar. Burada söz edilen Purim Bayramı'ndan bile Tevrat'ta pek bahsedilmemiştir.]

1. ŞABAT ÜZERİNE TEZ. Şabat günü ticaret hakkında yasa.

M. Exodus xvi, 29'da, Şabat günü hiç kimsenin mekanından çıkmaması buyurulmuştur. Bu hiç kimsenin kendi mülkünden bir başkasının kine mal götürmemesi anlamına gelir.(6). Bununla birlikte birinin kendi mülkünü ne teşkil eder? 'Reshut'. Ele alınacak pek çok mesele var. Bir dilencinin dışarıda ve mülk sahibinin evin içinde bulunduğunu varsayın. Eğer ilki elini pencereden ya da kapıdan ikincisine uzatırsa veya ikinci kişinin (mülk sahibinin) elinden bir şey alırsa, dilenci suçludur, fakat mülk sahibi affedilmiştir. Öte yandan, şayet mülk sahibi elini evin dışına çıkarırsa ve dilencinin ellerine bir şey verirse, kendisi suçludur ama dilenci aklanmıştır.

[İçerideki insanın ve dışarıdaki insanın dört durumunu ele alan toplam dört vaka mevcuttur.]

G. Rabbi Mathra, Abazi'ye "Sekiz veya on nakil durumu var." dedi. Rab Rabbi'ye "Varsayalım dışarıdan biri evin içinde gıda, meyva vs. yüklü olsun. Yasa nasıl hükmediyor? Bedenin yer değiştirmesi, bir eşyanın yer değiştirmesi ile eşit olur mu?" diye soru sordu. Rabbi, "Evet, bu elin çekilmesi gibi de-

ğil, çünkü önceki, nakil öncesi ve sonrasında tamamen atıl olmasına rağmen, son bahsi geçen atıl değildi.” dedi. Bir Rabbi diğerine, “Bir şahsın fırına ekmek koyduğunu ve Şabat’ın başlamasına yakın ekmeğin pişmediğini varsayalım. Kendisi ekmeği yanmadan çıkarabilir mi?” dedi. “Yasal olarak eğer Şabat erişmeden tam olarak pişeceğine inandığı için oraya koymuşsa, öyle yapabilir.”

Şabat akşamı yasaklanan davranışlar.

M. Tam Şabat akşam duası vaktinden önce (7), insan berber önüne oturmaya, banyoya, tabakhaneye girmeye, yemeğe oturmaya, Adliye sarayında yargıç olarak bulunmaya ruhsatlı değildir. Kendisi her şeyden önce ibadetlerini ifa etmelidir. Ancak birinin bu eylemlerden birine başlamış olduğunu düşündüğümüze göre, o zaman onları bırakın bitirsinler.

G. İnsan berberin örtüsü üzerini kapladığı zaman, saç traşı olayına başlar. Banyo eğer dış gömlek çıkarılmışsa, başlamıştır. İnsan, şayet iş önlüğü üzerine bağlanmış ise, tabaklamaya başlamıştır. Eller yıkandığında ya da (bazılarının dediği gibi) kuşak çıkarıldığında yemek başlar. Muhakeme süreci yargıçlar mesleki kıyafetlerini (cübbelerini) giymiş olduklarında veya (bazılarının başına geldiği gibi) doğrudan davacılar iddiaya başladıklarında başlamıştır.

Yahudi ve Yahudi olmayan.

M. Shammai ekolü bir Yahudi’nin Şabat akşamı Yahudi olmayana bir şey satmasını ya da Şabat tam olarak başlamadan önce Yahudi komşu köye ulaşamazsa ona bir yük için yardım etmesini yasaklar. Buna rağmen Hillel ekolü buna izin verir.

Çeşitli yasaklar.

M. Bir terzi Şabat akşamı iğnesiyle, onu unutmasın diye ve Şabat esnasında taşımasın diye, dışarı çıkmamalıdır. Profesyonel bir yazar da (katip) Şabat akşamı yazı (kamış) kalemiyle dışarı çıkmaz. Shammai ekolüne göre, Şabat akşamı derileri kafir bir tabakçıya (sepiciye) teslim etmek ya da yıkanacak giysileri Yahudi olmayan bir çamaşırcı kadına teslim etmek, onların Şabat başlamadan önce tamamen hazırlanmaları için yeterli zaman yoksa usulsüzdür. Ancak Hillel ekolü mesele hakkında tam serbesti tanımıştır. Rabbi Simeon ben Gemaliel, “Anne ve babamın evinde yıkanacak şeyleri Yahudi olmayan çamaşırcı kadına Şabat’tan üç gün önce vermek adetti.” diyor. Şabat akşamı et, soğan veya yumurta kızartmak, Şabat başlamadan önce tamamen pişirilemezlerse, yasaklanmıştır. Şabat gelmeden dışının kabuk bağlamasına zaman olmazsa, ekmek fırına konmamalı, kekler de ateşe konmamalıdır.

Şabat fenerine dair. [34].

M. İnsan Şabat fenerini ne ile yakabilir? Sedir yosunuyla ya da ham ketenle veya ipek lifle yahut suda yetişen yabancı otlarla ya da gemi yosunuyla değil. Zift, balmumu, keten tohumu yağı veya reddedilmiş kurbanların yağı ya da koyunların kuyruk yağı da bu kandillerde kullanılmayacaktır.

G. Rabbiler Şabat kandilleri için olmasa da, daha önce belirtilen malzemelere Şabat ocaklarında kullanılmak üzere izin vermişlerdir. Yukarıdaki maddelerden mamul fitiller neden yasaklansınlar? Çünkü onlar sadece titrete ışık verirler. Bahsedilen yağlı maddeler fitile (kandil fitili) yapışmadıkları için yasaklanmıştır.

Şabat kandilinin söndürülmesi hakkında.

M. Yahudi olmayanlar ya da soyguncular veya kötü ruhların korkusundan, yahut hasta insanların uyuyabilmeleri için Şabat kandilini söndüren kişi suçsuzdur. Ancak eğer gaye sadece kandilin masrafından tasarruf etmekse, söndüren şahıs suçlu olur.

Şabat akşamı söylenecek üç şey.

M. 1. Şabat günü yenecek yiyeceğin vergisini [Yahudilerce ibadetin desteklenmesi için verilen vergi/ç.n.] verdin mi? 2. 'erub'u sağladın mı? 3. Şabat kandilini yak.

İnsanın iki Şabat meleği.

G. Kendisi Sinagog'tan eve dönerken, her insana biri iyi diğeri kötü iki melek tarafından refakat edilir. Eğer, eve gelince, insan kandilin yakıldığını, masaların donatıldığını ve her şeyin düzenli olduğunu görürse -kötülük meleğinin gönülsüzce "Amin" diye karşılık vermeye zorlanacağı şekilde- hayırlı melek "Gelen Şabat, bu mevcut olan gibi olsun." der. Ancak eğer her şey düzensiz halde olursa -iyilik meleğinin gönülsüzce "Amin" diye karşılık vermeye zorlanacağı şekilde- kötülük meleği "Gelen Şabat halihazırdaki gibi olsun." der.

Sina Dağı'nın devrilmesi. [9].

G. İsrailliler kendisi dağdan döndükten sonra Musa'nın sözlerine inanmayı reddettikleri zaman, Kutlu olan, Kendisine mübarek olsun, yukarılarındaki dağı topaç gibi tersine çevirdi ve onlara, "Eğer yasayı kabul ederseniz, iyi, ama aksi halde, mezarlarınız burası olacak." dedi.

Şanslı ve şanssız doğum günleri.

G. Rabbi Simon ben Levi her kim haftanın ilk günü (Pazar) doğarsa ya tamamen iyi ya da tamamen kötü olacağını, çünkü aydınlık ile karanlığın o gün yaratıldığını söyledi. Eğer haftanın ikinci günündeysen, kendisi cimri olacaktır; çünkü sular o gün bölüştürüldü. Şayet üçüncü günündeysen, kendisi zengin ve müreffeh olur; çünkü o gün verimli bitkiler yaratılmıştır. Eğer dördüncü günündeysen, kendisi akıllı ve mutlu olacaktır; çünkü o gün bilgiler belirlenmiştir. Şayet beşinci günündeysen, kendisi iyi huylu olacaktır; çünkü balıklar ve kümes hayvanları o zaman yaratılmışlardır ve bunlar sadece Tanrı tarafından beslenirler. Eğer altıncı günündeysen, o kendisini hayırlı işlere adamaya eğilimli olacaktır; çünkü bu Şabat hazırlığı günüdür. Eğer bununla birlikte, kendisi Şabat günü doğarsa, doğumu ile bu kutsal güne saygısızlık ettiği için ceza olarak yine Şabat günü ölecektir.

2. HAMURSUZ BAYRAMI ÜZERİNE TEZ

‘Pesakhin’. No. 3 sıra ile.

M. On dördüncü Nisan [Yahudi takviminde yılın yedinci ayı/ç.n.] akşamı, kandilin ışığı ile maya için araştırma yapılmalıdır (10).

G. Hangi sözcük İbranice ‘veya’ kelimesi anlamına gelir? (Yukarıdaki “... akşamı” tercüme edilmiştir). Rabbi Huna onun “gün ağarmaya başladığı zaman” anlamına geldiğini söyler: ancak Rabbi Yehuda’ya göre o “geceleyin” anlamına gelir, fakat Yaratılış’ta (Genesis) xiv, 3 ve 2nci Sam. xxiii, 4, fiil “güne varmak, şafak sökmek” anlamına gelir o yüzden Rabbi Huna haklıdır. Abazi hiçbir talebenin, maya için araştırmayı

unutmasın diye, tam on dördüncü Nisan şafağından önce çalışmalarına başlamaması gerektiğini söylemiştir.

G. Amorain için (11) aşağıdaki meseleyi düşünün: “Birinin bir başkasına, kendisinin bütün mayayı kaldırdığını söyleyerek, bir evi kiraya verdiğini ancak daha sonra biraz mayanın kalmış olduğunun saptandığını varsayın. Anlaşma evi kiralamak için bağlayıcı mıdır?” Abazi, “Evet öyledir, zira her evsahibinin kendi için bütün mayanın kaldırılmış olduğunu görmesi daha iyidir. Maya araştırmasına başlamadan önce, hakikatten bir dinsel eylem icra edilmeden önce olduğu gibi, bir şükran duası söylenmelidir.” demiştir.

Kandilin ışığı vasıtası ile.

G. Güneşin ya da ayın veya ateşin ışığı mayanın araştırılması esnasında kullanılamaz; çünkü Rabbilerin dediği Sefanya’da (Zephaniah) i, 12 (Kudüs’ü ışıklarla araştıracağım) ve Özdeyişler’de (Prov.) xx, 27 (İnsanın ruhu Yehova’nın bedenin manevi bölümlerini araştırkan kandilidir.) öğretilmiştir.

3. YILBAŞI GÜNÜ ÜZERİNE TEZ ‘Roşaşana’ No. 8 sıra ile.

G. Tufandan önceki nesil kaynar suyla cezalandırıldı. (12).

4. PARŞOMEN ÜZERİNE TEZ (13) ‘Megilla’.

No. 10 sıra ile.

M. Megilla (yani Ester) bazen Adar ayının 11, 12, 13, 14 veya 15. günlerinde, daha önce veya sonra olmamak kaydıyla, okunur (ayrıntılar için Mişna ve Gemara’ya bakınız).

G. Rabbi Yehuda Samuel'in otoritesine dair, Ester kitabının elleri kirletmediğini (14), 'yani' bu kitabın Tanrı'nın vahyi ile ihsan edilmediğini söylüyor. Samuel yine de Ester'in Tanrı'nın şevki vasıtası ile dikte edildiğini, ancak sadece sözlü olarak tekrarlanacağını ve yazılı olmayacağını açıkladı.

G. Bir yasa tomarı eskimesi ile kullanım için yetersiz hale gelince toprak bir kap içinde gömülecektir, Yeremya xxii, 14'te ifade edildiği gibi, "Ve onları pek çok günler kalabilecekleri toprak kaba koyun." Bir Yasa tomarı, gaye satıcının Yasayı daha iyi incelemesi veya kendisine bir hanım alması olmadığı müddetçe, asla satılmamalıdır. Rabbi Simon ben Gemaliel, "her kim Yasa tomarını veya kızkardeşini satarsa, kendisi yiyecek hiçbir şeyi olmadığı için bunu yapmış olsa bile, bedelinden hiçbir hayır görmeyecektir." dedi.

5. BAYRAM ADAKLARI HAKKINDAKİ YASALARI

ELE ALAN TEZ. 'Hagiga'. No. 12 sıra ile.

Üç 'büyük' bayram esnasında kavrulmuş adak sunma yükümlülüğü altında olanlar.

M. Aşağıdakiler hariç herkes kavrulmuş adak sunma yükümlülüğü altındadır: Sağır insan, akılsız, çocuk, kararsız cinsiyetli kişi, çift cinsiyetli kişi, kadın, köle, aksak, kör, hasta insan.

Çocuk ile ne kastediliyor? Kudüs'ten Mabede çıkmak için babasının omuzlarında gidemeyen kişi. Shammai Ekolü böyle söyler; ancak Hillel Ekolü çocuğu tanımlar: "Kudüs'ten Mabede gitmek için babasının elini tutamayan kişi."

G. “Herkes” ifadesi neyi içerir?

Sağır, akılsız bir de çocuk ve benzerleri hariç, bir gözü kör olan insan kadar yarı köle ve yarı özgür olan sonra aynı zamanda ilk gün aksak ikinci gün iyi olan kişi. Sağır insan, aptala ve çocuğa benzer, zira kendisi eylemlerinden onlardan daha fazla sorumlu değildir.

YARATILIŞ’TA İ.2. “BOŞLUK” OLARAK TERCÜME EDİLEN TOHU KELİMESİ

G. Tohu (İbranice Qav ya da Qaw) bütün dünyayı kuşatan ve kendisinden karanlığın yayıldığı yeşil bir hattır.(15).

YEDİ CENNET (16).

G. Resh Lagish, “Aşağıdaki gibi adlandırılan yedi cennet vardır: 1. Vilon (Velumun eşdeğeridir, perde). 2. Ragiang. 3. Sheklagim. 4. Zebul. 5. Mangon. 6. Makon. 7. Ngarabot.” derdi.

ŞEYTAN VE ARKADAŞLARI TANRI’NIN SÖZLERİNDEN DUYUM ÇALMAYA [gayb dinlemeye/ç.n.] ÇABALIYORLAR.

G. Şeytan ve yoldaşı; yeryüzüne inmiş melekler, bir perdenin arkasından Tanrı’nın cennetteki meleklerle konuştuğu sözleri dinleme alışkanlığı edinmişlerdir (17).

III-KADINLAR (NAŞİM)

[Bu bölüm nişan, evlilik, boşanma ve benzeri konuları ele alır. Bir bilimsel inceleme antları müzakere eder.]

1. LEVİRİTE [Biraderinin dul kalan hanımı ile evlilik yükümlülüğü/ç.n.] EVLİLİĞE KATLANMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ ALTINDAKİ DULLAR ÜZERİNE TEZ ‘Yebamot’. No. I sıra ile (18).1.

M. Çocuksuz bir dul kadın, ölen kocasının evlenmemiş en büyük biraderi ile evlenme yükümlülüğü altındadır. Eğer bu kayınbirader kendisiyle evlenmeyi ret ederse, kadın milletin liderlerinin huzurunda onun ayağından ayakkabısını çıkarmaya, yüzüne tükürmeye ve ona “Kendi biraderinin evini güçlendirmeyecek adama böyle yapılacaktır.” demeye ruhsatlardır. (Deuteronomy xxii, 9’a bakınız).

Aşağıdaki türden kadınlar herhangi bir kayınbirader ile evlenme zorunluluğundan muaftırlar: 1. Biraderin gayri meşru kızı. 2. Kadının kızı. 3. (Adamın) Gayri meşru oğlunun kızı. 4. Karısının kızı. 5. (Kadının) Oğlunun kızı. 6. (Kadının) Kızının kızı. 7. (Erkeğin) Kaynanası. 8. (Erkeğin) Kaynanasının annesi. 9. (Erkeğin) Kayınpederinin annesi ve benzeri.

2. YEMİNLER ÜZERİNE TEZ ‘Nedarim’. No. 3 sıra ile.

İnsanların Günahları Nedeniyle Ceza Olarak Verilen Kutsal Kitaplar.

G. Eğer İsraililer günahlarından dolayı suçlu olmasalardı, Tevrat’ın ilk beş kitabı ve Joshua’nın kitabından fazla kutsal

kitaba asla muhtaç olmayacaklardı. Sonuncusu, toprağın İsraililer arasında bölüştürüldüğü esnadaki durumu kaydettiği için gereklidir. Diğer kutsal kitaplar (Kahinler ve Yazılar) çok hikmetli olduğu için üzüntü vardır. (Ecclesiastes [Tevrat'ta Süleyman'a yazılan kitap/ ç.n.] i, 18).

3. NİŞANLANMALAR ÜZERİNE TEZ 'Kıduşin'.

No. 7 sıra ile.

Babil'den Kudüs'e Çıkan Aileler.

M. M.Ö. 538'de Cyrus'un ulusun geri dönmesine izin veren fermanı çıktıktan sonra, on tür aile Filistin'e gitmek üzere Babil'i terk etti. Bunlar, şunlardır: 1. Rahipler. 2. Levililer. 3. Yahudiler. 4. Tenzil edilmiş rahipler (tam olarak kutsal şeylere saygısız olanlar). 5. Din değiştiren kimseler (19). 6. Azat edilen insanlar. 7. Evlilik dışı doğmuş olanlar. 8. Netinim. 9. Bilinmeyen soydan olanlar. 10. Sokak çocukları. İlk üçünün çeşitli milletlerden insanlarla evlenmelerine imkan verilmiştir: Son altısı da çeşitli milletlerden evlenebilirler. Bütün anneleri bilinenler ancak babaları bilinmeyenlerin, bilinmeyen soydan oldukları farzedilir. Sokak çocuğu caddelerde toplanan, anne ve babası her ikisi de bilinmeyen kişidir.

Putra Tapma Kötülüğü.

G. Putlara tapınma öyle ağır bir günahdır ki ondan vazgeçen veya onu onaylamayan kişi bütün yasaya inancını itiraf etmiş kadar kötü olur.

Kızlardan Daha Hoş Oğullar.

G. Dünya erkekler ve kadınlar olmadan varlığını sürdüremez, yine de çocukları erkek olanlar mutlu ve kız olanlar talihsizdir. Karşılaştırınız Baba Bathra, sf. 113, sütun I: “Her kim varis olacak bir oğul bırakmazsa, Tanrı onun üzerine hiddet yağdırır.”

IV–CEZALARA DAİR (NEZİKİN)

[Bu bölümde İbranilerin medeni ve ceza hukukunun belli başlı kısımları kapsama alınmıştır. Özellikle “Sanhedrin” incelemesine bakınız.]

1. EBEDİ SAYILAN TEZ Bölüm I veya İLK KAPI.

(20)(İbranice ‘Baba Qama’)

Onlardan sorumlu kişilerce tazmin edilecek hasarlar.

M. Cana ve mala gelecek hasarın dört ana sebebi vardır. I. Öküz. 2. Örtülmemiş kuyu. 3. Herhangi bir şeyi ateşe veren insan. 4. İhmal nedeniyle kendiliğinden başlayan ateş.

Bu dört biçimden hasarın mesulü olan hangi biriyle ne zaman hasar yapılırsa yapılsın, o kaybı telafi etmelidir.

G. Rabbiler yukarıdaki dört hasar türünün pek çok belirli biçimleri mevcut olduğunu öğretirler, ‘yani’ öküz boynuzları ile, dişleri ile veya ayakları ile bir hasara neden olabilir.

Bir testiden veya varilden düşmeyle meydana gelen kaza.

M. Eğer biri halka açık bir yol üzerine bir testi koyarsa ve bir başkası ona takılır ve onu kırarsa, o kişi kırılma nedeniyle sorumlu olmaz. Ancak eğer o kişi düşmesi yüzünden yaralanırsa, varilin sahibi hasardan sorumlu olur.

G. Mişna ilk cümlede “testi” sonra ikincide “varil” sözcüğünü kullanıyor. Rabbi Papa her iki cümlede aynı şeyin kastedildiğini söylemiştir.

Su dolu bir testinin halka açık yolda kırılması üzerine.

M. Eğer su dolu bir testi halka açık bir yolda kırılırsa ve içindeki bir kişinin kaymasına sebep olursa ya da bir şekilde biri kırık parçalar yüzünden yaralanırsa, testi taşıyan kişi her yaralanmadan sorumludur. Rabbi Yehuda yine de kişinin sadece, eğer testi kasıtlı olarak kırarsa, sorumlu olduğunu söyler.

2. ORTA BÖLÜM DENEN TEZ (İbranice ‘Baba Metsia’).

İkinci, sıra ile.

G. Rabbi’nin meclis salonuna sık sık gitmek Eliyah’ın adettiydi. Bir keresinde, her zamankinden geç kaldığı için, Rabbi ondan gecikmesini açıklamasını istedi. Eliyah aşağıdaki gibi cevap verdi: “İbrahim, İshak ve Yakub’u birbiri ardına uyandırmak, her birinin elini yıkamak ve her biri dualarını bitirene ve huzura kavuşana dek beklemek benim görevimdir.” Rabbi, “Ama niçin onlar aynı zamanda kalkmıyorlar?” dedi. Eliyah’ın cevabı, “Çünkü, eğer her üçü birden dua etseydiler, onların birleşmiş duaları Mesih’in belirlenmiş zamanından önce birdenbire gelişine yol açardı.” oldu. Rabbi, “O zaman, aramızda böyle dua eden insanlarımız var mı?” dedi. Eliyah, Rab-

bi Khizah ve oğullarından bahsederek var olduğunu söyledi. O zaman Rabbi, Rabbi Khizah ve oğullarının ifa etmeye geldiği, bir oruç ilan etti. On sekiz kutsama duasını (21) tekrar ederken, dünya şiddetle sarsıldığında ve Cennette kimin onlara sırrı ifşa ettiği sorulduğunda, onlar, “Sen hayatı ölüme döndürürsün” demek üzereydiler. Eliyah’a o zaman ateşten bir değnekle altmış kez vuruldu. Sonradan kendisi kızgın bir ayı gibi yıkıldı ve cemaati dağıttı.

3. SON BÖLÜM DENİLEN TEZ (Baba Bathra).

No. 3 sıra ile.

G. Hezekiel’in kitabını, on iki küçük peygamberin kitaplarını, Daniel’in kitabını ve Ezra’nın kitabını yazan Büyük Sina-gog’un üyeleri (22).

4. SANHEDRİN DENEN İNCELEME NO.4 sıra ile. [Bir Yunan sözcüğünden gelen Sanhedrin denen, belediye kurumunu ve taşra mahkemelerini ayrıca Kudüs’teki büyük Sanhedrin’i veya ‘Bethdin’i de ayrıntılı olarak ele alır.]

Yahudi Mahkemeleri ve Onların Yapısı.

G. [Sanhedrin 71 üyeden teşkil edilmişti. Eğer bir Yahudi’nin karar vermesi gereken bir hukuk meselesi olmuşsa, kendisi onu öncelikle kendi şehrinde bulunan mahkemeye sordurdu. Eğer meseleyi karara bağlamayı başaramadıysalar, konu en yakın şehrin mahkemesinin hükmüne arz edilirdi. Eğer en yakın bölgenin yargıçları bir karara varmayı başaramadıysalar, dava Mabet bölgesinin girişinde bulunan mahkemenin huzuruna arz edilirdi. Onların karara varmayı başaramamaları halinde, mahkeme önündeki girişte bulunan mahkemeye müracaat ederlerdi. Bu mahkemedeki kusur, meselenin nihai olarak

oy çokluğu ile halledildiği, 71 kişilik Yüksek mahkeme'ye başvuru ile sonuçlanırdı.

Sanhedrin, üyelerin birbirini görebilmeleri için yarım daire şeklinde otururdu. Tüm oylama olaylarında “Olumlu oyları” ve “Aleyhte oyları” saymak için, biri sağda diğeri solda bulunan iki noter mevcuttu.]

EZRA'NIN KİTABI'nın kaynağı.

G. [Ezra'nın kitabı Nehemya tarafından yazılmıştır. Kendisi kitaba adını eklememiştir çünkü kendisi Neh. V, 19'da “Tanrım, halkım için yaptığım herşeye uygun olarak, tümüyle beni düşünmeye devam et.” yazıldığı için, kendi değerlerine çok fazla özen gösterirdi.

5. PUTPERESTLİK ÜZERİNE TEZ (Aboda Zara).

No. 8 sıra ile.

M. Onlar kutsal olmayan şenliklerini tertiplemeden önce, Yahudi olmayanlarla üç gün için herhangi bir iş ilişkisi kurmak yasaklanmıştır (23). Kişi onlara hiç ödünç para vermemelidir; zira bu onlara şenlik hazırlıklarında yararlı olabilir. İnsan onlardan borç para da almamalıdır; zira o münasebetle onlar kazanç elde edebilirler ve kazancı dışında, gelecek şenliklerinin masraflarını daha fazla karşılayabilirler. Benzer şekilde, insan onlara hiç para ödememelidir, vadesi gelse bile, ne de karşılığında ödeme kabul edilmelidir.

Rabbi Yehuda yine de ödemenin caiz olması gerektiğini çünkü bunun ödeyen kişilere karşı hoşnutsuzluk ve dezavantaj olduğunu savunuyor.

M. Şehirde bir put mevcut olduğunda, insan, yolun sadece puta götürmemesi şartı ile, o şehre gidebilir. Yahudiler aşağıdaki nesnelerin hiçbirini Yahudi olmayanlara satmaya izinli değildir; çünkü bunlar putperest tapınma amaçları için kullanılabilirler: Köknar kozalakları, beyaz incir ağacı veya kökleri, günlük [günlük ağacından elde edilen buhur, tütüsü malzemesi/ç.n.] ve beyaz horoz. Beyaz horoz yine de şayet tırnaklarından biri kesip koparılmış ise satılır; çünkü Yahudi olmayanlar bir organı eksik olduğunda hayvanı kesinlikle kurban etmezler.

YAŞAR KİTABI (bkz. 2nci Samuel cilt i, bab 18).

G. Yaşar Kitabı ile ne demek istenmiştir? Rabbi Khyiah bar Abba, Rabbi Jokhanan'ın otoritesi ile "Onlara dürüst denildiği için İbrahim, İshak ve Yakub'un kitabıdır (Yesharim) ve yazılı olduğu kişi ile ilgilidir, Numb, xxiii, 10 'İzin verin dürüstün ölümüne öleyim' (yesharim).

6. "PEDERLERİN CÜMLELERİ" DENİLEN ÜZERİNE TEZ (İbranice 'Pirga Abot'). No. 9 sıra ile.

[Hiçbir Gemara'nın kararının bildirilmemiş olduğu bu inceleme, büyük Tannain'den ahlaki kurallar, vecizeler ve benzerlerini içerir. Genellikle tercüme edilmiştir, Cambridge Press tarafından basılan Dr. Charles Taylor'un son zamanlardaki mükemmel çevirisidir.]

Yasanın İki Tablası.

M. Musa'ya Sina Dağı'nda teslim edilen Yasanın İki Levhası, ilk Şabat başlamadan önce, dünya yaratıldığı zaman ve gün batımında, diğer dokuz şeyle birlikte yaratılmıştır.

V-KUTSAL ŞEYLER, KURBANLAR, MABEDİN ÖLÇÜLERİ, VS.

1. MABEDİN ÖLÇÜLERİ ÜZERİNE TEZ(Middot).10. sıra ile.

Tapınak Bölgesinin Alanı.

M. Tapınak kaidesi 500 cubit-kare [ön kolun uzunluğuna dayalı eski bir ölçü birimi/ç.n.] idi. Mesafe güney tarafında genişti, bir sonraki alan doğuda, üçüncü geniş mesafe kuzey tarafında ve en azı batı yönündeydi. Bu bölgeye giren herkes etrafında dolaşarak ve sola geçerek güney tarafında böyle yapmıştır.

VI-KANUNİ ARINMALAR, TEMİZ VE KİRLİ HAKKINDA YASALAR, VS. (TAHAROT)

1. RESMİ KİRLİLİKTEN ELLERİN KORUNMASI ÜZERİNE TEZ (Yadaim)

Ezra ve Daniel'deki Aramice pasajlar elleri kirletir (25). Ancak İbrani harfleri ile yazılmış Aramice ve Arami (Süryanice) harfleri ile yazılmış İbranice veya ilk çağa ait (Fenike yazısına çok benzeyen) İbrani harfleri yazılan İbranice elleri kirletmez. Mesele aynı olsa da Ezra tarafından, ikinci olarak Musa tarafından sunulan karakterler ya da harfler yazılı oldukları kare Asur harfleri olmazsa kutsal kitaplar asla elleri kirletmez.

* * *



ZERDÜŞTİLİK

ZERDÜŞT KUTSAL KİTABI (ZEND AVESTA)

Zerdüştilik veya daha doğrusu Zerdüştcülük, Zoroaster'den veya daha açıkçası dinin kurucusu Zerdüş'ten kaynaklanır. Çağdaş bilim, bu büyük dini liderin Batı Medya'da yaklaşık M.Ö. 600 yıllarında doğduğuna ve müthiş eserini Bactria'da oluşturduğuna inanmaya eğilimlidir. Kendisinin adı ile bağlantılı olan din, Medya'da ve komşu ülkelerde etkili olan Majizm'in gerçekten islah edilmiş ve manevi değer kazandırılmış bir türüdür. "Atharvanlar" (ateş rahipleri) denilen Avesta'daki [Zerdüş'tün yazdığı dörtlükleri içeren kutsal kitap/ç.n.] rahipler, Zerdüş'tün (Zoroaster) özgün ve kabul görmüş kendi sahasında keşfettiği dinin rahipleri Maji ile özdeşirler. Bazılarına göre Zerdüştiliğin kurucusu çok daha erken bir dönemde yaşadı ve böyle bir karakterin tarihi geçerliğini tümünden yadsıyacak büyük bilgeler (Tiele, Darmesteter, Edouard Meyer) vardır. Kuşkusuz sonraki yıllarda, Zerdüş'tün etrafında -Buda, İsa ve hatta Muhammed'de olduğu gibi- büyük sayıda uydurma ve saçma efsaneler toplandı; ancak bu yaşamış ve etkili olmuş dini öğretmenlerin her biri makul şüphe menziline ötesindedirler.

BAŞLANGIÇ

Bu, Zerdüştilerin ve onların günümüz temsilcilerinin, ekseriyetle Bombay'da oldukça gelişen Farsî'lerin (Parsee) [7. ve 8. yüzyıllarda İran'dan Hindistan'a kaçan Zerdüştilerin torunları/ç.n.] Kutsal kitabıdır. "Zend Avesta" başlığı bir anormalliktir; zira "Avesta" kelimesinin hakkında yorumun yazıldığı orijinal metni ifade etmesine karşın, "Zend" katiyen bir lisanın ismi değildir ama "yorum" anlamına gelir. Özgün başlık doğru bir tanım olan Avesta ile Zend'i ifade eder; çünkü şimdi Zend Avesta olarak bilinen şey gerçekte metin (Avesta) ile yorumun (Zend) bir bileşimidir, tıpkı Yahudi Talmud'unun Mişna (metin) ile Gemara'nın (yorum veya gerçekten tamamlama) bir kombinasyonu olduğu gibi. "Avesta" kelimesi, Sanskritçe "Veda" sözcüğü ile aynı kökten olduğu için (belki tam olarak) bilgiyi ifade eder. Ama A.V.W. Jackson, onu "orijinal metin"i ifade eden 'Upasta' sınıfından çıkarıyor. Darnes-teter 'yasa' anlamına gelen Eski Farsça kelimesine bağlıyor.

Mevcut Avesta Kutsal kitaptan ziyade bir dua kitabına benzer; çünkü şimdiki biçimini aldığı ayinsel bir çalışma gibidir ayrıca "Vendidad" bölümü dini törenler ve benzerleri için çok sayıda yasa içerse de şimdi genellikle aynı biçimde kullanılır.

Günümüz bilginlerince bilinen, Büyük Iskender'in İran üzerine fetihleri ile büyük çapta aslı kaybolduğundan ve özellikle daha çok Müslümanlar tarafından M.S. 632'de Sasani Perslere tam boyun eğdirilmesinden dolayı, Avesta'nın orijinal çalışmanın sadece bir kısmı olduğudur. Asıl eser Büyük Iskender ve onun haleflerinin olduğundan çok daha bağınaz ve diğer dinler ile onların yazılı eserlerinin ele alınması bakımından daha sabit fikirliydi. Orijinal Avesta, bize geçmişten gelen Pahlavi yazılı [Aramice esaslı yazı sistemi/ç.n.] metinde anlatıldığı gibi, yirmi bir Nask

veya kitap içerir. Bunlar aşağı yukarı eksik durumda, çağımızdan dokuzuncu yüzyıla Pahlavi dilindeki eserin, “Dindard”, ait olduğu yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür.

Bugün var olan Avesta şöyle sınıflandırılabilir:

I. Özetlerle bağlantılı olarak tarif edilecek, aşağıdakiler dahil, tam anlamıyla kabul edilmiş bölümler.

1. Gatalar [Zerdüşt'ün yazdığı dörtlükler/ ç.n.] dahil, Yasnalar.
2. Visperedler.
3. Vendidadlar.

II. Genellikle Khorda Avesta denen, doğruluğu şüpheli Avesta veya kısa Avesta. Bu gerçek Avesta'dan çok daha az rağbet görür. Bu

1. Yaştları (yalvarmaları).
2. Küçük Duaları, ihtiva eder.

Avesta'nın dili hatasız biçimde sadece Avestan olarak tanımlanabilir; zira aynı dilde başka hiçbir yazılı eser yoktur. Pahlavi veya Eski Farsça diline benzer; ancak hiçbir lisanla özdeş değildir. Zend, ya da yorum, Pahlavi dilinde yazılmıştır.

Şu anki yazar, Spiegel (Almanca) ile Avesta'nın tercümesine; Hang'in “Kutsal Lisan Hakkında Denemeler, Parsilerin Yazısı Ve

Dini” (*Essays on Sacred Language, Writing, and Religion of the Parsees*) eserine; ayrıca “Doğunun Kutsal Kitapları” (*Sacred Books of the East*) iv, xxiii, xxxiii ciltlerinde Darmesteter ve L.H. Mills tarafından yazılanlara minnetini ifade etmek ister. İran’ın Eski Yunan krallarının, Sirus I ve benzerlerinin Zerdüşti olup olmadıkları konusuna dair, “Asır İncili”ne, Ezra-Nehemya-Ester, bakınız.

I-YASNALAR VEYA KURBANLA İLGİLİ DUALAR VE ŞİİRLER

[Avesta’nın bu bölümü, büyük Yasna töreninin ayinle ilgili; başlıca Parahoma’nın (sütle ve güzel kokulu bileşenlerle karıştırılmış homa ya da soma [somata] bitkisi) hazırlanması ve sunumundan oluşan, temel inceleme kitabını oluşturur. Yasnalarda yetmiş iki bölüm vardır; ancak çok sayıda tekrar içerirler. En eski ve oldukça önemli olduklarından, bunlar, beş vezinli Gataların bulunduğu Avesta’nın ana kısmındadırlar.]

BÖLÜM I. GÜNAHLARDAN KURTULMA İLANI.

I- Kendisine dualarımı ve adaklarımı sunmak üzere olduğum (Zerdüşt), Ulu Tanrı Ahura Mazda’yı bildirir (Yasnalar). Kendisi en büyüktür ve en hayırlıdır, en kudretli ve bilgedir. Aynı zamanda dünyanın koruyucuları, cömert ölümsüz varlıklara (Amensha-Spentalara) da saygı duyarım. Ayrıca kutsal inek ve onun ruhuna; (i) Ahura’ya (Jüpiter), güneş Mithra’ya [güneş tanrı, ışık ve gerçeğin tanrısı/ç.n.], Sirius yıldızına ve Fravashi'lere (azizlerin koruyucu melekleri) saygı duyarım. Eğer seni gücendirdiysem, sen en büyüğü, Ahura Mazda [Müşfik tanrı Mazda/ç.n.] ya da eğer sana borcum olan kurbanların (Yasnalar) yükümlülüğünü eksilttiysem, beni bağışla,

Ey! Beni bağışla, sen yanılmayan. Kendim, Mazda dininden, Zerdüş, Daevalara (2) ezeli düşman ve Ahura Mazda'nın kulu olduğumu ilan ediyorum.

BÖLÜM 4. Adak olarak temiz düşünceler, nazik sözler, hayır işleri, Homa (Soma) eti bağışları, zaothralar (3), kutsal veresma (4), uygun dualar, Gata ilahileri ve mathra (Vedalara ait mantra) kutsal güfteleri arz ediyoruz; bütün bunları Ahura Mazda'ya, kutsal Srosh'a (5), cömert ebedi varlıklara, Fravashi'lere ve temiz ruhlara ayrıca Ahura Mazda'nın kutsal ateşine adak olarak sunuyoruz.

BÖLÜM 8. Sana her türlü adaklarımı sunuyorum Ey Ahura Mazda. Ey tamamen güçlü, tamamen akıllı olan sen, dünyada bereket mutluluk ve evrensel adaleti yarattığın için, yaratıkların üzerinde, bütün sular ve ağaçlar üzerinde, bütün imparatorluklar ve dominyonlar üzerinde sen hüküm sürersin. Aydınlıkla karanlık, iyi ile kötü arasındaki bütün çekişmelerde, bırak hakikat galip gelsin, Ey sen dürüstlüğün kralı. I. Zerdüş, aile reislerine, klanların şeflerine ve devlet hükümdarlarına Ahura Mazda tarafından vahyedilen ve onun peygamberi Zerdüş tarafından ilan edilen gerçek dini izlemeleri için ısrarla tavsiyede bulun.

9. VE 10. BÖLÜMLER. [Bazı elyazmalarında bu bölümler Homa-Yaştları tanımlar; çünkü Homa'nın övgülerini anarlar ve Yaştların biçimine sahiptirler. Bu bölümlerde Homa, Vedalarda Sanskritçe Soma'nın olduğu gibi de kişileştirilmiştir. İranlılar ile Hintlilerin ayrılma döneminde, Homa bitkisine tapınma (esin tanrısı vs.) fazlasıyla önem kazanmıştır. Belki İranlılara karşı savaştıkları cesaret eşliğinde o dini izleyen Hintli hasım-

ları arasındaki yaygınlığından dolayı, ilk dönemde İranlılar arasında yine de yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. Şimdiki bölümler Mazda dini izleyicileri veya Zerdüşter arasında, Homa inancının yeniden canlanma dönemine aittirler. Bu nispeten geç tarih bölümlerin üslubu ve kullanılan kelimeleri tarafından teyit edilmektedir.]

Zerdüşť Dataları okumakla (şiiir) ve kutsal ateş'e dikkatini vermekle meşgulken, Homa göz kamaştırıcı biçimde mucizevi surette karşısında belirdi ve "Ben bilgelerin eski peygamberlerin yaptıkları gibi senin tapman gereken Homa'yım." açıklamasını yaptı. Zerdüşť, "Söyle bana, bitkiden senin öz suyunu çıkararak sana ilk tapan kimdi?" diye cevapladı. Homa "İlki, ödölü saltanatı esnasında ne ölüm, ne de kavurucu sıcak olan, ne de uyuşturucu soğuk olan ama hayatın doluluğu, mutluluğun mükemmelliği ve yanılmaz adaletin hüküm sürdüğü muhterem ve ünlü oğlunun, Kral Yima (6) doğumu olan Vivant-Ghvant idi. Bana tapacak ikinci kişi kutlu olan, onun için, üç ağızlı, üç kuyruklu, altı gözlü, bin pullu, dünyada böyle korkunç tahribata yol açan ejderhayı öldüren Thraetaona'nın doğumu ödöl olan Athwya idi. Bana tapacak üçüncü kişi, kendisine, ödöl olarak biri insanların idarecisi olarak büyük ve diğeri kentauros [yarı insan yarı at olan yaratık/ç.n.] yutan ejderhayı katleden cesur bir savaşçı olan, isimleri ünlü iki oğlun doğumu verilen Thrityay'dı. Dördüncüsü senin kendi meşhur baban Pourushasha ve kendisinin almış olduğı ödöl sana, oğluna, sahip olmaktı Ey insanların büyük peygamberi." dedi. Zerdüşť, babasının tapınmış olduğı tanrı açıklaması üzerine, derhal Homa'nın methiyelerini canlı şekilde söyleyerek kutsal ateşin etrafında yürümeye koyuldu. Peygamber, "İnsanlara yeni ve eski şeylerin bilgisini veren Homa'dır. Hatta kitabı bilgi-

nin ağırlığı altında gömülü insanlar kendisinden ilham ve hiçbir kitabın bildiremediği hakikati idrak yeteneğini alırlar. Bekar kızlara müşfik ve varlıklı kocalar veren, gökyüzünü bulutlarla dolduran ve bitkilerin -yamacında senin kutsal bitkinin (asclepias) büyüdüğü- yüce dağlarda büyümesine sebep olarak toprağı hayat veren sağanaklarla tazeleyen Homa'dır." diye şarkı söyledi.

BÖLÜM 12. [Daevalara tapmaktan ve göçebe hayatından vazgeçmeleri üzerine yeni din değiştirme faslına dair ve Zerdüş tarafından kurulan dini cemaate kabul edilmeleri hakkında inanç beyanı eski İranlılar tarafından dile getirildi.]

Şimdi Daeva kulu olmaya son veriyorum ve Zerdüş tarafından ilan edilen Ahura Mazda'nın dinine kelime-i şahadet getiriyorum. Heryerdeki tüm hayırlı şeyleri, hakiki, olağanüstü ve mübarek olan, Ahura-Mazda'ya atfediyorum. Bir daha asla Zerdüştileri rahatsız etmeyeceğim. Evrendeki bütün fesadın, hain ve ahlaksız yaratıcıları olan Daevaları terk edeceğim. Bütün Daeva gibi varlıkları, cadıları, büyücüleri ve benzerlerini de bırakıyorum. Zerdüşti dinine aitim ve ölüm gününe kadar bunu destekleyeceğim. Ahura-Mazda'dan gelen haricinde hiçbir erdemin hazzı yoktur.

BÖLÜM 19. Zerdüş, Ahura-Mazda'ya, "Ey varlıkların en mübarek ve en hayırlısı, dünyanın var olmasından ya da insan hayatı gelişim aşamalarına başlamadan önce sen bana hangi sözleri öğretmiştin?" diye Ahuna-Vairya duasının önemi ve değerini bildirdi. Yüce varlık, "O Ahuna-Vairya duasıydı." karşılığını verdi. Ey Zerdüş, her kim bu duayı söyler ya da makam-lı okursa yahut kısık sesle bile fısıldarsa, onu cennete götüren

köprünün üzerinde emniyetli biçimde taşıyacağım. Ama her kim bu duayı yarısı, üçte biri, çeyreği veya herhangi bir miktarı kadar kısa keserse, onun ruhunu cennetin dışında tutacağım ve ruhu sonsuza dek üzüntü içinde dolaşacak.

BÖLÜM 22. FRAVASHİLERE TAPINMA (EVLİYALARIN KORUYUCU MELEKLERİ).

Ezelden beri var olan Fravaşilere şükrederim. Yukarda göklerde, yeryüzünde ve sular da düzeni koruyan evlerin, köylerin ve vilayetlerin hamilerine. Ahura-Mazda'nın Fravaşilerine, cömert ölümsüzlerin Fravaşilerine ve Zerdüş t ile mübarek elçilerin koruyucularına şükrederim. Bütün hayırlı Yazadlar (7) hürmet ve kurbanı hak ediyorlar.

BÖLÜM 35. TAPILAN VE YALVARILAN AHURA-MAZDA İLE ÖLÜMSÜZ VARLIKLAR.

Ey ulu Tanrı, Ahura-Mazda sana ve ayrıca cömert ölümsüzlere taparız. Hasıl olmuş, hasıl olan ve olacak bütün hayırlı düşünceler ile sözlere ayrıca eylemlere hürmet ederiz. Hayırlı hayat yaşamak bizim görevimizdir, zira her iki alem için bu en iyisidir. Ey yüce ruh, seninki krallıktır, senin gücündür ve senin nurundur. Senin adil hükmün başka her hükmü aşar, methin bütün diğer şükranı aşar, senin ilahilerin en yüce ve en hayırlıdır.

BÖLÜM 57. SROSH'UN ŞEREFİNE. Srosh, sadık ve mübarek olan, Yaratıcı Ahura-Mazda'ya tapınacak yaratıkların ilki, sana saygı duyarız. Sen sahiden cömert ölümsüz varlıklara da taptın ve veresmayı sallayacak bir de Gataları söyleyecek ilk varlıktın. Sen gerçekten her şeyi tahrip eden şeytanı katlettin

ve sen dünya ile dünyanın sakinlerini korudun. Sen uyumazsın, gündüz veya gece uyuklamazsın da. Sen insanlara hakiki dini öğretirsin; Ahura-Mazda dinini.

BEŞ GATA

['Gata' "şarkı" anlamına gelir ve Sanskritçe 'Gita' ile aynı kelimedir (Karşılaştırınız, sf. 61 Bhagavad-Gita). Bu beş gata 28-34, 43-46, 47-50 ve 51-53 yasnalarını içerir. Vezini, kullanılan kelimeleri ve özü ile gatalar, Avesta'nın en eski parçası oldukları konusunda kendilerini kanıtlamışlardır. Öğretilen doktrinler ayrıca daha saf ve daha akılcıdır. Aşağıdakine dikkat edin: 1. Tek yüce hayırlı tanrı vardır, Ahura-Mazda, idraki öyle yücedir ki, niteliğini korumak için, kötülüğün ruhu (Ahriman) icat edilmiştir. Yüce hayırlı ruha genellikle kişileştirilen altı nitelik atfedilir. Avesta'nın daha sonraki kısımlarında bu atıflar, bağımsız kişiler olarak tayin edilir (cömert ölümsüzler ya da Amesha Spentalar). Ancak Gatalarda Sabellian (Osco-Umbrian) teslisine çok benzeyen bir birlik oluştururlar. 2. Gatalarda öğretilen ödül ve ceza prensibi öznelidir; yani insanın ödül ve cezasını karakter ve mizacında vs. değişikliğe dayandırır.

Hint ve İran inancının en yüksek formunun bu dinlerin en eski yazılı eserinde, yani Vedalarda ve Gatalarda bulunması garip bir tesadüftür. Bu, dinlerde en geçerli olan, daha düşüktenden daha yüksek formlara daima ilerleme var olduğu fikri ile aynı görüşte olmaz.

Bu Gatalarda köken birliğini kuvvetle ileri süren düşünce ve duygu birliği mevcuttur. Gataların en azından büyük ço-

ğunluğunun doğru olduğunu düşünen bir yazarın, bizzat Zerdüş'tün kendisi' olduğuna dair genel ittifak vardır. Roth, L.H. Mills ve diğer bilginler, Gataları Vedalar ile aynı döneme M.Ö. 1200 ile 1500 arasında bir yere tarihlendirirler ve bu yüzden Zerdüş'tün kendi çalışması konusunda aynı tarihi belirlerler. Diğer Avestan bilginleri (A.V.W. Jackson, vs.) Zerdüş'tün hayatının ve bundan dolayı Gataların tarihini M.Ö. 600'e yakın bir zamana yerleştirirler. Eğer son söylenen düşünce desteklenirse, Gataların içeriğinin Avesta'da aldıkları biçimden çok daha eski olması muhtemeldir.]

GATA I, 28'den eski Yasnalar 28-34, 29.

ZERDÜŞT'ÜN ÇAĞRISI. Ey Ahura-Mazda dertli insanlar yüksek sesle seni ve ilahi düzenin yaratıcısı Asha'yı çağırıyorlar. Niçin biz ızdırabın ve günahın saldırılarına maruz bırakıldık? İlahi olan, Asha'ya sordu "Bu insanların üzerine onları kötülükten koruyacak bir muhafız tayin ettin mi? Asha: "Bu dünyada ızdırabdan nasibini sineye çekmesi gereken ve ahlaki hasımlarına direnmesi gereken hiçbir insan yoktur, ancak ulu Yaradan onun hayatı hakkındaki her şeyi bilir ve onun gücü dahilindeki her şeyi ondan talep eder. Hiç kimse dünyada adaleti ve mutluluğu sağlama alabilecek birini seçemez." dedi. Ahura-Mazda "Ama ben, bu büyük görev için birini seçtim, o Zerdüş'tür, peygamber ve rahiptir." dedi. Kendisinin ilahi görevini duyunca, Zerdüş Tanrı'ya "Sen, Ey en bilge olan, düşüncelerimi yönetmekte, sözcüklerimi seçmekte ve adımlarımı yönlendirmekte bana yardım eder misin? Zira sensiz ben hiçbir şey yapamam." diyerek dua etti.

28. ZERDÜŞT'ÜN YARDIM DUASI. Ey en yüce olan, bana usullerini öğret ve beni dini törenlerini yerine getirmek

üzere sözlerinle teşvik et. Ne zaman senin kendi saf zihninin ile tanışacağım ve gerçekten hayırlı olanı bileceğim? Seni kendi ruhumda ne zaman idrak edeceğim ve insan ya da meleklerin aracılığı olmadan seninle ne zaman birlik olacağım? Zenginlik veya ganimetleri ya da dünyevi refahı istemem ancak dürüstlüğü isterim.

ÖNCEDEN VERİLEN NİMETLER İÇİN ŞÜKRAN. Sen taleplerimi kabul ettin ve bana istediğim rahatlığı verdin. Seni asla gücendiremem, nankörlük te edemem! Arzu ettiğim değil, en hayırlı olacağını bildiğin şeylerle nasibimi karşıla. Senin krallığını idare eden yasaları bana açıkla ki diğerleri için güvenli bir rehber olabileyim.

30. ZERDÜŞT'ÜN DUA EDECEĞİ İNANÇ. Bilmek isteyen herkese Yaratılış'a dair gerçek öğretiyi ilan ediyorum. Bırakın bütün dinleyenler bu öğretiye göre yollarına dikkat edip biçim versinler: -Başlangıçta iki ruh vardı ve daha fazla hiçbir şey yoktu- daha iyi tamamlayıcı unsur ve daha kötüsü. Bu çift biri diğerinden bağımsız olarak var olmuştur. İyi ruh (Ahura-Mazda) yarattığı her şeyi kendisi gibi, mükemmel ve adil kıldı, ama kötü ruh (Ahriman) kötü olan şeyleri yarattı. Niçin Daeva tapınıcıları gerçeği çarpıttılar ve doğru yoldan çıktılar? Çünkü kötülüğün yaratıcısı onları ele geçirdi. Onların düşüncelerini, sözlerini ve eylemlerini iyi ruhun iradesine uyduranların hepsi, ebedi bir ödüle sahip olurlar ve onların kurtuluşu zaten başlamıştır. Ancak Ahriman tarafından yönlendirilen kötü dürtülere teslim olanlar sonsuza kadar üzüntü ve sefalet içinde kalır.

31. İKİ TARAF. Benim bu öğretimi küçük görerek ıslıklayan çok kişi var ve bunun hiçbirine göz yummam ancak Ahu-

ra'nın halkı ona dikkat eder. Ey yüce hayırlı ruh, bana kutsal ateşi nasip et ve hepsini sana getirebilmem bir de Deavaların-
dan onları vazgeçirebilmem için, bana, insanları ikna edecek
ve inançlarını değiştirecek kutsal bir ritüel işaret ihsan et. Ey
siz cömert ölümsüz varlıklar, bana insanları davranışlarının
yanlışından döndürebileceğim peygambere yakışır bilgiyi verir
misiniz? Aramızda Daeva tarafına ait olan kralı yerleştirmeye
çalışanın cezası ne olacak?

GATA 2. 43-46.

[Avesta'nın bu bölümü Zerdüşt'ün eserinin düşüncesini ve
öğretisini diğerlerinden daha geniş ve daha doğru verir.]

43. Ahura-Mazda'nın Zerdüşt'e görünmesi Ahura-Maz-
da'yı gökyüzünde gördüm ve kendisi bana insanlara anlatabi-
leceğim hakikatini bildirdi.

44. BİLGİ DUASI. Sen benimle içtenlikle konuş ve Da-
evaların kullarına yaptıkları gibi yalan bir şekilde değil Ey
Ahura-Mazda. Senin sayende değilse, nasıl bu mevcut dünya
var oldu ve devam ettirildi? Güneş ile ayı ve yıldızları sonra
suları ve rüzgarları hem ağaçları kim yarattı, eğer sen değil-
sen kim? Bana seni ilham et, Ey ulu olan, varlıkların manevi
hakikati.

Siz ey insan kalabalıkları, ne zaman tersi yerine kötülüğü,
kötü ile iyiyi, hayırlısını davet edeceksiniz? Daevalar hiç iyi
idareciler temin ettiler mi?

II-VİSPEREDLER

[Vispered kelimesi “bütün rabler” anlamına gelir ve bu kesim bütün rablere veya tanrılara yakarışları içerdiği için bu şekilde adlandırılmıştır. Neredeyse tamamen, Avestanın diğer parçalarından, özellikle Yasnalardan yapılan alıntılardan ibarettir. Başka yerde bulunmayan şeyin hiçbir özel değeri yoktur ve özetlenmesi gerekmez.]

III-VENDİDADLAR (GERÇEK ANLAMıyla “ŞEYTANLARA KARŞI YASALAR”)

[Bu tam olarak ayinsel bir eser değildir, ancak çeşitli türden hataların telafi edilmesi ya da feshedilmiş sonuçları ile türlü arınmaları, cezaları ve kefaretleri tarif eden rahiplere ait yasa kitabıdır. Mevcut Vendidadlar -içinde Nasklardan birinin tamamen korunduğu Avesta’nın tek bölümü olan- orijinal Avesta’nın Naskı (19) ile neredeyse tamamen uyur. Vendidadlar yirmi iki Fargada ya da bölüme ayrılmışlardır.]

FARGAD 3. TARIMIN KUTSALLIĞI. Toprak, 1. insan ve hayvanlara besin oluşturabilsin diye, 2. insan dindarlığını illettği için ekip biçilmelidir. Zerdüşt sorar “Ey büyük yaratıcı dinin yayılması nasıl olacak?” Cevap “Arpa ekip biçmekle, çünkü arpa ekip biçen saflığı yetiştirir. Arpa dövülür veya öğütülürken ve un üretilirken, şeytanlar insanın tembelliğinin onların tek şansı olduğunu çok iyi bildiklerinden ısıklık çalarlar, sızlanırlar ve gittikçe tükenirler.” oldu. (Dr. Watt’ın satırı ile karşılaştırınız “Şeytan yine de çalışmayan eller için yapacak bir şeytanlık bulur.”)

FARGAD 4. MEDENİ HUKUK VE CEZA HUKUKU.

Her kim, ona ait olduğunu gerçekten bildiği birine, mülkünü geri vermeyi reddederse hırsızdır. Bu mülkü alıkoyduğu her gün ve gece kendisi hırsızlıktan suçludur. Zerdüş “Kaç türlü mülk vardır?” diye sordu. Cevabı “Bunlar altı tanedir, “1. Sadece sözle elde edilen. 2. İşleyen ellerle elde edilen. 3. Teminat olarak koyun sürüsü emanet edilmesiyle sağlanan. 4, 5, 6. Teminatın sıra ile öküz, insanın itibarı ve dopdolu bir arazinin değeri olduğu haller. Sonra bu birkaç aktin ihlal edilmesi hakkındaki cezaların ayrıntıları gelir: -Örneğin, ilkinin ihlali nedeniyle- üç yüz değnek vurulması ve benzeri şeyler.

5-18 arasındaki FARGADLAR ölü bedenlere dair muamele konusunda yasaları düzenlerler. İki belirleyici ilke: 1. Ölü bedenin kirli olması. 2. Toprak, ateş ve su elementleri tamamen temiz ve kutsaldırlar. Bu yüzden cesetler gömülmeyeceklerdir, yoksa onlar toprağı kirletirler; yakılmayacaklardır da yoksa ateşi kirletirler, hiçbir tür suya da atılmayacaklardır. Onlar yüksek bir dağa taşınmalı, taşlar üzerine ya da demir levhalar üzerine yerleştirilmeli sonra köpeklere ve akbabalara terk edilmelidirler. Ölü bir bedenle temastan kaynaklanan kirlilik vs., temiz su ile ortadan kaldırılır (vaftiz töreninin suyu ile karşılaştırınız). O zaman gündeme kötü ruhlarla karşı kullanılacak karşı büyüleri emreden yasalar gelir; kutsal ateşin oluşturulması ile kullanılması ve benzeri hakkında yöntemler.

FARGAD 19 ölümden sonra ruhun kaderi ile ilgili incelikler.

Doğruluğu şüpheli ya da Khorda Avesta

[Yaştlar, sadece şu konuda -günümüze kadar gelen yirmi dört tanesinin her birinin tek bir tanrının ya da en azından ilahi varlıkların (cömert ölümsüzler ve benzerleri) tek sınıfının özelliklerine ayrılması- farklı olmalarına karşın, Yansa ve Visperedlerin dualarına oldukça benzerler. Ölü insanüstü varlıklar için Yaştlardaki genel deyim Yazadlardır.]

YAŞT I. Ahura-Mazda'nın isimleri ve onların tesiri.

Zerdüş tordu “Ey en yüce, kötü ruhlara karşı, en etkili karşı tılsımlar (mantralar) nedir?” Kendisi cevap olarak Ahura-Mazda'nın yirmi farklı isminin telaffuzunun en iyi ve en kuvvetli sihir olduğunu aldı. Bunlar aşağıdaki gibidir: 1. Vah-yedici. 2. (Hayvan) Sürü verici, vs. vs. Yirmincisi Mazda'dır, her şeyi bilen zat.

DİPNOTLAR

Dipnot 1: Merhum sürekli sanki kendisi Osiris ya da bir başka tanrı imiş gibi konuşuyor. Bunun ona imtiyazlar ve adını taşıdığı tanrının güçlerini vermesi beklenir.

Dipnot 2: Mısırlılar, dünyanın daha derinlerinde kalp ya da vicdanın tartıldığını, yani değerlendirildiğini, düşünüyorlardı.

Dipnot 3: Bu bölüm ve benzerleri taş, tahta, porselen vs. modeller üzerinde ve mumyaya iliştilmiş halde bulunmuştur. Kişinin yer altı dünyasının görevlerinin devredilmesinde sihirli bir biçimde rol oynayacağı umulur.

Dipnot 4: Fırtına tanrısı, güneş tanrısı Ra'nın şeytanı.

Dipnot 5: Ricacı Apepi'nin balmumu modelini yapmıştır ve duygudaş bir büyü vasıtası ile onu yakmakla, kendisinin, aslının (orijinalin/ç.n.) gücünü tahrip ettiğini hayalinde canlandırır. Böyle büyü ile ilgili amaçlarla yapılmış balmumu tanrı modelleri genellikle usulsüzdür.

Dipnot 6: Ölüler Kitabı'nda isimlere atfedilen büyüsel güçlerle ilgili pek çok örnek vardır. İsmi ile bir tanrıyı çağırarak onu idare etmekte.

Dipnot 7: Eşek, güneş tanrısı Ra'yı temsil eder, ayrıca Ra'nın düşmanlarından biri olarak temsil edilen, eşek yiyici [Set ya da Apep için kullanılan isim/ ç.n.], tasvirde bir eşeğin sırtındaki yıllan olarak canlandırılmıştır, karanlık ya da bir tutulmadır. Babil ile ilgili Marduk ve Tiamat efsanesini karşılaştırın.

Dipnot 8: Konfüçyüs'ün soyadı.

Dipnot 9: Sokrat'ın gerçeğin araştırılması konusundaki yöntemi ile karşılaştırın.

Dipnot 10: Yukarıdaki dört “zorluk” bakımından, mütekalbiyet yasasının yeniden ortaya çıkışına dikkat edin, Altın Kural'ın [the Golden Rule: İsa'nın “başkalarına onların size davranmalarını istediğiniz gibi davranın” sözü/ç.n.] olumsuz şekli.

Dipnot 11: Çin için dünyadaki dört büyük okyanus tarafından çevrelendiğinin düşünüldüğü ilmi bir isim. Çin aynı zamanda “Ortadaki Krallık” diye adlandırılır.

Dipnot 12: Yani baba tarafına ait sosyal sınıfa inisiye edilmenin işareti olan kutsal kuşak ile donatılmış olanlar. Bu tören yedi ya da dokuz yaşında olur, ancak sadece daha yüksek üç sınıf tarafından izlenir. Hristiyan vaftiz ve kiliseye kabul törenleri ile karşılaştırınız. Hindu çocukların kutsal kuşak ya da kordon ile donatıldıkları zaman yeniden doğdukları söylenir.

Dipnot 13: “Q”nun gırtlığın daha aşağı kısmından gelen “k” sesini temsil ettiği hatırlanırsa, kelimenin bu yazılışı (“Quran”) yerel arap telaffuzunu gösterir. Bu yüzden ilk harfin sesi, düzgün biçimde başka alfabe ile yazılmış Arapça ve İbrani-ce “k” harflerinden farklı olacaktır.

Dipnot 14: Mısır ve Suriyeli Müslüman Araplar arasına bu yazar tarafından işitilen telaffuz. Kelime harfiyen “Şükredilen” veya “Şükredilecek olan” anlamına gelir. Yine de kelimedeki “h” alışılmış ses değildir ancak gırtlığın daha aşağısında Arapça karşılığı “q” gibi telaffuz edilen sestir. Bu yüzden “h” o alfabede altında noktalı olarak yazılır.

Dipnot 15: Dokuzuncusu hariç bütün sureler, hakikatten çoğu Arapça kitaplarda hatta genellikle ebedi yapıdaki eserlerde olduğu gibi, bu şekilde başlar.

Dipnot 16: Eşi ile birlikte, peygamberin iddialarını reddetmiş olan Muhammed’in amcası.

Dipnot 17: Bir kelime oyunu, Lahab alev anlamına gelmektedir.

Dipnot 18: Müslüman tefsirciler tarafından Ramazan ayının son on gecesinden biri olduğu, bu gecelerden sona doğru yedincisi hesap edildiği için, söylenmiştir.

Dipnot 19: Geçmiş vahiylerin iptali ile ilgili ilkenin en eski iması. Muhammed kendisinin önceden öğretmiş olduğu şeylerin hatalı olduğuna inandığı zaman, kendisi daima mesele ile ilgili öncekini iptal eden yeni bir vahiy aldığını açıklamıştır.

Dipnot 20: Belki burada Muhammed ile temasa geçen Hristiyanlar tarafından Meryem Ana’nın sözde tanrılaştırılmasına dolaylı bir atıf vardır.

Dipnot 21: Bu en eski surelerden biridir. En önemli İslam hadisi Muhammed’in bu surenin Kuran’ın geri kalanının üçte

birine eş değerde olduğunu açıkladığını bildirir. Bazıları peygamber misyonuna başladığında bunun kendisinin inancını temsil ettiğini söylerler.

Dipnot 22: Bu hem meleklerin Tanrı'nın kızları oldukları Mekki inancına karşı, hem de İsa'nın Tanrı'nın Oğlu olduğu Hristiyan öğretisine karşı atfedilmiştir. Aynı zamanda belki de Ezra'nın Tanrı'nın oğlu olduğu Yahudi tasvirine de gönderme yapılmıştır.

Dipnot 23: Burada Muhammed, Süleyman'ın, üzerinde yazılı kutsal isim (Yahwe) [Tevrat'ta İbrani ünsüz harfleri ile yazıldığı şekilde -YHVH- Tanrı'nın isimlerinden biri/ç.n.] ile kendisine rüzgarlar ve cinler veya şeytanlar üzerinde hakimiyet sağlayan bir mühüre sahip olduğu Yahudi ve Arap efsanesini kabul ediyor.

Dipnot 24: Arapça'da, [Yahudi Aramice'si Maryam olan, İngilizce Mary denilen ve İbranice Miriam'den gelen/ç.n.] Mary ve Miriam tamamen benzer şekilde ("Miriam") okunur. Bu açıkça Muhammed'i yanıltmıştır. 56. surede kendisi Meryem'i -Aaron, Musa ve Meryem'in babası- Amram'ın kızı olarak anlatıyor. (Sayılar xxvi. Cilt Kısım 59'a ve Hicret xv. Cilt Kısım 20'ye bakınız.)

Dipnot 25: Bu Ester hakkında ikinci Targum [Tevrat'ın, eski Yahudiler tarafından kullanılan Aramice mealinin bir kısmı/ç.n.] tarafından biçimlendirilen I Krallar iv. Cilt 33. kısım ile ilgili bir yanlış anlamaya dayanan ünlü bir Arap masalıdır ("fabl"). Paul Cassel tarafından Ester üzerine yazılan (T. & T. Clark yayını), bir yorumda bu sonuncunun İngilizce tercümesine bakınız sayfa 263. Bu Targum kesinlikle Kuran'dan eskidir ve daha önemli bir eskilik taşıyan Yahudi efsanelerini içerir.

Dipnot 26: Sina Dağı hakkındaki bu efsane Yahudi Talmud'unda iki kez ihtiva edilir (Abodah Zarah Mişna II. Cilt , kısım 2, and Şabat Gemara lxxxviii. Cilt, kısım 1). Yukarıdaki pasajda işaret edilen bu Yahudi geleneği sarıhtır.

Dipnot 27: İnsanların dua ettiği yöne dair mesele, Zerdüştiler doğuya-güneşin doğduğu yöne doğru ibadet ederler; Yahudiler Tapınağın bulunduğu Kudüs'e ve Müslümanlar bu surenin nazil olmasından itibaren Mekke'ye doğru ibadet ederler. Önceleri Muhammed hiçbir kible kabul etmiyordu. Medine'ye varınca, kendisi Yahudilerin dostluğunu kazanmak için kible olarak Kudüs'ü kabul etti. Ancak Medine'ye gelişinden bir yıl sonra, kendisi Yahudilerle irtibatı kopardı ve halkına Kabe'yi kibleleri kabul etmelerini emretti.

Dipnot 28: Mekke'de caminin merkezinde, kutsal kara taşı barındıran küp benzeri bina.

Dipnot 29: Ahmet ve Muhammed her ikisi aynı anlama sahiptir, yani "Övülmeye layık olan". İslam tefsircileri Şefaatchi'nin (Avutan kimse) John'da xvi. Cilt kısım 7'de [Yeni Ahitte dördüncü İncil'de /ç.n.] Muhammed'i kastettiği konusunda mutabıktırlar. Yine de bunu açıklamak için "Periklutos"u, yani "Paracletos" [Paracletos'un Yunanca Periklutos demek olduğu, övülmüş kişi anlamına geldiği bunun da Muhammed'in isimlerinden biri olan Ahmed ile anlam olarak eşit olduğu bazı İslam alimlerince kabul edilmektedir./ Kendilerini tamamen Tanrı'ya adamayı arzu eden Hristiyanların Tanrı'ya sığınma, ibadet, sürekli dua, Tanrı ile meşgul olma, arınma yeri olan Manastır, Paracletos'un ruhuna ithaf edilmiştir. Kendisi, Hz. İsa tarafından üçlemedeki üçüncü kişi olarak adlandırılmıştır, Kutsal Ruh / Ruh-ül Kudüs/ç.n.] yerine aslında Ahmet ile Muhammed'i okumamız gerektiğini söylerler.

Dipnot 30: Kuran'a göre, Meryem'e Arap Hristiyanları tarafından Tanrı olarak tapılıyordu.

Dipnot 31: 2. sure, 174. ayete göre yenilecek hayvanlar öldürülmeden önce 'Bismillah' (harfiyen , "Allah'ın adı ile" vb.) denmesi gerekir.